

อภินันทนาการ

41 23517

ปัญหาและอุปสรรคในการปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้ : บทศึกษาเฉพาะชาวไทยมุสลิม

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

0414

30 SEP 2006

วิทยานิพนธ์
ของ
สุจิต ชวัญทอง

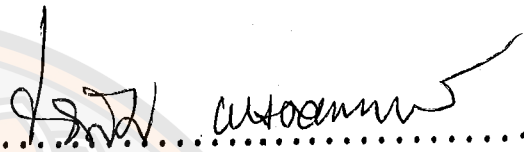
จด 1746.A1
ทชชชป
2533

คณะสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
วันลงทะเบียน 30 SEP-2006
เลขทะเบียน 0414
เลขเรียกหนังสือ ID 23517

เสนอต่อมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต
ตุลาคม 2533

24

อาจารย์ที่ปรึกษาประจำตัวนิสิตได้พิจารณาวิทยานิพนธ์ฉบับนี้แล้ว เห็นสมควรรับ
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาคณะหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยนเรศวร
ได้

.....

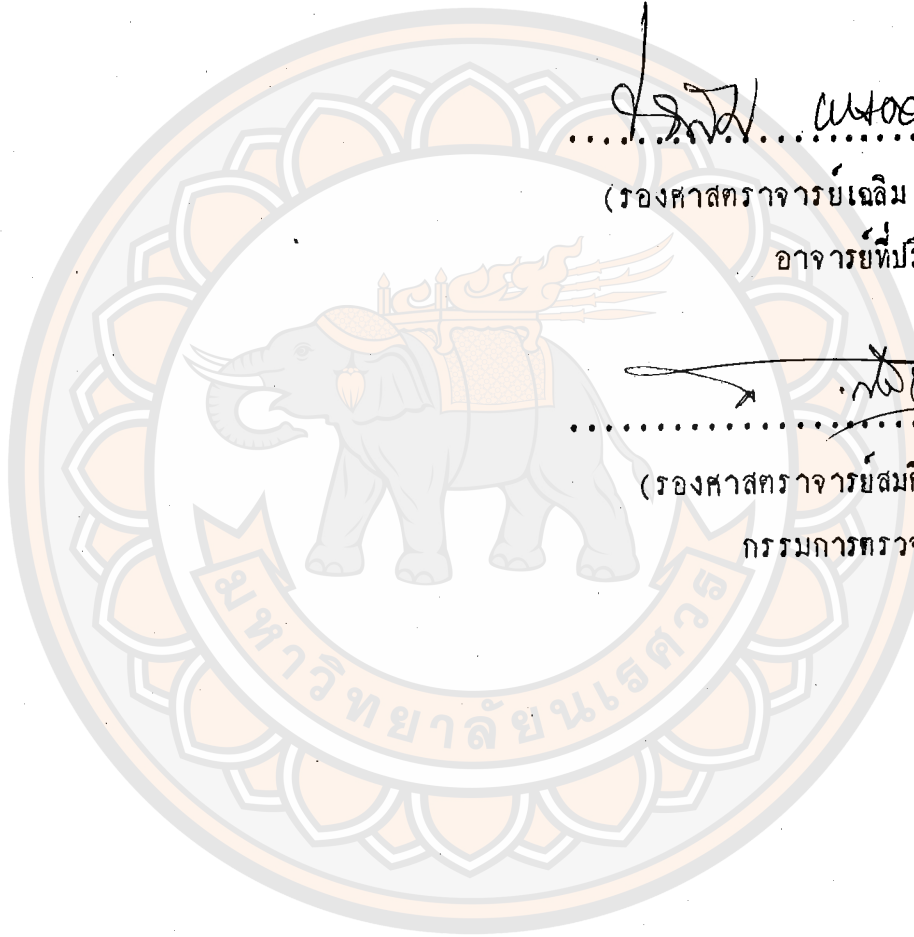
(รองศาสตราจารย์เจดิม พงศ์อาจารย์)

อาจารย์ที่ปรึกษา

.....

(รองศาสตราจารย์สมคิด ศรีสิงห์)

กรรมการตรวจรูปแบบ

ประกาศคุณูปการ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้เขียนได้รับคำแนะนำและช่วยเหลือต่าง ๆ อย่างค้ำจุนจาก
รองศาสตราจารย์เจดิม พงศ์อาจารย์ ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ด้วย
ขอขอบพระคุณเจ้าหน้าที่หอสมุดแห่งชาติ หอสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ศูนย์ประสานงานการปกครองชายแดนภาคใต้ กระทรวงมหาดไทย หอสมุดจุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย และหอสมุดมหาวิทยาลัยนเรศวร ที่ได้กรุณาเอื้อเฟื้อในการบริการเอกสาร
แก่ผู้เขียน เป็นอย่างดี

สุดท้ายหากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้จะมีความคืบหน้า ผู้เขียนขออภัยให้บิดามารดา
ซึ่งเป็นผู้ให้การสนับสนุนทางกำลังทรัพย์และเป็นกำลังใจ ตลอดจนถึงแม่แรกเริ่มเรียน
เพียงเพื่อเห็นความสำเร็จในการศึกษาของผู้เขียน และผู้เขียนขอขอบคุณเพื่อน ๆ ที่คอย
เป็นกำลังใจให้ผู้เขียนเสมอมา

สุจริท ชวัณทอง

สารบัญ

บทที่	หน้า
บทนำ	ก
- ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า	ง
- ความสำคัญของ การศึกษาค้นคว้า	ง
- ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า	ง
- วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า	จ
- แหล่งการศึกษาค้นคว้า	จ
1 สภาพทั่ว ๆ ไปของจังหวัดชายแดนภาคใต้	1
1.1 สภาพทางภูมิศาสตร์	1
1.2 สภาพทางการเมือง	6
1.3 สภาพทางเศรษฐกิจ	13
1.4 สภาพทางสังคม	18
2 ประวัติความเป็นมาทางการปกครองและการเมืองในหัวเมืองมลายู	37
2.1 การโค်หัวเมืองมลายูมาเป็นประเทศราช	37
2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างหัวเมืองมลายู-รัฐบาลไทย	38
2.3 การควบคุมดูแลหัวเมืองประเทศราชมลายู	40
2.4 การปกครองและการเมืองในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น	43
2.5 การปกครองและการเมืองในสมัยรัชกาลที่ 5	57
2.6 การปกครองและการเมืองในสมัยประชาธิปไตย	63
3 ปัญหาและอุปสรรคในการปกครองชาวไทยอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้	71
3.1 ปัญหาทางการเมือง	71

บทที่	หน้า
3.2 ปัญหาทาง เศรษฐกิจ	84
3.3 ปัญหาทาง สังคม	89
3.4 ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่าง ข้าราชการ และ เจ้าหน้าที่กับ ประชาชน ..	99
4 วิธีการ ดำเนินการ แก้ไขปรับปรุง ของรัฐบาล	102
4.1 ด้านการ เมือง และการปกครอง	102
4.2 ด้าน เศรษฐกิจ	108
4.3 ด้าน สังคมและการ ศึกษา	114
4.4 ด้านความสัมพันธ์ระหว่าง ข้าราชการ และ เจ้าหน้าที่กับ ประชาชน ...	119
บทสรุป	122
บรรณานุกรม	127
บทคัดย่อ	133
ประวัติผู้พิมพ์	136

บทนำ

ชาวไทยมุสลิมที่อาศัยอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ อันได้แก่ จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล เป็นกลุ่มชนที่อาศัยอยู่บริเวณดังกล่าวมานานแล้วมิได้เป็นผู้อพยพมาจากแหล่งอื่น ๆ แยกอย่างใด และรัฐบาลทุกรัฐบาลก็ถือว่าคนเหล่านี้เป็นคนไทย ทั้งเชื้อชาติ และสัญชาติมีสิทธิหน้าที่และได้รับการปฏิบัติจากรัฐบาลเท่าเทียมกับคนไทยอื่น ๆ ทุกประการตลอดมา¹ แต่ลักษณะพิเศษแตกต่างกับจังหวัดอื่น ๆ ของประเทศหลายประการ คือ มีพลเมืองที่นับถือศาสนาอิสลามจำนวนมาก ใชภษาหลายเป็นสื่อกลางในการติดต่อธุรกิจประจำวัน ไม่นิยมพูดภาษาไทย มีจำนวนไม่น้อยที่พูดภาษาไทยไม่ได้ ขณะประเพณีและวัฒนธรรมก็แตกต่างกับคนไทยในภาคอื่น ๆ ประชาชนยังค่อนการศึกษ และการได้รับอนุญาตให้ใช้กฎหมายอิสลามในการพิจารณาพิพากษาอรรถคดีที่เป็นความแพ่ง ซึ่งเกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลาม โดยมีคาโต๊ะยุติธรรมซึ่งตั้งตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการตุลาการ ออกนึ่งพิจารณา ร่วมกับผู้พิพากษา² จากสาเหตุเหล่านี้จึงมักจะถูกยุบส่งเสริมและปลุกปั่นจากคณะบุคคลหรือพรรคการเมืองและลัทธิต่าง ๆ ให้หลงผิดไปว่า "ตนเป็นคนมลายู ไม่ใช่คนไทย เพียงแต่อาศัยแผ่นดินไทยอยู่" ถึงแม้ราษฎรไทยอิสลามส่วนมากจะรักสงบรักถิ่นที่อยู่ หากแต่ความไม่เข้าใจกันความแตกต่างในหลาย ๆ ด้านจึงเป็นเหตุให้เกิดความยุ่งยากอยู่เสมอ เช่น ในสมัยรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เกิดศึกพระเจ้าปะดุงใน พ.ศ. 2328 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงโปรดให้กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท เสด็จยกทัพลงไปตีพม่าทางภาคใต้ เมื่อเสร็จศึกพม่าแล้วกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาทก็ได้เสด็จยกทัพไปตีไค้เมืองปัตตานี หัวเมืองอื่น ๆ อันมี ไทบุรี กลันตัน ตรังกานู ก็ยอมมาขึ้นต่อไทยแต่โดยดี ตั้งแต่นั้นมาหัวเมืองมลายูก็

¹ กุสุมา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา รอยราวในสังคมไทย? มุมมองการ กับปัญหาความมั่นคงของชาติ หน้า 11

² ชจักษ์ บุษปะพัฒน์ ปัญหาชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย หน้า 29

มาขึ้นต่อไทยตั้งแต่ก่อน ไทยปกครองหัวเมืองมลายูมาตลอดสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น มาจนถึง สมัยรัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงทำสนธิสัญญา กับอังกฤษโดยยกหัวเมืองมลายูอันมีไทรบุรี ปะลิส (ซึ่งแยกออกจากไทรบุรี ในรัชกาลที่ 3) กลันตันและตรังกานู ให้อยู่ที่ปกครองของอังกฤษ เมื่อวันที่ 10 มีนาคม ร.ศ. 127 (พ.ศ. 2452) จึงเป็นอันว่าตั้งแต่ พ.ศ. 2452 เป็นต้นมา หัวเมืองมลายูทั้งกล่าวก็ตก อยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ และเมื่ออังกฤษให้เอกราชแก่มลายูเมื่อ พ.ศ. 2500 แล้ว หัวเมืองทั้ง กล่าวก็ตกอยู่กับมลายูจนกระทั่งทุกวันนี้

ในสมัยรัตนโกสินทร์ไทย ได้ปกครองหัวเมืองมลายูอยู่ประมาณ 124 ปี (วัน บัตคานี* และสตูล ซึ่งไทยได้ผนวกเป็นส่วนหนึ่งของราชอาณาจักรไทย สตูลนั้นเราแยก ออกจากไทรบุรีเมื่อ พ.ศ. 2383 ทั้งบัตคานีและสตูลยังคงรวมอยู่ในราชอาณาจักรไทย มาจนปัจจุบัน) มีความยุ่งยากและปัญหาในการปกครอง เกิดขึ้นมากมายทั้งปัญหาจากภายใน นอกและภายใน ปัญหาจากภายนอกนั้น เกิดจากการที่บริษัทอินเดียตะวันออกของอังกฤษ เข้า มาเกี่ยวข้องกับหัวเมืองมลายูเหล่านี้ ส่วนปัญหาภายใน เกิดจากความกระต้าง กระเถิงของ เจ้าผู้ครองหัวเมืองมลายูซึ่งก่อความไม่สงบขึ้นเสมอ ๆ ทำให้ไทยต้อง เสียเวลาและกำลัง คนในการปราบปรามขบถในหัวเมืองมลายู ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้พระมหากษัตริย์ไทย ต้องการใช้พระบรมราโชบายในการจัดการแก้ปัญหาด้วยพระสุจริตสัมฤทธิ์ผลเป็นอย่างดี โดยเฉพาะในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งมีขบถเกิดขึ้นหลายครั้งถ้วนแล้ว แต่เป็นการบ่อนทำลายความสงบสุขของประชาชน และความมั่นคงของประเทศชาติ

เมื่อไม่นานมานี้ก็ได้เกิดปัญหาขึ้นในจังหวัดหนึ่ง ของชายแดนภาคใต้ นั่นคือกลุ่ม มุสลิมชื่ออะห์แม็กลิบคนก่อการชุมนุมขึ้นที่หน้ามัสยิดกรือเซะ อำเภอมะนิญ บัตคานี โดยมี ข้อเรียกร้องเบื้องต้นคือการขอให้กรมศิลปากร ถอนทะเบียนโบราณสถานออกจากมัสยิด ทั้งยังมีความคิดที่จะแบ่งแยกดินแดนและกล่าวหาหมิ่นถึงสถาบันอันสูงสุดของชาวไทย ซึ่งทาง

* บัตคานีในที่นี้หมายถึงยะลา และนราธิวาส ในปัจจุบันด้วย

รัฐบาลก็ได้ออกหมายจับผู้นำการชุมนุมไปแล้ว¹ จะเห็นได้ว่าการปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังประสบกับปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวพันกันหลายด้าน แต่ละด้านล้วน เป็นปัญหาที่เรื้อรังมานาน ประการแรกคือ ปัญหาทาง เศรษฐกิจที่สำคัญ ได้แก่ ปัญหาเรื่องอาชีพ ปัญหาเรื่องการค้าขาย ประการที่สองคือ ปัญหาทางสังคม อันได้แก่ปัญหาเรื่องภาษา ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น และปัญหาเรื่องการศึกษา ประการที่สามคือ ปัญหาทางการเมือง ได้แก่ ปัญหาเรื่องเจ้าผู้ครอง เภา ๆ หรือพระยาเมือง เติม ปัญหาเรื่องความเข้าใจในความเป็นพลเมือง ปัญหาการแทรกซึมบ่อนทำลายของคอมมิวนิสต์ และปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ประการสุดท้ายคือปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างราชการและเจ้าหน้าที่กับประชาชน จึงเป็น เรื่องที่น่าสนใจ น่าศึกษาเรื่องหนึ่งของ จังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งในด้านการเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง เพื่อพิจารณาหาทางแก้ไขปัญหาเหล่านั้น ที่มีอยู่ในปัจจุบันและที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในอนาคต เพราะปัจจุบันการปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่อาจจะกล่าวได้ว่าได้รับผลดีสมความมุ่งหมายของทางราชการ แมรัฐบาลจะได้ปรับปรุงแก้ไขในด้านการปกครอง การส่งเสริมการศึกษา สร้างศรัทธาความเลื่อมใสต่อรัฐบาล ปลุกฝังความนิยมภาษาไทย สร้างความเข้าใจในทางที่ถูกต้อง มุ่งพัฒนาและแก้ไขด้านการ เศรษฐกิจ สังคม และความกลมกลืนกันศาสนาแล้วก็ตาม

ดังนั้นจึงเป็นการจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหาทางแก้ไข โดยกำหนดวิธีการหรือมาตรการ ในการปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เหมาะสม และสอดคล้องกับสภาพทาง เศรษฐกิจ สังคมและการเมืองในจังหวัดเหล่านี้ ทั้งนี้ก็เพื่อรักษาไว้ซึ่งความมั่นคงของชาติ และความพอใจของรัฐบาลต่อภูมิภาคส่วนนี้สืบไป

¹ เลียบค่ายชายแดนใต้ขุนสายไข่มอบบัตตานีกองโจร เจื่อนกินแกม สยามรัฐ สืบค้นหา

1. ความมุ่งหมายในการศึกษาค้นคว้า

1.1 เพื่อศึกษาถึงสภาพทั่วไปของจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทางด้านภูมิศาสตร์ การเมือง เศรษฐกิจและสังคม

1.2 เพื่อศึกษาประวัติการปกครอง และการเมืองในหัวเมืองมลายูของไทย

1.3 เพื่อศึกษาถึงมูลเหตุอันเป็นปัญหาและอุปสรรคในการปกครองชาวไทยอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.4 เพื่อศึกษาถึงวิธีการดำเนินการแก้ไขปรับปรุงของรัฐบาลในการกำหนดหลักพื้นฐานสำหรับชาวไทยอิสลาม

2. ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

2.1 ผลของการศึกษาค้นคว้าทำให้ทราบถึงสภาพทางภูมิศาสตร์ ฐานะทาง เศรษฐกิจ สภาพทางสังคม และสภาพทางการเมือง

2.2 ทำให้ทราบถึงประวัติการเมืองการปกครองหัวเมืองมลายูของไทย

2.3 ทำให้ทราบถึงปัญหาและมูลเหตุของปัญหาที่เป็นอุปสรรคในการปกครอง จังหวัดชายแดนภาคใต้

2.4 ทำให้ทราบถึงวิธีการดำเนินการแก้ไขปรับปรุงของรัฐบาลในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการและเจ้าหน้าที่ซึ่ง ประชาชน

3. ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

3.1 ศึกษาสภาพทั่ว ๆ ไปของจังหวัดชายแดนภาคใต้

3.2 ศึกษาประวัติการเมือง การปกครองหัวเมืองมลายูในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น จนถึงสมัยปัจจุบัน

3.3 เรื่องที่ศึกษาค้นคว้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการปกครอง จังหวัดชายแดนภาคใต้ ตลอดจนวิธีการดำเนินการแก้ไขของรัฐบาลที่มีต่อภูมิภาคนี้

4. วิธีการศึกษาค้นคว้า

การศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้จะใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์ (Historical Approach) และเสนอรายงานแบบพรรณาวิเคราะห์ (Analysis description) ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าจะใช้ข้อมูลที่เป็นเอกสารชั้นต้น (Primary sources) และข้อมูลที่เป็นเอกสารชั้นรอง (Secondary sources) ประกอบกันเพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณา

5. แหล่งการศึกษาค้นคว้า

- 5.1 หอสมุดมหาวิทยาลัยนเรศวร
- 5.2 หอสมุดแห่งชาติ
- 5.3 หอสมุดมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- 5.4 หอสมุดจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- 5.5 ศูนย์ประสานงานการปกครองชายแดนภาคใต้
- 5.6 กระทรวงมหาดไทย
- 5.7 แหล่งอื่น ๆ ที่จำเป็น

สภาพทั่วไปของจังหวัดชายแดนภาคใต้

1.1 สภาพทางภูมิศาสตร์

เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาถึงอิทธิพล และความสำคัญทางภูมิศาสตร์ของจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรพิจารณาถึงฐานะทางภูมิศาสตร์อันเกี่ยวกับแนวเส้นพรมแดนระหว่างไทยกับมาเลเซีย อันมีลักษณะดังนี้

เส้นเขตพรมแดนระหว่างไทยกับมาเลเซียมีความยาวประมาณ 500 กิโลเมตร หรือ 314 ไมล์ จากช่องแคบมะละกาทางทิศตะวันตกไปจนถึงฝั่งทะเลอ่าวไทยทางทิศตะวันออกพรมแดนนี้ถูกแบ่งกันอาณาเขตระหว่างกันโดยอาศัยทางแบ่งน้ำ หรือสันปันน้ำทั้งทางทิศตะวันตกและตอนกลาง ก็มีแม่น้ำสุโข-ลก กั้นเขตแดนทางทิศตะวันออก

ไม่มีปัญหาข้อโต้แย้งใด ๆ เกิดขึ้น ขณะที่ทั้งสองประเทศได้ตกลงแก้ไข เพิ่มเติมหลักเขตแดนระหว่างประเทศให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้นทั้งทางตำแหน่งภูมิศาสตร์ และปริมาณของหลักเขตแดน นับว่าเป็นประเทศเพื่อนบ้านประเทศแรกที่ได้รับเอกราชหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งหันหน้าเข้าแก้ไข้ปัญหาแนวเส้นพรมแดนกับประเทศไทยให้ถูกต้องและตั้งอยู่บนรากฐานของหลักนิยมแห่งโลกและหลักแห่งความยุติธรรม

ลักษณะของแดนพรมแดนเชิงภูมิศาสตร์ได้อาศัยสนธิสัญญา ปี พ.ศ. 2452 โดยได้กำหนดเขตแดนไว้ดังต่อไปนี้¹

¹ คณะกรรมการภูมิศาสตร์แห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ รายงานการสัมมนาภูมิศาสตร์แห่งชาติ ครั้งที่ 1 หน้า 130-132

จุดเริ่มต้นของพรมแดนนั้น เริ่มจากด้านสุดชายฝั่งทะเลของทางฝั่งด้านเหนือของปากน้ำปะลิส (Perlis River) และจากนั้นมีแนวเรื่อยไปทางด้านเหนือของแนวทิวเขา ซึ่งเป็นสันปันน้ำของแม่น้ำปะลิสทางด้านหนึ่งและแม่น้ำ Prajok อีกทางด้านหนึ่ง มีแนวสันปันของทิวเขาคงกล่าวมาแล้วจนกระทั่งถึงบรรจบกับสันปันน้ำที่สำคัญที่เป็นที่ที่แบ่งแม่น้ำหลายสายซึ่งมีทั้งที่ไหลลงสู่อ่าวไทยด้านหนึ่งกับไหลลงสู่มหาสมุทรอินเดียอีกด้านหนึ่ง ๗ สันปันน้ำที่สำคัญนี้เส้นเขตพรมแดนก็จะมีแนวเขตไปตามย่านต้นน้ำของแม่น้ำปัตตานี แม่น้ำ Telubim (คลองสายบุรี) และแม่น้ำเประ (Sungei Perak) และผ่านต้นกำเนิดของแม่น้ำ Pergua ครั้นแล้วแนวเขตพรมแดนก็จะผ่านสันปันน้ำที่สำคัญดังกล่าว และมีแนวเรื่อยไปตามสันปันน้ำที่เป็นต้นทางแยกของทางน้ำของแม่น้ำ Pergua ออกจากแม่น้ำ Telubim จนมาบรรจบถึงเนินเขาซึ่งเรียกกันว่า Bukit Jeli หรือที่เป็นต้นน้ำของลำน้ำใหญ่ของแม่น้ำสุโงโก - ลก (Sungei Golok) ไปจนจรดชายฝั่งทะเล ณ บริเวณจุดที่มีชื่อว่า Kuala Talar"

"เส้นแนวเขตพรมแดนนี้จะพุ่งไปจากที่ราบลุ่มแม่น้ำปัตตานี แม่น้ำและแม่น้ำตันหยงมีส (Sungei Tan Jung Mas) และที่ราบลุ่มแม่น้ำบนฝั่งซ้ายหรือฝั่งตะวันตกของแม่น้ำสุโงโก - ลก ในเขตของสหราชอาณาจักร (Great Britain)"

การกำหนดแนวเขตพรมแดนที่ได้สืบเนื่องมาจากแม่โขง เขตพวทหมู่เกาะด้านฝั่งทะเลตะวันตกนั้นมีข้อความกำหนดในสนธิสัญญาดังต่อไปนี้

"เกาะที่มีชื่อว่า เกาะลังกาวิ (Pule Langkawi) พร้อมกับเกาะเล็กเกาะน้อยทั้งหมดที่ตั้งอยู่ภายในของแนวกึ่งกลางของช่องแคบระหว่างเกาะตะรุเตา (Tarutau) และเกาะลังกาวิ และหมู่เกาะทั้งหมดที่ตั้งอยู่ในไซของเกาะลังกาวิ จะเป็นส่วนของอังกฤษ เกาะตะรุเตาและเกาะเล็กเกาะน้อยที่ตั้งอยู่ภายในเหนือของแนวกึ่งกลางช่องแคบดังกล่าวจะเป็นส่วนของไทย"

"ในเรื่องหมู่เกาะที่ตั้งอยู่ใกล้กับชายฝั่งทะเลตะวันตกนั้น พวกที่อยู่ทางคานเหนือตามแนวขนานกับละติจูดซึ่งตรงกับจูบรี เวลสูกชายฝั่งทะเลตรงคานฝั่งคานเหนือของปากแม่น้ำปะลิส ทะเลจะเป็นส่วนของไทย ส่วนพวกที่ตั้งอยู่ทางคานใต้ของแนวขนานดังกล่าวจะเป็นส่วนของอังกฤษ"

การแบ่งเขตหมู่เกาะทางคานฝั่งทะเลตะวันตกของคาบสมุทรมัน ได้กำหนดไว้ในสนธิสัญญาดังต่อไปนี้

"หมู่เกาะทั้งหมดที่ตั้งอยู่ถัดไปจากฝั่งทะเลตะวันตกตะวันออกของรัฐกัตตันและทรังกานูนั้น เฉพาะพวกที่ตั้งอยู่คานใต้ของแนวขนานกับละติจูดซึ่งลากจากจูบรี เวลสที่แม่น้ำสุโง โกล-ลกไหลลงทะเล บรี เวลซึ่งมีชื่อว่า Karala Tabar จะต้องมอบให้เป็นส่วนของอังกฤษ (great Britain) และหมู่เกาะทั้งหมดที่ตั้งอยู่คานเหนือของแนวขนานดังกล่าวจะเป็นส่วนของไทย"

จากนั้นสนธิสัญญาดังกล่าวไ้ระบุไว้อีกว่า

"จะต้องเป็นหน้าที่หรือภารกิจของคณะกรรมการพรมแดน ที่จะต้องพิจารณาและถือเป็นที่สุดที่จะกำหนดหรือวางเขตแนวพรมแดนที่ได้กล่าวมาข้างต้นทุกประการ"

1.1.1 ลักษณะที่ตั้ง

จังหวัดชายแดนภาคใต้มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศมาเลเซียอยู่ 3 จังหวัด คือ จังหวัดยะลา นราธิวาส และสตูล

1.1.1.1 จังหวัดยะลา

มีพื้นที่ 3,076,500 ไร่ เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่มากที่สุดในบรรดาจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีห้องที่ชายแดนติดต่อกับประเทศมาเลเซีย 3 อ่าวเภอ คือ อ่าวเภอยะหา อ่าวเภอมันนังสการ์ และอ่าวเภอบะทง

1. อ่าวเภอยะหา มีอาณาเขตติดต่อกับรัฐไทรบุรี พื้นที่ชายแดน

เป็นป่า

2. อำเภอบันนังสตา มีอาณาเขตติดต่อกับรัฐ ไทรบุรี

พื้นที่ชายแดนเป็นป่า

3. อำเภอเบตง มีอาณาเขตติดต่อกับรัฐ เปรัก มีทางหลวงแผ่นดินติดต่อกับ เขตแดนห่างจากอำเภอเบตงราว 7 กิโลเมตร

1.1.1.2 จังหวัดนราธิวาส

มีพื้นที่ 2,142,500 ไร่ เป็นจังหวัดที่มีพื้นที่มากเป็นอันดับ 2 ในบรรดาจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นจังหวัดที่ตั้งอยู่ริมฝั่งอ่าวไทยด้านตะวันตก มีท้องที่ชายแดนติดต่อกับประเทศมาเลเซีย 3 อำเภอ คือ อำเภอตากใบ อำเภอสุไหงโกลก และอำเภอแว้งทั้ง 3 อำเภอ ตั้งอยู่ริมฝั่งคลองสุไหงโกลก ซึ่งเป็นเขตแดนส่วนฝั่งตรงกันข้ามเป็นรัฐกลันตัน คลองสุไหงโกลกเป็นคลองเล็ก ๆ ไขเรือพายข้ามไปมาติดต่อกันได้ตลอดปี นอกจากนี้ที่อำเภอสุไหงโกลกมีรถไฟข้ามประเทศติดต่อกันอีกทางหนึ่ง

1.1.1.3 จังหวัดสตูล

ตั้งอยู่ริมฝั่งมหาสมุทรอินเดีย มีท้องที่ชายแดนติดต่อกับประเทศมาเลเซียคืออำเภอเมืองสตูลติดต่อกับรัฐปาลิส

1.1.2 ลักษณะภูมิอากาศและภูมิประเทศ

โดยทั่ว ๆ ไปแล้ว จังหวัดชายแดนภาคใต้มีลักษณะดินฟ้าอากาศเช่นเดียวกับจังหวัดอื่น ๆ ในภาคใต้ คือ ฤดูฝนอันยาวนานและฝนตกโดยทั่ว ๆ ไป ความชื้นของอากาศจึงอยู่ในระดับสูง มีผลให้อากาศไม่ร้อนจัดเกินไปในบั้นหนึ่ง ๆ มีเพียง 2 ฤดู คือ ฤดูร้อนและฤดูฝน สำหรับสภาวะลมฟ้าอากาศที่พัดผ่านดินแดนเหล่านี้ได้รับอิทธิพลจากลักษณะของเทือกเขาที่ทอดตัวเป็นแนวยาวโดยจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส ที่อยู่ฝั่งตะวันออกจะได้รับลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนจังหวัดสตูลที่อยู่ฝั่งตะวันตกจะได้รับลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้

ลักษณะภูมิประเทศของจังหวัดชายแดนภาคใต้ ทั้งอยู่บนคาบสมุทรมาลายู ฝั่งแผ่นดินส่วนใหญ่ เป็นทิวเขาซึ่ง เป็นแนวยาวเหมือนกระดูกสันหลังหลายเทือก¹ และเป็นผลให้เกิดที่ราบลุ่มหลายตอนและลำน้ำค้วย ลักษณะภูมิประเทศที่เด่นอีกลักษณะหนึ่งคือเป็นเกาะเล็ก-เกาะน้อยรวม 60 เกาะ ที่สำคัญมี 5 เกาะ คือ เกาะตะรุเตา เกาะอาดัง เกาะราวี เกาะยารี และเกาะสาหรี่

อาณาบริเวณของประเทศไทยที่ติดต่อกับประเทศมาเลเซียดังกล่าวมาข้างต้นนี้ เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้สภาพภูมิประเทศบางท้องที่ธรรมชาติได้สร้าง เชื้อกันพรมแดน เช่น มหาสมุทรอินเดีย แม่น้ำสุโขทัย โกลก ไชยบุรี แล้วก็ตามแต่ก็มีได้เป็นอุปสรรคสำคัญที่จะสกัดกั้นไม่ให้ชนในชาติทั้งสองประเทศไปมาหาสู่ซึ่งกันและกัน ฉะนั้นจึงเป็นผลให้ชนบทรวม เนียม และ วัฒนธรรมจากดินแดนประเทศมาเลเซียไหลหลั่ง เข้ามาโดยสะดวก ไม่ว่าจะเป็น ในด้านผู้คน ในด้านภาษา ในด้านศาสนา และอื่น ๆ อีกหลายอย่าง จังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงมีความคล้ายคลึงประเทศมาเลเซียมากกว่าไทย ทั้ง ๆ จังหวัดเหล่านี้อยู่ในอาณาจักรไทย ประกอบกับความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ของประชาชนในแถบนี้ ปรากฏว่าโดยอิทธิพลทางการ เมือง ได้มีการโยกย้าย ถ้ายแต่เปลี่ยนไปเปลี่ยนมา นับแต่ยังเป็น "บริเวณ 7 หัวเมือง" จึงไม่เป็นการแปลกประหลาดอะไรที่ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้จะมีชนบทรวมเนียมประเพณี นับถือศาสนาอิสลาม และใช้ภาษามลายูในชีวิตประจำวัน เช่นเดียวกับประชาชนในประเทศมาเลเซีย และมีความรู้สึกว่าเขาเป็นชาวมลายู ไม่ใช่ชาวไทยความรู้สึกเช่นนี้ฝังอยู่ในจิตใจ มาแต่เกิมนยากต่อการเปลี่ยนแปลง

ยิ่งกว่านั้น การที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ได้มีอาณาเขตติดต่อกับมาเลเซีย ซึ่งมีความเจริญกว่าจังหวัดชายแดนภาคใต้ เกือบทุกด้าน ทำให้ไทยเสียเปรียบทางมาเลเซีย ในเชิงที่จะทำให้เกิดการ เปรียบเทียบกันหลายประการ ซึ่งอาจสรุปได้ดังนี้²

¹ คณะกรรมการภูมิศาสตร์แห่งชาติ สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ รายงานสัมมนา ภูมิศาสตร์แห่งชาติ ครั้งที่ 2 หน้า 161

² ชจค บุษยพันธ์ ชนกลุ่มน้อยในไทยกับความมั่นคงของชาติ หน้า 161 - 162

1. ท้องที่การปกครองทางบ้านมาเลเซียได้รับการส่งเสริมทำนุบำรุงดีกว่าทางฝ่ายไทย เช่น การคมนาคม และการผังเมือง
 2. รัฐบาลมาเลเซียให้โอกาสแก่ละรัฐมีอิสระในการปกครองท้องที่ในเขตรัฐบาลของตนดีกว่าชายแดนภาคใต้ของไทย แต่การปกครองของไทยใช้วิธีรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลางคือเมืองหลวง การส่งงานส่วนใหญ่ส่งไปจากกรุงเทพฯ
 3. ชายไทยมุสลิมซึ่งอยู่ในเขตแดนไทยมีจำนวนน้อย เมื่อเทียบกับมุสลิมที่อยู่ในมาเลเซีย ฉะนั้น เมื่อมีการเคลื่อนไหวเกี่ยวกับประโยชน์ของมุสลิมในมาเลเซียเกิดขึ้นเมื่อใดก็สามารถโน้มน้าวให้ชาวไทยมุสลิมในเขตแดนไทยคล้อยตามไปได้ทุกเมื่อ
 4. การกล่าวอ้างเรื่องสันนิบาตอาหรับหรือสันนิบาตอิสลามอันเป็นหลักการและมีวัตถุประสงค์ที่จะรวมมุสลิมทั่วโลก ฉะนั้น คำโฆษณาชวนเชื่อจึงถือว่าไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นชนกลุ่มน้อยที่จะต้องรวมกับมุสลิมในมาเลเซีย การเคลื่อนไหวดังกล่าวนี้ย่อมทำลายเสถียรภาพและชนหลวมต่อการสูญเสียสิ่งที่มีอยู่ไปได้
- นับว่าเป็นจุดอ่อนต่อการที่จะถูกก่อกวน ยุบ และชักชวนให้หันเหความรู้สึกนึกคิดให้หันไปนิยมมาเลเซียได้ง่ายกว่าปัญหาที่รัฐบาลกำลังประสบอยู่ในภาคอื่น ๆ

1.2 สภาพทางการเมือง

กล่าวโดยทั่วไปประชาชนพลเมืองในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะชาวไทย-อิสลามส่วนใหญ่ไม่รู้เรื่องหรือเอาใจใส่ในเรื่องการเมืองมากนัก มุ่งทำมาหากินด้วยความสงบจะมีก็แต่เฉพาะนักการเมืองและลูกหลานเจ้าผู้ครองนครซึ่งใกล้ชิดเสียอำนาจไปไม่กี่คนนัก แต่ชาวไทยอิสลามเป็นผู้ที่เคร่งครัดในทางศาสนา และเชื่อผู้นำทางศาสนาอย่างจริงจัง โดยไม่คำนึงถึงเหตุผลและข้อเท็จจริง ตลอดจนความเชื่อที่ว่าจะเกิดขึ้น เมื่อผู้นำในทางศาสนาคิดชักจูงไปในทางการเมืองแล้ว จึงสามารถชักจูงได้อย่างง่ายและเหนียวแน่น ในการพิจารณาเกี่ยวกับสภาพการเมืองในจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น ควรพิจารณาถึงเรื่อง

ต่าง ๆ คือ หลักการปกครอง สัญชาติ และความเป็นพลเมือง กฎวิธีของคอมมิวนิสต์ การแบ่งดินแดนของชาวไทยอิสลามบางกลุ่มจากภายนอกประเทศ

1.2.1 หลักการปกครอง

ในปัจจุบันนี้ได้มีการจัดการปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยถือหลักตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2495 พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 และพระราชบัญญัติสุขาภิบาล พ.ศ. 2495 โดยแบ่งการปกครองออกเป็นอำเภอ ตำบล หมู่บ้าน เทศบาล และสุขาภิบาลดังนี้¹

1. จังหวัดปัตตานี แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 8 อำเภอ คือ อำเภอเมืองปัตตานี อำเภอโคกโพธิ์ อำเภอหนองจิก อำเภอปะนาเระ อำเภอมายอ อำเภอสายบุรี อำเภอหริ่ง อำเภอยะรัง มีตำบล 105 ตำบล มีหมู่บ้าน 540 หมู่บ้าน มีเทศบาล 2 แห่ง คือเทศบาลเมืองปัตตานี และเทศบาลตำบลตะลุบัน มีสุขาภิบาล 8 แห่ง
2. จังหวัดยะลา แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 5 อำเภอ คือ อำเภอเมืองยะลา อำเภอเบตง อำเภอบันนังสตา อำเภอยะหา อำเภอรามัน มีตำบล 47 ตำบล มีหมู่บ้าน 230 หมู่บ้าน มีเทศบาลคือเทศบาลเมืองยะลา และเทศบาลเบตง มีสุขาภิบาล 5 แห่ง
3. จังหวัดนราธิวาส แบ่งเขตการปกครองเป็น 9 อำเภอ คือ อำเภอเมืองนราธิวาส อำเภอตากใบ อำเภอยาละเมาะ อำเภอช้าง อำเภอระแว อำเภอ รือเสาะ อำเภอแว้ง อำเภอสุไหงโกลก อำเภอสุไหงปาตี มีตำบล 60 ตำบล มีหมู่บ้าน 314 หมู่บ้าน มีเทศบาล 2 แห่ง คือเทศบาลเมืองนราธิวาส และเทศบาลสุไหงโกลก มีสุขาภิบาล 7 แห่ง

¹ กรมการปกครอง และองค์การบริหารวิเทศกิจ สำนักงานสถิติแห่งชาติ ทำเนียบสถิติของจังหวัดและอำเภอในประเทศไทย หน้า 37-44

4. จังหวัดสตูล แบ่งเขตการปกครองออกเป็น 2 อำเภอ กับ 1 กิ่งอำเภอ คือ อำเภอเมืองสตูล อำเภอละงู กิ่งอำเภอทุ่งหว้า มีตำบล 23 ตำบล มีหมู่บ้าน 177 หมู่บ้าน มีเทศบาล 1 แห่ง คือเทศบาลเมืองสตูล มีสุขาภิบาล 3 แห่ง

กระทรวงมหาดไทยได้พิจารณาวางหลักการปกครอง เพื่อให้ข้าราชการฝ่ายปกครอง และข้าราชการซึ่งรับราชการอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ถือเป็นทางปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. บรรดาข้าราชการทุกฝ่ายที่รับราชการอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ อาทิเช่น ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ จนข้าราชการกระทรวง ทบวง กรมอื่น ๆ ขอให้เข้าใจว่าทางราชการได้ส่งท่านไปประจำในท้องที่เหล่านี้เพื่อที่จะได้ช่วยบริหารราชการให้สมกับความปรารถนาของรัฐบาล และเจ้ากระทรวงนั้น ๆ นับว่าเป็นผู้ใกล้ชิดอันสูงที่สุด เจ้ากระทรวงได้เลือกเฟ้นให้ความไว้วางใจมาบริหารกิจการในท้องที่นี้ เพื่อรับทุกขบ่ารุงดูแลราชการต่างหูต่างตาของรัฐบาล ฉะนั้นท่านข้าราชการทั้งหลายจะต้องนึกถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของท่านต่อกระทรวง ทบวง กรมและให้พึงระลึกเสมอว่า ท่านทั้งหลายจะต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสามัคคีกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งอันเดียวกัน อย่าให้แตกแยกสามัคคีกันได้ ความซื่อสัตย์สุจริตต่อหน้าที่ก็เป็นเรื่องสำคัญยิ่งจึงขอให้พยายามรักษาไว้เป็นอย่างดี ยิ่งท่านมาบริหารราชการอยู่ไกลชายแดนเช่นนี้ ทางประเทศและราษฎรชาวพื้นเมืองย่อมจะมุ่งมองท่านเป็นทางเดียว ส่วนกิจการในคานาราชการนั้น ก็ขอให้ถือว่าเป็นภารปฏิบัติหน้าที่ต่อคนไทยด้วยกัน อย่าเข้าใจผิดและถูกเหยียดหยามชาวไทยอิสลามว่าเป็นคนต่างชาติต่างศาสนา ทางที่ข้าราชการทุกคนจะต้องปฏิบัติและวางตนให้ชาวไทยอิสลามเห็นว่าเป็นพวกเดียวกัน อยู่ในประเทศไทยด้วยกัน

2. สิทธิของราษฎรนี้ ขอให้ข้าราชการฝ่ายปกครองทุกตำแหน่ง จงพยายามทำความเข้าใจและชี้แจงให้เห็นว่าเราเป็นคนไทยด้วยกัน มีสิทธิเสรีภาพเสมอกัน เช่น เรามีประเทศไทยเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน จะแบ่งออกจากกันได้ เรามีรัฐธรรมนูญปกครองอันเดียวกัน เราอยู่ภายใต้ความคุ้มครองของกฎหมายเกี่ยวกับร่างกายและทรัพย์สินเสมอ เหมือนกับพี่น้องชาวไทยทั้งหลาย และเรามีพระมหากษัตริย์เป็นที่เคารพสักการะองค์เดียวกัน

แต่ถ้าจะพิจารณาถึงผลในการปกครองอันแท้จริงแล้ว พี่น้องชาวไทยอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังได้รับประโยชน์ในทางกฎหมายที่ยิ่งกว่าพี่น้องในหัวเมืองอื่น ๆ เสียอีก เช่น ให้มีพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล พุทธศักราช 2489

3. ในการปฏิบัติหน้าที่ราชการ ข้าราชการทุกคนควรจะต้องยึดหลักปฏิบัติ โดยให้ใจทั้งน้ำใจคน และให้ใจทั้งงาน และไม่ควรระใช้หลักปฏิบัติให้เป็นกระหม่อมกระเพื่อน้ำใจหรือใช้ลัทธิบีบบังคับ กล่าวคือ

ก. การปฏิบัติหน้าที่ราชการทุกอย่าง ไปตามหน้าที่อย่างตรงไปตรงมา โดยถือว่าความสุจริตและความเที่ยงธรรม

ข. ไม่ควรจะใช้กริยา หรือวาจาที่หยามคายแสดงนุ หรือใช้ถ้อยคำที่ดูถูกเหยียดหยามในการปฏิบัติหน้าที่ราชการทางที่สมควรจะแสดงให้เขาเห็นว่า เป็นพวกเดียวกันมิใช่ถือ เป็น เขาเป็นเรา

ค. เมื่อประชาชนมาติดข้อ ทั้งในทางราชการก็ดี ในทางส่วนตัวก็ดี ควรจะแก้ไขอาการกริยาติดข้อด้วยอัธยาศัยอ่อนโยนและให้ความสะดวกตามสมควร ให้สำเร็จไปด้วยความรวดเร็ว อย่างหน่วงเหนี่ยวหรือแสดงความรังเกียจให้เห็น ตรงกันข้ามควรแสดงให้เห็นว่าเราช่วยเหลือ

4. โดยที่ชาวไทยอิสลามเป็นผู้ถือข้อบังคับของศาสนาเป็นกฎหมายสำหรับปฏิบัติโดยเคร่งครัด และถือเป็นขนบธรรมเนียมประเพณีไปในตัว ฉะนั้นในการบริหารงานของเจ้าหน้าที่ควรจะใช้ปฏิบัติการโดยอนุโลมให้เข้ากับขนบธรรมเนียมประเพณี และลัทธิศาสนาของชาวไทยอิสลามกล่าวคือ

ก. ในการวางกฎข้อบังคับ ระเบียบ หรือวิธีการอย่างใดซึ่ง เป็นทางให้ประชาชนไทยอิสลามรู้สึกหรือเห็นว่าเป็นการ เบียดเบียนกษัตริย์อิสลาม เป็นการที่ไม่ควรกระทำอย่างยิ่ง ทางที่พิจารณาวางระเบียบ กฎ ข้อบังคับ หรือวิธีการควรจะใช้อนุโลมให้เข้ากับขนบธรรมเนียมประเพณี และลัทธิศาสนาของชาวไทยอิสลาม และถ้ายังได้วางระเบียบ

และขอบังคับให้เห็นว่าเป็นการอุททูน และส่งเสริมในทางศาสนาด้วยแล้วก็จะเป็นการ
ดีมาก

ข. ในการ ประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ควรจะได้ผ่อนผันให้ทำได้
โดยเสรี เท่าที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย และความสงบเรียบร้อยของประชาชน ตลอดจนศีลธรรม
อันดีของท้องถิ่น เช่น ในการ ขออนุญาตทำสังฆกรรม เพื่อประกอบพิธีกรรมทางศาสนา ก็ควรจะได้รับ
อำนวยความสะดวกในตามระเบียบแบบแผน และกฎหมายที่มีอยู่

ค. ในการ เกณฑ์ใด ๆ เช่น การ เกณฑ์แรงงานก็ดี การ เรียก
ประชุมก็ดี หรือการนำให้ปฏิบัติกิจอย่างหนึ่งอย่างใดก็ดี ควรจะได้พยายามหลีกเลี่ยง
การรบกวนให้ตรงกับวันสำคัญในการประกอบพิธีทางศาสนา เช่น ไม่ควรที่จะ เกณฑ์แรงใน
ระยะเวลาถือวชิร หรือตรงกับวันศุกร์ เป็นต้น

ง. ข้าราชการทุกคนไม่ควรจะไปตั้งข้อรัง เกียด หรือบีบบังคับใน
เรื่องการแต่งกายของชายไทยอิสลาม ควรจะได้อนุโลมให้ เขาแต่งกายได้ตามประเพณีนิยม
เพราะการแต่งกายเป็นข้อบังคับและขนบธรรมเนียมที่มีบัญญัติไว้ในลัทธิศาสนาอิสลามด้วย

จ. เพื่อประโยชน์ในทางปกครอง ข้าราชการทุกคนควรจะได้แสดงให้เห็น
ให้ชาวไทยอิสลามเห็นว่า เราขอยกและอุททูนส่งเสริมในทางศาสนาของเขา เช่นเดียวกับศาสนา
อื่น ฉะนั้นในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนา การที่ข้าราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้าราชการ
ฝ่ายปกครองจะได้ไปร่วมในงานตามโอกาสอันควร และในการ ไปร่วมงานควรจะได้ปฏิบัติ
ให้ถูกต้องตามลัทธิศาสนาอิสลาม

5. การแต่งตั้ง ข้าราชการ ไปประจำในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้
พิจารณาเลือกเฟ้นเฉพาะ ข้าราชการที่เหมาะสมไปประจำ และไม่เป็นการสมควรอย่างยิ่ง
ที่จะส่ง ข้าราชการที่ถูกลงโทษ หรือมีความประพฤติไม่ดีไปประจำในจังหวัดชายแดนภาคใต้
ควรจะได้เลือกจากบุคคลทั้ง ทอ ไปนี้ คือ

ก. ต้อง เป็นผู้ที่มีความประพฤติ เรียบร้อย มีสุขภาพดี และควรมี
บุคลิกลักษณะ เหมาะสมไม่เคยเสียหายในทางราชการ

ข. ต้อง เป็นผู้ที่มีความสามารถ ในการ ปฏิบัติหน้าที่เป็นอย่างดี มีนิสัย
เข้าถึงประชาชน ใค้อย่างแท้จริงและมีความสามารถ ปฏิบัติงานร่วมกับประชาชนได้

ค. ข้าราชการที่ส่งไปประจำในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ถ้าไปบุคคลที่รู้ภาษามลายูและภาษาอังกฤษส่งไปก็จะเป็นประโยชน์แก่ทางราชการมาก

6. ขอให้ข้าราชการทุกคนที่ทางราชการได้ส่งมาประจำในจังหวัดชายแดนภาคใต้จงระลึกว่าทางราชการและผู้บังคับบัญชาได้เชื่อความสามารถและไว้วางใจท่าน จึงได้ส่งมาประจำฉะนั้นจะให้ข้าราชการทุกคนที่ปฏิบัติ และปฏิบัติหน้าที่ราชการให้เหมาะสมและตรงกับความสามารถของทางราชการ และสงวนเกียรติศักดิ์ของข้าราชการไว้ อย่างได้ประพฤติหรือทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดให้ชาวไทยอิสลามเหยียดหยามดูหมิ่นดูแคลนได้เป็นอันขาด ตรงกันข้ามควรจะได้วางตัวให้เป็นทีเคารพยำเกรง จะได้ผลทั้งในทางส่วนตัว และทางราชการ

7. เนื่องจากในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พลเมืองส่วนมากเป็นชาวไทยอิสลามที่พูดภาษามลายู และนับถือศาสนาอิสลาม ฉะนั้นข้าราชการทุกคนที่รับราชการอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ควรจะได้เรียนรู้ภาษามลายูให้พูดและเขียนอ่านหนังสือมลายูได้ ตลอดจนเรียนรู้ในเรื่องลัทธิศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณีก็จะเป็นประโยชน์ในทางราชการและส่วนตัว เพราะจะทำให้สะดวกแก่การติดต่อ และทำความเข้าใจซึ่งกันและกัน และในทำนองเดียวกันควรจะได้หาทางส่งเสริมให้ชาวไทยอิสลามได้เรียนรู้หนังสือไทยให้ทั่วถึงกันด้วย

8. การปกครองประชาชนพลเมืองในจังหวัดชายแดนภาคใต้ รัฐบาลมีความประสงค์ที่จะให้ข้าราชการใช้หลักทำพระคุณ ให้เขาเห็นอกเห็นใจมากกว่าที่จะใช้หลักพระเดช แต่ไม่ใช่ให้เขาเข้าใจผิดคิดว่าอ่อนแอถ่วงๆ เขากล่าวคือ เพื่อให้ประชาชนเกิดความพอใจและเคารพนับถือไม่ควรถือหลักรุนแรงหรือบีบบังคับ

โดยที่จังหวัดทั้ง 4 นี้ มีพลเมืองนับถือศาสนาอิสลามเป็นส่วนใหญ่ และมีขนบธรรมเนียมประเพณีแตกต่างกับชาวไทยในภาคอื่น ๆ ทั้งกล่าวแล้วข้างต้น ทางราชการยังได้พิจารณาวางนโยบายจัดการปกครองให้เข้ารูป และกลมกลืนกับขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวไทยอิสลามให้มากที่สุด การวางกฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับใด ๆ ก็อนุโลม

ให้เข้ากับขนบธรรมเนียมประเพณีและลัทธิศาสนาของชาวไทยอิสลาม แม้ตามกฎหมายบางฉบับก็ตราขึ้นไว้เป็นพิเศษ เพื่อประโยชน์ในทางปกครอง และเป็นกรสนับสนุนศาสนาอิสลาม เช่น เกี่ยวกับการอำนาจศาลไคตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พ.ศ. 2489 ขึ้นไว้บังคับโดยพระราชบัญญัติฉบับนี้ การวินิจฉัยชี้ขาดคดีแพ่งเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวมรดก ซึ่งคนไทยอิสลามเป็นโจทก์และจำเลยให้ใช้กฎหมายอิสลามแทนบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่ว่าด้วยครอบครัวและมรดกและให้มีคณะกรรมการ ซึ่งแต่งตั้งตามพระราชบัญญัติตุลาการออกนั่งร่วมกับผู้พิพากษา เพื่อช่วยพิจารณาในปัญหาของกฎหมายอิสลาม

ในศาสนาอิสลาม ก็ให้มีพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พ.ศ. 2488 ขึ้นไว้บังคับเพื่อสงเคราะห์ และคุ้มครองอิสลามมิกชนให้ประกอบศาสนกิจ ตามความเลื่อมใส ศรัทธา โดยคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยเป็นที่ปรึกษาของกระทรวงมหาดไทย และกระทรวงศึกษาธิการ กับใ้ถือออกพระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม พ.ศ. 2490 เป็นผลใช้บังคับอีกด้วย

1.2.2 สัญชาติและความเป็นพลเมือง

ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังไม่ยอมรับสภาพความเป็นจริงของตนว่า "เป็นคนไทย" โดยถือความแตกต่างในเรื่องศาสนา ภาษา และขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นเรื่องสำคัญ หรือพูดอีกนัยหนึ่งว่าไทยมุสลิมถือหลักว่าถ้าทุกภาษาเดียวกัน นับถือศาสนาเดียวกันมีขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมเหมือนกันจึงจะเป็นคนชาติเดียวกัน ซึ่งตามความเป็นจริงแล้วความแตกต่างในเรื่องดังกล่าวนี้ไม่ควรเป็นสาเหตุของความรู้สึกแบ่งแยก หากชาวไทยมุสลิมเข้าใจในความหมายของการเป็นพลเมืองของประเทศอย่างถูกต้องชัดเจนอยู่ และโดยรัฐธรรมนูญของประเทศไทยก็ให้สิทธิแก่ประชาชนชาวไทยได้อย่างเต็มภาคภูมิแล้ว มิได้เป็นอุปสรรคต่อความเป็นพลเมืองของประเทศ อีกประการหนึ่งเมื่อผูกพันตามทฤษฎีแล้ว สิทธิและหน้าที่ของพลเมืองนั้นใช้สัญชาติ และภูมิลำเนาเป็น

เรื่องกำหนดก็เพียงพอ ไม่ต้องใช้ภาษา ศาสนาหรือวัฒนธรรมอื่นใดอีกก็ได้ ดังนั้น เมื่อชาวไทยมุสลิมมีสัญชาติเป็นไทย และมีภูมิลำเนาอยู่ในประเทศไทย ก็ย่อมเป็นพลเมืองไทย โดยสมบูรณ์ มีสิทธิเป็น เจ้าของประเทศ มีหน้าที่รับใช้ประเทศชาติเหมือนกับพลเมืองไทยอื่น ๆ ทั้งหลาย เรียกว่าไม่ใช่คนชาติอื่นในปกครองไทย และก็ไม่น่าจะมีปัญหาในด้านการปกครองแต่อย่างใด แต่ในทางปฏิบัติแล้วจะสังเกตได้ว่าประชาชนส่วนใหญ่ยังไม่มี ความเข้าใจดีพอในความเป็นพลเมืองของประเทศตามหลักที่กล่าวมาแล้วและด้วยเหตุนี้ จึงไม่เข้าใจในสิทธิและหน้าที่ทางการปกครองไปด้วย

หากนับเอา ปี พ.ศ. 2440 มาจนถึงปัจจุบันคนที่มีอายุประมาณ 70 ปี ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ถ้ามีสัญชาติและภูมิลำเนาเป็นไทย ก็เป็นพลเมืองไทยมาตลอดชีวิต หากนับเอาจากปี พ.ศ. 2475 คนที่เกิดมาในยุคประชาธิปไตยที่มีอายุ 35 ปีเศษ เข้านี้แล้ว ก็ได้เป็นผู้มีสิทธิในการปกครองประเทศมาตั้งแต่เกิด คนทั้งสองวัยที่กล่าวถึงนี้ นับว่าเป็นส่วนสำคัญของประชากรทั้งในด้านการสร้างร่างกายและสติปัญญา แต่คนเหล่านี้ยังไม่รู้ถึงความเป็นพลเมืองของตนเองยังคิดและพูดว่า เราเป็นคนแขกอยู่ในการปกครองของพระยาเมืองไทย แต่เดิมสมัยพ่อและปู่ฉัน พระยาเมืองเป็นแขกเหมือนกันพระยาเมืองเพิ่มมาภายหลัง คนที่พูดภาษาไทยและนับถือศาสนาพุทธเท่านั้นที่ "เป็นคนไทย" แม้แต่เด็ก ๆ ที่เรียนหนังสือไทยในโรงเรียนรัฐบาลในจังหวัดชายแดนภาคใต้เมื่อถูกถามก็จะตอบเป็นภาษาไทยอย่างซัดถอยซัดคำว่า "ผมเป็นแขก" อันหมายถึงว่าคนมลายู นั้นเอง นาน ๆ จึงจะไต่ยีนคำตอบที่ถูกตรงกับภาษาทางราชการว่า "ผมเป็นคนไทยอิสลาม"

1.3 สภาพทางเศรษฐกิจ

เป็นที่ทราบกันโดยทั่วไปแล้วว่าประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ส่วนใหญ่มีอาชีพในทางกิจกรรมมีการทำสวนยางเป็นหลัก รองลงมาได้แก่การทำนา ทำสวนผลไม้ และสวนมะพร้าว นอกจากนี้การทำเหมืองแร่และการทำการประมงอยู่บ้าง การที่ประชาชนส่วนใหญ่

อีกอาชีพในการทำสวนยาง เป็นหลักนี้เอง การ เศรษฐกิจของจังหวัดชายแดนภาคใต้จึงขึ้นอยู่กับราคายาง สมัยใดมีราคาสูงประชาชนก็จะมีรายได้สูง ตรงกันข้ามสมัยใดยางมีราคาต่ำ ประชาชนก็จะมีรายได้ต่ำ เศรษฐกิจในจังหวัดชายแดนภาคใต้ก็พลอยซบเซาลงไปด้วย เพื่อที่จะชี้ให้เห็นถึงฐานะทาง เศรษฐกิจอันแท้จริงในจังหวัดชายแดนภาคใต้จึงขอแยกในก้านต่าง ๆ คือ ทรัพยากร การอาชีพ และการคมนาคม

1.3.1 ทรัพยากร

โดยที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ ตั้งอยู่ในคาบสมุทรมลายู อันประกอบไปด้วยภูเขา ลำน้ำ และที่ราบเป็นแห่ง ๆ ดินฟ้าอากาศไม่ค่อยแห้งแล้ง มีฝนตกชุกถึง 8 เดือน ในรอบ 1 ปี ภูมิภาคส่วนนี้อุดมสมบูรณ์และน่าเป็นประโยชน์มาสู่ประเทศชาติ เป็นอย่างมากแห่งหนึ่งในประเทศไทย

ทรัพยากร เหล่านี้ประกอบไปด้วย

1.3.1.1 เหมืองแร่ แร่ต่าง ๆ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีอยู่มากพอสมควร แต่ยังไม่มีการสำรวจโดยละเอียด มีที่ทำเหมืองบ้างก็จำนวนน้อยกว่าจังหวัดอื่น ๆ ในเขตภาคใต้ แร่ต่าง ๆ เหล่านี้มีแร่เหล็ก ฝึนุก แม่งกานีส และซุลแฟรม การสำรวจแร่ที่นั่นเท่าที่ทราบโดยความว่า ยังทำเหมืองแร่ไม่ได้ เนื่องจากแร่ยังอ่อนอยู่บ้างมีปริมาณของแร่ไม่พอบ้าง ข้อเท็จจริงจะเป็นประการใดนั้น ยังไม่เป็นที่แน่ชัด เพราะทางการยังมีไม่มีการสำรวจอย่างจริงจัง หากได้มีการสำรวจโดยละเอียดและริบคำเนินการแล้ว ก็จะเป็นการเสริมเศรษฐกิจอุตสาหกรรมประเภทนี้ได้เป็นอย่างดี และก็ได้มีแร่แ่ม่งกานีส เปิดดำเนินการแล้วที่จังหวัดนราธิวาส แร่ฝึนุกที่จังหวัดยะลา ซึ่งคาดว่าจะเป็นการช่วยพัฒนาเศรษฐกิจในภูมิภาคนี้ได้เป็นอย่างดี

1.3.1.2 ป่าไม้ ไม้ที่สำคัญและมีค่าซึ่งมีอยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ได้แก่ ไม้หลุมพอง ไม้ยาง ไม้พยอม ไม้ทัง ไม้ตะเคียน ไม้จำปา ไม้สยา ไม้กาลอ สำหรับของป่าอื่น ๆ ก็มีเช่น น้ำมันยาง ชันตะเคียน มูลค้างคาว หวายต่าง ๆ รวงผึ้ง และเครื่องสมุนไพร

1.3.1.3 การประมงและสัตว์น้ำ สัตว์น้ำทะเล มีปลา กุ้งชนิดต่าง ๆ ชุกชุมตามบริเวณเกาะตะรุเตา เกาะอาดัง จังหวัดสตูล มีเต่าทะเลและเต่ากระชั้นไข่ ตามชายหาด บริเวณเกาะอาดัง เกาะราวี เพื่อช่วยรักษาพันธุ์เต่าเหล่านี้ ทางราชการ กำหนดให้มีการประมงเก็บไข่เต่าคราวละ 3 ปี และตามสัญญากำหนดให้ผู้ประมงได้เก็บไข่ เต่าเพาะลูกเต่า ในคณะกรรมการไปทำการปล่อยลงทะเลปีละ 3,000 ตัว การเปิดให้มีการประมงเช่นนี้ นอกจากจะทำให้รัฐได้มีรายได้แล้ว ยังช่วยรักษาพันธุ์เต่าได้มาก แต่ต่อมา ในปี 2509 ไม่มีผู้รับประมงผูกขาดไข่เต่า เพราะเกรงขาดทุนจึงทำให้รัฐขาดรายได้ และไม่มีผู้ช่วยดูแลรักษาพันธุ์เต่า ในไม่ช้าอาจถึงกับสูญพันธุ์ได้

สำหรับการประมงโดยทั่วไปส่วนใหญ่ประกอบกับการประมงน้ำเค็ม และทำเฉพาะในสามจังหวัดคือ จังหวัดปัตตานี นราธิวาส และสตูล ปริมาณปลาที่จับได้ยังมีน้อยพอเลี้ยง เฉพาะภายในจังหวัดเท่านั้นไม่สามารถส่ง เป็นสินค้าออกนอกจังหวัดได้มากนัก

1.3.1.4 ทรายแก้ว นอกจากทรัพยากรธรรมชาติดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ปรากฏว่าภูมิภาคส่วนนี้โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทางจังหวัดสตูลยังมีทรายชนิดหนึ่งที่เรียกว่า "ทรายแก้ว" ซึ่งเป็นทรายที่มีคุณภาพดีเหมาะแก่การทำอุตสาหกรรมเครื่องแก้วเป็นอย่างดี ซึ่งมีมากตามบริเวณเกาะตะรุเตา อาดัง และเกาะบูโหลน

1.3.2 การอาชีพ

ดังได้กล่าวมาแล้วว่า ภูมิภาคจังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่ในเขตมรสุม มีฝนตกชุกเกือบตลอดปี ประชาชนจึงยึดอาชีพทางการเกษตร มีการทำสวนยางเป็นหลัก รองลงไปคือการทำนา ทำสวนผลไม้ และสวนมะพร้าว ประกอบกับอาชีพการทำสวนยาวเป็นอาชีพที่มีรายได้เร็ว ทันใจ และทำได้ตลอดปี ถึงแม้จะมีบางระยะเวลาที่ต้องหยุดพักเช่นฤดูฝน ตกหนัก (ประมาณเดือนพฤศจิกายนและเดือนธันวาคม ซึ่งก็เคยเป็นระยะใกล้เคียงกับเดือนมกราคมที่ออกอาหาร) กับฤดูยางผลัดใบใหม่ปีละครั้ง (ประมาณเดือนกุมภาพันธ์) ประชาชนในภูมิภาคนี้แฉนี้ยังถือว่า การทำสวนยางเป็นอาชีพที่ตนยึดถือได้ โดยไม่คิดที่จะเปลี่ยนแปลง เป็นอย่างอื่นไม่ว่าราคาขายจะตกต่ำเพียงไร

อาชีพการทำสวนยางได้ขยายตัวไปเป็นจำนวนมาก เนื้อที่เพาะปลูกยางได้เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนถึงปี พ.ศ. 2507 การขยายเนื้อที่ปลูกยางของเจ้าของสวนยางขนาดเล็ก ปริมาณการผลิตยางขึ้นอยู่กับราคา ก็จะเห็นได้ว่าในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 ยางมีราคาสูงขึ้นปริมาณการผลิตยางจึงมีเพิ่มขึ้น ครั้งเมื่อสงครามสงบลงราคายางตกต่ำ ปริมาณการผลิตยางก็ลดทอนลงไปด้วย ในปี พ.ศ. 2494 ซึ่งเป็นระยะหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ยางมีราคาสูงขึ้น ปริมาณการผลิตจึงสูงตามขึ้นไปด้วย เป็นปริมาณ 2 เท่าของปริมาณยางที่ผลิตได้ในระยะก่อนสงคราม ยางที่ผลิตได้นี้ส่งไปจำหน่ายต่างประเทศทั้งสิ้น และได้กลายเป็นสินค้าออกที่สำคัญไป ซึ่งทำรายได้ให้แก่ประเทศเป็นจำนวนมาก นับเป็นอันดับ 2 รองลงไปจากข้าว

การที่ประชาชนส่วนใหญ่ยึดอาชีพการทำสวนยางนี้เอง ทำให้ฐานะครอบครัวความเป็นอยู่ของประชาชนจึงมักขึ้นอยู่กับราคายาง เป็นสำคัญ สมัยใดยางมีราคาสูงขึ้นประชาชนก็จะมีรายได้สูงและร่ำรวยไปตาม ๆ กัน ตรงกันข้ามสมัยใดยางมีราคาตกต่ำลง ประชาชนก็จะมีรายได้น้อยและยากจนไปตาม ๆ กันอีกเช่นกัน

อย่างไรก็ดี ยางซึ่งนับว่าเป็นผลิตภัณฑ์ที่สำคัญและเป็นอาชีพหลักของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่ ในปัจจุบันมีราคาตกต่ำลงมา เนื่องจากการผลิตยางสังเคราะห์ทางวิทยาศาสตร์หรือที่เรียกกันว่ายางเทียม ขึ้นใช้แทนยางธรรมชาติ ประกอบกับประชาชนโดยทั่วไปยังมีระดับการศึกษาต่ำ ผู้มีความรู้ความชำนาญในวิชาชีพ และผู้มีการศึกษาระดับสูงมีจำนวนน้อยหรืออาจจะกล่าวได้ว่า แทบจะไม่มีอยู่เลย การทำสวนยางถึงแม้จะเป็นอาชีพที่สำคัญที่สุดของประชากรในแถบนี้ แต่ก็ยังคงเป็นไปตามวิธีดั้งเดิมซึ่งไม่ได้ใช้ความรู้ทางวิทยาการ เข้ามาช่วยมากนัก ทำให้ได้รับผลน้อยลงทุกปี ทำให้เกิดปัญหาอันน่าวิตกสำหรับประชาชนที่ประกอบการทำสวนยางมาก

สำหรับอาชีพอื่น ๆ รองลงมาซึ่งได้แก่การทำนา และการทำสวนผลไม้ เกษมมักจะทำกันเป็นธรรมดาเพื่อบริโภคกันในครอบครัวเท่านั้น ภายหลังเมื่อราคายางตกต่ำลงและไม่มีที่ท่าว่าจะกลับสูงขึ้นไปอีก บางรายจึงได้หันมาสนใจทำสวนผลไม้ เช่น พุเรียนพันธุ์ดี

ในเนื้อที่จำนวนมากหลายไร่ เพื่อขายเป็นลำเป็นสันต่อไป¹

1.3.3 การคมนาคม

ย่อมเป็นที่ทราบกันดีโดยทั่วไปแล้วว่า การคมนาคมเป็นปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่ง ซึ่งเกี่ยวข้องกับ การ เศรษฐกิจของ แต่ละท้องถิ่นอย่างมาก หากการคมนาคมสะดวกนอกจากจะทำให้ชุมชนและแหล่งท่ามาหากินขยายตัวขึ้นแล้ว ยังสามารถจะอำนวยความสะดวกในทาง เศรษฐกิจ ทั้งของประชาชนและของประเทศ อันเป็นส่วนรวม อาทิ เช่น ทำให้เกิดแหล่งค้าขาย เกิดแหล่งทรัพยากรธรรมชาติทำให้การขนส่งถูกลง สามารถที่จะจ่ายผลิตภัณฑ์ออกสู่ตลาดได้ รวดเร็ว และลดเวลาที่ต้องการ

สำหรับในท้องที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีทางหลวงแผ่นดินซึ่งสามารถใช้เป็น ทางคมนาคมได้สะดวกพอสมควร แต่การบำรุงรักษาเส้นทางเหล่านี้ไม่สู้จะเป็นไปโดย สม่าเสมอเท่าเทียมกับการบำรุงรักษาทางในสหพันธรัฐมาเลเซีย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ งบประมาณ การบำรุงรักษาทางมีจำนวนไม่ใกล้เคียงกับทางที่จะต้องบำรุงรักษา อีกประการหนึ่ง เนื่องด้วยการสร้างทางมิได้เป็นไปตามแบบมาตรฐานทำให้ชำรุดทรุดโทรมต้องซ่อมในเวลา อันรวดเร็ว มีทางรถไฟ ผ่าน 2 สาย คือ ทักษิณ-คลองแงะ-ปากังเบซาร์ กับทักษิณ- โคกโพธิ์ละลา-ตันหยงมัส-สุโหงโกลก ซึ่งมีได้ผ่านจังหวัดปัตตานี และนราธิวาส โดย เฉพาะอย่างยิ่งจังหวัดสตูล ไม่มีทางรถไฟผ่านเลย ส่วนการคมนาคมทางน้ำใช้ได้อย่างจำกัด นอกจากคามชายฝั่งทะเลมีท่าเรือจำกัดของใช้ระบบถายสินค้าอีกค่อนข้างหนึ่ง สำหรับการขนส่ง ทางอากาศเพิ่ง เริ่มเปิดสายการบินที่จังหวัดปัตตานีเพียงแห่งเดียว

เป็นที่น่าสังเกตว่า เส้นทางที่ใช้ในการคมนาคมติดต่อระหว่างจังหวัดกับ อำเภอ และระหว่างอำเภอต่าง ๆ นั้น ใช้ทางหลวงจังหวัดและทางหลวงชนบท ซึ่งไม่สู้จะ

¹ พัทยา สายหู, รายงานการศึกษาลักษณะผู้นำท้องถิ่นในเขตพัฒนาภาคใต้ หน้า 22-25

สังคมอันแท้จริงในจังหวัดชายแดนภาคใต้ จึงแยกพิจารณาในกันต่าง ๆ คือ ภาษา ศาสนา
ชนบทรรม เนียมประเพณีวัฒนธรรมและการศึกษา

1.4.1 ภาษา

การใช้ภาษาสำหรับทุกจากกัน ในธุรกิจประจำวัน โดยปกติประชาชนใน
จังหวัดชายแดนภาคใต้ยกเว้นจังหวัดสตูลจะใช้ภาษามลายูเป็นสื่อกลางในการติดต่อไม้นิยม
พูดภาษาไทย และส่วนใหญ่ก็พูดภาษาไทยไม่ได้ด้วย อันเนื่องมาจากการได้รับการถ่ายทอด
มาจากบรรพบุรุษ และการติดต่อสัมพันธ์กับมุสลิม ชาวมาเลเซียซึ่งอยู่ในดินแดนที่ใกล้ชิดกัน
ชาวไทยอิสลามจะต้อง เรียนรู้พระคัมภีร์อัลกุรอาน เพื่อใช้ในการประกอบศาสนกิจประจำวัน
สามารถอ่านเขียนภาษาอาหรับได้ ส่วนตำราเรียนทั่วไปที่ใช้ในการสอนวิชาการศาสนานั้น
มีทั้งภาษาอาหรับ และภาษายาวี (ภาษามาเลย์ที่ใช้เป็นภาษาเขียนในตำรา)¹

จำนวนผู้พูดภาษาไทยไม่ได้สำหรับผู้มีอายุตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไป ในจังหวัดปัตตานี
ยะลาและนราธิวาสมีมากกว่า 50 เปอร์เซ็นต์หากนับเอาบุตรหลานของผู้ที่พูดภาษาไทยไม่ได้
ที่มีอายุไม่ถึง 5 ปีเข้าด้วยแล้วก็มีเปอร์เซ็นต์ผู้ที่พูดภาษาไทยไม่ได้สูงกวานี้ แต่สำหรับ
จังหวัดสตูลประชากรที่มีอายุตั้งแต่ 5 ปีขึ้นไปพูดภาษาไทยไม่ได้เพียงร้อยละ 1 กว่า ๆ
เท่านั้น ถ้าแยกต่างคำออกเสียอีกก็จะมีผู้ที่พูดภาษาไทยไม่ได้เพียงไม่กี่คน

จากการสำรวจสรุปได้ว่าผู้ที่พูดภาษาไทยไม่ได้ในจังหวัดสตูลนี้มีเพียง
หมู่บ้านเล็ก ๆ ในตำบลควน อำเภอมือสองสตูล เพียงหมู่บ้านเดียวเท่านั้น และบรรพบุรุษของ
คนในหมู่บ้านนี้เป็นผู้ที่มาจากต่างประเทศ โคม่าตั้งภูมิลำเนาอยู่ที่นั่นจนมีบุตรหลานเป็นคนไทย
ไปหมดแล้ว แต่ก็ยังนิยมพูดภาษามลายูสืบกันมาจนบัดนี้

¹ สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ศาสนาและ
วัฒนธรรมไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ หน้า 57

ความที่จำนวนร้อยละของผู้ที่พูดภาษาไทยไม่ได้ในจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาสมีมากกว่าจังหวัดสตูลนั้น เพราะว่าประชาชนใน 3 จังหวัดดังกล่าวมีการติดต่อกับ ประชาชนในรัฐต่าง ๆ ของประเทศมาเลเซียมากกว่าประชาชนในจังหวัดสตูล วัฒนธรรม ทางภาษาและประเพณีของประเทศมาเลเซียจึงถ่ายทอดสืบเปลี่ยนกันไปมากับจังหวัดทั้ง 3 โคนมาก

1.4.2 ศาสนา

ศาสนาอิสลามแพร่เข้ามาในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เมื่อปลายศตวรรษที่ 13 และต้นศตวรรษที่ 14 แห่งคริสตศักราช โดยมีพ่อค้าชาวอาหรับและอินเดียเป็นผู้นำมาเผยแพร่ และได้เจริญรุ่งเรืองอยู่ตามเมืองชายทะเลของเกาะสุมาตรา ก่อนแล้วจึงแผ่ขยายเข้ามาในแหลมมลายูและประเทศอินโดนีเซีย

ประเทศไทยแม้จะมีพระพุทธศาสนาเป็นหลัก แต่ศาสนาอื่น ๆ ก็สามารถเจริญรุ่งเรืองในประเทศไทยได้ และเจริญรุ่งเรืองมาเป็นเวลาหลายร้อยปี โดยผู้เลื่อมใส มีเสรีภาพในการประกอบศาสนกิจของตนได้อย่างสมบูรณ์ ทั้งนี้เพราะถือเป็นนโยบายและเป็นหลักสำคัญตลอดมาว่า ศาสนิกชนไม่ว่าจะนับถือศาสนาใด จะอยู่ในหรือนอกประเทศไทย ย่อมเป็นมิตรของประเทศไทย และยังมีโอกาสได้รับความอุปถัมภ์จากรัฐบาลอีกด้วย

ศาสนาอิสลามเป็นศาสนาหนึ่งที่ได้เจริญรุ่งเรืองในประเทศไทยมาเป็นเวลาหลายร้อยปีและก็เป็นศาสนาที่มีประชาชนนับถือมากเป็นที่สองของประเทศ โดยเข้าสู่ประเทศไทยสองทางคือ ได้มีพ่อค้าชาวอาหรับนำเข้ามาเผยแพร่ตั้งแต่กรุงสุโขทัยเป็นราชธานีนั้นทางหนึ่ง ส่วนอีกทางหนึ่งคือประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยมีความสัมพันธ์กับชาวมลายูทั้งทางภูมิศาสตร์ และวัฒนธรรม ตลอดจนการไปมาหาสู่ทำการค้าขายจึงพากันนับถือศาสนาอิสลาม เช่นเดียวกับชาวมลายู สืบเนื่องมาแต่โบราณกาลอีกทางหนึ่ง¹

¹ คณะกรรมการจัดทำรายงานประจำปีแห่งประเทศไทย ประเทศไทย หน้า 511

ศาสนาอิสลามมีลักษณะแตกต่างจากศาสนาอื่นอยู่หลายประการ ประการที่สำคัญคือ เป็นศาสนาที่มีบทกำหนดความเชื่อและการปฏิบัติเกือบทุกแง่ทุกมุม มีคำสอนเกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ ศิลปศาสตร์ จริยศาสตร์ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ฯลฯ มีคำสอนทั้งในระบอบนโยบายทั่ว ๆ ไป และในระบอบการปฏิบัติ ในชีวิตประจำวัน มีคำสอนเกี่ยวกับโลกหน้าและโลกนี้อย่างสมบูรณ์ สรุปแล้วแทนที่จะเรียกได้ว่าไม่มีพฤติกรรมใดหรือแนวความคิดใดของมนุษย์ที่จะพ้นจากขอบข่ายของศาสนาอิสลาม¹

นายสมคิด มณีวงศ์ เขียนไว้ว่า โค้ดหลักฐานจากศิลาจารึกที่ค้นพบ ณ กรุงสุโขทัยมีจารึกคำปฏิญาณตนยอมรับนับถือศาสนาอิสลามทั้งสองประโยคโดยสมบูรณ์ คือ²

ประโยคที่ 1 "ข้าพเจ้านับถือพระเจ้าองค์หนึ่งเดียว ไม่มีอะไรอื่นยิ่งกว่า"

ประโยคที่ 2 "พระนามบัญญัติมีค่านับผู้แทนพระองค์ของพระเจ้า"

จึงเป็นหลักฐานยืนยันได้ว่า ประเทศไทยได้มีการติดต่อกับชาคิอาหรับ หรือจะพูดว่าเกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามมาแต่สมัยสุโขทัยแล้วก็ตาม สมัยพ่อขุนรามคำแหงก็ปรากฏในจดหมายเหตุว่าโค้วพ่อคาวานิชชาวอาหรับ ใ้มาติดต่อกับค้าขายกับประเทศไทยอยู่เสมอ แม้ในประวัติศาสตร์ของชาคิอาหรับก็ยืนยันว่า ศาสนาอิสลามขยายวงกว้างออกไปสู่โลกภายนอกสมัยที่อาหรับคุมตลาดการค้ามันเอง จนชาคิอาหรับ เมื่อได้ไปมาค้าขาย มักจะนำเอาศาสนาไปเผยแพร่ด้วยเสมอ

ปัจจุบันนี้ศาสนาอิสลามมีความเจริญรุ่งเรืองมากในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีอิทธิพลเหนือชีวิตจิตใจของ ประชาชนส่วนใหญ่ในภูมิภาคนี้ ทำให้เปอร์เซ็นต์ของประชากรในจังหวัดเหล่านี้ที่นับถือศาสนาอิสลาม และพุทธศาสนามีจำนวนเลื่อมล้ำกันมาก คือในจังหวัด

¹ สารง สุทธศาสตร์ "พื้นภูมิหลังของสี่จังหวัดภาคใต้" เอเชียปริทัศน์ หน้า 34

² สมคิด มณีวงศ์ "มุสลิมไทย" สังคมศาสตร์ปริทัศน์ หน้า 17

ยะลา มีประชาชนนับถือศาสนาอิสลามร้อยละ 60 นับถือพุทธศาสนา ร้อยละ 22 หรือประมาณ 3 เท่าของผู้ที่นับถือศาสนาพุทธที่จังหวัดปัตตานี มีประชากรนับถือศาสนาอิสลามร้อยละ 78.20 นับถือพุทธศาสนา ร้อยละ 20 หรือ ประมาณ 4 เท่าของผู้ที่ถือศาสนาพุทธ ส่วนจังหวัดนราธิวาสมีประชากรนับถือศาสนาอิสลามร้อยละ 80 นับถือพุทธศาสนา ร้อยละ 15 หรือประมาณ 5 เท่าของผู้ที่ถือศาสนาพุทธและจังหวัดสตูลมีประชากรนับถือศาสนาอิสลามร้อยละ 85 นับถือพุทธศาสนาประมาณร้อยละ 14 หรือประมาณ 6 เท่าของผู้ที่ถือศาสนาพุทธ

1.4.3 ชนบทรรมนิยมประเพณีและวัฒนธรรม

ตามหลักฐานเอกสารของทางราชการ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีประชากรชาวพื้นเมืองที่มีการสังคัมและวัฒนธรรมบางอย่างแตกต่างไปจากประชาชนพื้นเมืองในภาคอื่น ๆ ของประเทศไทย เช่น การนับถือศาสนา การแต่งกาย การใช้ภาษาพูด และจารีตประเพณีบางอย่างซึ่งวัฒนธรรมเหล่านี้บางทีก็ไปมีส่วนคล้ายคลึงกับประเทศเพื่อนบ้านใกล้เคียง คือประเทศมาเลเซีย จนบางครั้งบุคคลบางเหล่าในประเทศนั้นเข้าใจว่าประชาชนชาวพื้นเมืองของจังหวัดชายแดนภาคใต้มีเชื้อชาติเดียวกัน ทั้งนี้ อาจจะเป็นเนื่องจากชาวไทยในจังหวัดเหล่านี้มีภูมิลำเนาทางไกลจากเมืองหลวง หรือเพื่อนบ้านชาวไทยด้วยกันมาก แรกเดิมไปอยู่ใกล้เคียงกับประเทศซึ่งมีวัฒนธรรมแตกต่างกันกับไทยประการหนึ่งอันเป็นประการสำคัญที่สุด นอกจากนี้ยังมีเรื่อง การสมรส การทำมาหากินด้วยกัน และนับถือศาสนาเดียวกัน จึงทำให้ชาวพื้นเมืองในจังหวัดชายแดนภาคใต้รับเอาวัฒนธรรมจากเพื่อนบ้านใกล้เคียงมาปฏิบัติ สืบต่อกันมา แต่เชื่อว่าวัฒนธรรมเหล่านั้นจะเหมือนกันที่เดียวกันหาไม่ เพียงแต่คล้ายคลึงกัน จนทำให้ผู้ที่ไม่รู้เรื่องเข้าใจว่าเหมือนกัน เช่น ภาษาพูด ชาวจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาสแท้ ๆ ซึ่งไม่เคยเข้าเรียนจะไม่รู้เรื่องในคำพูดของชาวมาเลเซียและไม่ชอบพูดภาษาอย่างนั้นด้วยดังนี้ เป็นต้น

สภาพสังคัมโดยทั่วไปของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ถ้าแยกเอาวัฒนธรรมบางอย่างที่สืบเนื่องมาจากการปฏิบัติทางศาสนา และการแต่งกายบางอย่าง

ออกเสีย ลักษณะโดยทั่วไปของครอบครัวเป็นวัฒนธรรมทางกานจิตใจได้ถือปฏิบัติตามแบบอย่าง
 ครอบครัวของไทยทางภาคใต้ทั้งสิ้น เช่น ลักษณะครอบครัว โดยทั่วไปเป็นครอบครัวใหญ่
 นอกจากบิดามารดา และลูก ๆ แล้ว ยังมีคนอื่นมาร่วมอยู่ด้วย ซึ่งส่วนมากได้แก่ญาติ พี่น้อง
 ของคู่สมรส ชายผู้เป็นสามี มีหน้าที่ให้ความอุปการะเลี้ยงดูบุตร ภริยา ตลอดจนคนที่อยู่ใน
 ครอบครัวทั้งหมดโดยทั่วถึงกัน ถือว่าผู้ชายเป็นใหญ่กว่าหญิง บิดาจึงได้รับการยกย่องว่า
 เป็นหัวหน้าครอบครัวมีสิทธิและอำนาจมากกว่าคนอื่น ๆ ในการ จัดทรัพย์สินเงินทองภายใน
 ครอบครัว เคารพเชื่อฟังกันตามลำดับอาวุโส ผู้ที่มีอาวุโสน้อยต้อง เคารพเชื่อฟังพี่ ๆ ส่วนใน
 ครอบครัวซึ่งมี ปู่ ย่า ตา ยาย ทุกคนต้องให้การ เคารพและเชื่อฟัง ปู่ ย่า ตา ยาย เป็น
 อย่างสูง มีความผูกพันกันทางสายโลหิต บิดามารดามีความรักใคร่ผูกพันกับลูก ๆ เสมอ
 แม้ว่าทางจะมีเหยามีเรือนแยกครอบครัวกันออกไปแล้ว บิดามารดาไม่ค่อยทอดทิ้งลูกของตน
 ทลออกไป ส่วนลูก ๆ ที่ยังเป็นโสด แม้จะเจริญเติบโตมากแล้วก็ยัง ไม่อยากแยกออกไปอยู่กับ
 ตามลำดับ ยังคงคึกคักอยู่กับบิดามารดาตลอดไป ไปว่าจะ เป็นลูกหญิงหรือชายและถือกันว่าเป็น
 หน้าที่ของลูกหลานที่จะพึงให้ความอุปการะเลี้ยงดูแก่ญาติผู้ใหญ่ทุกคนในครอบครัวก่อให้เกิดความ
 ร่วมมือกันในการทำมาหากินเท่าที่จะช่วยกันได้ กล่าวคือ ลูก ๆ จะต้องช่วยปฏิบัติงานบ้าน
 ลูกชายคนโตมักจะออกไปช่วยบิดามารดาประกอบกิจการงานนอกบ้าน ลูกหญิงคนโตจะช่วย
 มารดาดูแลงานบ้านและน้อง ๆ ลักษณะสำคัญ ๆ ของครอบครัวไทย ซึ่งเป็นพื้นฐานขึ้นมา
 ตั้งแต่ครั้ง เดิมนี้ ชาวพื้นเมืองในจังหวัดชายแคว้นภาคใต้แม้ว่าจะ ได้รับนับถือศาสนาอิสลามไปแล้ว
 ก็ยังรับ เป็นมรดกตกทอดจากบรรพบุรุษไทยตั้งแต่ เดิม ถือปฏิบัติกันอย่าง เคร่งครัดตลอดมาจน
 ปัจจุบันนี้ นอกจากวัฒนธรรมทางกานจิตใจอันเป็นสัญลักษณ์ ประจำของคนไทย ซึ่งประชาชน
 ในจังหวัดชายแคว้นภาคใต้ถือเป็นหลักปฏิบัติตั้งกล่าวแล้ว วัฒนธรรมในเรื่องอื่น ๆ เช่น
 อาหาร และการบริโภคชาวพื้นเมืองในจังหวัดเหล่านี้ก็มีบริโภคอาหารอย่าง เกี่ยวข้องชนชาติไทย
 ในภาคอื่น ๆ และชื่ออาหารก็ยัง เรียกท่านองเดียวกัน เช่น "ปลาร้า" ชาวพื้นเมืองใน

ในจังหวัดเหล่านี้เรียกว่า "ปลารอ" ซึ่งเพี้ยนไปจากเดิมบ้างเพียงเล็กน้อย แต่วัสดุที่นำมาประกอบก็ทำก็ ปฏิบัติอย่างเดียวกันทั้งสิ้น¹

สำหรับชนบชรรวม เนียมประเพณีของจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น โดยที่ชาวไทยอิสลามเป็นผู้มีใจเคร่งครัดศาสนา และถือว่าบทบัญญัติของศาสนาเป็นลิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งจะต้องปฏิบัติตาม ฉะนั้นชนบชรรวม เนียมประเพณีของชาวไทยอิสลามจึง เป็น เรื่องที่เกี่ยวข้อง กับศาสนาอิสลามเป็นส่วนใหญ่ และมีลักษณะแตกต่างไปจากชนบชรรวม เนียมประเพณีของชาวไทยในภาคอื่น ๆ ของประเทศที่สำคัญ ๆ อาจจะมีสรุปได้ดังนี้คือ

1.4.3.1 เรื่องพระคัมภีร์ กุรอาน เป็นพระคัมภีร์ของศาสนาอิสลาม รวมรวมบทบัญญัติของพระอัลเลาะห์เจ้าไว้อย่างครบถ้วน ชายหญิงชาวอิสลามทุกคนจะต้องเคารพต่อพระมหาคัมภีร์ เช่น ก่าตั้งเคินอยู่ เมื่อได้ยินเสียงคนอ่านพระมหาคัมภีร์ กุรอานจะต้องหยุดชั่วขณะหนึ่ง เพื่อสงบจิตใจและแสดงความเคารพนับถือพระมหาคัมภีร์ อนึ่งมีบทบัญญัติว่าชาวไทยอิสลามคนใดที่ไม่ได้เรียนรู้พระคัมภีร์ กุรอานยอมมีโทษเป็นบาป ฐานชักชวนคำสั่งสอนของพระผู้เป็นเจ้า ส่วนการ เรียนรู้พระคัมภีร์ ถือเป็นกุศลและกันไปนรกได้ ฉะนั้นชาวอิสลามจึงนิยมให้บุตรหลาน เรียนคัมภีร์ กุรอานยิ่งนัก และถ้าบุตรหลานผู้ใ้รู้คัมภีร์ กุรอานนี้ที ย่อมมีชื่อเสียงและเกียรติคุณตลอดจนถึงบิคารมารคา และวงศ์าคณาญาติทั่วกัน²

ฉะนั้น เด็กไทยอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้อทุกคน ก่อนไปหรือกลับจากโรงเรียนต้อง เรียนให้รู้จักวิธีการอ่านคัมภีร์ กุรอาน ซึ่งเป็นภาษาอาหรับ การเรียนนี้อาจไปเรียนกับโต๊ะครู ผู้สอนศาสนาของหมู่บ้าน หรือเรียนกับบิคารมารคาที่บ้าน เมื่อเรียนสำเร็จแล้วก็จัดทำพิธีฉลอง การ จบกุรอาน ซึ่งเรียกว่า "พิธีคัมภีร์กุรอาน" ส่วนหนังสือที่เรียน

¹ กองประสานราชการ กรมมหาดไทย สภาสังคมสี่จังหวัดภาคใต้ หน้า 1-3

² อภัย จันทรวิมล ปัญหาเกี่ยวกับสี่จังหวัดภาคใต้ หน้า 28

0414

30 SEP 2006

กันเป็นภาษามลายู (ยาวี) ที่ถอดหรือแปลความมาจากภาษาอาหรับ ดังนั้น เด็กไทยอิสลาม
ในภาคใต้จึงต้องเรียนรู้ภาษายาวี คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

431246

1.4.3.2 การเรียนรู้หนังสือยาวี คัมภีร์กูรอ่านเดิมเรียนเป็นภาษา
อาหรับ ชาวมลายูโดยทั่วไปอ่านหนังสืออาหรับไม่ได้ จึงได้มีการเขียนคัมภีร์กูรอ่านเป็น
ภาษายาวี เรียกว่า "กีตัม" เหมือนอย่างหนังสือสวดมนต์ที่เขียนเป็นอักษรไทย หนังสือยาวี
นี้ก็คือหนังสือมลายูนั่นเอง นอกจากจะไขแปลใจความในพระคัมภีร์กูรอ่านแล้ว ยังใช้ในการ
ทอผ้าจกทหมาย และในงานธุรกิจของพวกมลายูและไทยอิสลามด้วย ฉะนั้นชาวไทยอิสลาม
ในจังหวัดชายแดนภาคใต้นิยมให้บุตรหลานเรียนรู้ภาษามลายู¹

1.4.3.3 การจับตองพระคัมภีร์กูรอ่าน โดยเหตุที่พระคัมภีร์กูรอ่านเป็นที่
นับถือของชาวอิสลามจึงมีความรัก เกียจไม่ยอมให้คนต่างศาสนาจับตองพระคัมภีร์อย่าง เด็กชาว
เพราะรัง เกียจว่ามือคนต่างศาสนาสกปรก และแม่พวกอิสลามเองจะจับตองพระคัมภีร์กูรอ่าน
ก็ตองล้างมือและมีการเสกเป่าเป็นพิธีด้วย²

1.4.3.4 การถือบวช (ถือศีลอด) ชายหญิงชาวอิสลามทุกคนที่บรรล
ศาสนภาวะกล่าวคือ หากเป็นชายเมื่อโตขึ้นว่าใครร่วมประเวณีกับหญิงจนมีน้ำจสุจิไหลออกมา
และหากหญิง เมื่อมีประจำเดือนแล้วจะตองถือบวชในเดือนนี้เป็นการกะเกณฑ์ของพระผู้เป็นเจ้า
ถ้าผู้ใดถือบวชจะเป็นบวชและมีโทษมาก อนึ่งในเดือนนี้เป็นเดือนแห่งการกุศล มีการบริจาคทาน
ซึ่งเรียกว่า "ซากาตฟิตเราะฮ์"

การถือบวชเริ่มปฏิบัติตั้งแต่เวลา 04.00 น. ไปจนถึงเวลา
18.30 น. ในระหว่างนั้นเป็นเวลาห้ามอาหารทุกชนิด ตลอดจนน้ำ แม้แต่น้ำลายของตน
ก็ห้ามมิให้ล่วงฟันล่างคอดเข้าไปจะตองบ้วนน้ำลายทิ้งจนหมด มิฉะนั้นก็เป็นบาป นอกจากการ
ถือบวชในเดือน "รัมคอน" ดังกล่าวยังมีการถือบวชพิเศษในเดือน "ชะวัล" อีก 6 วัน

1 ก.

2 ก.

เรียกว่า "บวชหก" หรือ "บวชอานัม" หากผู้ใดสามารถทำได้ก็เป็นผลกำไร เมื่อไม่ทำก็มีโทษในกรณีที่มีการถือบวชในเดือนรอมฎอนยกพร่องไป เพราะเจ็บป่วย หรือความจำเป็นอย่างอื่น ก็ถือกันว่าอาจเอาอานิสงส์การถือบวชในเดือนชะวีล 6 วัน มาทดแทนได้¹

การที่พระอัลเลาะห์เจ้า ทรงบัญญัติให้มุสลิมปฏิบัติถือศีลอด ก็เพื่อให้บุคคลถึงชีพรรตุนิติภาวะทางศาสนา และมีสติสัมปชัญญะ ไม่ว่าจะยากจนหรือร่ำรวย หรือมีบรรดาศักดิ์ ฝึกอบรมจิตใจให้ตัดจางบรรดากิเลส คัมภีร์ ทำให้จิตใจบริสุทธิ์ โภชนาให้สำนึกและให้รู้สึกถึงความยากต่าง ๆ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะทำให้รู้ถึงสภาพของคนยากจนได้รับความลำบาก และหิวโหยอันจะทำให้จิตใจแต่ละคนเชื่อถือและเปรียบเทียบความเป็นอยู่ระหว่างตนกับคนยากจน ซึ่งจะทำให้ทุกคนตั้งอยู่ในความเมตตา แก่บุคคลทั่วไป

1.4.3.5 การลา บวชและออกหะยี เมื่อถือบวชในเดือนชะวีล 30 วันแล้ว ก็ถึงกำหนดออกหรือลาบวช เรียกว่า "ออกอิดเล็ก" หรือ "วันฮารีรายาบวช" มีกำหนด 3 วัน การออกอิดเล็ก 3 วันนี้ถือว่าเป็นวันกรรมของชาวอิสลาม มีการทำบุญให้ทาน และประกาศจ่ายข้าวให้แก่ผู้ที่ยากจนในวันออกบวชคนละ 4 ทะนัน นอกจากนี้ก็มีการเยี่ยมเยียน และทำบุญที่สุสานที่สุเหร่ามัสยิดและซอซมาลาโหมซึ่งกันและกัน เสร็จแล้วเที่ยวเตร่เป็นที่สนุกสนาน อนึ่ง นับแต่วันแรกของการถือบวชในเดือนรอมฎอนใน 100 วัน มีการออกหะยีอีก 4 วัน เรียกว่า การออกอิดใหญ่หรือ "รายาหะยี" ซึ่งถือว่าเป็นวันกรรมของชาวอิสลาม และมีการปฏิบัติเหมือนวันออกอิดเล็ก ผู้ที่ไปแสวงบุญ ณ เมืองเมกกะจะเข้าพิธีเป็นหะยีกันในช่วงวันออกอิดใหญ่นี้เอง²

1.4.3.6 การทำละหมาด (การนมัสการ) ประจำวัน และการทำละหมาดทั้งเทศน์ในวันศุกร์ การทำละหมาดคือการไหว้พระของศาสนาอิสลาม กำหนดให้ทำทุกวัน ๆ วัน ๆ ละ 5 ครั้ง ครั้งละ 30 นาที ผู้ใดซัดซันไม่ยอมให้ทำละหมาดผู้นั้นเป็นศัตรูต่อศาสนา

¹ ก

² ก

และถ้ามีการต่อสู้กันถึงล้มตายผู้ที่จะทำละหมาดย่อมไปสู่สวรรค์ และถ้าศัตรูล้มตาย ก็ไม่ต้องรับบาปแก่อย่างใด โดยกำหนดเวลาทำละหมาดวันละ 5 ครั้ง ใต้ดังนี้คือ¹

- ก. ละหมาดสโประห์ ตั้งแต่เวลาแสงเงินแสงทองขึ้น จนถึงเวลาคงอาทิตย์ขึ้น
- ข. ละหมาดซุโฮอร์ ตั้งแต่เวลา 12.30 น. ถึงเวลา 15.30 น
- ค. ละหมาดอะซอร์ส ตั้งแต่เวลา 15.30 น. ถึงเวลา 18.30 น
- ง. ละหมาดมักริบ ตั้งแต่เวลา 18.30 น. ถึงเวลา 19.00 น
- จ. ละหมาดอิซา ตั้งแต่เวลา 19.00 น. ถึงเวลา 03.00 น จนถึงวันรุ่งขึ้น

การทำละหมาด 5 เวลาทั้งกล่าวข้างต้นจะทำที่บ้านหรือที่อื่น ๆ ก็ได้ ไม่จำเป็นจะต้องทำที่มีสยิดและต้องมี "อัลกุฎูล" คือของอาบน้ำละหมาด แต่งกายด้วยเสื้อผ้าที่สะอาด ปราศจากสิ่งโสโครก

นอกจากการทำละหมาด 5 เวลาทั้งกล่าวแล้ว ในรอบสัปดาห์หนึ่ง มุสลิมทุกคนจะต้องไปละหมาดและฟังเทศน์ร่วมกับที่มีสยิดในวันศุกร์ ตั้งแต่ระหว่างเวลา 12.00 น. ถึง เวลา 14.00 เป็นเวลา 40 นาทีอีกด้วย ถือว่าการทำละหมาดในวันศุกร์ ใต้อันสูงมากกว่าวันอื่น ๆ

1.4.3.7 การสวมรองเท้า การสวมรองเท้าเข้าไปในสุเหร่า มีสยิดชาวอิสลามถือกันว่ารองเท้าเป็นของต่ำสำหรับเหยียบย่ำ และคิซของโสโครกใตักาย ดังนั้นจึงห้าม และเคื่องนักในเมื่อมีผู้ใคสวมรองเท้าเข้าไปในสุเหร่า มีสยิด²

1.4.3.8 การไหว้และยกย่องศาสนานอื่น ศาสนาอิสลามบัญญัติให้มีการทำละหมาดไหว้พระไค้เฉพาะพระอัลเลาะฮ์เจ้าองค์เดียวเท่านั้น ผู้ใคไหว้หรือพูดว่าคนไม่ใค

¹ ฎ. หน้า 30

² ฎ.

อิสลาม นับว่ามีความผิดอย่างร้ายแรง จากศาสนาอิสลามทันที¹

1.4.3.9 การทำลายเที๊กและลงเที๊กอาหรับ (การพร้าวมออกพระนามพระอัลเลาะห์เจ้า) มีหนักกว่ายิงพร้าวมไ้มาครั้งยิงไ้บุญมาก ถ้าหลายคนพร้าวมพร้อม ๆ กันยิงไ้บุญมาก ส่วนลาเที๊กอาหรับก็คือ ลาเที๊กนั้นเองแต่มีทำยีนคัยตามแบบของชาวอาหรับซึ่งชาวมาลาญทำเองอย่างหนักสำคัญเกี่ยวกับลาเที๊กอีกอย่างหนึ่งคือขณะที่กำลังประทุพร้าวมออกพระนามพระอัลเลาะห์เจ้าอยู่นั้น หัวหน้าจะหยุดไ้ไ้²

1.4.3.10 การห้ามบริโภคนมและเสพสุราตลอดจนการถูกทอง บทบัญญัติที่สำคัญในศาสนาอิสลามบทหนึ่งคือ ห้ามมิให้อิสลามบริโภคนมและตะทองนม การเสพสุราหรือตะทองสุราจะกระทำมิไ้ ถือว่าบาปและร้ายแรงยิ่งกว่านม ฉะนั้น คนอิสลามจึงเกลียดนม และสุรายิ่งนัก (ในพระคัมภีร์ ไซค์ว่า เหล้าองุ่น)³

1.4.3.11 โตะหะยี และโตะลไบ โตะหะยี คือคนที่ไปบวชเป็นหะยีมาจากเมกกะแล้วส่วนโตะลไบคือคนเอาใจใ้มีความรู้ในทางศาสนาอิสลาม พอที่จะไปบวชไ้แต่ยังไม่มีโอกาสไปบวช คนอิสลามยกย่องนับถือโตะหะยี และโตะลไบ และถ้ามีความรู้เท่ากัน จะนิยมโตะหะยีมากกว่าโตะลไบ เพราะเป็นผู้ที่บวชมาแล้วโตะหะยีที่ใ้มีความรู้ถึงเป็นครูบาอาจารย์ ราษฎรมักเรียกว่า ท่านครู หรือโตะครู ถ้าท่านครูหรือโตะครูพูดอะไรราษฎรมักเชื่อฟัง เหมือนคนไทยในชนบทนับถือเชื่อฟังเจ้าอาวาส หรือบรรดาอาจารย์ทั้งหลายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ⁴

1.4.3.12 การเกิด เมื่อมารคาคลอดบุตรเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็ใ้ให้สามีหรือผู้รู้ในทางศาสนา "บั้ง" (พูดรอกหู) ที่หูขวาของลูก เป็นภาษาอาหรับมีความว่า⁴

¹ เวียง สาคกรสินธุ์ ลี้จังหวัดภาคใ้กับความมั่นคงแห่งชาติ หน้า 43

² ก. หน้า 43

³ ก. หน้า 44

⁴ บำเพ็ญ ภูมิประเสริฐและหะยีหะมะแหว "ชนบชธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น" เอกสารทางวิชาการศูนย์ประสานงานปกครองจังหวัดชายแดนภาคใ้ หน้า 14-15

- ก. องค์อัลเลาะห์ผู้ทรงยิ่งใหญ่ ๆ
- ข. ข้าขอปฏิญาณว่า ไม่มีพระเจ้าอื่นใด นอกจากพระองค์

อัลเลาะห์

- ค. ข้าขอปฏิญาณว่า นามิมุฮัมมัด เป็นทูตของ พระองค์
- ง. จงละหมาด (กราบไหว้พระผู้เป็นเจ้า) เด็ด
- จ. จงมาในทางมีชัย เด็ด
- ฉ. แท้จริงข้าได้ยินละหมาดแล้ว
- ช. องค์อัลเลาะห์ผู้ทรงยิ่งใหญ่
- ซ. ไม่มีพระเจ้าอื่นใดนอกจากองค์อัลเลาะห์

เมื่อ "บัง" เสร็จแล้วจึง "กอมัต" ที่หูข้างซ้ายอีกครั้งหนึ่ง
 ("บัง" และ "กอมัต" เหมือนกัน แต่บังคับลาวประโยคละ 2 เที้ยว และไม่ตองกล่าวข้อ ฉ. กอมัต" กล่าวเที้ยวเดียว และกล่าวข้อ ฉ. ทวาย)

1.4.3.13 พิธีโกนผมไฟ การตั้งชื่อ และพิธีอาถักกะยี่ พิธีทั้ง 3 นี้ มักจะ

จะทำในคราวเดียวกันคือในระหว่าง 7 วัน หลังจากคลอดดังนี้ ¹

ก. พิธีโกนผมไฟ บิดาจะจัดพิธีเชิญโต๊ะอิหม่านและเพื่อนบ้าน ไปร่วมพิธี ฝ่ายมารคาก็จัดการอาบน้ำบุตร หมั่นล้างบนเบาะ เอาลูกอินทผาลัมในจานเล็ก ๆ และถ้วยสำหรับเก็บผม มีดโกนและกรรไกรใส่ถาด เสร็จแล้วบิดายกบุตรและถาดสิ่งของ ไปวางข้างหน้าโต๊ะอิหม่าน เพื่อให้ทำพิธีโกนผมไฟ โต๊ะอิหม่านเอาลูกอินทผาลัมใส่ปากเคี้ยว นิดหน่อย แล้วป้อนให้เด็กเป็นพิธีเปิดปาก ตั้งชื่อ และเริ่มโกนผมไฟแต่ไม่โกนหมก เวียนให้ ผู้รับเชิญที่อาวุโสโกนคนละนิก คนละหน่อย เมื่อโกนเสร็จแล้วทุกคนยืนขึ้นร้อง เพลงสรรเสริญ ทานนาบี จนแล้วโต๊ะอิหม่านอ่านกุอา (สวดขอพรจากอัลเลาะห์เจ้า) แล้วเลี้ยงอาหาร เป็น เสร็จพิธีโกนผมไฟ

¹ ก. หน้า 5 - 6

ข. การตั้งชื่อ นุทรชายโดยมากตั้งตามชื่อองค์อัลเลาะห์เจ้า
นำหน้าว่า "อับดุล" แปลว่า "ข้า" เช่น
อับดุลเลาะห์มาน (ข้าขององค์อัลเลาะห์ผู้ทรงกรุณาของ
ที่มีชีวิตในโลกนี้)

อับดุลเลาะห์อิม (ข้าขององค์อัลเลาะห์)
หรืออาจจะตั้งตามชื่อของบรรดานาบี (ทูตของพระองค์ ผู้เผยแพรศาสนา) หรือลูก ๆ ของ
นาบี เช่น มุฮัมหมัด ยูโซฟ ยะโกน ฮาซัน ฮูเซน เป็นต้น

สำหรับนุทรสาวตั้งตามชื่อภริยา หรือนุตรีของท่านนาบี เช่น
อาซีซะฮ์ ฮาลิมะฮ์ ฮาลิมะฮ์ เป็นต้น

พิธีอากีกะฮ์ เป็นพิธีทางศาสนาเมื่อมีนุทร พิธีนี้เมื่อใญ่ทรชาย
ให้เชือกแพะ หรือแกะ 2 ตัว นุทรหญิง 1 ตัว กำหนดภายใน 7 วัน หลังจากคลอดหรือ
บรรพชาสภาวะ (ครบ 15 ปี) แพะหรือแกะที่จะนำมาเชือกทำพิธีอากีกะฮ์ ต้องสมบูรณ์
สมบูรณ์ เนื้อที่เชือกให้ทำนุญหรือให้ทาน ห้ามขายหรือให้คนต่างศาสนารับประทาน
ให้ทำนุญโดย เชิญแขกไปรับประทาน และสวดขอพรจากองค์อัลเลาะห์

1.4.3.14 การใช้นามสกุล ส่วนมากใช้ชื่อบิดาคือทนายแทนชื่อสกุล
เช่นบิดาชื่ออับดุลเลาะห์ (คอเลาะห์) เมื่อตั้งชื่อคำที่ใช้ว่า มุฮัมหมัด คอเลาะห์ เป็นต้น

1.4.3.15 การเข้าสุนัต (หรือคอคัน หรือมาโชะยารี)¹

เมื่อเด็กชายชาวมุสลิมอายุประมาณ 8-15 ปี ผู้ปกครองจะจัด
พิธีสุนัตหรือพิธีคอคันให้ตามหลักการศาสนาอิสลาม การเข้าสุนัตคือการขลิบหนังปลายอวัยวะเพศ
ออก เพื่อให้สะดวกในการทำความสะอาดทั้งนี้เพราะมุสลิมจะต้องอาบน้ำก่อนไปละหมาด และ
อาบน้ำหลังจากร่วมหลับนอนระหว่างสามีภรรยา การที่มีบัสสาวะค้างอยู่ที่อวัยวะเพศตาม
หลักการศาสนาอิสลามถือว่าเป็นสิ่งสกปรก

¹ สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี ศาสนาและ
วัฒนธรรมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ หน้า 35 - 36

การฉลอง ในการที่เด็กเรียนพระมหาคัมภีร์ฎอรานจบ 30 ตอน แล้วก็ตีและการคอตันก็ตี มักจะมีการทำบุญเพื่อความเป็นสิริมงคลร่วมกันไปถวายบางครอบครัวก็มี การเชิญเพื่อนฝูงซึ่งไม่จำเป็นต้องเป็นมุสลิมทั้งหมด และญาติพี่น้องไปร่วมรับประทานอาหาร และแสดงความยินดีการเตรียมการและระเบียบพิธีของพิธีสุนัตและเรียนพระคัมภีร์จบ 30 ตอน มีดังนี้

- ก. จัดเชิญญาติพี่น้อง ถวายวาจาหรือออบัทร เชิญ
- ข. จัดการเครื่องแต่งกายที่สวยงาม บางทีก็แต่งกายแบบ กษัตริย์หรือแบบอาหรับ แล้วแต่จะหาได้ ถ้าเป็นเด็กหญิงก็ประดับอย่างสวยงาม
- ค. จัดเชิญเพื่อนนักเรียนมาร่วมชบวนแห่ บางคนก็ขี่สัตว์ ชาวบ้านธรรมดา อาจจะมีคนขี่ใหญ่
- ง. ในพิธีมีผู้มีความรู้ โตะครู อ่านนำและอ่านตอนแรกของ พระคัมภีร์จบ
- จ. ผู้ปกครองมีการให้รางวัลแก่เด็ก
- ฉ. ขอพรจากพระผู้เป็นเจ้า ให้ทรงประทานพรให้เด็กสนใจ ในการศาสนา และเป็นเด็กอยู่ในศีลในธรรมต่อไป
- ช. เลี้ยงอาหารแก่ผู้มาร่วมงาน

1.4.3.16 หญิงกับชาย คนไทยอิสลามถือเป็นประเพณีว่า หญิงชายปะปนกันเป็นบาป เด็กหญิงตั้งแต่ 9 ปีขึ้นไป จะต้องอยู่ในความระมัดระวังของผู้ปกครอง ปะปนกับชายไม่ได้ และถ้าออกจากที่กำบังก็ต้องปกคลุมร่างกายโดยมิดชิด มิฉะนั้นเป็นบาป ส่วนหญิงที่มีสามีแล้วจะพบปะกับชายอื่นที่ไม่ใช่ญาติพี่น้องที่สนิทยอมเป็นผิด ทั้งมีบาปแก่ตัวหญิงด้วย¹

¹ อภัย จันทรวิมล ล.ก. หน้า 29

1.4.3.17 ประเพณีการแต่งกาย คนไทยอิสลามถือกันมักเห็นว่า การเปิดอวัยวะบางส่วนของการที่ไม่สมควรให้คนอื่นเห็นนั้น เป็นการพิจารณาอย่างร้ายแรงยิ่งทางฝ่ายศาสนาแล้วก็นับ เป็นบาปที่เกี่ยว ส่วนที่ควรปกปิดนี้ตามภาษาอาหรับ เรียกว่า "เอารัก" ที่หมายถึงว่าหากเป็นชายก็ปกปิดอวัยวะทางกลางลำตัว ทั้งแต่ส่วนนั้นเอาไปจนถึงกลางน่อง ถ้าเป็นหญิงอวัยวะที่ของปกปิดนี้นับแต่คอกลงไปถึงข้อมือ ข้อเท้าที่เกี่ยว ฉะนั้นคนไทยอิสลามชายหญิงจึงมักจะแต่งกายให้ปกปิดส่วนเหล่านี้อย่างจริงจัง ชายไทยอิสลามส่วนมากนิยมสวมกางเกงขาสั้น เนื้อเตา เพราะว่าเป็นส่วนที่ของปกปิด แม้แต่เวลานั่งนอนก็มักจะพยายามปกปิดส่วนนี้ไม่ให้เห็นได้ ส่วนหญิงอิสลามก็ของสวมเสื้อแขนยาวถึงข้อมือและนุ่งผ้าถึงข้อเท้า การสวมเสื้อไม่มีแขนหรือกระโปรงสั้นเกินเขานั้น ถือว่าเป็นการพิจารณาอย่างร้ายแรง ส่วนศีรษะนั้น ก็ถือว่าเป็นสิ่งที่ปกปิดเช่นเดียวกัน กล่าวคือชายจะของสวมหมวกและหญิงจะของใช้ผ้าคลุมศีรษะอยู่เสมอในเมื่อออกจากบ้าน สำหรับชายถ้าไม่มีหมวกก็ใช้ผ้าโพกศีรษะแทนการไปหาผู้ใหญ่หรือเข้าในมัสยิด แล้วเปิดหมวกหรือเอาผ้าโพกศีรษะออก ถือว่าไม่เป็นการเคารพและพิจารณา

เครื่องแต่งกายของชายอิสลามอีกประเภทหนึ่ง คือสวมเสื้อ กุญแจแขนยาว สวมกางเกงขาสั้น และมีผ้าโสร่งนุ่งทับอีกชั้นหนึ่ง เครื่องแต่งกายแบบนี้คนไทยอิสลามถือว่าเป็นเครื่องแบบที่มีเกียรติที่สุดในบรรดาเครื่องแต่งกายทั้งหลาย แม้ในทางราชการแต่เดิมหรือภายในประเทศมาเลเซีย ขณะนี้ก็นิยมเป็นเครื่องแบบเต็มยศ เครื่องแต่งกายนี้มักจะแต่งเฉพาะในงานสำคัญ ๆ เช่น วันทำพิธีแต่งงาน และในการเข้าพบปะข้าราชการผู้ใหญ่ เป็นต้น¹

1.4.3.18 การเคารพ คนไทยอิสลามไม่นิยมเคารพกันด้วยการไหว้ พิธีเคารพของคนไทยอิสลามในเมื่อพบกัน คือใช้มือทั้งสองประสานสัมผัสกัน แล้วยกขึ้นแตะหน้าของทน เรียกว่า "สลาม" ส่วนผู้หญิงก็เช่นเดียวกัน แต่ถ้าผู้หญิงจะสัมผัสมือกับผู้ชายจะของให้ฝ่ายรองมือก่อน ทั้งนี้โดยเฉพาะในหมู่ที่นับถือศาสนาอิสลามเท่านั้น ถ้าหากเป็นบุคคลศาสนาอื่น เขาจะใช้การจับมือเขย่าตามแบบฝรั่ง²

¹ อ. หน้า 31 - 32

² อ. หน้า 32

1.4.3.19 พิธีแต่งงาน คนไทยอิสลามนิยมแต่งงานเมื่ออายุน้อย หญิง
 พอย่างวัยสาวอายุในระหว่าง 13-14 ปี ก็ถือว่าอยู่ในเกณฑ์ทำการแต่งงานได้แล้ว ส่วน
 ฝ่ายชายมักจะแต่งงานเมื่ออายุ 17-18 ปี หรืออายุจะมากเท่าไรก็ได้ เมื่อฝ่ายชายรู้สึก
 ชอบพอกับหญิงคนใดก็จัดให้ผู้ใหญ่ไปสู้อ เมื่อตกลงเรียบร้อยแล้วก็นัดแต่งงานกัน การจัดงานนั้น
 แลแล้วแต่เจ้าภาพ ถ้าเป็นคนพอมืออื่นจะกินก็จัดงานใหญ่โตมีการเชิญพรรคพวก เพื่อนฝูงมากินเลี้ยง
 เป็นที่สนุกสนาน เมื่อถึงวันแต่งงาน ฝ่ายเจ้าบ่าวก็แหงนหมาก บ่ายศรีไปยังบ้านเจ้าสาว การ
 ทำพิธีส่วนมากกำหนดเอาเวลากลางคืนตั้งแต่ 19.00 น. ถึง 22.00 น. พอถึงเวลา
 กำหนด เจ้าบ่าวจะออกไปนั่งตรงหน้าเจ้าสาว ซึ่งมีอิหม่ามพร้อมด้วยบิดามารดาของเจ้าสาว
 และพยานนั่งอยู่ก่อนแล้วไม่น้อยกว่า 5 คน คอยฟังคำรับขอแต่งงานของเจ้าบ่าว พร้อมทั้ง
 ขอตกลงต่าง ๆ เสร็จแล้วอิหม่ามจะพาเจ้าบ่าวไปนั่งคู่กับเจ้าสาว แล้วมีการทำขวัญเจ้าบ่าว
 เจ้าสาวเป็นเสร็จพิธี เมื่อเสร็จพิธีแล้ว ถ้าเจ้าสาวเป็นหญิงหมายเจ้าบ่าวจะนำกลับกลับบ้าน
 ของตนในคืนวันนั้น แต่ถ้าเป็นหญิงสาวเจ้าบ่าวจะคงอยู่ประจำที่บ้านเจ้าสาวอย่างน้อย
 3 วัน ในระหว่างที่อยู่บ้านเจ้าสาวนี้ เจ้าบ่าวจะคงอยู่ร่วมกับหญิงสาว และถ้ามีการโต้เถียงกัน
 ระหว่าง 3 วันนี้ เจ้าสาวจะคงทำอาบัติสัญญาอย่างหนึ่งอย่างใดให้ผู้ปกครองทราบ ถ้า
 ผู้ปกครองจะแสดงความยินดี เมื่อครบ 3 วันแล้วฝ่ายเจ้าสาวจะนำเจ้าสาวไปส่งบ้าน
 เจ้าบ่าว การแต่งงานนี้จะถูกต้องสมบูรณ์เป็นที่ยอมรับของสังคม และสามารถที่จะนำมา
 อ้างอิงในส่วนที่เกี่ยวกับการปกครองก็ต่อเมื่ออิหม่ามของหมู่บ้านนั้น ๆ ใ้ค้อออกหนังสือ
 สำคัญการ สมรสให้

ศาสนาอิสลามอนุญาตให้ชายมีภรรยาได้ 4 คน โดยทั่วไป
 แล้วจะมีเพียงคนเดียว ผู้ชายที่มีภรรยามากกว่า 1 คน จะคงสามารถปฏิบัติได้ คือ¹

1. ต้องมีกำลังสามารถเลี้ยงดู
2. ต้องมีกำลังสมบูรณ์ สามารถแบ่งความสุขทางใจได้
3. ต้องสามารถให้ความเสมอภาคแก่ทุกคน ทั้งทางค่านิจใจ

การปฏิบัติ การเลี้ยงดู

¹ เวียง ศาครสินธุ์ ล.ค. หน้า 47

1.4.3.20 การหย่าร้าง คนไทยอิสลามไม่ว่าหญิงหรือชาย จะหย่าร้าง ลักก็ครั้ง หรือแต่งงานใหม่สักก็ครั้ง ก็ไม่ถือว่าเป็นเรื่องที่น่ารังเกียจ หรือเสียหาย แม้มี ข้อแม้ว่า สามีภรรยาอยู่ด้วยกันจะหย่าร้างกันได้ไม่เกิน 3 ครั้ง ถ้าหย่าร้างกัน 3 ครั้งแล้ว ฝ่ายหญิงจะต้องแต่งงานขึ้นเสียใหม่กับชายอื่นก่อน แล้วจึงหย่ากับชายนั้นมาแต่งงานกับสามี เกิมไค ชายที่เป็นตัวแต่งงานขึ้นใหม่นั้นเรียกว่า "จินตาบอค" หรือ "จินอบุตา" การหย่าร้าง ไม่ต้องมีพิธีของอะไรมาก เพียงแต่สามีบอกว่า เราต้องการหย่าร้างกันแค่นี้ไป เรียกว่า "บอค" หรือ "ทาละ" โดยมีพยานสัก 2 คนก็นับว่าเป็นการหย่าร้างที่ถูกต้อง เช่นเดียวกับ กฎหมายผิวเมียเก่าของไทยเราว่า "...ลงบันได 3 ชั้น เอาพร้าฟันเสาะเรื่อน..." เป็นอัน เป็นสัญญาในการหย่าขาดจากกัน การหย่าร้างที่ถูกต้อง วิธีหย่าร้างที่เป็นหลักฐานนี้ ก็คือสามีภรรยาไปหาอิหม่ามให้ทำหนังสือหย่าให้ เมื่อได้หนังสือหย่าแล้ว ก็เป็นอันขาด จากสามีภรรยาทันที เมื่อมีการทำทัฆซัน เช่น ท้าวว่า "ถ่าฉิน" (ชาย) ทุบตีเธอ เราจะ ขาดจากการเป็นสามีกัน หรือถ่าฉิน ไปแต่งงานกับหญิงอื่น เราจะขาดจากการเป็นสามี ภรรยาทันที" ดังนั้น ถ้าผู้เป็นสามีทุบตีหรือไปแต่งงานกับหญิงอื่น ก็จะขาดการเป็นสามีภรรยา ทันที

หรือเมื่อฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดตกจากศาสนาอิสลาม ความเป็น สามีภรณาก็จะขาดจากศาสนาอิสลามนั้นจะ เกิดได้ในทางใดทางหนึ่งจาก 3 ทาง คือ ทางกาย วาจาใจ ทางกาย เช่น การกรายไหวรูปปั้น ภาพจำลองที่สมมุติเป็นสิ่งสักการะ ทางวาจา เช่นพูดว่าพระอัลเลาะฮ์ มีรูปร่างอย่างนั้นอย่างนี้ หรือพูดว่า คำนมีสการ ทอองค์ อัลเลาะฮ์-ไม่เห็นโคกินคืออะไร ทางใจ เช่น สงสัยในองค์พระอัลเลาะฮ์ สงสัย ในเรื่องนรก สวรรค์ เป็นต้น¹

¹ ก. หน้า 48

รวมความแล้วไทยอิสลามถือผู้หญิง เป็นสมบัติของผู้ชาย การหย่าร้าง เป็นไปอย่างง่ายดาย ฝ่ายหญิงไม่อาจขัดแย้งในการหย่าร้างได้ และเป็นการรวมครอบครัวเฉพาะอิสลามเท่านั้น

1.4.3.21 พิธีศพ คนไทยอิสลามใช้วิธีฝัง ถ้าผู้ตายเป็นชายก็ให้ผู้ชายเป็นผู้อาบน้ำศพ แต่ถ้าผู้ตายเป็นผู้หญิง ก็ต้องให้หญิงอาบน้ำศพ เมื่ออาบน้ำศพเสร็จแล้วก็เอาผ้าลินินห่อศพไว้ 7 วัน ทุกทวาร หมุดขาว ไม่นิยมใส่หีบศพ ใช้ทั้งศพวางบนแคร่ไม้ไผ่ มีคนหาม 4 คน และศพจะเก็บไว้ไม่เกิน 24 ชั่วโมง ถ้าฝังได้เร็วเท่าไรยิ่งดี เมื่อจัดการเสร็จแล้วก็ให้ไปป่าช้า อิหม่ามเป็นผู้ทำพิธี ณ ป่าช้าเขาจะขุดหลุมฝังศพลึกประมาณ 3 เมตร แล้วขุดเจาะออกไปทาง ๆ ให้เป็นช่องพอวางศพได้ ให้ศพนอนตะแคง หันศีรษะไปทางทิศตะวันตก หันหน้าไปทางเมืองเมกกะ แล้วกลบดินเป็นเสร็จพิธี นอกจากนี้ก็มีการทำบุญ 7 วัน 50 วัน และ 100 วัน แล้วแต่ฐานะของเจ้าภาพ เช่นเดียวกับประเพณีไทย¹

1.4.3.22 การศึกษา

ก่อนมีการใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษา การศึกษาส่วนใหญ่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้กระทำกันแต่ในหมู่ผู้ซึ่งนับถือศาสนาพุทธ และขึ้นอยู่กับวัด ซึ่งมีพระภิกษุเป็นผู้จัดสอนให้มีความรู้ พออ่านออกเขียนได้ ส่วนชาวไทยอิสลาม ศึกษาภาษามลายู และศาสนาจากโต๊ะครู หรือโต๊ะอิหม่ามซึ่งจัดสอนตามปอเนาะ หรือตามบ้านโต๊ะอิหม่าม เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษาพระยาพิบูลย์พิทยพร ราชการมณฑลปัตตานี เห็นความจำเป็นที่จะพัฒนาการศึกษาจึงได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษาทั้งบริเวณมณฑลปัตตานีในขณะนั้น และพยายามเปิดโรงเรียนประชาบาลเท่าที่มีกำลังจะจัดได้ อย่างไรก็ตาม การศึกษาส่วนใหญ่ในระยะนี้ เจริญอยู่แต่ในตัวจังหวัด ซึ่งเป็นที่ตั้งศูนย์การปกครอง และโรงเรียนประจำจังหวัดซึ่ง เปิดตั้งแต่ประถมชั้นถึงมัธยมศึกษาที่มีนักเรียนไม่มากนัก หลังหยุดเลิกมณฑลแล้ว จึงได้มีการเปิดโรงเรียนประชาบาลขึ้นที่ทุกตำบล แต่ก็ไม่สามารถทำให้การประถมศึกษาก้าวหน้าไปเท่าที่ควร เด็กที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 4 ยังมีจำนวนน้อยมาก

¹ ก. หน้า 49

มีเด็กเป็นจำนวนมากที่ออกจากโรงเรียนประถมศึกษา
เพราะครบเกณฑ์อายุ และนักเรียนหญิงจำนวนไม่น้อยลาออกจากโรงเรียนก่อนจบประถมศึกษา
เพื่อแต่งงานก่อนวัยสมควร นักเรียนส่วนใหญ่เลิกเรียนเมื่อจบ ป.4 และถ้าศึกษาไม่ต่อพอ
และไม่ไต่ฝึกฝนภาษาไทย ก็จะลืมภาษาไทยในไม่ช้าและไปผนวกกับพวกที่ไม่รู้หนังสือต่อไป

ประวัติความเป็นมาทางการปกครองและการเมืองในหัวเมืองมลายู

2.1 การโคกหัวเมืองมลายูมาเป็นเมืองประเทศราช

หัวเมืองมลายูโคกขึ้นต่อไทยมาตลอดสมัยอยุธยา และเมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าครั้งที่ 2 เมื่อ พ.ศ. 2310 แล้ว หัวเมืองมลายูก็ถือโอกาสตั้งตัวเป็นอิสระจากไทย ในสมัยกรุงธนบุรี สมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี ก็ไม่เคยเสด็จไปปราบปรามหัวเมืองมลายู มาเป็นเมืองประเทศราชตั้งแต่ก่อน หัวเมืองมลายูก็เป็นอิสระจากไทยมาตลอดสมัยกรุงธนบุรี

ครั้นพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ใต้เสด็จขึ้นครองราชสมบัติ เมื่อ พ.ศ. 2325 และไ้ตั้งกรุงเทพฯ ขึ้นเป็นราชธานีแล้ว ใน พ.ศ. 2328 พระเจ้าปะดุง กษัตริย์พม่าก็ไ้ยกทัพใหญ่มาตีไทย ทางภาคใต้นั้นทัพพม่าตีไ้ไปถึงเมืองนครศรีธรรมราช ครึ่งกองทัพหลวงมาจากกรุงเทพฯ ยกไปตีกองทัพพม่าทางลวกหญ้า แขวงเมืองกาญจนบุรีแตกถลันไปแล้ว พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก จึงมีรับสั่งให้ กรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท เสด็จยกทัพลงไปตีพม่าทางหัวเมืองภาคใต้

เมื่อกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาท ทรงปราบปรามพม่าทางหัวเมืองภาคใต้เสร็จเรียบร้อยแล้วก็ทรงมีพระราชดำริว่า หัวเมืองมลายูเคยเป็นเมืองประเทศราชของไทยมาตั้งแต่สมัยอยุธยา ควรที่จะปราบปรามให้กลับมาเป็นเมืองประเทศราชทั้งเดิม เมื่อไ้เมื่อไ้ทรงพระราชดำรินั้นแล้ว ก็ไ้โปรดให้ข้าราชการ เชิญหนังสือรับสั่งออกไปยังเมืองปัตตานีให้เข้ามาอ่อนน้อมแต่โดยดี ซึ่งแสดงให้เห็นว่าพระองค์ไม่ไ้มีพระประสงค์จะไ้กำลังเข้าปราบปรามหัวเมืองมลายู เพราะทรงเห็นว่า เคยเป็นเมืองประเทศราชมาก่อนก็มิไ้มีพระประสงค์จะให้กลับมาเป็นเมืองประเทศราชต่อไปโดยดี พระองค์จึงไม่ไ้ทรงให้ยกทัพไปปราบปรามในทันที ซึ่งอาจทำไ้โดยไม่ยากนัก เพราะกองทัพก็พร้อมอยู่ที่เมืองสงขลาแล้ว

แต่สุลต่านเมืองปัตตานี ก็ไม่ได้เข้ามาอ่อนน้อมตามพระราชประสงค์ พระองค์จึงมีรับสั่งให้ ยกกองทัพไปที่เมืองปัตตานี เมื่อตี โค้ปัตตานีแล้ว ก็โค้ทรงแต่งตั้งชาวมลายูคนหนึ่ง ซึ่ง ทรงเห็นว่ามีควมสวามิภักดิ์ต่อไทยให้เป็นสุลต่านเมืองปัตตานีต่อมา

เมื่อเมืองปัตตานีถูกกองทัพไทยตีแล้ว หัวเมืองมลายูอื่น ๆ อันมีไทรบุรี กลันตัน และตรัง กานู ก็กลัวกองทัพไทยจะลงไปตี สุลต่านเมืองเหล่านี้ก็โค้แต่งตั้งข้าราชการนำเครื่อง ราชบรรณาการมาทูลเกล้าถวาย กรมพระราชวังมหาสุรสิงหนาท ขอยอมเป็นเมืองประเทศราช จึง เป็นอันว่าหัวเมืองมลายูที่เคยเป็น เมืองประเทศราชของไทยมาตั้งแต่สมัยอยุธยา และ ตั้งแต่เป็นอิสระมาตลอดสมัยกรุงธนบุรี ก็โค้กลับมาเป็นเมืองประเทศราชของไทยตามเดิม ในต้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ตอนต้นสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

จากที่กล่าวมาแล้วทั้งหมดพอสรุปได้ว่า ลักษณะที่ไทยโค้หัวเมืองมลายูมาเป็นเมือง ประเทศราช ในสมัยรัตนโกสินทร์นั้น โ้มาโดยการชักนำ เพราะหัวเมืองมลายูไม่ยอม มาอ่อนน้อมแต่โดยดี จนกว่ากองทัพไทยจะตีโค้เมืองปัตตานีแล้ว หัวเมืองอื่น ๆ จึงยอมเข้า มาอ่อนน้อม ซึ่งแสดงให้เห็นว่า หัวเมืองมลายูเหล่านี้ ไม่ได้เต็มใจจะมาขึ้นกับไทยภายหน้าต่าง ก็พยายามก่อกองความยุ่งยากขึ้น อันเป็นปัญหาของไทยในการปกครองหัวเมืองมลายูเหล่านี้ จนตลอดสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น

2.2 ความสัมพันธ์ระหว่างหัวเมืองมลายู-รัฐบาลไทย

ลักษณะการปกครองของหัวเมืองประเทศราชของไทยนั้น มีหลักฐานปรากฏแน่นอน ในสมัยอยุธยาว่าทางไทยโค้ให้เจ้าผู้ครองหัวเมืองประเทศราชมีอิสระในการปกครอง ภายใน รัฐของตนทุกอย่าง แต่มีเงื่อนไขที่ตองปฏิบัติต่อไทยดังต่อไปนี้

ก. ต้องส่งดอกไม้เงิน ดอกไม้ทอง กับเครื่องราชบรรณาการอื่น ๆ มาถวายต่อ กษัตริย์ไทยตามกำหนดส่วนกำหนดระยะเวลาว่าก็มีจึงจะส่งมาครั้งหนึ่งนั้นไม่มีกำหนดไว้ใน กฎมณเฑียรบาลแต่มีความปรากฏในพระราชพงศาวดารฉบับพระ ราชหัตถเลขาว่าพระยา ะแวก

ไค้แต่งคอกไม้เงิน คอกไม้ทอง และเครื่องราชบรรณาการมาถวายทุกปี แต่ในรายงานของ
กับตัน เฮนรี เบอร์นี กล่าวถึงความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับปัตตานีในสมัยอยุธยา ราชนิแห่ง
ปัตตานี ส่งต้นไม้เงิน ต้นไม้ทอง อย่างละต้น เป็นบรรณาการให้ไทยสามปีครั้ง¹ และ
หัวเมืองมลายูก็เช่นเดียวกับปัตตานี ซึ่งทำให้สันนิฐานได้ว่าในสมัยอยุธยา นั้น เมืองประเทศราช
ที่อยู่ไม่ไกลจากเมืองหลวงมากนัก ก็ให้ส่งต้นไม้เงินต้นไม้ทอง และเครื่องราชบรรณาการ เป็น
ประจำทุกปี แต่หัวเมืองประเทศราชที่อยู่ไกลจากเมืองหลวงมากไม่สะดวกในการ เดินทางมาส่ง
เครื่องราชบรรณาการทุกปี เช่นหัวเมืองมลายู ก็ให้ส่งเครื่องราชบรรณาการโดยกำหนด
สามปีครั้ง

ข. เวลาที่ไทยมีราชการศึกสงคราม ก็อาจจะเรียกความช่วยเหลือจากเมือง
ประเทศราชได้ ดังเช่นพระเจ้าเชียงใหม่ที่มาขอขึ้นต่อสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ก็ได้
ให้คำปฏิญาณว่าจะโดยเสด็จงานพระราชสงครามถึงที่สุดและ เมื่อพ่ายกทัพมาที่เมือง ถลาง
ในรัชการที่ 2 เมื่อ พ.ศ. 2352 ทางไทยก็ได้สั่งให้พระยาไทรบุรี (ปะแงรัน) ยกกองทัพ
ขึ้นมาช่วยรบพม่า

เงื่อนไขสองประการที่กล่าวมา ถ้าเมืองประเทศราชใดไม่ปฏิบัติ คือไม่ส่งเครื่อง
ราชบรรณาการตามกำหนดหรือไม่ยกกองทัพมาช่วยตามที่ขอไป ก็ถือว่าเมืองประเทศราชนั้น
เป็นชนบดแข็ง เมืองจะตั้ง เป็นอิสระ ซึ่งทางไทยจะต้องส่งกองทัพไปปราบปราม ดังเช่น
เมืองปัตตานี ซึ่งตั้ง แข็ง เมืองในสมัยพระเจ้าปราสาททอง ทางกรุงศรีอยุธยาได้ยกกองทัพไป
ปราบปราม ลักษณะการปกครอง เมือง ประเทศราชในสมัยอยุธยาภิเษมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์
ตอนต้น จะเห็นได้ว่า เมื่อกรมพระราชวังบวรสุริยสิงหนาท ทรงปราบปรามหัวเมืองมลายูไค้แล้ว
ก็ได้ทรงแต่งตั้งชาวมลายูคนหนึ่ง เป็นพระยาปัตตานี ส่งต้นไม้เงินต้นไม้ทอง เป็นประเทศราช
ต่อกรุงเทพฯ และหัวเมืองมลายูอื่น ๆ ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าเมือง เขม

¹ Henry Burney "Report" The Burney Papers p. 129

ปกครองบ้านเมืองต่อไปในฐานะเมืองประเทศราชถวายต้นไม้เงินทอง เช่นเดียวกัน และหัวเมืองปัตตานีนั้น เมื่อถูกแบ่งแยกออกเป็น 7 หัวเมืองในสมัยรัชกาลที่ 1 เจ้าเมืองทั้ง 7 ก็ต้องส่งเครื่องราชบรรณาการมายังกรุงเทพฯ 3 ปี ต้นไม้เงินต้นไม้ทองที่ส่งมาแต่ละครั้งนั้นมีมูลค่ารวมกันประมาณ 600 หรือ 1,000 กอแลว¹

2.3 การควบคุมดูแลหัวเมืองประเทศราชมลายู

การควบคุมดูแลหัวเมืองประเทศราชมลายูนั้น ทางกรุงเทพฯ ได้มอบอำนาจให้หัวเมืองภาคใต้เป็นผู้ควบคุมดูแล หัวเมืองเอกทางภาคใต้ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น คือเมืองนครศรีธรรมราชกับเมืองสงขลา แต่ในทศวรรษรัชกาลที่ 1 เมืองนครศรีธรรมราชคงจะไต่ควบคุมหัวเมืองประเทศราชมลายูทั้งหมด เพราะปรากฏว่าเมืองสงขลาในขณะนั้นก็ยังขึ้นอยู่กับเมืองนครศรีธรรมราช ครั้นถึง พ.ศ. 2334 พระยาปัตตานีภอกขภู ยกทัพแขกขึ้นมาตีเมืองสงขลา เจ้าพระยานนครศรีธรรมราช (พิณ) กับพระยาสงขลา (บุญสุน) ช่วยกันตีทัพพระยาปัตตานีแตกถอยไป และพระยาสงขลา (บุญสุน) ก็ตามไปตีเมืองปัตตานีเป็นความดีชอบ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกจึงทรงโปรดฯ ให้เลื่อนยศพระยาสงขลา (บุญสุน) ขึ้นเป็นเจ้าพระยาสงขลา และโปรดฯ ให้เมืองสตูลขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ และให้ควบคุมดูแลหัวเมืองมลายูทางทะเลที่อำเภอไทยควย อันมีปัตตานี ตรีังกานู และกลันตัน ซึ่งขึ้นอยู่กับตรีังกานู ส่วนหัวเมืองปัตตานีก็ทรงโปรดฯ ให้แบ่งแยกออกเป็น 7 หัวเมือง โดยอยู่ใต้อำนาจการควบคุมดูแลของเมืองสงขลา

หน้าที่ของหัวเมืองเอกทางภาคใต้ที่ควบคุมดูแลหัวเมืองประเทศราชมลายู ประการคือต้องดูแลให้เมืองประเทศราชที่อยู่ภายใต้ความควบคุมดูแลของตน ส่งต้นไม้เงินต้นไม้ทอง

¹ ทวีศักดิ์ ล้อมลิ้ม "การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับหัวเมืองประเทศราชมลายูในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น" (ปริญญาานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร), หน้า 21 - 23

และเครื่องราชบรรณาการมายัง กรุงเทพฯ ตามกำหนดเมืองถึงกำหนดแล้ว เมืองประเทศราช
 อยู่ภายใต้การควบคุมของ เมือง โทณ ก็จะต้องจัดให้ข้าราชการคุมเครื่องราชบรรณาการ ไปยัง
 เมืองที่ควบคุมคนก่อน แล้วเมืองที่ควบคุมนั้นก็จะต้องจัดให้ข้าราชการและเครื่องราชบรรณาการ
 เข้ามายูลเกล้าฯ ถวายที่กรุงเทพฯ ต่อไป

เมืองประเทศราชจะต้องส่งต้นไม้เงินต้นไม้ทอง และเครื่องราชบรรณาการตามกำหนด
 ถ้าถึงกำหนดยังไม่นำมาส่ง เมืองที่ทำหน้าที่ควบคุมดูแล ก็จะต้องส่งข้าราชการ ไปเตือนให้จัดส่ง
 มาตามกำหนด ถ้าเตือนไปแล้วก็ยัง ไม่ส่งมาตามกำหนด ก็แสดงว่าเมืองประเทศราชนั้น
 กระด้างกระเดื่อง เอาใจออกห่าง เมืองที่ควบคุมดูแลก็ต้องจัดการปราบปรามให้เรียบร้อย
 ดังเช่นเมืองเจ้าพระยาไทรบุรี (ปะแวงวัน) เอาใจออกห่างไปคบคิดกับพม่าและแสดงอาการ
 กระด้างกระเดื่องต่อไทย ไม่ส่งเครื่องราชบรรณาการตามกำหนด พระบาทสมเด็จพระ
 พุทธเลิศหล้านภาลัยจึงทรงโปรดฯ ให้เจ้าพระยาอนุสรณ์ธรรมราช (น้อย) ยกทัพลงไปที่เอา
 เมืองไทรบุรีมาเป็นของไทยเสียให้เด็ดขาด เจ้าพระยาอนุสรณ์ธรรมราช (น้อย) จึงได้
 ยกกองทัพ ลงไปที่เอาเมืองไทรบุรีได้ เมื่อ พ.ศ. 2364

หน้าที่อีกประการหนึ่งของหัวเมืองที่ควบคุมดูแลหัวเมืองประเทศราช คือ จัดการ
 เรื่องแต่งตั้ง เจ้าผู้ครองคนใหม่ เมื่อคนเก่าถึงแก่กรรม โดยเป็นผู้เลือกเจ้าผู้ครองคนใหม่
 พร้อมทั้งผู้ช่วย ที่มีเชื้อสายจากเจ้าผู้ครองคนเก่าและเห็นว่าเป็นที่ไว้วางใจได้ เมื่อเลือก
 ได้แล้ว ก็นำขึ้นเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท ณ กรุงเทพฯ เพื่อรับการแต่งตั้งต่อไป ดังเช่น
 เมื่อพระยาไทรบุรี (ตณภู อัมบุลละ) ถึงแก่กรรมเมื่อตอนปลายรัชกาลที่ 1 เจ้าพระยา
 อนุสรณ์ธรรมราช (พิณ) ก็ได้นำตณภูปะแวงวัน กับตณภูพิศณุเข้ามาเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท
 ณ กรุงเทพฯ ก็ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้ตณภูปะแวงวันเป็นพระยารัตนสงครามภักดี
 และพระยาไทรบุรี และตณภูพิศณุเป็นพระยาอภัยนุราชตำแหน่งผู้ช่วยราชการและพระราชทาน
 เครื่องยศสำหรับตำแหน่งให้ไปถวาย เครื่องยศสำหรับตำแหน่งนี้ เมื่อเจ้าผู้ครองหรือผู้ช่วย
 ถึงแก่กรรมแล้วก็ต้องคืนเครื่องยศนี้กลับมา เพื่อจะไ้พระราชทานแก่คนที่ จะเข้าดำรงตำแหน่ง
 แทนต่อไป เช่นเมืองพระยาอภัยนุราช ผู้ช่วยราชการ เมืองไทรบุรีถึงแก่กรรม ก็ไ้โปรด

ให้เจ้าพนักงาน เรียกเครื่องยศคืนจากบุตรภรรยาของ พระยาอภัยนุราช นำเข้ามากรุงเทพฯ เพื่อจะไต่พระราชทานแก่ผู้ที่จะ เป็นผู้ช่วยราชการคนต่อไป

นอกจากที่กล่าวมาทั้งหมดแล้วนี้ ทางฝ่ายไทยก็ยังต้องคอยควบคุมดูแลให้เกิดความสงบขึ้นในหัวเมืองประเทศโดยทั่วไป โดยเฉพาะหัวเมืองมลายูนั้นความไม่สงบจะเกิดขึ้นอยู่เสมอ เนื่องจากญาติพี่น้องผู้ครองบ้านเมือง ไม่ค่อยมีความสามัคคีกัน มักจะเกิดการทะเลาะวิวาทกันอยู่บ่อย ๆ และเมื่อเกิดการทะเลาะวิวาทกันแล้วก็มักจะฟ้องร้องมายังกรุงเทพฯ ไทยในฐานะที่เป็นใหญ่เหนือประเทศราชก็จะต้อง เข้าทำการ ไกล่เกลี่ยให้ญาติพี่น้อง เลิกทะเลาะวิวาทกัน ถ้าไม่อาจตกลงกันได้ ไทยก็จะแก้ปัญหาโดยการแยกคูกรณีให้อยู่ห่างกันเสีย ให้ไปปกครองเมืองเสียคนละเมือง แล้วความขัดแย้งก็จะเงียบหายไปเอง ดังเช่น กรณีเจ้าพระยาไทรบุรี (ปะแงรัน) วิวาทกับพระยาอภัยนุราช (บักนุ) เรื่องที่บานส่วนก็มีการฟ้องร้องมายังกรุงเทพฯ และไต่ไปรคเกล้าฯ ให้พระยาพิทลุงออกไปไกล่เกลี่ย พระยาพิทลุงออกไปไกล่เกลี่ยแล้วก็ยังไม่ตกลงกันได้ ในที่สุดต้องไปรคให้ย้ายพระยาอภัยนุราช (บักนุ) มาเป็นผู้ว่าราชการเมืองสตูล เรื่องวิวาทกันก็สงบไป

เป็นอันว่าหัวเมืองมลายูที่เป็นอิสระจากไทย เมื่อครั้งเสียกรุงอยุธยาแก่พม่าเมื่อ พ.ศ. 2310 และทั้งเป็นอิสระมาตลอดสมัยธนบุรีนั้น ไต่กลับมาขึ้นต่อไทยอีกในตอนต้นสมัยรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2328 ไทยได้จัดการปกครองหัวเมืองมลายูโดยยอมให้เจ้าผู้ครอง เจ้าสายเจ้าเมือง เติมปกครองต่อมา โดยได้รับการแต่งตั้งจากกรุงเทพฯ และเจ้าผู้ครองแต่ละหัวเมืองก็มีสิทธิปกครองตนเองอยู่เช่นเดิม แต่ไทยเราก็ได้วิธีการควบคุมหัวเมืองมลายูได้ใกล้ชิด และรักษุมกษัตริย์อยุธยา แต่อย่างไรก็ตาม ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นไทยก็ได้ประสบปัญหาในการปกครองหัวเมืองมลายูหลายประการ¹

สำหรับดินแดนที่ปัจจุบันเรียกว่า "สี่จังหวัดภาคใต้" คือจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาสและสตูล นั้น มีประวัติความเป็นมาทาง การปกครองและการเมืองซึ่งอาจจะพิจารณาได้ 2 ประการ คือ

¹ ก. หน้า 25 - 30

- ก. เมืองไทรบุรี หรือรัฐเคคาห์ ส่วนหนึ่งในปัจจุบันไคแก๋ จังหวัดสตูล
- ข. เมืองปัตตานีเดิม ปัจจุบันไคแก๋ จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส

2.4 การปกครองและการเมืองในสมัยในรัตนโกสินทร์ตอนต้น

ดินแดนของจังหวัดชายแควภาคใต้นี้ รวมทั้งจังหวัดปัตตานีเป็นของประเทศไทยมาตั้งแต่ครั้งสมัยกรุงสุโขทัย เป็นราชธานีมีปรากฏข้อความอยู่ในศิลาจารึกสมัยพ่อขุนรามคำแหงว่ามีอาณาเขตลงไปทางทิศใต้ ถึงเมืองนครศรีธรรมราช และไหลลงไปจนถึงทะเลอันดามัน โดยที่เขตเมืองนครศรีธรรมราชในครั้งนั้นกินไปตลอดแหลมมลายู รวมทั้งมะละกา และสิงคโปร์แหลมมลายูจึงเป็นเขตแดนไทยตั้งแต่บัดนั้นมา แต่วิธีการปกครองเมืองขึ้นในสมัยนั้นไม่ได้อัดฉีดไปปกครองเพียงแต่ให้ส่งเงิน คอกไม้ทอง 3 ปี ต่อครั้ง เมืองขึ้นของไทยในแหลมมลายูนี้ระส่ำระสายอยู่ตลอดเวลา สมัยใดเสื่อมอำนาจหรือฉกฉวยดินแดนก็ตั้งตัวเป็นอิสระก่อกองบรรณาการ ท้องยกทัพไปปราบ

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา อาณาเขตของไทยนั้นยังคงแผ่ไปถึงปลายแหลมมลายู เมืองปัตตานีก็ยังคงขึ้นแก่ไทย เป็นเมืองประเทศราช ส่งบรรณาการเป็นคราว ๆ เช่นเดียวกันเมืองประเทศราชอื่น ๆ ในแหลมมลายู แต่คราวใดกรุงศรีอยุธยาอ่อนอำนาจลง เมืองปัตตานีก็ก่อกองบรรณาการ แสดงอาการกระด้างกระเดื่อง เช่น ในสมัยพระเจ้าปราสาททอง นางพยาบาลปัตตานีเห็นว่าพระเจ้าปราสาททองซึ่งราชสมบัติจากเจ้านายในราชวงศ์เดิม ก็ถือโอกาสตั้งก่อกองบรรณาการ พระเจ้าปราสาททองทรงโปรดฯ ให้กองทัพกรุงออกไปปราบปรามถึงสองครั้งก็ปราบไม่ได้ จนถึง พ.ศ. 2179 เที่ยมยกกองทัพจะไปปราบอีก แต่พวกฮอลันดาแนะนำให้พระนางให้อ่อนน้อมเสีย เมืองปัตตานีจึงกลับเป็นของไทยทั้งเก่า

ในปี พ.ศ. 2310 กรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่า ผู้ที่ครองเมืองใหญ่ ๆ ต่างก็ตั้งตนเป็นอิสระ เช่นเมืองนครศรีธรรมราช เจ้าเมืองสงขลา และเจ้าเมืองปัตตานี ทั้งนี้ภายหลังที่สมเด็จพระเจ้าตากสินได้กู้เอกราชมาได้แล้ว ในปี พ.ศ. 2312

พระองค์จึงได้ยกกองทัพไปปราบปรามหัวเมืองมณฑลใต้ใต้ เมืองนครศรีธรรมราช สงขลา
แต่ยังไม่ทันเสด็จไปถึง เมืองปัตตานีก็เผชิญทาง กรุงธนบุรีมีราชการสำคัญต้องรีบเสด็จกลับ
เมืองปัตตานีจึงยังคง เป็นอิสระตลอดรัชกาล

2.4.1 เมืองไทรบุรี

ตลอดรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า นโยบายการจัดการปกครอง
เมืองไทรบุรีดำเนินไปในลักษณะการปกครองหัวเมืองประเทศราชทุกประการ กล่าวคือ
เมืองไทรบุรีปฏิบัติตามพันธสัญญาที่มีกับรัฐบาลกลางทุกประการ ครั้น ในพ.ศ. 2352
พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัฐบาลกลางทราบถึงพฤติกรรมของพระยาไทรบุรี
(ทนกูปะแวงรัน) ดำเนินการ เพื่อแสวงหาแนวทาง เป็นอิสระจากรัฐบาลไทย มีหลักฐาน
บางประการแสดงถึงให้ความร่วมมือกับพม่า เมื่อครั้งพม่ายึดครองเมืองกลาง เมื่อพม่าได้
แตกพ่ายไป รัฐบาลกลางได้แสวงหาวิธีการควบคุมเมืองไทรบุรีให้มากยิ่งขึ้น โดยการสร้าง
ความใกล้ชิดระหว่างรัฐบาลกลางกับพระยาเมืองไทรบุรี ทั้งนี้ในพ.ศ. 2355 รัฐบาลกลาง
มีคำสั่งให้พระยานครศรีธรรมราช (น้อย) ซึ่งมีกำหนดการจะเข้ามาเฝ้าทูลละออง
ธุลีพระบาท ให้พยายามชักชวนพระยาเมืองไทรบุรีเข้ามาทูลเกล้าฯ แต่ไม่เป็นผลสำเร็จ ในมีนาคม
พระยาไทรบุรีจึงได้ส่งบุตรเข้ามาเฝ้าที่กรุงเทพฯ แทนรัฐบาลกลาง แจ้งความประสงค์ถึง
ความต้องการ เมืองแปะ และมีคำสั่งให้พระยาไทรบุรีจัดการนำมาเป็นเมืองประเทศราช
ของอาณาจักรไทย ซึ่งพระยาไทรบุรีได้ปฏิบัติตามความมุ่งหมายของรัฐบาลกลาง เพื่อ
สร้างความผูกพันต่อไทย รัฐบาลกลางได้เลื่อนบรรดาศักดิ์และยศพระยาไทรบุรีเป็นเจ้าพระยา¹
ต่อมาไม่นานนักได้ขัดแย้งกับพระยาอภัยนุราช (ทนกูบิศนุ) ซึ่งเป็นรามัญคาเมืองไทรบุรี
เรื่องผลประโยชน์ที่เกี่ยวกว่าลามาและปะระโปะ ซึ่งขอแทนที่สตุล และละงู รัฐบาลกลาง
สั่งให้พระยาพิทลุงจัดการประนีประนอม แต่ไม่เป็นที่ตกลงทั้งสองฝ่าย ทั้งนี้รัฐบาลกลางได้
ยกที่สตุลและละงู เป็นเมืองแยกจากเมืองไทรบุรีไปตกเกล้าฯ ให้พระยาอภัยนุราชเป็น

¹ ก. หน้า 60

พระยาเมือง อยู่ในบังคับบัญชาของพระยานครศรีธรรมราช เจ้าพระยาไทรบุรีติดต่อกับคิด
กับพม่าอีกครั้งหนึ่ง เพราะความไม่พอใจ มีหลักฐานแน่ชัดว่าเจ้าพระยาไทรบุรี ติดต่อกับคิด
กับพม่าอีกครั้งหนึ่ง เพราะความไม่พอใจ มีหลักฐานแน่ชัดว่าเจ้าพระยาไทรบุรีปฏิบัติ เช่นนี้
กล่าวคือทนม่อมมอง เจ้าพระยาไทรบุรีคนหนึ่ง ใค่นำความเรื่องนี้ฟ้องต่อ พระยานครศรีธรรมราช
(น้อย) พระยานครศรีธรรมราชจึงรายงานไปยังรัฐบาลกลางที่กรุง เทพฯ ซึ่งเป็น เวลาที่
รัฐบาลกลางใค่นั่งสือที่กษัตริย์พม่าติดต่อกับ เจ้าพระยาไทรบุรีจากหนารพม่า ซึ่งพ่อค้าจีน
ไค้เมืองถลางจับ ไค้เมื่อเกินทาง กลับจากเมืองบิ๊นัง

2.4.1.1 การปกครองไค้ยตรง

จากพฤติกรรมที่เจ้าพระยาไทรบุรีติดต่อกับพม่า ซึ่งเป็นศัตรูทาง
การเมืองของไทย รัฐบาลจึงหาวิธีการส่งคนไทยไปเป็นพระยาเมือง แทนพระยาเมืองคน
พื้นเมือง เป็นครั้งแรกที่รัฐบาลกลาง ใค่นโยบาย เช่นนี้กับหัวเมืองมลายูตะวันตกจากการที่
เจ้าพระยาไทรบุรีปฏิเสธคำสั่งของรัฐบาลกลาง รัฐบาลกลางถือว่าเป็นกบฏจึงไค้ปราบปราม
พระยานครศรีธรรมราช (น้อย) ไค้ชัยชนะ ในพ.ศ. 2365 แต่เจ้าพระยาไทรบุรีหลบหนี
ไปอาศัยในเขตแดนอังกฤษ พระยานครศรีธรรมราชไค้รับสิทธิ์ขาดในการจัดการ เกี่ยวกับ เมือง
ไทรบุรีตามนโยบายใหม่ของรัฐบาลกลาง ซึ่งต่อมาทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระยา-
อภัยธิเบศ (แสง) เป็นพระยาเมืองไทรบุรี โดยมีพระเสนาบดี (นุก) เป็นผู้ช่วยราชการ
เมือง ไทรบุรี

นโยบายที่ส่งคนไทยไปเป็นพระยาเมือง ๆ ประเทศราชนั้น
ปรากฏว่ามีอุปสรรคและเป็นปัญหาที่รัฐบาลต้องใค้กำลังทรัพย์และกำลังคนแก่เป็น เวลานาน
เพราะในเวลาประมาณ 12 ปี ที่พระยาเมืองเป็นคนไทย เมืองไทรบุรีไค้เกิดการกบฏ
ถึงสองครั้ง คือ ในพ.ศ. 2375 และ พ.ศ. 2381 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้า-
เจ้าอยู่หัว เป็นการรักษานโยบายนี้ด้วยราคาแพง เพราะการปราบปรามกบฏทั้งสองครั้งไค้
ลงทุนจำนวนมากเกินกว่าผลประโยชน์ที่ไค้รับ บริษัทอังกฤษที่บิ๊นัง ไค้ปฏิบัติตามสนธิสัญญา

เบอร์นี ตามความในมาตรา 13 ทำให้รัฐบาลกลางได้รับชัยชนะทั้งสองครั้ง ส่วนพลเมืองนั้น
 ไม่มีความพอใจต่อการที่รัฐบาลกลางในนโยบายส่งคนไทยไปเป็นเจ้าเมือง ไทรบุรีของ เมือง
 ไทรบุรี ซึ่งพลเมืองถือว่าได้รับตำแหน่งสุลต่านมาด้วยขามชอบธรรม และถูกต้องตามขนบธรรมเนียม
 ของเมือง ไทรบุรี พลเมืองส่วนใหญ่ยังจงรักภักดีต่อเจ้าพระยา ไทรบุรี นอกจากนี้พลเมือง
 ไทรบุรีส่วนใหญ่ไม่พอใจเป็นอย่างมากที่พระยา ไทรบุรี (แสง) ซึ่งเป็นคนไทยเพราะมีความ
 รู้สึกถึงความแตกต่างระหว่างพลเมืองผู้อยู่ภายใต้การปกครองกับผู้ปกครองในเรื่องชาติ ภาษา
 ศาสนา วัฒนธรรม ตลอดจนขนบธรรมเนียมประเพณี ความรู้สึกโดยทั่วไป เมื่อจิตใจของ
 พลเมือง ไทรบุรี เป็นไปในลักษณะดังกล่าวก็มองเห็นว่าเจ้าเมือง ไทรบุรีที่รัฐบาลไทยส่งไป
 ปกครองนั้นได้สร้างความเดือดร้อนให้กับเจ้านายของตนและชาวเมือง ไทรบุรีโดยทั่วไป
 ทั้งนี้จึงให้ความร่วมมือกับเจ้าพระยา ไทรบุรีทำการต่อต้านพระยา ไทรบุรี (แสง) ถึงสองครั้ง
 ในระยะเวลาเพียงสั้นปีกว่าดังกล่าวแล้ว¹

สำหรับการเกณฑ์แรงงานนั้นตามขนบธรรมเนียม การปกครอง
 เมือง ไทรบุรีก็มีการเกณฑ์เช่นกัน แต่ถ้ามหาว่าการเกณฑ์แรงงานผู้ใหญ่นั้นจะไม่ต้องเสีย
 ภาษีต่าง ๆ พระยา ไทรบุรี (แสง) คงจะปฏิบัติเกี่ยวกับการเกณฑ์แรงงานและการเก็บภาษี
 ตามลักษณะการปกครองของรัฐบาลกลางที่เป็นอยู่ตามหัวเมืองในขณะนั้น และเป็นที่แน่นอนว่า
 ฝ่ายชนะจากการทำสงครามย่อมเรียกร้องผลประโยชน์จากผู้แพ้ให้คุ้มกับการเสียหายที่เกิดขึ้น
 จากการทำสงครามในกรณีที่ผู้ปกครอง ถูกส่งไปทำการปกครองในลักษณะเช่นนี้ ย่อมมีการ
 เข้มงวดในการควบคุมเพื่อความปลอดภัยและความมั่นคงของผู้ปกครองด้วย สภาพการณ์ที่
 ดำเนินไปเช่นนี้นำไปสู่ความล้มเหลวของนโยบายที่รัฐบาลกลาง คำว่าส่งคนไทยไปปกครอง
 เมือง ไทรบุรี ซึ่งเป็นเมืองประเทศราชโดยตรง

¹ สกรรจ์ จันทรรัตน์ "ปัญหาการปกครองมณฑล ไทรบุรี ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระ
 พระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 240 - 2452" (ปริญาญานิพนธ์การศึกษามหา
 มหามัฒติค มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร หน้า 50 - 51

2.4.1.2 การแบ่งแยกเพื่อปกครอง

รัฐบาลกลางได้พบทวนที่ส่งคนไทยไปเป็นพระยาเมืองอีกครั้ง ในที่สุดก็ได้เลิกฉันทนโยบายนี้อย่างสิ้นเชิง เมื่อปราบกบฏครั้งที่ 2 สงบแล้ว ในปี พ.ศ. 2382 เพราะผลเสียในการลงทุนไม่คุ้มการลงทุนในการรักษาโยบาย นอกจากนี้ถ้าหากอังกฤษที่ปักธงจะเข้าแทรกแซงในปัญหาที่เกิดขึ้นจะเป็นการก่อกองครามขึ้นได้ รัฐบาลไทยทราบถึงอันตรายที่จะพึงเกิดขึ้นหากทำสงครามกับอังกฤษ ด้วยเหตุนี้รัฐบาลกลางจึงใช้นโยบายที่เคยได้ประสบความสำเร็จมาแล้ว คือ การแบ่งแยกแล้วปกครอง¹

2.4.1.3 การแบ่งเมืองไทรบุรี

เมื่อปราบกบฏได้แล้ว ในพ.ศ. 2382 จึงได้จัดการตามนโยบายแล้วปกครอง รัฐบาลกลางแบ่งเมืองไทรบุรีเป็น 3 เมือง คือ เมืองไทรบุรี เมืองปลิศ เมืองสตูล โดยให้พระยาเมืองแต่ละเมืองมีความเป็นอิสระต่อกัน มีอำนาจการปกครองภายในเมืองเฉพาะ มีฐานะเป็นเมืองประเทศราชขึ้นตรงต่อรัฐบาลกลางเหมือนกัน ให้เมืองนครศรีธรรมราชควบคุมดูแลเมืองไทรบุรีและเมืองปลิศ ส่วนเมืองสตูลอยู่ในการควบคุมดูแลของเมืองสงขลา เมื่อ พ.ศ. 2384 เจ้าพระยาไทรบุรี (ทนภูประแงวัน) โศกสันนิษฐานจึงกราบทูลพระกรุณาขอพระราชทานอภัยโทษ รัฐบาลกลางก็ได้พระราชทานตามความประสงค์และโปรดเกล้าฯ ให้เป็นที่พระยาเมืองไทรบุรี แต่ได้แบ่งเมืองไทรบุรีอีกครั้ง คือแบ่งออกเป็นเมืองแก่งปาย ๆ อยู่ในการควบคุมดูแลของเมืองนครศรีธรรมราช²

บุคคลที่ดำรงตำแหน่งพระยาเมืองทั้งหมดที่แบ่งใหม่นี้ รัฐบาลกลางตั้งคนพื้นเมืองแทนคนไทยทั้งหมด³ รัฐบาลกลางตั้งมาตรการคัดเลือกผู้ที่มีความภักดีต่อรัฐบาลกลาง

¹ ก. หน้า 52

² หอสมุดแห่งชาติ เลขที่ 28 จดหมายเหตุรัชกาลที่ 3 จ.ศ. 1204

³ หอสมุดแห่งชาติ เลขที่ 67/ข จดหมายเหตุรัชกาลที่ 3 จ.ศ. 1201

ฐานะที่ สติปัญญาฉลาด เป็นที่เคารพนับถือของพลเมือง เป็นเชื้อสายพระยาเมือง ไทรบุรี เก่า
 การที่เลือกเชื้อสายเจ้าเมือง ไทรบุรี เก่า เพราะเป็นการ ป้องกันการ ญญจากพวกคนญญต่าง ๆ¹
 รัฐบาลกลาง ใ้ตั้งพระยาเมืองสามเมืองแรก พ.ศ. 2383 โดยตั้งทนต์นุ่เป็นพระยาเมือง
 ไทรบุรี มีทนต์นุ่เป็นผู้ช่วยราชการ เมือง ไทรบุรี ตั้งทนต์นุ่เป็นพระยาเมืองสตูล
 มียศและบรรดาศักดิ์เป็นพระยาประเทศภคินีศรีมัทคารายาแห้ว ทั้งรายาหลงกระรักเป็น
 พระยาเมืองปลิศ ไม่นานก็ถึงแก่กรรม จึงตั้ง เสกสุเชนเป็นพระยาเมืองปลิศแทน มียศบรรดาศักดิ์
 เป็นพระยาวิเศษสงครามรามวิสิทธิ์วิไลสมาหราช ครั้นใน พ.ศ. 2384 บ้ายทนต์นุ่ที่พระยาเมือง
 ไทรบุรี ไปเป็นพระยาเมืองฉะปะนุ มียศราชทินนามเป็นพระยาภคินีภรรยาส่วนเมือง ไทรบุรีตั้งให้
 เจ้าพระ ไทรบุรี (ทนต์นุ่ประจักษ์) เป็นพระยาเมือง²

การลดกำลังคนและกำลังอาวุธ เมือง ไทรบุรี เพื่อมิให้มีโอกาสก่อ
 การ ญญอีก เป็นการ เสริมนโยบายแบ่งแยกปกครอง เมือง ไทรบุรี เมื่อไปรคเกล้าฯ ให้
 พระยาอภัยธิเบศร์ (แสง) มาเป็นผู้ว่าราชการ เมืองพังงา ในเขตเมืองชั้นนอกของพระราช-
 อาณาจักรไทยไปรคเกล้าฯ ให้นำอาวุธสงครามทั้งหลายและกำลังคนมาไว้ที่เมืองพังงา และ
 เมืองศรีวิชัย เพื่อเป็นการสร้างหัวเมืองฝั่งทะเลตะวันตกให้มีความ เข้มแข็งพอที่จะจัดการ
 ปราบปราม เมืองมลายูตะวันตกเมื่อเกิดกบฏ นอกจากนี้เมื่อพระยาศรีทัศน์ได้จัดการ ปกครอง
 เมือง ไทรบุรี ตามนโยบายแบ่งแยกปกครอง เรียบร้อยแล้วให้นำอาวุธ เกี่ยวกับสงครามของ
 เมือง ไทรบุรีมาไว้เมืองสงขลาอีก

นโยบายการแบ่งแยกปกครองที่นำมาใช้กับ เมือง ไทรบุรีนั้น
 นับว่าประสบความสำเร็จ เพราะตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่
 เริ่มใช้นโยบายนี้เมื่อ พ.ศ. 2383 จนถึง พ.ศ. 2452 ไม่ปรากฏอีกเลยว่าเมืองที่แยก
 ใหม่นี้ได้ก่อกบฏต่อรัฐบาลกลาง จะมีบ้างก็เป็นบทบาทของเจ้าพระยา ไทรบุรีในระยะหลัง ๆ

¹ หอสมุดแห่งชาติ เลขที่ 250 จุฬหมาย เหตุการณ์ที่ 3 จ.ศ. 1201

² หอสมุดแห่งชาติ เลขที่ 28 จุฬหมาย เหตุการณ์ที่ 3 จ.ศ. 1204

ที่แสดงความไม่พอใจการกระทำของรัฐบาลกลางในกรณีอื่น ๆ แต่อีก 3 เมืองไม่ปรากฏว่า
 กระทั่งกระเถิบแต่อย่างใด ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะชากกำลังคนและอาวุธ มีขนาดเล็กกลง
 และเจ้าเมืองแต่ละเมืองมุ่งผลประโยชน์ของตนเองมากกว่าจะรวมกำลังเพื่อการกบฏต่อ
 รัฐบาลกลาง และรัฐบาลกลางยินยอมให้เจ้าพระยาไทรบุรี (ทนภูปะแงร์น) กลับมา
 ปกครองเมืองไทรบุรีตามเดิม นับว่าเป็นนโยบายการปกครองเมืองไทรบุรีที่ฉลาด เพราะว่า
 เมื่อเจ้าพระยาไทรบุรีกลับมาปกครองเมืองไทรบุรีตามเดิมแล้ว ก็เป็นการยุติปัญหาเมือง
 ไทรบุรีไค้ทั้งที่รัฐบาลกลางต้องการ ดังนั้นเมืองไทรบุรีเดิมเป็นเมืองมลายูประเทศราช
 ที่มีขนาดใหญ่และมีบทบาทสำคัญ จึงกลายเป็น 4 เมือง คือเมืองไทรบุรี เมืองปลิศ เมืองสตูล
 เมืองกั๋งปาซูล มีฐานะเป็นเมืองประเทศราชของรัฐบาลไทยที่กรุงเทพฯ มีอิสระต่อกัน เมื่อ
 ประเทศราชมลายูตะวันตกจึงมี 4 เมือง และต่อมาได้ออนให้เมืองนครศรีธรรมราชควบคุม
 ดูแลทั้ง 4 เมือง

2.4.1.4 สมัยเริ่มเผชิญกับการคุกคามของมหาอำนาจตะวันตก

รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเกล้าเจ้าอยู่หัว ใค้ชื่อว่าเป็นสมัย
 แห่งการเปิดประเทศติดต่อกับประเทศมหาอำนาจตะวันตก แบบฉบับของสนธิสัญญาเบาว์ริง
 ระหว่างรัฐบาลไทยกับรัฐบาลอังกฤษ ที่กรุงลอนดอนใน พ.ศ. 2398 ใค้เป็นแบบอย่าง
 ในการทำสนธิสัญญาทางไมตรีกับประเทศอื่น ๆ ในเวลาต่อมา อาจจะถูกกล่าวใค้ว่า เริ่ม
 พุทธศักราชที่ 25 อังกฤษใค้สร้างคามมั่นคงทางการเมืองและการค้าเกินชัคในบรรดา
 เมืองมลายู ภายหลังใค้เปลี่ยนนโยบายเพื่อยึดครองเมืองมลายูทั้งหมดรวมทั้งเมืองมลายู
 ของไทยใค้วย พระราชอาณาจักรไทยในครั้งรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
 ยังไม่มีลักษณะเป็นชาติรัฐ (Nation State) การปกครองพระราชอาณาจักรเป็นแบบ
 กระจายอำนาจ รัฐบาลกลางที่กรุงเทพฯ ควบคุมบ้านเมืองใค้เฉพาะเมืองประเทศราช
 ไม่รืค้คุมนัก ถึงแม้ว่านโยบายของรัฐบาลไทยตลอดสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นจะสร้างคาม
 โกลัชคิความผูกพันรืค้กับเมืองประเทศราชมลายูใค้ตามยังไม่บรรลุคามมุ่งหมายที่ใค้ต้องการ

การปกครอง เมืองมลายูตะวันตกเป็นแบบที่โบราณไม่รักคุณทันสมัย เหมาะสมกับสภาพการณ์
ของความเปลี่ยนแปลงขณะนั้น พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พยายามขยายอำนาจ
เข้าไปปกครองให้มากขึ้นในหัวเมืองมลายูตะวันตก แต่รัฐบาลอังกฤษที่สเตรต เซกเตลเมนต์
ก็ไม่ปรารถนาจะให้รัฐบาลไทยทำเช่นนั้น

พระบรมราชโอรสของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทอดหัวเมืองมลายูตะวันตกที่เด่นชัดคือ พยายามสร้าง ความผูกพันส่วนตัวกับพระยาเมือง เพื่อ
ก้าวไปมีอำนาจทางการเมืองมากขึ้น สร้างความรู้สึกความเป็นส่วนตัวของพระราชอาณาจักร ไทย
โดยเฉพาะ เจ้าเมืองไทรบุรี ซึ่งมีเกียรติภูมิยิ่งกว่าพระยาเมืองใด ทั้งนี้ความผูกพันระหว่าง
รัฐบาลกลางกับเจ้าเมืองจึงเริ่มมีมากขึ้น สิ่งที่สร้างความภักดีให้กับพระยาเมืองไทรบุรีคือ
ทรงพระราชทานเมืองนังปาฮูให้กับพระยาไทรบุรี (ทนกูอะหมัก) เมื่อพระยาเมืองนังปาฮู
ถึงแก่กรรม เป็นการร่วมมือไทรบุรี เป็นขั้นแรก ภายหลังที่ไคแบ่งแยกใน พ.ศ. 2382

นโยบายของรัฐบาลไทยอีกประการหนึ่งในการสร้างความเป็น
อันหนึ่งอันเดียวกันของพระราชอาณาจักรไทยคือ การที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ โปรด
ให้สร้างในระหว่าง เมืองสงขลา กับ เมืองมลายูตะวันตก โดยโปรดพระราชทรัพย์แผ่นดิน และ
ขอแรงงานจากเมืองไทรบุรี เจ้าเมืองปลิศ เจ้าเมืองสตูล และผู้ว่าราชการ เมืองสงขลา
นับว่าเป็นนโยบายที่หลักแหลมมาก เพราะว่าการติดต่อทางราชการกับกรุงเทพฯ ก็สะดวก
กว่าแต่ก่อน แต่ที่สำคัญคือการที่ประชาชนได้ติดต่อค้าขายกัน จะเป็นการสร้างความรู้สึกผูกพัน
มากยิ่งขึ้น ถนนระหว่าง เมืองสงขลา กับ เมืองมลายูตะวันตก เริ่มสร้างเมื่อ พ.ศ. 2405

เหตุผลที่รัฐบาลกลางพัฒนาการคมนาคมระหว่าง เมืองสงขลา
กับ เมืองมลายูตะวันตก แทนการพัฒนาเชื่อมกับ เมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งมีหน้าที่ควบคุม
ดูแลเมืองมลายูตะวันตก เพราะสภาพทางภูมิศาสตร์อำนวยให้สร้างเชื่อมกับสงขลา กล่าวคือ
ระหว่าง เมืองสงขลาถึง เมืองไทรบุรี ปลิศเป็นที่ราบ ส่วนที่ต่อกับ เมืองนครศรีธรรมราชเป็น
ทิวเขาเป็นการลำบากในการสร้าง การติดต่อระหว่าง เมืองมลายูตะวันตกกับรัฐบาลกลางจึง
ผ่านเมืองสงขลา แต่เมืองนครศรีธรรมราชได้ลดความสำคัญลงคือ มีหน้าที่เฉพาะรับส่ง
คนไม่เงินทองและเครื่องราชบรรณาการ

ความสัมพันธ์ส่วนพระองค์ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าฯ กับพระยาไทรบุรี (ทนภูอะหมัก) นั้นมีมากถึงกับพระยาไทรบุรีเดินทางมาเฝ้าที่กรุงเทพฯ เสมอ ๆ เชื่อกันปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐบาลกลางมากกว่าสมัยใด ๆ มีความภักดีต่อพระมหากษัตริย์ไทยที่ไม่เคยมีมาก่อน เมื่อครั้งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ เสด็จพระราชดำเนินประพาสเมืองไทรบุรี ในพ.ศ. 2433 ได้เสด็จพระราชดำเนินไปเยี่ยมที่วังศพระยาไทรบุรี (ทนภูอะหมัก) ซึ่งเป็นครั้งแรกที่พระมหากษัตริย์ไทยเสด็จเยี่ยมที่วังศของเจ้าเมืองประเทศราช

2.4.2 เมืองปัตตานี

พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก (พ.ศ. 2325-2352) ทรงโปรดเกล้าฯ ให้ปรับปรุงการปกครองหัวเมืองปัตตานีเพื่อเป็นการป้องกันความยุ่งยากที่อาจเกิดต่อไปดังนี้¹

2.4.2.1 เกี่ยวกับการควบคุมหัวเมืองปัตตานี เติมเมื่อครั้งกรมพระราชวังบวรมหาสุรสิงหนาทได้สามารถทำให้หัวเมืองมลายูที่เคยเป็นประเทศราชของไทยคือ ไทรบุรี กลันตัน ตรังกานู และปัตตานี กลายคืนเป็นส่วนหนึ่งในพระราชอาณาจักรแล้ว ทรงโปรดให้เมืองนครศรีธรรมราชเป็นผู้ควบคุมดูแลหัวเมืองมลายูเหล่านี้ทั้งหมด แต่ครั้งเมื่อเกิดกบฏปัตตานีในปี พ.ศ. 2334 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกจึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้ปรับปรุงและควบคุมใหม่ โดยให้เมืองสงขลาซึ่งอยู่ใกล้หัวเมืองมลายูทางบ้านอ่าวไทยคือ ปัตตานี กลันตัน และตรังกานู มากกว่าเมืองนครศรีธรรมราชเป็นผู้ควบคุมและดูแลหัวเมืองมลายูทางบ้านนี้แทน ส่วนไทรบุรีนั้นยังคงให้อยู่ในความควบคุมของเมืองนครศรีธรรมราชตามเดิม และยกฐานะเมืองสงขลาให้ขึ้นตรงต่อกรุงเทพฯ โดยราชการทุกอย่างไม่ต้องผ่านนครศรีธรรมราชอีก เดิม ซึ่งการปรับปรุงดังกล่าวทำให้ระบบการควบคุมหัวเมืองมลายูส่วนนี้มีความกระชับและสามารถติดต่อกับราชธานีได้รวดเร็วกว่าเดิม

¹ สมโชติ อ่องสกุล "การปฏิบัติการปกครองมณฑลปัตตานี พ.ศ. 2449-2474"

(ปริญญาโทศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร)

2.4.2.2 เกี่ยวกับการปกครองในเมืองปัตตานี บทเรียนจากการที่แต่งตั้งผู้มีเชื้อสายมลายูขึ้นเป็นเจ้าเมืองปัตตานีในครั้งแรกเกิดกบฏขึ้นนั้น คงมีส่วนสำคัญที่ทำให้พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรง เปลี่ยนพระบรมราโชบาย โดยโปรดให้ข้าราชการไทยไปเป็นเจ้าเมืองปัตตานีแทนการแต่งตั้งผู้มีเชื้อสายมลายูทั้งเดิม คือหลังจากที่ปราบกบฏแล้ว พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกทรงแต่งตั้งให้ปลัดจะนะ (ขวัญชัยบุตรของพระจะนะ (เค็ง) เจ้าเมืองจะนะ เป็นเจ้าเมืองในฐานะที่มีความดีความชอบในการปราบปรามกบฏครั้งนั้น การแต่งตั้งข้าราชการไทยเป็นเจ้าเมืองปัตตานี ในครั้งนี้นับเป็นครั้งแรกที่ฝ่ายไทย เข้าควบคุมการปกครองภายในของปัตตานี นอกจากนี้ยังได้โปรดเกล้าให้ราษฎรไทยซึ่งเป็นเลขส่วยผูกใน เมืองสงขลา พัทลุง และเมืองจะนะอพยพลงไปอยู่ในเมืองปัตตานีเป็นจำนวนกว่า 500 ครอบครัว ซึ่งพิจารณาตามทฤษฎีในปัจจุบันจะเห็นได้ว่า เป็นการเริ่มต้นนโยบายผสมกลมกลืน (Assimilation Policy) ในปัตตานีนั่นเอง

นอกจากการปรับปรุงทั้ง 2 ประการซึ่งมีผลทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างทางการปกครองระหว่างปัตตานีกระชับมากขึ้น ยังมีพระบรมราโชบายที่สำคัญอีกประการหนึ่งเป็นพระบรมราโชบายเพื่อเกี่ยวกับการตัดกำลังของปัตตานี และเพื่อป้องกันไม่ให้อพยพออก ความวุ่นวายอีกต่อไป นั่นคือการแบ่งเมืองปัตตานีซึ่งมีพื้นที่กว้างใหญ่ ถึง 17,000 ตารางกิโลเมตร หรือ 10,360,000 ไร่¹ เป็น 7 เมือง โดยแบ่งเป็นเมืองปัตตานี เมืองยะหริ่ง หรือยี่หริ่ง เมืองสายบุรี เมืองยะลา เมืองรามัน เมืองระแงะ และเมืองหนองจิก แต่หลักฐานเกี่ยวกับระยะเวลาที่ดำเนินการแบ่งปัตตานีเป็น 7 หัวเมือง ระบุต่างกันเช่น พงศาวดารเมืองสงขลา ระบุว่ามีการแบ่งปัตตานีเป็น 7 เมือง เมื่อ พ.ศ. 1338 เมืองพระยาพลเทพ (ขุนนาค) และหลวงนายฤทธิ (เถียนจ้อง) ไปปราบกบฏที่ยะหริ่ง ส่วนสมเด็จพระยามะกาทรงราชานุภาพยืนยันว่า พ.ศ. 2338 นั้น พระยาพลเทพ (ขุนนาค)

¹ กระทรวงศึกษาธิการ กรมตำรา ภูมิศาสตร์ประเทศไทย หน้า 186 - 188

เป็นพระยาวิชัยบุรีรักษากองเกา และทรงสันนิษฐานว่ามีการแบ่งปัตตานีเป็น 7 เมือง ใน ปี พ.ศ. 2334 ซึ่งหลักฐานทั้งสอง เน้นว่าการแบ่งในรัชกาลที่ 1 ส่วนพงศาวดาร เมือง ปัตตานี พงศาวดาร เมืองแขก และตำนานเกี่ยวกับประวัติเมืองปัตตานี ต่างระบุว่ามีการแบ่ง ปัตตานีเป็น 7 เมือง ในรัชกาลที่ 2 ทั้งสิ้น โดย เฉพาะพงศาวดาร เมืองปัตตานีระบุนามผู้ที่ โปรกเกล้าฯ ให้ดำเนินการอย่างชัดเจนคือระบุว่าให้พระยาอภัยสงครามกับพระยาสงขลา (เถียนจ่อง) ออกไปดำเนินการและแบ่งในสมัยที่พระยาตานี (พ่าย) เป็นเจ้าเมืองปัตตานี ซึ่งนับว่าเป็นหลักฐานที่ระบุเรื่องนี้ได้อย่างมีน้ำหนักมากที่สุด เพราะจากนามบุคคลผู้ดำเนินการ แบ่งเขตปัตตานี 7 หัวเมืองนี้ สามารถตรวจสอบศักราชที่ดำเนินการโดยประมาณได้จาก ประวัตินุคคลผู้นั้น ในกรณีนี้จะเห็นได้ชัดจากประวัติของพระยาสงขลา (เถียนจ่อง) ซึ่งเป็น ผู้ว่าราชการ เมืองสงขลา ระหว่าง พ.ศ. 2355-3360 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธ- เลิศหล้านภาลัย (พ.ศ. 2352-2367) ถ้าถือตามนี้ การแบ่งปัตตานีก็ไม่น่าเกิดก่อนปี พ.ศ. 2355 คือก่อนที่พระยาสงขลา (เถียนจ่อง) จะเป็นพระยาสงขลา ผู้ว่าราชการ เมือง สงขลาและเมื่อพิจารณาข้อวินิจฉัยสมเด็จพระยาคำรงซึ่งเขียนภายหลังในคำนำพงศาวดาร ปัตตานี จะเห็นว่าพระองค์ทรงวินิจฉัยว่าไ้มีการแบ่งปัตตานีเป็น 7 หัวเมือง ในรัชกาลที่ 2 เนื่องจากขณะนั้นไทยเกรงว่าพม่ากับไทรบุรีมีการคิดจะยกทัพมาตีไทยฝ่ายไทยเกรงว่าไทรบุรี จะยุยงพวกมลายูในปัตตานี จึงโปรดให้มีการแบ่งปัตตานี 7 หัวเมือง

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะมีการแบ่งปัตตานีเป็น 7 หัวเมืองขึ้นในรัชกาลใด วัตถุประสงค์สำคัญซึ่งเห็นกันโดยชัดก็คือ ความพยายามที่จะลดอำนาจของปัตตานีลง โดยใช้ วิธีการที่ปัจจุบันเรียกว่า การแบ่งแยกแล้วปกครอง (Divide and Rule) ทั้งนี้เมื่อ พิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัตตานีกับไทยในช่วงหลังจากที่ปัตตานีก่อการชนใน พ.ศ. 2334 นี้จะเห็นได้ว่าลักษณะความสัมพันธ์ เริ่มเข้าสู่รูปแบบการปกครองสมัยใหม่มากขึ้น โดยฝ่ายไทยเริ่มแสดงอำนาจในฐานะผู้ปกครอง และผู้นะออกมาอย่างเด่นชัด ทำให้ไทย สามารถควบคุมความสัมพันธ์ที่ติดกันอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งผลจากการดำเนินงานปรับปรุง หลังปี พ.ศ. 2334 ทำให้ฝ่ายปัตตานีต้องอ่อนกำลัง เป็นอันมาก ไม่สามารถรวมกำลังกันก่อ

ความวุ่นวายขึ้นเองอย่างพร้อมเพรียงกันตลอดมา นอกจากจะมีการยุบหรือเกิดเหตุที่มากระทบกระเทือนกันโดยตรงอย่างรุนแรง เท่านั้นซึ่งในช่วงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นนี้ จะเห็นไค้ชัดจากเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในระหว่างปี พ.ศ. 2374-2375 ซึ่งตรงกับรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2367-2394)

เหตุการณ์ครั้งนั้นสืบเนื่องมาจากความวุ่นวายในไทรบุรี หัวเมืองมลายูข้างเคียงปัตตานีโดยในปี พ.ศ. 2374 ทนกู เคน หลานชายของเจ้าพระยาไทรบุรี (ปะแงร์น) ได้รวมกำลังชาวมลายูด้วยกันเข้าตีเมืองไทรบุรี ซึ่งข้าราชการไทยคือ พระยาภักดีบริรักษ์ (แสง) บุตรของเจ้าพระยาบวรศรีธรรมราช (น้อย) ปกครองอยู่และที่ไค้สำเร็จ¹ ทางฝ่ายไทยจึงต้องส่งทัพมาปราบโดยชั้นแรกนั้นเจ้าพระยาบวรศรีธรรมราช (น้อย) ผู้รับผิดชอบทางบ้านไทรบุรีไค้ส่งพระสุรินทรลงไปเมืองสงขลาเพื่อขอกำลังทัพสนับสนุนจากสงขลาพระยาสงขลา (เซ่ง) จึงให้พระสุรินทร ออกไปเกณฑ์ กำลังคนในหัวเมืองปัตตานี แต่ชาวมลายูในหัวเมืองทั้ง 7 ต่างซัดขึ้น และกลับหันเข้าร่วมมือกับพวกกบฏ โดยก่อการกบฏขึ้นทางบ้าน 7 หัวเมือง ซึ่งดูกลามเป็นวงกว้างขึ้น จนพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวต้องโปรดเกล้าฯ ให้ยกทัพไปปราบถึง 4 ทัพ และทัพเรือไปสนับสนุนอีก 2 ทัพ ความไม่สงบครั้งนั้นจึงยุติลง

เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในครั้งนี้มีข้อสังเกตที่เห็นไค้ชัด 2 ประการ คือ²

ก. มูลเหตุของความวุ่นวายใน 7 หัวเมืองครั้งนี้ไม่ได้เกิดจากหัวเมืองทั้ง 7 เอง แต่ไค้รับการกระตุ้นหรือเร้าจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยผู้เกี่ยวข้องทุกระดับ ตั้งแต่พระยาบวรศรีธรรมราช (น้อย) พระยาสงขลา (เซ่ง) และพระสุรินทร เพราะต่าง

¹ สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ 5 "คำอธิบายเรื่องพงศาวดารอันเป็นมูลเหตุแห่ง จกหมายหลวงอุคมสมบัติ" จกหมายหลวงอุคมสมบัติ พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ คุณหญิงบุญเกื้อ เบญจกาวุจน์ 24 กรกฎาคม พ.ศ. 2515 หน้า 28

² สมโชติ อ่องสกุล อุค. หน้า 42

มีความคิดทำนองเดียวกันคือให้เกณฑ์กำลังคนใน 8 หัวเมืองซึ่งต่างทราบกันดีว่าส่วนใหญ่เป็นผู้มีเชื้อสายมลายู และนับถือศาสนาอิสลามเหมือนกับไพร่บุรี การคิดเกณฑ์กำลังคนที่มีเชื้อชาติ ศาสนา ภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณีเช่นเดียวกัน เพื่อให้ไปเช่นฆ่ากันเองนั้นก็นับเป็นความคิดผิดพลาดตั้งแต่เริ่มแรกแล้ว ยิ่งเมื่อพระสุรินทรได้ใช้อำนาจในการดำเนินการจนเกินขอบเขต เป็นที่เดือดร้อนกันทั่วไปจึงเป็นการกระทบกระเทือนอย่างรุนแรงโดยตรง รามบุรีส่วนใหญ่ใน 7 หัวเมืองจึงร่วมกันก่อการขบถขึ้น

ข. เมื่อเกิดเหตุวุ่นวายขึ้นใน 7 หัวเมืองทุกครั้งที่ผ่านมาทั้งใน พ.ศ. 2334 และใน พ.ศ. 2374 ทางกรุงเทพฯ จะต้องส่งทัพหลวงลงมาสนับสนุนการปราบปรามอยู่เสมอ ทั้งนี้ยอมแสดงให้เห็นถึงกำลังของหัวเมืองปัตตานีได้เป็นอย่างดี แม้จะมีการแบ่งแยกเป็นเมืองเล็กกลางแล้วก็ตาม

ดังนั้นหลังจากการปราบปรามขบถปัตตานี ในปี พ.ศ. 2375 แล้ว พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงดำเนินพระบรมราโชบายเข้าควบคุมหัวเมืองปัตตานีมากยิ่งขึ้น โดยโปรดเกล้าฯ ให้เปลี่ยนตัวเจ้าเมืองที่ไม่ยอมสวามิภักดิ์ทั้งหมดแล้วแต่งตั้งคนไทยหรือคนมลายูที่ภักดีต่อไทยเป็นเจ้าเมืองเหล่านั้นแทน ดังปรากฏว่าเจ้าเมืองคนใหม่ของเมืองหนองจิกซึ่งคนเดิมเสียชีวิตในการสู้รบ และเจ้าเมืองคนใหม่ของเมืองยะลาซึ่งคนเดิมถูกจับตัวไต่เน่ล่วนเป็นคนไทย ส่วนเมืองรามัน ระแงะ และสายบุรีซึ่งเจ้าเมืองเดิมยอมมอบตัวต่อกองทัพไทยแต่โดยดี จึงได้รับการอภัยโทษโปรดเกล้าฯ ให้เป็นเจ้าเมืองนั้น ๆ ต่อไป ส่วนเจ้าเมืองปัตตานีคนเดิมที่หนีไปกลับคืนนั้น ได้โปรดเกล้าฯ ซวามลายูผู้ภักดีต่อไทยเป็นเจ้าเมืองคนใหม่ และเจ้าเมืองยะหริ่งซึ่งเป็นคนไทยไม่ได้เข้าร่วมขบถจึงยังคงเป็นเจ้าเมืองยะหริ่งต่อไป

บรรดาเจ้าเมืองคนใหม่ซึ่งเป็นผู้ที่ภักดีต่อไทยเหล่านี้ได้นำแบบแผนขนบธรรมเนียมการปกครองแบบไทยไปใช้ในหัวเมืองปัตตานีมากขึ้น โดยเฉพาะเกี่ยวกับความทักทาย การทักลั่นคือความ ดังปรากฏในพงศาวดารเมืองปัตตานีตอนหนึ่งว่า "คคือถ้อยความที่ปรับใหม่หรือทักลั่นก็ใช้ตามพระราชกำหนดกฎหมายสยามทั้งสิ้น"¹

¹ ก. หน้า 43

นอกจากการคัดเลือกแต่งตั้งเจ้าเมืองที่มีความภักดีต่อไทยแล้ว พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสร้างความผสมผสานกลมกลืนทางเชื้อชาติและวัฒนธรรมด้วยการอพยพราษฎรใน 7 หัวเมืองซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้มีเชื้อสายมลายูขึ้นมาอยู่ในภาคกลางเป็นจำนวนถึง 4,000 คน และอพยพคนไทยในภาคต่าง ๆ ลงไปแทน โดยหวังที่จะให้เกิดความผสมกลมกลืนกันในสังคมขึ้น ซึ่งนับเป็นเรื่องที่ยากและได้ผลมากสำหรับการศึกษาค้นคว้าของนักประวัติศาสตร์ทั้งหลาย

อย่างไรก็ดีความสัมพันธ์ระหว่างปัตตานีกับไทยสมัยหลัง พ.ศ. 2375 ก็มีความกระชับและรัดกุมมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม เพราะรัฐบาลได้ใช้อำนาจในการควบคุมและประสานงานระหว่างรัฐบาลกับหัวเมืองเหล่านี้อย่างเต็มที่ ซึ่งผลของการใช้พระบรมราโชบายดังกล่าวประสานผลในแง่ที่สามารถรักษาความสงบใน 7 หัวเมืองได้เป็นอย่างดี เพราะแม้จะมีเหตุการณ์วุ่นวายขึ้นที่ไทรบุรีอีกใน พ.ศ. 2381 และพวกขบถได้มาชักชวนให้เข้าร่วมด้วยราษฎรส่วนใหญ่ใน 7 หัวเมืองก็ไม่ได้เข้าร่วมตามคำชักชวนนั้น กลับมีบางเมือง เช่นปัตตานี ยะหริ่ง ไค้สงกำลัง เข้าร่วมการปราบขบถครั้งนั้นด้วย ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าการใช้นโยบายแบ่งแยกแล้วปกครองในครั้งนั้นได้ผลไม่น้อย เพราะหัวเมืองทั้ง 7 ต่างยอมอยู่ใต้อำนาจของไทยในฐานะประเทศราชคืนมาด้วยความสงบสิ้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวและเป็นไปในลักษณะนี้ต่อมาตลอดรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (พ.ศ. 2394-2411) รัชกาลที่ 4 เป็นต้นมา ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับปัตตานีมีความกระชับกันยิ่งขึ้น เพราะพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้เสด็จประพาสดินแดนส่วนนี้ด้วยพระองค์เอง โดยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเสด็จไปถึงปัตตานีเป็นครั้งแรกใน พ.ศ. 2406 ซึ่งนับเป็นพระมหากษัตริย์ไทยพระองค์แรกที่เสด็จประพาสดินแดนส่วนนี้¹

¹ ก. หน้า 44

2.5 การปกครองและการเมืองสมัยรัชกาลที่ 5

2.5.1 เมืองไทรบุรี

ในปี พ.ศ. 2440 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวมหัวเมืองมลายูฝ่ายตะวันตก 5 หัวเมือง คือเมืองไทรบุรี เมืองปลิศ และเมืองสตูล เป็นมณฑลเทศาภิบาล เรียกว่ามณฑลไทรบุรี และตั้งให้เจ้าพระยาไทรบุรี (อับดุลฮามิด) เป็นข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลไทรบุรี และพระราชทานบรรดาศักดิ์เจ้าพระยาไทรบุรีคนนี้เป็น "เจ้าพระยาภูธรีสงคราม รมภักดีศรีสุลต่านมะหะหมัดรัตนราชนุกุลินทร์ สุนทรวงศ์ ณ ถิ่นบ้านรุ่ง เกตะนคร อรมรัตนานาเขตประเทศราชใน สวริยาธิบดีวิกรมสิทธิ์ เจ้าพระยาไทรบุรี"¹ และกระทรวงมหาดไทยได้ออกประกาศเมื่อวันที่ 7 เมษายน 2440 (ร.ศ. 116) มีสาระสำคัญดังต่อไปนี้²

1. ทรงพระดำริเห็นว่า หัวเมืองมลายูฝ่ายตะวันตกมีอยู่ 3 หัวเมือง คือเมืองไทรบุรี เมืองปลิศ เมืองสตูล และหัวเมืองทั้ง 3 นี้ควร จะจัดให้มีแบบแผนบังคับบัญชาการ เป็นอย่างเดียวกัน ในงานการบ้านเมือง เจริญรุ่งเรืองยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อน
2. ทรงพระดำริเห็นว่า เจ้าพระยาไทรบุรี (อับดุลฮามิด) มีความจงรักภักดีต่อไต่ฝัาละของซูลิพระบาทและกรุง เทพมหานคร เป็นอันมากมาเนืองนิตย์ และมีสติปัญญา อุตสาหกรรรมจัดการ เหมือนไทรบุรี เจริญเรียบร้อยยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อนมาก
3. ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ หมาย่อม ตั้งให้เจ้าพระยาไทรบุรี เป็นข้าหลวงเทศาภิบาลสำเร็จราชการเมืองปลิศ เมืองสตูล รวมทั้ง เมืองไทรบุรีด้วยเป็น 5 เมือง

¹ ผู้ว่าราชการจังหวัดและคณะกรรมการ จังหวัดสตูล จังหวัดสตูล หน้า 15

² ก. หน้า 14

4. ให้เจ้าพระยาไทรบุรี มีอำนาจที่จะตรวจตราบังคับบัญชาผู้ว่าราชการ เมืองปลิต เมืองสตูล และมีคำสั่งให้จัดการบ้านเมือง ตามที่ไ้พระราชทานพระบรมราชานุญาต ทุกอย่าง เพื่อให้ราชการบ้านเมือง เหล่านั้น เรียบร้อยและเจริญขึ้น ให้ผู้ว่าราชการ เมืองปลิต เมืองสตูล ศรีควัน กรมการหัวเมืองทั้งสองนั้น พึงบังคับบัญชาเจ้าพระยาไทรบุรี ในที่ขอบ ควบราชการทุกประการ

5. ผู้ว่าราชการ เมืองปลิต และ เมืองสตูล ควร มีอำนาจที่จะบังคับบัญชา ว่ากล่าวศรีควันกรมการไพร่บ้าน พลเมืองนั้น และรับนิคชฉในราชการบ้านเมืองทุกอย่าง แต่ต้อง กระทำตามบังคับและคำสั่งของ เจ้าพระยาไทรบุรีตามบรรดาการที่ไ้รับพระราชทาน พระบรมราชานุญาตนั้น

6. คนไม่เงินทอง เมืองปลิต เมืองสตูล ซึ่งซาหลวงเทศาภิบาลมณฑล หัวเมืองฝ่ายตะวันตกเคยบอกส่ง เข้ามารุง เทพา นั้น แค่นี้ไปเมื่อถึงกำหนดให้เจ้าพระยา ไทรบุรี บอกน้คส่ง เขารุง เทพา

7. ข้าราชการบ้านเมือง ซึ่งผู้ว่าราชการ เมืองปลิต เมืองสตูล เคยมี โบบอกต่อซาหลวงเทศาภิบาลมณฑลฝ่ายตะวันตกเพื่อแจ้งข้าราชการ หรือทหารข้าราชการ กิติ หรือเพื่อโบบอกเขามารุง เทพา กิติ แค่นี้ไปให้ผู้ว่าราชการ เมืองปลิต เมืองสตูล มีโบบอก ไปยังพระยาไทรบุรี เพื่อแจ้งข้าราชการ หรือทหารข้าราชการหรือเพื่อโบบอกเขามา รุง เทพา ตกไปยังหัวเมืองลคี่ ที่หัวเมือง เคยบอกตกเขามารุง เทพาก็ กิติให้คง เป็นไปตาม แบบแผนเดิมนั้น แต่ต้องแจ้งความให้เจ้าพระยาไทรบุรีทราบด้วย

แต่การที่ว่ในข้อนี้ ไม่เกี่ยวข้องถึงฎีกาทูลเกล้าฯ ถวายร้องทุกข์ หรือเพื่อกราบบังคมทูลพระกรุณาต่อฝ่าละอองธุลีพระบาทโดยเฉพาะ การเช่นนี้ยอมเป็น ราชประเพณี ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม พระราชทานพระบรมราชานุญาต ไว้แก่ซาหลวงละอองธุลีพระบาทและไพร่ฟ้าข้าแผ่นดินทั่วไป มิไ้เลือกหน้าใครจะทูลถวายก็ได้ ไม่ห้ามปราม

8. ผลประโยชน์ผู้ว่าราชการ เมืองปลิต เมืองสตูล เคยไ้ในตำแหน่งเท่าใด ให้คงไ้้อย่างแต่ก่อน ส่วนผลประโยชน์ซึ่งผู้ว่าราชการ เมืองเหล่านั้นไ้เคยให้ประจำตำแหน่ง

ศรีทวันกรมการ เเท่าโค ถ้าศรีทวันกรมการนั้นยังรับราชการบ้าน เมืองตามสมควรแก่หน้าที่
ก็คงให้ได้รับผลประโยชน์ไปตั้ง เข็ม และเงินผลประโยชน์เงินภาษีอากร โคนใน เมืองปลิศ
เมืองสตูล มากน้อยเท่าโค เงินเมืองโคให้จัดจ่ายใช้ราชการทำนุบำรุงในเมืองนั้น และให้
บัญญัติทั้งรายรับและรายจ่าย แยกออกเป็นเมือง ๆ ออย่าให้ปะปนกัน

9. ตำแหน่ง และเกียรติยศบรรดาศักดิ์ ผู้ว่าราชการ เมืองปลิศ เมืองสตูล
และศรีทวันกรมการ เมืองทั้งสอง เมืองนั้น เคยมีมาประการใดก็ให้คงอยู่อย่างนั้น การที่จะ
เลือกสรรตั้งแต่ ศรีทวันกรมการผู้ใหญ่ในเมืองปลิศ และ เมืองสตูลนั้น ตำแหน่งใกว้างลง ให้
เจ้าพระยาไทรบุรีปรึกษาหารือกับผู้ว่าราชการ เมืองนั้น เลือกสรรผู้ที่สมควรแล้วมีใบบอกเข้ามา
กราบทูล เมื่อทรงพระราชดำริเห็นชอบแล้วก็จะใ้โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทาน
สัญญาบัตรตามธรรมเนียม ส่วนการแต่งตั้ง กรมการผู้น้อยนั้นให้ผู้ว่าราชการ เมืองปลิศ เมืองสตูล
หารือต่อเจ้าพระยาไทรบุรี เมื่อเจ้าพระยาไทรบุรีเห็นชอบแล้วก็จะใ้

10. เจ้าพระยาไทรบุรีต้องมีใบบอกกราบรายงานการที่ใ้จัด และ เหตุการณ์ต่าง ๆ
ที่เกิดขึ้นในเขตแขวง เมืองปลิศ และ เมืองสตูล เข้ามากราบบังคมทูลเนื่อง ๆ และบรรดาศักดิ์ที่
เจ้าพระยาไทรบุรีจะจัดการแก้ไขเปลี่ยนแปลงในเมืองปลิศ เมืองสตูล ประการใด ๆ ก็ใ้มี
ใบบอกเข้ามาขอรับพระราชทานพระบรมราชานุญาตก่อน ตามแบบแผนขนบธรรมเนียมราชการ
ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2442 รัฐบาลไทยกับรัฐบาลอังกฤษได้ตกลงทำสัญญาแบ่ง
ปัน เขตแดนกันใหม่ระหว่างสหพันธรัฐมาเลเซียกับประเทศไทยตามที่ใ้ตกลง กันในหนังสือ
สัญญานั้นมีดังนี้

"ตั้งแต่ริมทะเลฝั่ง เหนือของปากน้ำปลิศ แล้วต่อไปทางทิศ เหนือจนถึงสันเขา
ปันน้ำตกในระหว่างแม่น้ำปลิศฝ่ายหนึ่ง กับลำน้ำปุโยอีกฝ่ายหนึ่ง ฯลฯ

เกาะที่เรียกว่าลังการีและบรรดาเกาะเล็ก ๆ ที่อยู่ใ้เส้นกลางระหว่าง
เกาะตะรุเตากับ เกาะลังกาวิ และเกาะทั้งหลายที่อยู่ใ้เกาะลังกาวินั้น เป็นของกรุงอังกฤษ
ส่วนเกาะต่าง ๆ ที่อยู่ไกลฝั่งทะเลวันตกวันนั้น บรรดาที่อยู่เหนือเส้นบันทึกทางทิศตะวันออก
และทิศตะวันตกจากฝั่ง เหนือของลำน้ำปลิศจรทะเล นั้นคงเป็นของกรุงสยาม และบรรดา

ที่อยู่ใต้เส้นบันทึกนั้น เป็นของกรุงอังกฤษ เป็นคนว่า มณฑลไทรบุรีคง เหลือเมืองสตูล เมืองเกี้ยว ที่คงอยู่ในราชอาณาจักรไทยนับแต่บัดนั้นมา รัฐบาลได้จัดการปกครองตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่หัวเมืองทั่วไป

ครั้นต่อมาในปี พ.ศ. 2451 ในปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัฐบาลถูกบีบคั้นทางการเมืองบางประการจนทำให้รัฐบาลไทยต้องทำสัญญาบก-
กิ้นแค้นรัฐกลันตัน ตรัง กานู รวมทั้งพื้นที่ในมณฑลไทรบุรีบางส่วน ให้รัฐบาลอังกฤษ เป็น
ผู้ปกครอง ตามสัญญาระหว่างกันตรังอังกฤษลงชื่อกันที่กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 10 มีนาคม
และได้แลกเปลี่ยนสัตยาบันของสัญญานี้กันที่กรุงลอนดอน เมื่อวันที่ 9 กรกฎาคม
ดังกว่าในข้อ 1 ว่า "รัฐบาลสยามยอมโอนให้แก่รัฐบาลอังกฤษ บรรดาอำนาจชอบธรรม
ฐานเป็นเจ้าของใหญ่ปกครองป้องกันและบังคับบัญชาอันมีอยู่เหนือเมืองกลันตัน เมืองตรัง กานู
เมืองไทรบุรี เมืองเปอร์ลิส และเกาะใกล้เคียงเมืองเหล่านี้ เขตแดนที่ความนี้ได้กำหนด
ไว้ในหนังสือสัญญาว่าด้วย เขตแดนซึ่งคิกท้ายสัญญานี้

ด้วยเหตุนี้จึงทำให้มณฑลไทรบุรีของไทย ต้องเสียให้รัฐบาลอังกฤษในบางส่วน
คือเมืองไทรบุรี และเมืองปลิส และโดยเหตุที่หนังสือสัญญาว่าด้วย เขตแดนซึ่งคิกท้ายสัญญานี้
กำหนดเสียเขตแดนโดยถือสันเข้าน้ำที่กระหว่างลำน้ำปลิส และลำน้ำปยูในเขตเมืองสตูล
เป็นเขตแดน เมืองสตูลจึงอยู่ในราชอาณาจักรไทย

เมืองจังหวัดสตูลอันเคยอยู่ในบังคับบัญชาของข้าหลวงเทศาภิบาลมณฑลไทรบุรี
คงเหลืออยู่เพียงจังหวัดเกี้ยว ทางราชการจึงประกาศให้เมืองสตูลเป็นเมืองจัตวาอยู่ใน
ภูเก็ต ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย ลงวันที่ 1 สิงหาคม ร.ศ. 1281 (พ.ศ. 2452)
ดังมีความว่า "...มีพระราชโองการดำรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อมให้ประกาศทราบ
ทั่วกันว่า แด่ก่อนมาเมืองสตูลเป็นเมืองหนึ่งซึ่งรวมอยู่ในมณฑลไทรบุรี มาบัดนี้ได้ทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้ทำหนังสือสัญญากับรัฐบาลอังกฤษยกเมืองไทรบุรี และเมืองปลิส
ไปอยู่ในครอบครองอังกฤษแล้ว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้เมืองสตูลไปรวม
อยู่ในมณฑลภูเก็ต และให้เมืองสตูล เป็นหัวเมืองจัตวา เหมือนหัวเมืองชั้นในที่กรุงเทพฯ
ทั้งปวงต่อไป...."

2.5.2 เมืองปัตตานี

ในสมัยรัชกาลที่ 5 โปรดเกล้าให้จัดการปกครอง เป็นมณฑลเทศาภิบาล แต่บางเมืองที่มีเชื้อสายเจ้านายเก่า ๆ ปกครองอยู่ให้จัดการปกครอง เป็นบริเวณ ทั้งเชื้อสายเจ้านายเก่า ๆ เป็นผู้ครองเมืองและตั้งข้าหลวงประจำจังหวัดเป็นผู้ทำงานแทนผู้ครองเมือง เมืองปัตตานีที่แยกเป็น 7 หัวเมือง ก็ให้จัดการปกครอง เป็นบริเวณ เรียกว่า "บริเวณ 7 หัวเมือง" ขึ้นต่อข้าหลวงใหญ่มณฑลนครศรีธรรมราช

ในปี พ.ศ. 244 โปดเกล้า ให้ทั้งบริเวณ 7 หัวเมือง เป็นมณฑลปัตตานี และให้ยุบเมืองเล็กเสีย 3 เมือง คงเหลือเพียง 7 เมืองคือ¹

1. เมืองปัตตานี ประกอบด้วยเมืองปัตตานีเดิม เมืองหนองจิก และเมืองยะหริ่ง
2. เมืองยะลา ประกอบด้วยเมืองยะลาเดิม และเมืองรามันท์
3. เมืองสายบุรี
4. เมืองระแงะ

เมื่อได้มีการย้ายที่ว่าการ เมืองระแงะ ไปอยู่ที่อำเภอบางนรา และตั้งระแงะ เป็นอำเภอมืองระแงะจึงได้ชื่อว่า เมืองบางนรา ต่อมาในปี พ.ศ. 2458 ได้มีการเปลี่ยนชื่อเมืองบางนรา อีกครั้งหนึ่ง เป็นจังหวัดนราธิวาส ส่วนเมืองสายบุรียุบเป็นอำเภอดุบัน ขึ้นกับจังหวัดปัตตานีเมื่อ พ.ศ. 2475 เพราะเป็นที่ว่าการอำเภอดุบันตั้งอยู่ที่ตำบลตะลุบัน

ใน พ.ศ. 2440 เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงบริเวณ 7 หัวเมือง ทั้งข้าหลวงเทศาภิบาล เลิกระบบเจ้าเมือง เงินช่วยอากรให้หักไว้แก่พระยาเมืองเพียงเล็กน้อย นอกนั้นทองส่งเข้าพระคลัง

บรรดาพระยาเมืองที่เสียอำนาจ และรายไคลด จึงกระตังกระเทื่องไม่พอใจ จึงมีผู้คิดสร้างขบวนการกบฏยึดอำนาจ คือแยกกันแค้นตั้งแต่นั้น และมีพรรคพวกลูกหลานดำเนินการสืบต่อกันมา กวญเหตุการณทางการเมืองอาทิเช่น

¹ อภัย จันทรวินล ปัญหาเกี่ยวกับสี่จังหวัดภาคใต้ หน้า 5 - 6

1. เมื่อ พ.ศ. 2445 พระยาวิชิทภักดี (อับดุลกาเคร์) เจ้าเมืองปัตตานี คนสุดท้ายกระด้างกระเดื่องจึงไต่คุมตัวไปกักกันไว้ที่จังหวัดพิษณุโลก มีกำหนด 10 ปี แต่กักจริงเพียง 2 ปี 9 เดือน ก็ได้รับพระราชทานอภัยโทษกลับไปอยู่ที่บ้านเดิม คือบ้านจะบังติกอ อำเภอมือเบ่งปัตตานีให้ทำการโฆษณาหาพรรคพวกเพื่อศึกษาต่อไปอีก และโฆษณาให้ราษฎรเกลียดชังรัฐบาลไทยว่า กินแดนปัตตานีเป็นของมลายูมาก่อน ขอให้ช่วยกันทำเนืองงานเพื่อให้ไต่ดินแดนคืนมาแต่ทางเจ้าหน้าที่ไต่ทราบความเคลื่อนไหว อับดุลกาเคร์จึงไต่อพยพไปสู่กลันตัน เมื่อประมาณ พ.ศ. 2458 คงติดอยู่ในภายในประเทศทำการยุยง เพื่อให้มีการกบฏเกิดขึ้นตลอดมา

2. เมื่อ พ.ศ. 2453 นายตะแคงไต่ตั้งคนเป็นผู้วิเศษ มีเวทย์มนต์ของขลัง คงกระพันชาตรี จึงกระด้างกระเดื่องไม่ยอมชำระเงินรัชชูปการมีสมัครพรรคพวกร่วมมือประมาณ 100 คน ไต่ทำการเผาที่ว่าการอำเภอยะหา จังหวัดยะลา พระยาสมันทรบุรีนคร ครั้งดำรงตำแหน่งนายอำเภอบางไต่ดำเนินการจับกุมได้ เหตุเกิดครั้งนี้ตามทางสืบสวนได้ความว่าเกิดขึ้นโดยการยุยงส่งเสริมจากพรรคพวกนายอับดุลกาเคร์

3. เมื่อ พ.ศ. 2454 นายหะยีบูละไต่ตั้งคนเป็นผู้วิเศษ มีสมัครพรรคพวกประมาณ 50 คน ไต่ก่อการจลาจลในท้องที่ตำบลจันสควา อำเภอยะรัง พระศรีบุรีรัฐ นายอำเภอรามปรายกับตอสู และพื้นมือนายอำเภอชาวพวกเจ้าหน้าที่จับกุมได้ การจลาจลจึงสงบ

4. ครั้นถึง พ.ศ. 2465 อับดุลกาเคร์เป็นกบฏ ยุยงประชาชนโดยมี นายเปาะจิกา เป็นหัวหน้าในประเทศ มีสมัครพรรคพวกประมาณ 150 คน และมีพวกหะยีร่วมมือด้วยหลายคน ทำการปล้นสดมภ์ราษฎรมีหัวหน้าในท้องที่ต่าง ๆ กับนายอับดุลกาเคร์ จะนำกำลังจากรัฐกลันตันเข้ามาทางการไต่ตั้ง พ.ศ. ๑. พระยาheimประมุขการปรามปราม นายเปาะจิกตอสูและถึงแก่ความตาย พรรคพวกถูกจับและถูกจำคุกหลายคน

ต่อมา อับดุลกาเคร์ไต่ถึงแก่กรรมที่เมืองกลันตัน เมื่อ พ.ศ. 2476 มีบุตรชายหญิงหลายคน บุคคลที่มีบทบาททางการ เมืองต่อมาคือ ความรุนแรงหมู่คณะไฮยิดิน

ความเคลื่อนไหวทางการเมืองในดินแดนส่วนนี้ นับแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ได้ปฏิบัติระบบการปกครองรวมอำนาจไว้ในส่วนกลาง เป็นระบบเทศาภิบาล พวกเจ้าครองนครไม่พอใจมีปฏิริยามาก เพราะศักอำนาจ ทัศนคติผลประโยชน์แตกต่างกัน อังฤษปกครองรัฐต่าง ๆ ของมลายูได้ส่งเสริมความยิ่งใหญ่ของ เจ้าเมืองหรือสุลต่านให้หลวงระเริง ดำเนินการปกครองระบบ Divide and Rule คือพยายามทำให้แตกแยกระหว่างพวกเจ้า กับพวกราษฎรธรรมดาขุนพวกเจ้าจนสูงส่ง ผิดแยกจากบุคคลธรรมดา พวกเจ้ากับพวกบุคคลธรรมดา จึงรวมกันไม่ติด และยิ่งไปกว่านั้นยังหนุนพวกจีนให้ครองอำนาจทางเศรษฐกิจ เพื่อสะดวกและง่ายในการปกครองนั้น สามารถที่จะกอบโกยผลประโยชน์ต่าง ๆ ได้ไม่ยาก

2.6 การปกครองและการ เมือง สมัยประชาธิปไตย

ภายหลังการ เปลี่ยนแปลงการ ปกครอง พ.ศ. 2475 และ เมื่อมีการ ประกาศใช้ พระราชบัญญัติว่าด้วยระเบียบราชการบริหารแห่งราชอาณาจักรสยาม พ.ศ. 2476 เมืองต่าง ๆ ที่รวมกันเป็นมณฑลปัตตานีเดิมก็ได้มีการ ปกครอง เป็นจังหวัด โดยแบ่งออกเป็น

3 จังหวัด คือ

1. จังหวัดปัตตานี
2. จังหวัดยะลา
3. จังหวัดนราธิวาส

ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2481 อำเภอตะลุมพิกก็เปลี่ยนชื่อกลับไปเป็นอำเภอสายบุรี อีกครั้งหนึ่งและคงขึ้นกับจังหวัดปัตตานีต่อมาจนปัจจุบันนี้

มูลเหตุที่รวมจังหวัดสตูลเป็นหนึ่งในสี่จังหวัดภาคใต้

จังหวัดสตูลเป็นจังหวัดหนึ่งที่อยู่ทางทิศใต้ของประเทศไทย จังหวัดนี้มักถูกเรียกรวมเข้ากับจังหวัดปัตตานี จังหวัดยะลา และจังหวัดนราธิวาสว่า "สี่จังหวัดภาคใต้" (ต่อมาเปลี่ยนเป็นจังหวัดชายแดนภาคใต้) และเนื่องจากการที่ถูกเรียกรวมกันว่าสี่จังหวัดภาคใต้นี้เอง จึงทำให้ผู้เข้าใจทั่วไปว่าสภาพพื้นที่และความเป็นอยู่ตลอดจนจารีตประเพณีของจังหวัดสตูล มีความสัมพันธ์เป็นอันหนึ่งอันเดียวกับจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาสไปด้วย ซึ่งตามความเป็นจริงนั้นหาได้เป็นไปตามที่เข้าใจไม่ เพราะสภาพพื้นที่ดินฟ้าอากาศ ตลอดจนจารีตประเพณี และประวัติศาสตร์ของท้องที่สำหรับจังหวัดสตูลกับจังหวัดทั้งสามดังกล่าวมาแล้วนั้นมีความผิดแผกแตกต่างกัน เป็นอันมากสิ่งที่เหมือนกันก็มีเพียงแต่ประชาชนในจังหวัดสตูลนับถือศาสนาอิสลามเป็นจำนวนมากเหมือนกันเท่านั้น และเพื่อผลทางการปกครองบางประการ โดยเฉพาะสำหรับผู้นับถือศาสนาอิสลามในสี่จังหวัด จึงเป็นเหตุให้รัฐบาลไทย ในสมัยนั้นตรากฎหมายขึ้นมาฉบับหนึ่งซึ่งเรียกว่า "พระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในจังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และสตูล ให้ระเบียบแบบแผนเดียวกันโดยให้ใช้กฎหมายอิสลามในการพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องศาสนานี้ เรื่องผู้เมียและมรดก ซึ่งอิสลามศาสนิกเป็นทั้งโจทก์ จำเลย หรือเป็นผู้เสนอคำขอในคดีที่ไม่มีข้อพิพาท" ด้วยเหตุนี้จึงทำให้จังหวัดสตูลถูกเรียกรวมเข้ากับอีก 3 จังหวัดเป็นสี่จังหวัดภาคใต้ ครั้นต่อมาไม่ว่ากรณีจะทำอะไร หรือจะมีอะไรเกิดขึ้นในจังหวัดใดจังหวัดหนึ่งในสี่จังหวัดก็มักจะเรียกรวมกันว่า สี่จังหวัดภาคใต้

ต่อมาเมื่อคราวสงครามโลกครั้งที่ 2 ญี่ปุ่นยึดครองมลายู ขบวนการต่าง ๆ ที่ต่อสู้เพื่ออิสรภาพแก่ตนก็เกิดขึ้น โดยมีการชักจูงชาวพื้นเมือง เพราะลัทธิชาตินิยม หลังจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ใกล้เคียงสิ้นสุดแล้ว ประเทศราชหรือประเทศอาณัติเมืองขึ้นต่าง ๆ ได้เรียกร้องสิทธิการปกครองตนเอง ในสหพันธรัฐมลายาได้มีการปลุกเรื่องการรักชาตินิยมขึ้นโดยทั่วไป นอกจากในสหพันธรัฐมลายาแล้ว ในอินโดนีเซียก็เช่นกัน โดยเฉพาะในสหพันธรัฐมาลายานั้นทุกรัฐ ได้มีการตื่นตัวเรียกร้องความเป็นเอกราช เพื่อจะปกครองตัวเอง

มีการปลุกใจให้รักชาติรู้จักคำว่า "เมอเคกา" หรือ "เอกราช" และชาตินิยมจีน โดยทุกรัฐ เห็นว่าควรให้กินแคนมลายาทั้งหมดรวมเป็นประเทศเดียวกัน โดยมีกษัตริย์ซึ่งเลือกจาก สุลต่านของรัฐต่าง ๆ ขึ้น แต่ในรัฐมลายานั้นมีคนจีน คนอื่นเคียวอยู่ด้วยมีสิทธิเสรีภาพเช่นเดียวกับคนมลายู และอังกฤษในขณะนั้น คนมลายูเองก็มีการปลุกปั่นให้อังกฤษ ออกจากมลายู เพื่อปกครองตนเอง ปัญหาเรื่องกรรมชาติ เพื่อตั้งประเทศใหม่ลายาจึงเป็นการยุ่งยาก และหนักใจเรื่อยมา ฝ่ายมลายูมีการตั้งพรรคตั้งคณะเป็นองค์การขึ้น เพื่อเรียกร้องสิทธิ-ชาตินิยม เรียกว่า "พรรคอัมโน" ฝ่ายจีนก็ตั้งชาตินิยมของชาติจีนขึ้นในมลายา เมื่อได้ พิจารณาฐานะทั่วไปของชาตินิยมมลายูในสมัยนั้นพรรคพวกแต่ละฝ่ายปลุกปลอบพวกของตนให้ รู้สึกถึงลัทธิชาตินิยมยิ่งขึ้น จนเป็นที่แพร่ สกัทั่วไประชาชนชาวมลายูในสหพันธรัฐมลายา เตรียมตัวรับความเป็นเอกราช และอิสรภาพ คำว่า "เมอเคกา" หรือ "เอกราช" จึงแพร่ สกัไปทั่วทุกหนทุกแห่ง

เนื่องด้วยสหพันธรัฐมลายามีอาณาเขตติดกับจังหวัดนราธิวาส ยะลา และสตูล ประกอบกับรัฐกลันตัน ไทรบุรี กับปัตตานี เป็นเมืองที่เมืองน้องมาแต่โบราณไปมาหาสู่กันอยู่เสมอ เช่นถูกเกี่ยวข้าวในไทรบุรีประชาชนจำนวนพัน ๆ จากปัตตานีไปเกี่ยวเกี่ยวข้าวที่ไทรบุรี ตลอด ถึงรัฐกลันตัน ประชาชนเป็นจำนวนมากที่ไปมาหาสู่เยี่ยมเยียนกันอยู่เสมอ เมื่อได้พบปะวิสาสะ ระหว่างพี่น้องทั้งสองประเทศแล้ว คือไทยและมลายามักจะกล่าวขวัญถึง "เมอเคกา" เล่าสู่กันฟังอยู่เสมอ ซึ่งเป็นโอกาสเหมาะของบุคคลกลุ่มน้อยทั้งกล่าวมาแล้วที่จะหยิบยกขึ้นมา เปรียบเทียบ เพราะชาวอิสลามทั้งสองฝ่ายมีขนบธรรมเนียมประเพณีเหมือนกันและศาสนาเดียวกัน ฉะนั้นจึงหยิบยกเอาคำ "เมอเคกา" เข้ามารัฐจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพื่อปลุกประชาชนใน จังหวัดดังกล่าวให้ตื่นตัว โดยไม่คำนึงถึงความเสียหายของประเทศชาติ และประชาชนส่วนใหญ่ บุคคลกลุ่มน้อยนี้ ภายในประเทศมีนายหะยีสุหลงอับดุลกาเดร์ และพวกประมาณ 15 คน ภายนอกประเทศมี นายทวนกูอับดุลยะลา นายทวนกูมัทตาลอ และนายทวนกูมะหมุญไฮยิกิน¹

¹ กองประสานราชการ กรมการปกครอง การ ก่อการร้ายใน 4 จังหวัดภาคใต้และความคิด เห็นในการแก้ไข หน้า 10

วิธีดำเนินการของบุคคลกลุ่มน้อยดังกล่าวข้างต้นนี้ ภายในประเทศไคมีนายหะยีสุหลง อับดุลกาเอร์ เป็นหัวหน้า โฆษณาให้รักชาติมลายูว่า ไทยอิสลามนั้นเป็นคนมลายู กินแกม 4 จังหวัดเป็นของคนมลายูต้องปกครองกันเอง และกล่าวหาการปกครองของไทยกษัตริย์มีบังคับ เพื่อทำลายชาติมลายู ทำลายศาสนาอิสลาม รัฐไม่ให้ความช่วยเหลือทำนุบำรุงอะไร นอกจากนี้ ใต้เรียกร่องสิทธิต่าง ๆ อันไม่สามารถจะให้ได้ เพราะชักรับรัฐธรรมนูญ และทำการ บิดเบือนเผยแพร่ทางหนังสือพิมพ์ ทั้งในและนอกประเทศ มีการส่งมิตรสนทนากล่าวโทษ ข้าราชการที่เข้มแข็ง ก่อให้เกิดความระส่ำระสายขึ้น เค้นแค้นราษฎร หรือให้ราษฎรหวาดกลัว สำหรับคนภายนอกประเทศมี ทวนกู้อับดุลยะลา ทวนกู้มัทตาลอ และทวนกู่มะหะหมุดอะไฮยิกัน ตั้งสำนักงานอยู่ที่กลันตัน วางแผนให้คนไทยในประเทศดำเนินการต่าง ๆ ยิง เมืองอังกฤษ ให้เอกราชแก่มลายูแล้ว ก็ยังเป็นตัวอย่างที่ล่อใจให้พวกก่อวินาศกรรมให้ดำเนินการตามแผนก่อวินาศกรรมยิ่งขึ้น แท้จริงกลุ่มบุคคลเหล่านี้มิได้กระทำเพื่อชาติส่วนรวมจริง จังเลย แต่ได้คิดหวังจะตั้งตน เป็นใหญ่เพื่อครอบงำผลประโยชน์ เช่น ตำแหน่งสุลต่าน หรือเจ้าเมือง ดังนั้นจึงเกิดมี เหตุการณ์ปลุกปั่นทำนอง กบฏแบ่งแยกดินแดนซึ่ง ระยะเวลาหลังจากเปลี่ยนแปลง การปกครอง พ.ศ. 2475 มีเกิดขึ้นดังนี้

1. เมื่อเดือนธันวาคม 2490 นายหะยีสุหลง อับดุลกาเอร์คิดแยกดินแดน ปลุกปั่น ราษฎรทางรัฐบาลไคลีบส่วนจับกุม ตั้งได้เอกสารมากมาย ดำเนินคดีฟ้องร้อง ที่ศาลจังหวัด นครศรีธรรมราช ศาลลงโทษจำคุก 7 ปี ถูกจำคุกอยู่ 3 ปี 6 เดือน ก็ได้รับพระราชทาน อภัยโทษกลับมาอยู่ภูมิลำเนาเดิมที่ปัตตานี พรรคพวกถูกต้องโทษหลายคน

2. เกิดกบฏกษัตริย์ขอ อำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส เมื่อ พ.ศ. 2491 โดยนายหะยี คือราแมฮากันเป็นผู้วิเศษ มีพรรคพวกประมาณ 100 คน ทำการต่อสู้เจ้าพนักงาน แล้วหลบหนีออกไปนอกประเทศ

ควยความคิดเห็น ความตื่นตัวของราชการ เมื่อเขาเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ทั่วไป พ.ศ. 2500 การโฆษณาหาเสียงมักจะหยิบยกเรื่องการ เมืองในค่านแยกดินแดนภาคใต้ มากล่าวเพื่อผลเลือกตั้ง และดำเนินการโฆษณาแบ่งแยกไปควย นอกจากนั้นไคหาเสียงแอม

อ้างศาสนาเป็นเครื่องบังหน้า เป็นการทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นตามลำดับ และเมื่อ พ.ศ. 2501 นายอามันโตะมีนาล โคพิมพ์หนังสือภาษามลายูแปลเป็นไทยชื่อ "รวมแสงแห่งสันติ" กล่าวถึงประวัติของนายหะยีสุหลง ที่ต้องโทษจำคุก เพราะต้องการให้ชาวมลายูภาคใต้ของไทย ไชยเอกราช และแผนดำเนินงานที่แล้วมา สำคัญของหนังสือคือขอความร่วมมือให้ทำงานร่วมกันอีกเป็นผลสำเร็จตามจุดประสงค์ที่นายหะยีสุหลงวางไว้

ต่อมาปี พ.ศ. 2503 ไชยมีการตั้งตัวแทนหน่วยกษัตริย์ขึ้นทุกอำเภอ และมณฑลทุกตำบล สะสมอาวุธยุทโธปกรณ์ กาเงินทุน และทางฝ่ายพรรคพวกในกัณฑ์โคพิมพ์หนังสือชื่อ "ประวัติรัฐมลายู บัศตานี" และนำมาเผยแพร่ใน 4 จังหวัดภาคใต้ มีบทปลุกปั่นให้รักชาติมลายู การโฆษณาใช้วิธีผู้สอนศาสนาแทรกการ เมือง และชักชวนราษฎรหาที่กินไว้เป็นกรรมสิทธิ์

จนกระทั่งถึง ต้นเดือนมีนาคม 2504 หลังวันออกบวช (ถือศีลออก) ตามแผนการ จะใช้กำลังทำการสู้รบ ยึดสถานที่ราชการ กับจับบุคคลสำคัญ ทำลายการคมนาคม และสิ่งสำคัญของทางราชการแต่ทางราชการ ได้สืบทราบมานานแล้ว และทำการจับกุมก่อนลงมือดำเนินการ นำมาดำเนินคดีที่กรุงเทพฯ

จะเห็นได้ว่า ความเคลื่อนไหวเหตุการณ์กบฏ คิคแยกดินแดน 4 จังหวัดภาคใต้ มีขึ้นเป็นยุคเป็นสมัยต่อเนื่องกันมา ตั้งแต่ พ.ศ. 2445 จนถึงปัจจุบัน ซึ่งมีบุคคลเพียงกลุ่มน้อย สืบมาจากเชื้อสายพระยาเมืองบางคนไผ่เป็นใน เรื่อง การ เมืองยุยงราษฎรให้มีการศึกษาทำ แอบอ้างศาสนาและชาตินิยมบังหน้า ทั้งอาศัยจังหวะของความผันผวนทางการเมืองภายใน และภายนอกประเทศเป็น เครื่องประจักษ์ ทั้ง ๆ ที่การแบ่งแยกดินแดนไม่มีทางสำเร็จผล ไปได้เลย แต่ก็ยังมีบุคคลคงพยายามกระทำเรื่อยมา

ปัจจุบันการดำเนินของพวกแบ่งแยกดินแดน หรือที่ทางการ เรียกว่าขบวนการโจร กอการร้าย (ชจก) ยังคงมีอยู่ โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มฟูโล กลุ่ม บี.อาร์.เอ็น. และกลุ่ม บี.เอ็น.พี. มีกำลังทั้งสิ้นประมาณ 1,300 คน ชจก. ทั้ง 3 กลุ่มได้สร้างความ วุ่นวายขึ้นในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วยการจับคนไปเรียกค่าไถ่ ชุมโจมตีเจ้าหน้าที่ กอวินาศกรรม สถานที่ราชการและสิ่งสาธารณประโยชน์ เช่น โรงเรียน สะพาน เป็นต้น

นอกจากนี้ยังได้เคลื่อนไหวในทางการ เมือง โขย โฆษณาชักจูงชาวไทยมุสลิมเกลียดชังรัฐบาล และดำเนินการ เคลื่อนไหวในกลุ่มประเทศมุสลิมเพื่อเรียกร้องขอความช่วยเหลือ อย่างไรก็ตาม ในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา (2523-2524) ภายหลังที่รัฐบาลได้ยุบเลิกกองอำนวยการรักษา ความสงบจังหวัดชายแดนภาคใต้ และได้จำกัด พท.ท. ขึ้นมาแทนโดยให้มีหน้าที่ในการปราบปราม การก่อการร้ายทุกรูปแบบในพื้นที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ก็ปรากฏว่าการดำเนินการ ของ ชก. ได้คลงอย่างมาก เมื่อเทียบกับในช่วงเวลา 2-3 ปี ก่อนหน้านี้

ปัญหาทางด้านการเมืองอันเกิดจากความเคลื่อนไหวเพื่อแบ่งแยกดินแดนภาคใต้ มิใช่เป็นปัญหาเฉพาะแต่ภายในประเทศเท่านั้น แต่มีแนวโน้มที่ก่อให้เกิดปัญหา ทาง การ เมือง ระหว่างประเทศได้โดยง่ายอีกด้วยทั้งนี้เพราะเหตุว่าพรรคฝ่ายค้านในมาเลเซียได้มีบทบาท อย่างสำคัญ ในการสนับสนุนการแบ่งแยกดินแดน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่นักศึกษามาเลเซีย ที่มีหัวรุนแรง ดังจะเห็นได้จากกรณีที่นักศึกษามาเลเซียกลุ่มหนึ่งได้จัดทำหนังสือชื่อเสียง นิสิตขึ้นเผยแพร่บทความต่าง ๆ ในหนังสือแล้วแต่โจมตีรัฐบาลไทย ว่าทำการกักขังข่มเหง ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ และมีข้อเขียนบางเรื่องสนับสนุนการดำเนินงานของ การแบ่งแยกดินแดนนอกจากนี้การที่นักศึกษามาเลเซียจำนวนหลายพันคนพากันเดินขบวนต่อต้าน จอมพลถนอม กิตติขจร นายกรัฐมนตรีไทย และคณะที่เดินทางไปเยี่ยมมาเลเซียเมื่อปี 2514 ก็เป็นประจักษ์พยานอย่าง ชัดเจนให้เห็นถึงอิทธิพลของพรรคฝ่ายค้านที่มีอยู่ในหมู่นักศึกษามาเลเซีย

อย่างไรก็ตาม ความเคลื่อนไหวในทำนองเป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐบาลไทยเช่นนี้ ทาง รัฐบาลมาเลเซียก็มีใต้หนึ่งนอนใจ ได้พยายามหาทางระงับมิให้ลุกลามขยายต่อไป โดยมีคำสั่ง ห้ามมิให้เผยแพร่หนังสือเสียงนิตินี้ทั้งยังได้จำกัดการลงโทษนักศึกษามาเลเซียที่ก่อความวุ่นวาย ขึ้นอย่างเฉียบขาด และเมื่อต้นเดือนกรกฎาคม 2514 รัฐบาลมาเลเซีย ได้สั่งห้ามจำหน่าย หนังสือภาษาอังกฤษอีกเล่มหนึ่งชื่อ "มุสลิมเชื้อสายมาเลย์ในภาคใต้ของประเทศไทย" ซึ่ง พิมพ์จำหน่ายโดยนักศึกษามุสลิมมาเลเซีย ทั้งนี้เพราะมีข้อความบางตอนที่กล่าวหาว่ารัฐบาลไทย ว่าปฏิบัติโดยมิชอบต่อราษฎรไทยมุสลิมในภาคใต้

นอกจากความเคลื่อนไหวของพวกแบ่งแยกดินแดนแล้ว การดำเนินงานของพวกโจรจีนคอมมิวนิสต์ก็มีส่วนก่อให้เกิดปัญหาทางการ เมืองควย เช่นเดียวกัน คงจำกันได้ว่ามีอยู่ระยะหนึ่งที่รัฐบาลมาเลเซีย และรัฐบาลอังกฤษร่วมมือกันปราบปรามพวกโจรจีนคอมมิวนิสต์อย่างรุนแรงและเฉียบขาด ผลของการดำเนินงานและปราบปราม เป็นผลให้พวกโจรจีนพากันหลบหนีเข้ามาหลบซ่อนอยู่ในบริเวณแดนไทย ต่อมาเพื่อความอยู่รอด จึงได้ร่วมมือกับชาวไทยมุสลิมที่ต่อต้านการแยกดินแดนและคนมาเลเซียบางส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งพวกฝ่ายค้านในมาเลเซีย ได้แก่พรรคแผนมาลาอัน อิสลามิก ปาร์ตี้

พวกนี้ได้จัดพิมพ์เอกสารภาษามลายูส่งไปยังเจ้าหน้าที่ตำรวจ และทหารไทยรวมทั้งราษฎรไทยมุสลิมบางคนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ขอความในเอกสาร เป็นไปในทำนองให้ฝ่ายปกครองหลีกเลี่ยงการปะทะต่อสู้กับพวกเขาและเรียกร้องขอความเห็นใจ บางฉบับก็มีข้อความชักชวนให้ชาวไทยมุสลิมเกลียดชังรัฐบาลไทย เป็นต้น และนอกจากนั้นทำให้ชาวไทยมุสลิมนึกคิดไปว่า คนไทยและรัฐบาลไทยรังเกียจเบียดเบียนศาสนาอิสลาม ลมล้างภาษามลายูบังคับให้พูดและเขียน ภาษาไทย ทลอคจนพยายามสร้างความเข้าใจผิดให้เกิดขึ้นในหมู่ชาวไทยมุสลิมว่าชาวไทยมุสลิมถูกกีดกันไม่ให้มีโอกาสเข้ารับราชการ และข้าราชการไทยกกดขี่ข่มเหงไทยมุสลิม เป็นการก่อให้เกิดความวุ่นวายขึ้นภายในประเทศ มีผลกระทบกระเทือนความมั่นคงของประเทศมิใช่น้อย

โจรจีนคอมมิวนิสต์มีอิทธิพลอย่างกว้างขวางบริเวณพรหมแดนไทยมาเลเซีย เฉพาะอย่างยิ่งในเขต อ.เบตง จ.ยะลา ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่เป็นชาวจีน พวกนี้มีกำลังเป็นอย่างไรและมีระเบียบวินัยที่กว่าผู้ก่อการร้ายในภาคตะวันออกเฉียงเหนือในหมู่บ้านต่าง ๆ ที่อยู่ตามบริเวณพรหมแดนซึ่งเป็นเขตอิทธิพลของพวกโจรจีน จะมีตัวแทนของพวกนี้ทั้งหญิงและชายประจำอยู่ และทุก ๆ เดือนพวกโจรจีนคอมมิวนิสต์จะมาเยือนหมู่บ้านแต่ละแห่ง เพื่อทำการโฆษณาชวนเชื่อ รวบรวมเสบียงอาหาร และจัดเก็บภาษี

แม้ว่าเป้าหมายหลักของพวกโจรจีนคอมมิวนิสต์จะมุ่งล้างรัฐบาลมาเลเซียก็ตาม แต่การดำเนินงานของพวกโจรจีนหลายอย่างมีส่วนเกี่ยวข้องกับชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดน

ภาคใต้ ทั้งนี้เพราะพวกโจรจีนต้องการความสนับสนุนจากชาวไทยมุสลิม ทั้งในด้านการเสบียงอาหาร และกำลังคน พวกนี้ได้ทำการโฆษณาชวนเชื่อ โดยเน้นว่าชาวไทยมุสลิมเป็นคนมลายูและพวกโจรจีนกำลังดำเนินงานเพื่อปลดปล่อยมาเลเซีย เพราะฉะนั้น ประชาชนในท้องถิ่นควรจะสนับสนุนพวกเขาจึงเห็นได้ว่า การดำเนินงานของพวกโจรจีนที่เกี่ยวกับปัญหาทางด้านการเมืองก็คือ พวกนี้พยายามสร้างความรู้สำนึกในเชื้อชาติมลายูตลอดจนเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์นับได้ว่า การดำเนินงานของพวกนี้ เป็นภัยร้ายแรงยิ่งต่อความมั่นคงของชาติ

ปัญหาทางด้านการเมืองนี้นับว่าเป็นอุปสรรคสำคัญอย่างหนึ่ง ต่อการผสมผสานชาวไทยมุสลิมเข้าสู่สังคมไทย เพราะบรรดากลุ่มผู้แบ่งแยกดินแดนก็ กลุ่มโจรจีนคอมมิวนิสต์ ก็คือต่างก็พยายามแสวงหาความสนับสนุนชักจูงให้ชาวไทยมุสลิมหลงเข้าใจผิดว่าตัวเองเป็นคนมลายู โดยยกเอา ศาสนา ภาษา และชนประเพณีที่แตกต่างกันออกไปจากชาวไทย ส่วนใหญ่ของประเทศมาเป็นข้ออ้าง แม้ว่าชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่จะตั้งมั่นทำมาหากินด้วยความสงบ ไม่ค่อยจะสนใจเหตุการณ์บ้านเมืองเท่าไรนักก็ตาม แต่เราอย่าลืมว่าชาวไทยมุสลิมเหล่านี้ มีการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ และที่ร้ายแรงยิ่งไปกว่านั้นก็คือ มีราษฎรชาวไทยมุสลิมเกือบ 80 เปอร์เซ็นต์ของประชากรไทยมุสลิมทั้งหมดในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ที่พูดภาษาไทยไม่ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้จึง เป็นจุดอ่อนอย่างสำคัญต่อการโฆษณาชวนเชื่อของฝ่ายตรงกันข้าม

ข้อเท็จจริงมีอยู่ว่ายิ่งการดำเนินงานของพวกนี้ได้ผลมากเท่าใด ก็ยิ่งทำให้ชาวไทยมุสลิมเห็นห่างจากสังคมไทยมากเท่าใด ก็เป็นปัญหายุ่งยากในทางปกครอง เพิ่มขึ้นเป็นเงาตามตัว และท้ายที่สุดความสนใจเป็นพิเศษ ที่ได้ดำเนินการไปแล้วก็คือได้จัดตั้งศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ (ศอ.บต) ขึ้นตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรี ที่ 8/2524 ที่อำเภอเบตง จังหวัดยะลา เพื่อเป็นศูนย์กลางประสานงานความเข้าใจระหว่างรัฐบาลกับประชาชน ให้ถูกต้องตรงกัน และเพื่อเป็นการแสดงให้เห็นว่ารัฐบาลไม่ได้ทอดทิ้งประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้แต่อย่างใด

ปัญหาและอุปสรรคในการปกครองชาวไทยอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้

จากการพิจารณาถึงสภาพทั่วไป ทางด้านภูมิศาสตร์ การเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ในบทที่ 1 และจากการศึกษาประวัติความเป็นมาทางการเมือง และการปกครอง ในหัวเมืองมลายู ในบทที่ 2 พอจะกล่าวได้ว่าจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังมีปัญหาอันเป็นอุปสรรคต่อการปกครอง เกี่ยวพันกันหลายด้าน ปัญหาเหล่านี้ได้แก่ปัญหาทางการเมือง ปัญหาทาง เศรษฐกิจ ปัญหาทางสังคม และสุดท้ายก็คือปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการ และเจ้าหน้าที่กับประชาชน ซึ่งจะได้อภิปรายปัญหาทั้ง กล่าวตามลำดับดังต่อไปนี้

3.1 ปัญหาทางการเมือง

ตามความเป็นจริงแล้ว ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีการเคลื่อนไหวทางการเมืองจริง ๆ เพียง 3 จังหวัด เท่านั้น คือ ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส เฉพาะจังหวัดสตูลนั้นไม่ค่อยมีปัญหา เพราะราษฎรส่วนมากพูดภาษาไทย ความเป็นอยู่ก็แตกต่างกับอีก 3 จังหวัด ดังกล่าว ปัญหาทางการเมืองจึงมีน้อย

ในภูมิภาคนี้ไ้มีนักการเมืองที่สูญเสียอำนาจไปแล้ว มีแผนการร่วมกับบุคคลบางกลุ่มทั้งในและนอกประเทศฉวยโอกาสหยิบยกเอาข้อแตกต่างในเรื่องศาสนาภาษาพูด และขนบธรรมเนียมประเพณีมาโจมตี ยุยงปลุกปั่นประชาชนให้หลงเชื่อและเข้าใจผิดว่า เขาเหล่านั้นไม่ใช่คนไทย ทั้งนี้เพื่อเป็นข้ออ้างในการแบ่งแยกดินแดน ยิ่งกว่านั้นบรรดาบุตรหลานเชื้อสายพระยาเมืองสมัยก่อนที่เสียอำนาจไป และหลบหนีไปอาศัยอยู่ต่างประเทศ ยังมีพฤติกรรมคนคิดที่จะแสวงหาอำนาจกลับคืนมา โดยไม่มีแนวร่วมกับบุคคลที่หวังจะเป็นใหญ่ในดินแดนนี้ ประกอบกันพวกคอมมิวนิสต์ทางบ้านมลายูซึ่งหลบหนี การปราบปรามเข้ามา

ในประเทศไทย ได้ทำการยุบยวมสมณสถานกับ เหตุการณ์เกี่ยวกับการแบ่งแยกดินแดนจึงยังคงมีขึ้น เป็นระยะ ๆ สืบ ทั้งจากภายใน และภายนอกประเทศ สร้างความหนักใจแก่รัฐบาล ตลอดจน

ฉะนั้น เพื่อให้ทราบถึง เหตุการณ์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ อันเป็นปัญหาทางด้านการปกครอง และอาจกระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อย และความมั่นคงของประเทศชาติ จึงแบ่งการพิจารณาปัญหาทางด้านการปกครองออกเป็น 4 หัวข้อย่อย คือปัญหาเรื่องเจ้าผู้ครองเก่า ๆ หรือพระยาเมืองเดิม ปัญหาความเข้าใจในความเป็นพลเมือง ปัญหาการแทรกซึมบ่อนทำลายของคอมมิวนิสต์ ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ปัญหาเรื่องการแบ่งแยกดินแดนของมุสลิมบางกลุ่ม ปัญหาของอิทธิพลภายนอกประเทศ และปัญหาเรื่องกลวิธีของคอมมิวนิสต์

3.1.1 ปัญหาเรื่องเจ้าผู้ครองเก่า ๆ หรือพระยาเมืองเดิม

ได้กล่าวแล้วว่า ปัญหาที่ยุ่งยากสับสนที่สุด ได้แก่เหตุการณ์ชายแดน หรือปัญหาแบ่งแยกดินแดน ผสมกับปัญหาผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ชายแดน ซึ่งเป็นปัญหามัจจุบันสืบเนื่องมาจากเจ้าผู้ครองเก่า ๆ หรือพระยาเมืองเดิม และเชื้อสายพระยาเมืองเดิมผู้เสียอำนาจ ซึ่งพวกนี้พยายามสร้างสถานการณ์ก่อให้ไทยอิสลามเกลียดชังการปกครองของไทย โดยใช้ศาสนาเป็นเครื่องมือ เพื่อผลประโยชน์ของตน เป็นเหตุให้เกิดความไม่สงบขึ้นในภูมิภาคส่วนนี้ และเป็นปัญหาในการปกครองอย่างยิ่ง ซึ่งจะไต่พิจารณาต่อไป

นับว่ารัฐต่าง ๆ ในมลายูได้ตกไปอยู่ภายใต้การปกครองของอังกฤษ และอังกฤษได้ปกครอง เมืองเหล่านี้ โดยมีเจ้าผู้ครอง เป็นเพียงประมุขหุ่น ส่วนการดำเนินงานทั้งหมด เป็นของอังกฤษจนถึงวันที่ 31 สิงหาคม 2500 อังกฤษจึงให้รัฐธรรมนูญแก่มลายู ให้มีอิสระในการปกครองของตนเอง เรียกว่า "สหพันธ์มลายู" ได้แก่ ยะโฮร์ ปาหัง นักรีเซมบิลัน สลังงอ เคาทท์ (ไทรบุรี) กันตัน ตรังกามู เปรัก ปลิส และมะละการวม 10 รัฐ ส่วนเกาะปีนัง และสิงคโปร์ คือเป็นเมืองอิสระต่างหาก จากรูปการปกครองของไทย สมัยเกิมนั้น หัวเมืองเหล่านี้เป็นประเทศราช ในสมัยรัชกาลที่ 1 ระบุประจำอัน ได้ก่อการ

กำเริบขึ้นที่ปัตตานี ต้องยกทัพจากเมืองหลวง ไปปราบจับตัวประตู่ปะกำลันไค้ จึงให้ตั้งหัวเสียดินแดนส่วนนี้ก็ยังไม่สงบ จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้แบ่งปัตตานี เป็น 7 เมืองตามหลักรัฐประศาสน์นโยบาย แต่ก็ยังมีการก่อกบฏอยู่เนือง ๆ เพื่อตั้งตนเป็นอิสระ เช่นในปี พ.ศ. 2351 เมืองยะหริ่งยกกบฏ เมืองตรังกามูจะโหมตีสงขลา เจ้าพระยาพลเทพคุมทัพไปปราบปราม จึงสงบ พ.ศ. 2373 ทวนกูเห็นหลานเจ้าพระยาไทรบุรี ใ้ชักชวนเจ้าเมืองปัตตานี และยะหริ่ง เป็นกบฏ แต่พอรู้ข่าวทัพกรุงเทพฯ พวกกบฏก็หลบหนีไป และในปี พ.ศ. 2381 ทวนกูมีศสติกกันตามูอันดูลลา คิกกวมุร่วมกันโจรสลัด ปักลันตัน ไทรบุรี ตรังกามู และตรังเภาเมืองจะนะจะเขาคีสงขลา ทัพกรุงเทพฯ ต้องไปปราบปรามจึงสงบ

ในสมัยรัชกาลที่ 5 พ.ศ. 2440 มีการเปลี่ยนแปลงบริเวณ 7 หัวเมืองทั้งห้าหลวงเทศภิบาล เลิกระบบเจ้าเมืองเงินส่วยอากร ให้หักไว้แก่พระยา เมืองเล็กน้อยนอกนั้นต้องส่งเจ้าพระคลัง แต่ขณะเดียวกันอังกฤษ ปกครองรัฐต่าง ๆ ของมลายู ในทางที่ส่งเสริมความยิ่งใหญ่ของเจ้าเมือง สุลต่านดำเนินการปกครองระบบคือทำให้แตกแยกระหว่างพวกเจ้ากับพวกราษฎรธรรมดา หนุนพวกเจ้าจนสูงส่ง บรรดาพระยาเมืองที่เสียอำนาจและรายได้ลจจึงกระต้างกระเตื้องไม่พอใจ มีผู้คิดสร้างขบวนการกบฏเพื่อยึดอำนาจ หรือแบ่งแยกดินแดนตั้งแต่นั้นมา และมีพรรคอุกถลักดำเนินการสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน

ในสมัยรัฐบาลจอมพล ป.พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรี ทวนกูอันดูลยะลา (นายอกุล ๗ สายบุรี) เคยเป็น ส.ส. นราธิวาส พ.ศ. 2477 อ่างตนเป็นผู้นำภาคใต้ไต่ยื่นคำร้องต่อรัฐบาล กล่าวหาว่า การปกครองของรัฐบาลไทย เหยียดหยามและจกคอคอวัฒนธรรมของมลายูภาคใต้มีบทบาทการเมืองร่วมกับทวนกูมัทกาลอ ผู้ที่อพยพไปมีภูมิลำเนาอยู่ที่กลันตันเพื่อร่วมดำเนินงานกับทวนกูมะหมุตะไฮยิกิน ทำารยุยงประชาชนในสี่จังหวัดภาคใต้ กระต้างกระเตื้องมาจนปัจจุบันนี้

ต่อมาเมื่อสงครามโลกครั้งที่สอง ญี่ปุ่นยึดครองมลายู เป็นเหตุให้เกิดขบวนการต่าง ๆ เพื่ออุทิศระภาพไค้มีการชักจูงชาวพื้นเมืองลัทธินิยม เมื่อสงครามโลกครั้งที่สอง

ส่งมลายูที่คืนรบเพื่ออิสรภาพจนเป็นผลสำเร็จ เป็นสหพันธ์มลายูขึ้น มีกษัตริย์ซึ่ง เลือกจาก
 สุลต่านของรัฐต่าง ๆ ขึ้นไ้มีการชักชวนแพร่ เข้ามาในเขตชายแดนด้วยเพราะความสะดวกในการ
 ไปมาหาสู่กันเสมอ การกล่าวถึงอิสรภาพและเอกราชก็ถ่ายทอดคู่กันทั้ง จึงเป็นโอกาส
 เหมาะของคณาภรณ์ทั้ง กล่าวมาแล้วที่สูญเสียอำนาจ และหวัง เป็นใหญ่ในดินแดนจังหวัด
 ชายแดนภาคใต้ หยิบยกขึ้นมาปลุกปั่นสวมรอยไ้สะดวกยิ่งขึ้น วิธีดำเนินการของบุคคลกลุ่มนี้
 สำหรับภายในประเทศมีนายทะเบียนสุหลง อันตุลกาเทร์ เป็นหัวหน้าโฆษณาให้รักชาติมลายูว่า
 ไทยอิสลามนั้น เป็นคนมลายู ดินแดนสี่จังหวัดภาคใต้เป็นของมลายู ต้องปกครองกันเอง และ
 กล่าวว่า การปกครองของไทย กษัตริย์บังคับ เพื่อทำลายชาติมลายู ทำลายศาสนาอิสลาม
 รัฐบาลไม่ไ้ช่วยเหลือหนุนจุนเจืออะไร ทั้งยังไ้เรียกร้องสิทธิต่าง ๆ อันไม่สามารถจะไ้ไ้
 และทำการบิ๊ดเหมือนเผยแพร่ทางหนังสือพิมพ์ทั้งในประเทศและนอกประเทศ มีการส่งบัตร
 สนเทห์ข่าวราชการที่เข้มแข็ง ก่อให้เกิดกระส่ำระสายตื่นแค้นกับราษฎร หรือให้ราษฎรหวาดกลัว
 สำหรับภายนอกประเทศมีความภูมิใจคุณลา ความภูมิใจศาลอ และความภูมิใจไฮยิกัน ทั้งสำนักงาน
 อยู่ที่กัณทันวางแผนชักโยอยู่ เมืองหลัง เหตุการณ์ปลุกปั่นแบ่งแยกดินแดนในสมัยหลังจากการ
 เปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 แล้วที่ควรกล่าวมี

1. เมื่อเดือนธันวาคม 2490 นายทะเบียนสุหลง อันตุลกาเทร์ คิดแบ่งแยก
 ดินแดนปลุกปั่นราษฎร ทางราชการ ไ้สืบสวนจับกุมคนไ้เอกสารมากมาย ทำเป็นการฟ้องร้อง
 ที่ศาลจังหวัดนครศรีธรรมราช ศาลลงโทษจำคุก 7 ปี ถูกจำคุกอยู่ 3 ปี 6 เดือน ก็ไ้รับพระราช
 ทานอภัยโทษพรรคพวกที่ถูกลงโทษหลายคน

2. เกิดกบฏขงยอ คำเภอระแงะ จังหวัดนราธิวาส เมื่อ พ.ศ. 2491
 โทยนายทะเบียนสุหลง ทั้งคนเป็นผู้วิเศษ มีพรรคพวกประมาณ 100 คน ทำการต่อสู้
 เจ้าพนักงาน แล้วหลบหนีออกนอกประเทศไป

3.1.2 ปัญหาเรื่องความเข้าใจในความเป็นพลเมือง

โดยที่ประชาชนส่วนใหญ่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังไม่เข้าใจในเรื่องของความเป็นพลเมืองไทย มีความคิดความเข้าใจอันดี เป็นทัศนคติที่ว่า คนเองไม่ใช่คนไทย หากแต่มีเชื้อสายเป็นชาวมลายูดั้งเดิมแล้วมา แล้วนั้น "ความจงรักภักดีของชาวไทยอิสลามส่วนหนึ่งจึงยังยึดมั่นฝังอยู่ในใจว่าสุลต่านหรือราย ในประเทศมาเลเซีย คือประมุขท่านจิกใจของเขา" แม้รัฐบาลไทยยอมรับว่า บุคคลเหล่านี้เป็นคนไทย โดยใช้สิทธิเสรีเช่นเดียวกับคนไทยซึ่งนับถือศาสนาพุทธทุกประการ นอกจากนั้นรัฐบาลยังให้การปฏิบัติเป็นพิเศษแตกต่างจากมุสลิมในจังหวัดอื่น ๆ ของประเทศไทยให้ใช้กฎหมายอิสลามเกี่ยวกับครอบครัวและยอมรับชุมชนประเพณีบางอย่างที่สืบเนื่องจากศาสนาเป็นทางราชการ เช่นในสมัยหนึ่งให้ข้าราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ปฏิบัติงานในวันเสาร์ วันอาทิตย์ และวันหยุดราชการในวันพฤหัสบดีและวันศุกร์ ทั้งนี้เพื่อให้ความสะดวกแก่ชาวไทยกลุ่มนั้นในการมาติดต่อกับหน่วยราชการ แต่ทว่ามาตรการเหล่านี้มิได้มีการอธิบายให้ชัดเจนว่าเป็นการให้บริการตามความเหมาะสมของพลเมืองของประเทศ ก็อาจทำให้เกิดความเข้าใจผิดได้ในหมู่ประชาชน จึงจำเป็นที่จะต้องมีการชี้แจงให้ประชาชนเข้าใจความหมายของ ความเป็นพลเมืองประเทศ จึงอาจมีความแตกต่างทางภาษาและวัฒนธรรมได้โดยไม่หมายถึงการแบ่งแยก

ถ้าหากประชาชนไม่เข้าใจความหมายที่ถูกทวงก็อาจหลงคิดไปว่า คนที่ไม่ใช่คนไทยอยู่นั่นเอง และจะพยายามแยกตัวออกมาจากพลเมืองกลุ่มอื่น พยายามตั้งมั่นและพยายามหาหนทางกีดกันและกำจัดมิให้บุคคลภายนอกกลุ่มเขามาเกี่ยวข้องกับชนบประเพณีของตน และเมื่อใครวมกันเป็นปึกแผ่นมีจำนวนมากเพียงพอแล้วก็เกิดปฏิกิริยาอย่างรุนแรงก่อความไม่สงบ กระทั่งกระทั่งองค์กรรัฐบาลเรียกกองสิทธิต่าง ๆ มีการร้องขออิสระภาพในการปกครองตนเอง และขอแยกดินแดนจังหวัดชายแดนภาคใต้ออกจากประเทศไทยอันเป็น

กรณีพื้นฐานที่สุด¹ ฉะนั้นปัญหาเรื่องความเข้าใจในความเป็นพลเมืองจึง เป็นปัญหาทางการ เมืองที่สำคัญยิ่งปัญหาหนึ่ง

แต่เป็นที่น่าอบอุ่นใจว่า ชาวไทยมุสลิมส่วนใหญ่รักสงบ รักถิ่นที่อยู่ ไม่สนใจ ในเรื่องการเมือง ทั้งหน้าที่จะทำมาหากินตามคำสั่งชวชนและนำของรัฐบาล เพื่อเป็นกำลังใจ ในการบูรณะบ้านเมืองอันเป็นที่รักของคนทั่วไป ทั้งจะเห็นโทษจากการร่วมมือเสียสละกำลังกาย กำลังทรัพย์และกำลังสติปัญญา ในการพัฒนาท้องถิ่นตามนโยบายของรัฐบาลในปัจจุบันอย่าง เต็มอกเต็มใจ กวดยความสามัคคีกันตลอดมา²

การแก้ปัญหานี้ขึ้นอยู่กับการ กำหนดนโยบายให้การศึกษาอบรมในเรื่อง ความหมายการ เป็นพลเมือง และการกำหนดวิธีดำเนินการที่จะก่อให้เกิดความเชื่อมั่นความ เลื่อมใสการปกครองและพัฒนาการ ของรัฐบาลไทย เมื่อประชาชนเข้าใจและภูมิใจในความ เป็นพลเมืองของประเทศไทยแล้ว เท่ากับเป็นการแก้ปัญหาย่างยาก ความกังวลในค่าน โยบายทางการ เมือง และเป็นผลดีในการปกครอง

3.1.3 ปัญหาการ แทรกซึมขออนทำลายของคอมมิวนิสต์

ทั้งนี้กล่าวมาแล้วว่า พวกคอมมิวนิสต์จังหวัดชายแดนภาคใต้ปัจจุบันเดิม พวกนี้เป็นพวกโจรมที่หวังการต่อต้านอังกฤษเพื่อกู้เอกราช ภายหลังจากมาลายาใต้เอกราชแล้ว ก็ยังดำเนินการต่อไปอีก และได้หลบหนีการปราบปรามจากมาเลเซียเข้ามาอยู่ในประเทศไทย นั้น

¹ พล.ต.จำลอง สาระนาถ การศึกษาของชนกลุ่มน้อยในจังหวัดชายแดนภาคใต้กับความ มั่นคงของชาติ หน้า 2

² กองประสานราชการ การปกครอง "สภาพสังคมจังหวัดชายแดนภาคใต้" เรื่องเกี่ยวกับ ชายแดนภาคใต้ หน้า 25

ในระยะหลัง ๆ นี้ แทนที่พวกก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ หรือพวกโจรจีนจะ
 ทำเป็นการ ทั้มาเลเซียทาง เคียวกลับ เข้ามาร่วมกับคนไทยอิสลามและคนมาเลเซียบางพวก
 เพื่อแย่งกินแดนไทยด้วย ในการนี้ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ได้จัดพิมพ์เอกสารภาพมลายู ส่ง
 ไปยังเจ้าหน้าที่ตำรวจและทหารไทย รวมทั้งราษฎรไทยอิสลามบางพวกในจังหวัดภาคใต้
 ขอความในเอกสารให้ฝ่ายปกครองหลีกเลี่ยงการปะทะต่อสู้กับพวกเขา และเรียกร้องขอ
 ความเห็นใจ บางฉบับก็มีข้อความชักชวนให้ชายไทยอิสลามเกลี้ยกตั้งรัฐบาลไทย และ
 กล่าวโจมตีรัฐบาลมาเลเซียและอังกฤษด้วยประการต่าง ๆ

นอกจากนั้น พวกก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ยังได้ดำเนินการร่วมกับพวกคิก
 แบ่งแยกกินแดนมุยง ส่ง เสริมปลุกปั่นชาวไทยอิสลามให้เกิดการแตกแยกระหว่างไทยพุทธ
 กับชาวไทยอิสลามและเกลี้ยกตั้งรัฐบาลไทย ทั้งนี้เพื่อหวังจะแยกกินแดนในจังหวัดภาคใต้
 ไปรวมกับมาเลเซีย ด้วยวิธีการต่าง ๆ เรื่อยมาเช่น¹

การใช้ศาสนาอิสลามเป็นเครื่องมือชักนำในทุกกรณี เพื่อก่อความให้เกิด
 ความระแวง บั่นป่วน ก่อให้เกิดชาตินิยม โดยใช้องค์การ เชื้อชาติมลายู หรือที่เรียกว่า
 "สันนิบาตอิสลาม" ปลุกปั่นให้ไทยพุทธกับไทยอิสลามเกิดการแตกแยก โดยทำให้ชาวไทยอิสลาม
 คิกไปในทางที่ว่าคนไทยและรัฐบาลไทยรังเกียจเมียดเบียนศาสนาอิสลามลดฐานะภาษามลายู
 บังคับให้พูดและเขียนภาษาไทย บัญงให้เกิดความรู้สึกว่าคนไทยอิสลามถูกกีดกันไม่ให้มี
 โอกาสเพื่อข้าราชการ ข้าราชการไทยกตัญญูหมิ่นเหยียดชาวไทยอิสลาม รัฐบาลไทยไม่สร้างสรรค์
 ความเจริญในท้องที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ให้เท่าเทียมกับภาคอื่น ๆ อาศัยปอเนาะเป็น
 เครื่องมือฝึกอบรมลัทธิชาตินิยม เป็นต้น

¹ นายพวง สุวรรณีรัฐ "เหตุการณ์ชายแดนจังหวัดภาคใต้" คำบรรยายเกี่ยวกับการ
พัฒนาภาคใต้ ณ วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร วันที่ 16 กรกฎาคม 2508
 หน้า 8-9

ดังนั้นการแทรกแซงของคอมมิวนิสต์มาลายา โดยใช้พวกคิกแบงแบกดินแทน เป็นเครื่องมือ และการแผ่ขยายอิทธิพลของคอมมิวนิสต์ โดยการสนับสนุนขุมเหจากจีนแดง ดังกล่าวมาข้างต้นนั้น จึงเป็นปัญหาที่ยากลำบากที่สุดในการปกครองปัญหาหนึ่ง

ถึงแม้ว่าในขณะที่สถานการณ์และความเคลื่อนไหวของคอมมิวนิสต์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้จะยังไม่มีความรุนแรง เป็นที่น่าวิตกอย่างเช่นในภาคอื่น ๆ ของประเทศ แต่โดยการเคลื่อนไหวปฏิวัติงานใต้ดินของผู้ก่อการร้ายมีประสิทธิภาพมากขึ้น โดยการขุมเหของจีนคอมมิวนิสต์ ฉะนั้นรัฐบาลก็ไม่ควรประมาท ควรจะหาทางป้องกันไว้ก่อนดีกว่าที่จะไปหาทางแก้ไขภายหลัง เพราะปรากฏว่าจีนคอมมิวนิสต์ใต้วัดความรุนแรงขึ้น และถ้าเหตุการณ์คอมมิวนิสต์ในก้านอื่นของประเทศไทยทวีความรุนแรงขึ้นกว่าในขณะนี้แล้ว ความรุนแรงของโจรจีนคอมมิวนิสต์และคอมมิวนิสต์ที่มีความสัมพันธ์กับคอมมิวนิสต์ก้านอื่น ก็จะประสานการปฏิบัติทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นต่อไปอีก ดังนั้น การแก้ปัญหาการแทรกแซงของคอมมิวนิสต์ในจังหวัดภาคใต้ ผู้เขียนมีความเห็นว่า สมควรใช้ความเด็ดขาดในการป้องกัน และปราบปรามแผนการยึกยุ่นอย่างที่แล้ว ๆ มาดังนี้

1. เมื่อผลการสืบสวนติดตามความเคลื่อนไหวทั้ง เหตุการณ์เหล่านั้นที่เชื่อถือได้แล้วก็ตาม ก็ดำเนินการจับกุมทันที และดำเนินการเป็นพิเศษ เพื่อความเด็ดขาด

2. การสืบสวนความเคลื่อนไหวของผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์มีปัจจุบัน ทำกันอยู่หลายหน่วยหลายทางสมควรจะผนึกกำลังกัน โดยมีแหล่งได้รับมอบหมายรับผิดชอบแหล่งเดียว ก็สามารถจัดตั้งเป็นศูนย์รับผิดชอบเป็นพิเศษได้ก็จะเป็นการดี รวมทั้งการใช้กำลังฝ่ายตำรวจทุกหน่วยใต้วัด ศูนย์นี้ต้องได้รับการสนับสนุนในเรื่องอำนาจบังคับบัญชา เครื่องมือ การสื่อสาร ยานพาหนะ และการเงินพอสมควร

3.1.4 ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ

จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นจังหวัดที่อยู่ทางใต้สุดของประเทศ และมีอาณาเขตติดต่อกับประเทศมาเลเซีย แนวเส้นกันเขตแดนเป็นแคบเพียง เขตกรรมชาติกันเพียง เล็กน้อย สามารถไปมาหาสู่กันได้โดยสะดวกประกอบกับการตั้งคมและวัฒนธรรมบางอย่างของชาวพื้นเมือง เช่น การนับถือศาสนา การแต่งกาย การใช้ภาษาพูดและประเพณีบางอย่างไปมีส่วนคล้ายคลึงกับประเทศมาเลเซีย ฉะนั้นความสัมพันธ์ทางเขตแดน ประกอบกับมีวัฒนธรรมคล้ายคลึงกันนี้เอง จึงเป็นเหตุให้ชักจูงประชาชนพลเมืองให้ผันแปร หรือโน้มเอียงไปในทางประเทศมาเลเซีย และห่างจากนโยบายของประเทศไทย¹ และในบางครั้งบุคคลบางเหล่าในประเทศมาเลเซียเข้าใจไปว่า ประชาชนพื้นเมืองในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นชาวมลายูเหมือนกับพวกตน จึงหาทางแทรกแซงเรื่อยมา ดังเช่นเคยมีพรรคฝ่ายค้านของมาเลเซีย คือพรรค Pan Malayan Islamic Party ใต้เคยเสนอในที่ประชุมสภาราษฎรหลายครั้ง เพื่อขอให้รัฐบาลพิจารณาจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยไปรวมกับมาเลเซีย แต่ ทพญา ทวนกู อับดุล ลาห์มาน นายกรัฐมนตรีของมาเลเซียไม่เห็นด้วยกับข้อเสนอของพรรคนี้ และได้ยื่นยันรับรองในรัฐสภาแห่งชาติมาลาয়াว่า²

"... กินแดนจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูลเป็นดินแดนของไทย ประเทศไทยย่อมจะไม่ยอมให้ดินแดนของไทยเป็นของคนอื่นอย่างแน่นอน หากปฏิบัติไปตามคำเรียกร้อง เช่นนั้นก็เป็นที่น่าวิตกว่า จะต้องเกิดสงครามขึ้นอย่างแน่นอนระหว่างไทยกับมลายู ประชาชนสองชาติจะต้องกลายเป็นศัตรูกันไปชั่วกาลที่เกี่ยว ในกรณีเช่นนี้อะไรเล่าจะเกิดขึ้นนอกจากชัยชนะของพรรคคอมมิวนิสต์เท่านั้นเอง..."

ดังนั้นจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐบาลจะเร่งกระชับ เกลียวสัมพันธ์ระหว่างไทยกับสหพันธ์มาเลเซียให้แน่นแฟ้นยิ่งขึ้น ไม่ควรรอให้มลายูมาหาเรา แต่เราควรไปหามลายู

¹ นายเวียง สาครสินธุ์ สี่จังหวัดภาคใต้กับความมั่นคงแห่งชาติ หน้า 58

² กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ ประวัติศาสตร์สี่จังหวัดภาคใต้ หน้า ค-ง

ในฐานะ เป็นประเทศเพื่อนบ้าน ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของเราควรรู้จักและคุ้นเคยกับ ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ของมาเลเซีย และข้าราชการที่อยู่ชายแดนก็ควรมีการ ไปมาหาสู่ซึ่งกัน และ กันฉันท์มิตร

ส่วนในทางเศรษฐกิจ ก็ควรมีการแลกเปลี่ยนสินค้าซึ่งกันและกัน เพื่อประโยชน์ ของทั้งสองฝ่าย

3.1.5 ปัญหาเรื่องการแบ่งแยกดินแดนของมุสลิมบางกลุ่ม

โดยที่การปกครองสมัยยังเป็นบริเวณ 7 หัวเมือง รัฐบาลให้เกียรติอากร แล้วทนายบ้านเมืองกันเอง ซึ่งถ้าหากผู้มีอำนาจสมัยนั้นทำจริง ๆ ด้วยความบริสุทธิ์ใจ ก็จะทำให้บ้านเมืองแห่งนั้น ๆ เจริญรุ่งเรืองแตกต่ามาเป็นเช่นนั้น ๆ ผลประโยชน์กลับตก อยู่ในมือของผู้มีอำนาจทางการปกครองหรือวิวาร บ้านเมืองจึงไม่เจริญเท่าที่ควร คนกลุ่ม เกี่ยวกลับรำวย ครึ่ง เมื่อทางราชการเลิกระบบเจ้าเมือง เงินช่วยอากรให้หักแก่พระยาเมือง เพียง เล็กน้อย นอกนั้นส่ง เขาค้าง เพื่อทนายรุ่งประเทศเป็นส่วนรวม เจ้าเมืองผู้เสียอำนาจ เมื่อขาดรายได้โดยไม่คำนึงถึงสาเหตุอันเป็นส่วนรวมด้านความเห็นแก่ตัว ก็สร้างขบวนการ เห็นแก่ตัว ก็สร้างขบวนการแบ่งแยกดินแดนขึ้น และถูกหลานกับรับคำ เนินการสืบมาจนบัดนี้ ไม่ใช่คิดกระทำเพราะ เกิดอุกมคคิของตนเอง หากเป็นความแค้นที่เห็นแก่ตัวเพราะผล ประโยชน์ส่วนถูกหลานกับรับมรดกได้ โดยปราศจากความคึกที่รอบคอบ และมีได้พิจารณา เรื่องให้ทองแท้ ดัง เช่นอันคูลกาเคร์ ผู้ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์ เป็นพระยาวิจิตรภักดิ์ เจ้าเมืองปัตตานีได้กระต่ากระเคื่อง เมื่อ พ.ศ. 2445 ถูกควบคุมตัวไปกักขังไว้ที่ จังหวัคพิณญโลก เพียงระยะ 2 ปี 9 เดือนเท่านั้นก็ได้รับพระราชทานอภัยโทษทั้งที่คอง คำพิพากษาถึง 10 ปี การได้รับการปลดปล่อยแทนที่จะดำเนินกลับโทษฆาตสมัครพรคพวก ทำการกบฏ โฆษณาชวนเชื่อให้ราษฎรที่โง่เขลาเกลียดชังรัฐบาลไทย และโฆษณาว่าปัตตานี เป็นของมลายูมาก่อน ขอให้ช่วยกันดำเนินงานให้คืนไปอยู่กับประเทศมาเลเซีย พอทราบ ว่า รัฐบาลไทยทราบ ก็หนีไปอยู่กลันตัน ราว ๆ พ.ศ. 2458 การโฆษณาชวนเชื่อยังไม่หยุดยั้ง คงส่งคนเข้ามายุยงตลอดเวลา

จากผลบุญยงส่งเสริมของอับดุลกาเคร์ ในปี พ.ศ. 2453 นายโต๊ะแต
อ้างตนเป็นผู้วิเศษมีเวทย์มนต์ขลัง คงกะพันชาติรี ไม่ยอมเสียเงินรัชชูปกร ข้าคุมพรรคพวก
รวม 100 คนเผ่าที่ว่าการอำเภอยะหา จังหวัดยะลาแต่พระยา สมันทรบุรินทร์ ครั้งเป็น
นายอำเภอก็ทำการปราบปรามและจับกุมตัวได้

ครั้งรุ่งปี พ.ศ. 2465 อับดุลกาเคร์ เป็นกบฏยงให้ประชาชนร่วมมือ
โดยมีนายเประจิกา เป็นหัวหน้าในประเทศไทย กั้นพรรคพวก 150 คน อ้างว่านายอับดุลกาเคร์
จะยกพวกมาจากกดินคืนมาสมทบ ทำให้พวกพะยี่ห้อลงเชื้อ ร่วมทำการ ปล้นราษฎรหลายตำบล
ทางการให้ พ.ศ.อ.พระยาเห็นประทุษร้ายปราบปรามนายเประจิกา ตายในการต่อสู้ พรรคพวก
ถูกจับและถูกจำคุก

เมื่อสงครามโลกครั้งที่สอง สงบลงชาวไทยอิสลามบางกลุ่ม และผู้ที่เจ็บแค้น
เพราะบุพการีสูญเสียอำนาจตามที่ไต่กล่าวไว้ข้างต้น ก็สวมรอยยกเอากินแค้นจังหวัดชายแดน
ภาคใต้ขึ้นพูด เช่น จังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นไทยมุสลิม ควรปกครองตัวเอง รัฐบาลไม่ได้
ช่วยเหลือมีแต่กดขี่ควรที่พวกเราจะต้องขอแบ่งแยกกินแค้น

3.1.6 ปัญหาของอิทธิพลจากภายนอกประเทศ

เนื่องจากชาวไทยอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ทุกภาษามลายู นับถือ
ศาสนาอิสลามมีชนบะประเพณีและวัฒนธรรมแตกต่างไปจากคนไทยในภาคอื่น ๆ ของ
ประเทศไทยจึงมีส่วนคล้ายคลึงกันทางประเทศมาเลเซีย เป็นเหตุให้บุคคลบางพวกในประเทศนั้น
เข้าใจว่าชาวไทยอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย เป็นคนมลายูที่อยู่ในปกครอง
ของไทย จึงหาทางแทรกแซงอยู่เสมอ

พรรคการเมืองบางพรรคในสหพันธรัฐมาเลเซียก็ได้ถือเหตุดังกล่าว
เรียกร้องให้ผนวกจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทยเข้าเป็นรัฐหนึ่งในสหพันธรัฐมาเลเซีย
ก็จะเห็นได้ว่าเมื่อ ปี พ.ศ. 2504 ใค้มีนักการเมืองในสหพันธรัฐมาเลเซียยื่นคำร้องไปยัง
สหประชาชาติ ขอแยกกินแค้นจังหวัดชายแดนภาคใต้ไปผนวกกับสหพันธรัฐมาเลเซียหรือ

ทั้ง เป็นรัฐอิสระ ซึ่งทางรัฐบาลไทยก็ไต่ถามการปักเป้าเรื่องนี้ไปแล้ว นอกจากนั้นยังมี
พรรคพวกการเมือง ในสหพันธรัฐมาเลเซียอีกหลายพรรคที่เป็นภัยต่อประเทศไทย ล้วนเป็น
พรรคชาตินิยมและศาสนานิยมซึ่งปัจจุบันเป็นพรรคฝ่ายค้านกับรัฐบาลของ าทพาทวนกู๋อับดุลรามาน
พรรคพวกเหล่านี้ได้แก่พรรคพวกอาหรับลิด พรรคแพนมุสลิม พรรคการุณอิสลาม พรรค
แพนอิสลาม พรรคมุสลิมพาทิ และพรรคพาส พรรคทั้งหมดนี้เป็นพรรคแนวร่วมสังคมนิยม
โดยอาศัยศาสนาเป็นเครื่องดำเนินการ เฉพาะอย่างยิ่งพรรคพาส นับว่าเป็นพรรคที่มีความ
แข็งแกร่งมากที่สุด มีที่ทำการอยู่ในรัฐกลันตัน ซึ่งเป็นรัฐที่ใกล้เคียงกับจังหวัดนราธิวาส
ดำเนินการทางการเมือง ทั้งบนดินและใต้ดิน แต่อิทธิพลเข้ามาในจังหวัดชายแดนภาคใต้
เพราะประชากรส่วนมากกว่า 80 % เป็นมุสลิมผู้เคร่งต่อศาสนา เครื่องผู้นำในทางศาสนา
เคร่งครัด การแทรกแซงทางการเมืองของพรรคเหล่านี้จึงสามารถทำได้โดยไม่ยากนัก
ได้เคยมีสมาชิกที่มีทัศนคติใหม่ ๆ จากอียิปต์ทำตัวเป็นผู้นำในทางศาสนามาเทศน์สั่งสอนผล
สุดท้ายก็ใช้เล่ห์การ เมือง เข้าแทรก เคยมีการจับไต่เกี่ยวกับการแทรกแซงในทางสอน
ศาสนาในปอเนาะซึ่งอินโคนีเขียนหนุนหลังอยู่ ไต่ถามเอาพวกที่มีความรู้ในทางศาสนาจาก
จากอียิปต์เข้าไปในปอเนาะ ไต่ถามให้เงินอุดหนุนเป็นจำนวนมาก

แม้ในระหว่างพรรคคอมมิวนิสต์ล่มลายเจ้าดำเนินการเปลี่ยนแปลงล้างรัฐบาล
อังกฤษออกไปจากมลายู ก็ปรากฏความเคลื่อนไหวในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยมีการไปรษ
และแจกจ่ายใบปลิว ซึ่งมีข้อความโจมตี คำหยาบคาย การปกครองของรัฐบาลไทยด้วย ซึ่ง
เรื่องเหล่านี้จะอยู่ในความเอาใจใส่ของรัฐบาลไทยอย่างใกล้ชิด

ยิ่งไปกว่านั้น ยังมีการเคลื่อนไหวทางการเมืองของประเทศที่นับถือศาสนา
อิสลาม เพื่อที่จะรวมประเทศต่าง ๆ เข้าเป็นบิกแ่นรวมกันเป็นแผนมุสลิม (Pan
Muslim) ซึ่งจะมีอาณาเขตกว้างขวางจากอัฟริกันตอนเหนือมาตะวันออกกลาง และจะรวม
ถึงอินโคนีเซียและสหพันธมาเลเซียด้วย ซึ่งถ้าเป็นไปได้ ก็จะเป็นการคุกคามมาถึงจังหวัด
ชายแดนภาคใต้ของประเทศไทยด้วย แม้ความคึกที่จะรวมประเทศมุสลิมต่าง ๆ นี้จะเป็น
เพียงความหวังอยู่ก็ตาม แต่ก็คงเป็นชนวนให้เกิดกรณีพิพาทระหว่างประเทศใกล้เคียงขึ้นได้
โดยเฉพาะสำหรับประเทศไทยควรจะต้องระมัดระวังอยู่มาก

3.1.7 ปัญหาเรื่องกลวิธีของคอมมิวนิสต์

เป็นปัญหาที่ทราบกันอยู่แล้วว่า สถานการณ์ของบ้านเมืองรอง ๆ ประเทศของเรามีแต่ความยุ่งเหยิงมีการรบราฆ่าฟันกันเอง ระหว่างชนในชาติเดียวกันเป็นเหตุให้สูญเสียพลเมืองและทรัพย์สินของชาติไปอย่างมากมา โดยไม่ก่อให้เกิดผลดีแก่บ้านเมืองแต่อย่างใดเลยทั้งนี้โดยการกระทำของพวกนิยม ลัทธิคอมมิวนิสต์ เพื่อหวังผลในการขยายอิทธิพลตามแบบของผู้นิยมดังกล่าวนั้น หากชาติใดประเทศใดมีกำลังเข้มแข็งสามารถต่อต้านป้องกันได้ ฝ่ายคอมมิวนิสต์ก็ใช้วิธีการแทรกซึม บ่อนทำลายโดยอาศัยเหตุผลหลายประการเป็นช่องทางแทรกซึมเข้าไปในหมู่ประชาชน เป็นเหตุที่ประชาชนยากจน ประชาชนที่รับการศึกษาไม่เพียงพอ หรือความแตกต่างกันในเรื่องศาสนา ภาษา และวัฒนธรรม ตลอดจนชนชั้นกรรมนิยมประเพณี เหล่านี้เป็นต้นสำหรับกรณีของจังหวัดชายแดนภาคใต้ ฝ่ายคอมมิวนิสต์ก็ใช้อาศัยเหตุดังกล่าวชี้แจงให้ เกิดแตกแยกในระหว่างชาติเดียวกัน ซึ่งมีความแตกต่างกันในเรื่องต่าง ๆ ดังกล่าวแล้วข้างต้น

นอกจากนั้น พวกคอมมิวนิสต์ยังเข้ามาเรียงไร เงินทอง บิบบังคับประชาชนให้เงิน ให้เสบียง และให้แจ้งความเคลื่อนไหวของฝ่ายปราบปรามให้ทราบ รวมทั้งพยายามเผยแพร่ลัทธิคอมมิวนิสต์ในหมู่คนจีนตามสวนยางใหญ่ ๆ เพื่อยึดถือหลักการที่คอมมิวนิสต์จีนจะทองครองครองบริเวณทวีปเอเชียส่วนนี้ ยิ่งไปกว่านั้นยังให้ความร่วมมือกับไทยมุสลิมที่คิดแบ่งแยกดินแดนจังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้วยการสอนและฝึกให้รู้จักใช้อาวุธ

ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เติบโตคือพวกโจรจีนที่ทำการต่อต้านอังกฤษเพื่อกอบกู้เอกราชครั้งมาแล้วมาลัยุได้รับเอกราชและสถาปนาเป็นประเทศมาเลเซีย พวกนี้ก็ยังคงดำเนินการต่อไป และหลบหนีเจ้าหน้าที่ฝ่ายมาเลเซียเข้ามาในประเทศไทย และต่อมาเมื่อความอยู่รอดจึงได้ร่วมมือกับชาวไทยอิสลามที่ต้องการแยกดินแดนและคนมาเลเซียบางส่วน โดยเฉพาะพรรคฝ่ายค้านในมาเลเซีย คือ พรรคแพนมาลายันอิสลามิก พาร์ตี้ (Pan Malayan Islamic Party (PMIP) ซึ่งพรรคนี้เสนอในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรมาเลเซียหลายครั้งให้รัฐบาลมาเลเซียพิจารณา รวมจังหวัดชายแดน

ภาคใต้ของประเทศไทยเข้ากับมาเลเซีย ทั้งดำเนินการส่งคนมาติดต่อกับพรรคฝ่ายตนใน
จังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้มีการประชุมเพื่อคบคิดแย่งแยกดินแดนจังหวัดชายแดนภาคใต้
ไปเข้ากับมาเลเซีย นับว่าผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ภาคใต้ของประเทศไทยนี้เป็นพิษเป็นภัย
ต่อประเทศไทยและมาเลเซียอย่างยิ่งจึงเมื่อ พ.ศ. 2491 รัฐบาลไทยและมาเลเซียได้ตกลง
จัดตั้งกองอำนาจการปราบปรามโจรจีนคอมมิวนิสต์ร่วมกันขึ้นเป็นครั้งแรกและได้กระทำการ
ปราบปรามตลอดมา แต่เพราะภูมิประเทศอันว่แยกฝ่ายคอมมิวนิสต์ประการหนึ่ง ยังมีผู้โง่เขลา
หลงเชื่ออีกประการหนึ่ง คอยเป็นหูเป็นตาส่งข่าวความเคลื่อนไหวของฝ่ายปราบปรามให้
ผู้ก่อการร้ายทราบและสนับสนุนผู้ก่อการร้ายในการส่งเสบียงอาหารและเงินทองจึงเป็นการ
ยากที่ฝ่ายปราบปรามจะปราบปรามให้สิ้นซากไปได้

3.2 ปัญหาทาง เศรษฐกิจ

ถ้าเราจะมองถึงปัญหาต่าง ๆ ในแง่ เศรษฐกิจของจังหวัดชายแดนภาคใต้แล้วก็จะพบว่า
การว่างงานแอบแฝง (Disguised unemployment) หมายถึงการว่างงานในลักษณะที่
ไม่ปรากฏออกมาให้เห็นชัดเจน เพราะผู้ว่างงานนั้นดูเหมือนว่ามีงานทำ ทั้ง ๆ ที่ผลจาก
การทำงานของบุคคลผู้นั้นเป็นศูนย์ คือบุคคลผู้นั้นจะทำงานหรือไม่ก็ไม่ช่วยให้ผลผลิตเพิ่มขึ้น
แต่อย่างใดและการทำงานไม่เต็มที่ (Under employment) หมายถึง มีการว่างงานอยู่
เพราะแรงงานที่มีอยู่ไม่ถูกนำมาใช้งานในด้านการผลิตอย่างเต็มที่ มีอยู่ทั่วไปในชนบทของ
ภูมิภาคนี้จากการระดมทรัพยากร กำลังคน มาใช้ประโยชน์ในทางการผลิตอย่างเต็มที่
ปัญหาการออมทรัพย์มีอยู่บ้าง แต่เป็นการออมไว้เฉย ๆ (hoarding) โดยไม่นำไปก่อ
ให้เกิดประโยชน์จากการออม หรือการนำไปลงทุน การใช้จ่ายเงินไปในทางหรูหรา เพื่อ
แสดงถึงความมีหน้ามีตาเมื่อเวลาว่างงานประเพณีนั้น เป็นการสิ้นเปลืองเกินความจำเป็น
ยิ่งไปกว่านั้น ความฝังลึกในชนบทธรรมเนียมประเพณีความเชื่อมั่นในลัทธิศาสนา มีอยู่มาก
จึงเป็นอุปสรรคและปัญหาในการพัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญรุดหน้าได้

โดยที่การ เศรษฐกิจของ จังหวัดชายแดนภาคใต้ขึ้นอยู่กับราคายาง เพราะประชาชน ส่วนใหญ่ มีรายได้จากการทำสวนยาง สมัยใดยางมีราคาสูงขึ้นประชาชนก็จะมีรายได้สูง ตรงกันข้ามหากสมัยใดยางมีราคาตกต่ำลง ประชาชนก็จะมีรายได้ต่ำ เศรษฐกิจในจังหวัด ชายแดนภาคใต้อาจจะพลอยซบเซาลงไปด้วย เพื่อให้ทราบถึงมูลเหตุอันเป็นอุปสรรคต่อการ ปกครองในทาง เศรษฐกิจ จึงขอแยกพิจารณาปัญหาทาง เศรษฐกิจออกเป็น 2 ทางคือ ปัญหา เรื่องการอาชีพ และปัญหา เรื่องการคมนาคม

3.2.1 ปัญหาเรื่องการอาชีพ

ทั้งนี้กล่าวมาแล้วว่า ประชาชนส่วนใหญ่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ประกอบอาชีพ กสิกรรมและยางก็เป็นต้นตอของรายได้ที่สำคัญที่สุดของกสิกรในแถบนี้ ซึ่งเป็นทั้งผู้ผลิตและ ผู้รับจ้างกรีกยางโดยได้รับค่าจ้าง เป็นส่วนแบ่งจากยางที่กรีคไค ฉะนั้นการที่ราคายางมีความ โนมเอียงในทางลดต่ำลงจึงกระทบกระเทือนรายได้ของกสิกร เหล่านี้โดยตรงทั่วหน้ากันไปหมด โดยที่ราคายางเป็นปัญหาสำคัญที่สุดของภาคใต้ ทั้งนี้ปัญหาเรื่องการอาชีพ ผู้เขียนจึงใคร่ขอ พิจารณาเฉพาะปัญหาเรื่องยาง เป็นสำคัญ

อันที่จริงราคายางที่ซื้อขายในปัจจุบัน ยังนับว่ามีผลตอบแทนดีกว่าข้าว แต่ถึง กระนั้นก็ที่ยอมรับว่า การที่ราคายางตกต่ำ ทำให้ฐานะของกสิกรทรุดลง เป็นอันมากข้อ สำคัญที่พึงระลึกคือทาง โนมของราคายางนี้จะตกต่ำลงอีกต่อไปหรือไม่ อนาคตของราคายาง จึงเป็นเรื่องที่จะพึงวินิจฉัยอย่างยิ่ง แต่ในการที่จะวินิจฉัยอนาคตนั้น จำต้องพิจารณาสาเหตุ ที่ทำให้ราคายางตกต่ำเสียก่อน เท่าที่ประมวลได้สม เนื่องจากการแข่งขันกับยางสังเคราะห์เป็น ประการสำคัญ โดยปรากฏว่าในระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง สหรัฐอเมริกาเป็นประเทศแรก ที่ตั้งโรงงานผลิตยางสังเคราะห์ขึ้น โรงงานนี้เป็นของรัฐบาล และมีมูลค่าถึง 700 ล้าน- เหรียญอเมริกัน ในชั้นแรกยางสังเคราะห์มีคุณภาพต่ำกว่ายางธรรมชาติมาก และมีต้นทุน การผลิตสูง พอสงครามยุติลงมีบางคนคิดว่าการผลิตยางสังเคราะห์อาจต้องล้มเลิก แต่ รัฐบาลสหรัฐอเมริกาก็ดำเนินการยางสังเคราะห์ต่อไป (ไคชายให้เอกชนใน พ.ศ. 2498)

เพราะเห็นว่ายาง เป็นยุทธปัจจัยและแหล่งผลิตยางธรรมชาติอยู่ห่างไกล ไม่เป็นการปลอดภัยที่จะพึ่งเฉพาะยางธรรมชาติ อีกประการหนึ่งความต้องการได้เพิ่มขึ้นมาก เกินกว่าที่ยางธรรมชาติจะผลิตได้ทัน การผลิตยางสังเคราะห์จึงได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว หลายประเทศได้ตั้งโรงงานผลิตขึ้นตามสหรัฐอเมริกา และได้มีการปรับปรุงคุณภาพของ ยางสังเคราะห์ให้มีคุณภาพดีขึ้น จนมีเกือบบางชนิดที่จะใช้แทนยางธรรมชาติได้

จากการพิจารณาถึงสาเหตุที่ทำให้ยางราคาคงต่ำข้างต้น จะเห็นได้ว่า ขณะนี้ยางธรรมชาติที่ผลิตได้สามารถจำหน่ายได้หมด ปัญหาของยางธรรมชาติจึงไม่ใช่ปัญหา เรื่องการตลาดหรือ เรื่องการผลิตเกินความต้องการ แต่อยู่ที่เรื่องราคาซึ่งมีแนวโน้มต่ำลง ตามลำดับ ปัญหาที่มีอยู่ว่ายางธรรมชาติจะลดราคาลงไปอีกเพื่อแข่งขันกับยางสังเคราะห์ ได้เพียงไร อนึ่ง ในอนาคตอันตราส่วนการใช้ยางธรรมชาติทั่วโลกจะลดน้อยลงเรื่อย ๆ เมื่อเป็นเช่นนี้ ยางธรรมชาติที่จะถึงคราวประสบกับปัญหาการผลิตเกินความต้องการ ซึ่งจะทำ ให้ราคายางธรรมชาติลดต่ำลงอย่างมากมาย และเศรษฐกิจของผู้ผลิตก็จะต้องได้รับความ กระทบกระเทือนอย่างหนัก

การที่ราคายางมีแนวโน้มต่ำลงและคาดว่าจะต่ำลงอีกในอนาคต เนื่องจาก การผลิตยางสังเคราะห์ดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ประกอบกับราคาสินค้าและบริการมีได้ต่ำลง ไปด้วยกลีบจะมีแนวโน้มในทางสูงขึ้นและสูงขึ้นไปอีก ผลที่จะตามมาคือราษฎรมีรายได้น้อยลง แก่การยังชีพทำให้ฐานะความเป็นอยู่ของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยิ่งยากจนลง ไปอีก ก่อให้เกิดโจรผู้ร้าย นำความไม่สงบสุขมาสู่ประชาชน และเป็นช่องทางให้ฝ่ายตรงข้าม อาศัยเหตุแห่งความยากจนของราษฎร ทลอดจนความไม่สงบที่เกิดขึ้นจากโจรผู้ร้าย โฆษณาชวนเชื่อหรือเข้าแทรกแซงได้ง่ายจะทำให้การปกครองเป็นไปโดยยากลำบาก รัฐบาลแทนที่จะทุ่มเทกำลังคน กำลังงบประมาณเพื่อบูรณะปกครองท้องถิ่นให้เจริญยิ่งขึ้น กลับจะต้องทุ่มเท กำลังส่วนนี้ไปในการปราบปรามเพื่อรักษาความสงบ หากเจ้าหน้าที่หรือข้าราชการกระทำ รุนแรงหรือกระทบกระเทือนต่อความเป็นอยู่ของราษฎร ก็จะก่อให้เกิดความแตกแยกขาด ความสามัคคีและความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันระหว่างข้าราชการ และเจ้าหน้าที่กับประชาชน ยากที่จะแก้ไขได้

ดังนั้นรัฐบาลจะหาช่องทางปรับปรุงอาชีพการทำสวนยาวให้ดีขึ้น โดยส่งเสริมให้ราษฎรดำเนินการใหญ่ถูกต้องตามหลักวิชา หรือพิจารณาส่งเสริมอาชีพอื่นเพื่อให้ราษฎรได้มีอาชีพเป็นหลักฐานมั่นคง พร้อมกับอบรมให้ราษฎรรู้จักประหยัด ไม่สุรุ่ยสุร่าย รู้จักเก็บหอมรอมริบ ไม่ควรจ่ายในสิ่งที่ฟุ่มเฟือยไร้ประโยชน์ต่อไป

3.2.2 ปัญหาเรื่องการค้าคนนาคน

ดังที่กล่าวมาแล้วว่า ในท้องที่จังหวัดชายแดนภาคใต้ มีทางหลวงแผ่นดินและทางรถไฟใช้เป็นทางคมนาคมติดต่อสะดวกพอสมควร โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เส้นทางสายประชาชนของภาคใต้นับแต่ชายแดนซึ่งติดต่อกันระหว่างประเทศไทยกับมาเลเซีย จนกระทั่งถึงกรุงเทพฯ นั้นได้ทำการลาดยางและปรับปรุงเสร็จเรียบร้อยแล้ว อาจจะเดินทางโดยรถยนต์จากสุโขทัยเขตแดนของพระราชอาณาจักรไทย มาถึงกรุงเทพฯ ได้โดยไม่ติดขัดในเรื่องยานพาหนะ ไม่ตกหลุม ไม่ชรุชระแค้นอย่างใดทั้งสิ้น

แต่ถึงอย่างไรก็ดี จังหวัดชายแดนภาคใตียังขาดทางหลวงจังหวัด และทางหลวงชนบทอย่างมาก ทั้งนี้เนื่องด้วยงบประมาณจำกัด ทางที่ใช้อยู่เกือบทั้งหมดเป็นทางเดินซึ่งแทนจะใช้ไม้ไผ่ในฤดูฝน หรือในบางสายรถยนต์ไม่สามารถจะเดินได้ตลอดทาง¹ รถยนต์ก็ไม่สามารถที่จะเข้าไปรับสินค้าได้ถึงในหมู่บ้าน ทำให้ราษฎรไม่สามารถส่งผลผลิตในตลาดได้ จึงต้องถูกพ่อค้าคนกลางกดขี่เอาเสมอ ๆ สินค้าจากภายนอกก็ไม่อาจจะหลั่งไหลเข้าสู่หมู่บ้านได้เท่ากับชาวชนบทในภูมิภาคนี้ถูกกักขังโดยไม่มีทางออก ไม่มีโอกาสเปิดหูเปิดตา การเศรษฐกิจจึงไม่เจริญไปเท่าที่ควร² ยิ่งไปกว่านั้น ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ที่ไม่สามารถให้บริการหรือเยี่ยมเยียนดูแลทุกข์สุข และให้หลักประกันในความปลอดภัยได้อย่างทั่วถึง เมื่อมีเหตุการณ์

¹ สำนักงานสภาพัฒนาการ เศรษฐกิจแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี แผนพัฒนาภาคใต้

พ.ศ. 2507-2529

² กรมการ พัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย เศรษฐกิจไทย หน้า 7 - 8

ร้ายเกิดขึ้นหรือราษฎร เกิดโรคร้ายไข้เจ็บ ก็ยากแก่การติดตามปราบปรามหรือเข้าไปช่วยเหลือ
 ใต้อย่างสะดวกรวดเร็ว ในทำนองเดียวกัน เมื่อฝ่ายประชาชนต้องการจะติดต่อกับทาง
 ราชการ ก็ไม่อาจจะทำได้โดยสะดวก ทำให้ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่กับประชาชนห่างไกลกัน
 มากยิ่งขึ้น ขาดสัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน ปัญหาการขาดเส้นทางคมนาคมนี้ นับว่าเป็นอุปสรรคต่อการ
 ปกครองอย่างยิ่ง

สำหรับ ในด้านการสื่อสารและการ ประชาสัมพันธ์ ถึงแม้จังหวัดชายแดนภาคใต้
 จะมีสถานีวิทยุประจำท้องถิ่น การไปรษณีย์โทรเลข โทรศัพท์ ตลอดจนหนังสือพิมพ์บางฉบับ
 แล้วก็ตาม แต่ไม่อาจกล่าวได้ว่านั้นไปโดยทั่วถึงทุกท้องที่ แม้แต่วิทยุกระจายเสียงมีกำลัง
 ส่งพอให้แก่ตัวเมืองเท่านั้น ประกอบกับการจักรายการไม่ตรงกับรสนิยมของชาวไทยมุสลิม
 ในจังหวัดภาคใต้วัย จึงไม่เป็นที่น่าสงสัยที่ราษฎร ส่วนใหญ่ในจังหวัดเหล่านี้มักจะฟังวิทยุ
 หรืออ่านหนังสือพิมพ์จากประเทศมาเลเซีย ทำให้ชาวบ้านขาดความคิด ความรู้ เกี่ยวกับความ
 เป็นพลเมือง และขาดความสนใจต่อบ้านเกิดเมืองนอนของตน ย่อมจะไม่เป็นผลดีต่อการ
 ปกครอง

โดยที่จังหวัดเหล่านี้เป็นจังหวัดปลายทางและมีปฏิภินยาน้ำค่านิ่ง เพราะ
 สถานการณ์ในปัจจุบันเกี่ยวข้องกับอยู่จึงควรจะได้มีการปรับปรุงทั้งทางจังหวัดและชนบทให้ได้
 มาตรฐานทั้งในด้านแนวทาง ความปลอดภัย และในด้านความมั่นคงแข็งแรงให้ใช้ได้
 ตลอดฤดูกาล การมีถนนที่สะดวกเท่ากับเป็นการลดต้นทุนในการผลิต ทำให้มีรายได้สูงขึ้น
 ในตัวควายและสามารถแข่งขันกับตลาดภายนอกได้ ส่วนในด้านการสื่อสารและการ ประชาสัมพันธ์
 นั้นควร จะปรับปรุงให้สามารถ ฃบริการแก่ประชาชนได้อย่างทั่วถึงทุกท้องที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
 ด้านวิทยุกระจายเสียง และโทรศัพท์ ควร จะให้สามารถรับฟัง และรับภาพได้ชัดเจนทุกแห่ง
 โดยการ เพิ่มกำลัง ส่งขึ้นอีก นอกจากนี้การ จักรายการ ก็ควร จะให้ตรงกับรสนิยมของประชาชนควาย

3.3 ปัญหาทางสังคม

ทั้งที่กล่าวมาแล้วว่า จังหวัดชายแดนภาคใต้มีสภาพทางสังคมแตกต่างไปจากจังหวัดอื่น ๆ ของประเทศอยู่หลายประการ กล่าวคือ ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่เกี่ยวข้องกับศาสนาอิสลามเป็นส่วนใหญ่ การศึกษาอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำมาก นอกจากนี้ประชาชนเฉพาะ 3 จังหวัด คือ จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาสไม่นิยมพูดภาษาไทยใช้ภาษามลายูเป็นสื่อกลางในการติดต่อธุรกิจประจำวัน และมีจำนวนไม่น้อยที่พูดภาษาไทยไม่ไ้เพื่อใหทราบถึงปัญหาอันเป็นอุปสรรคต่อการปกครองในทางสังคมส่วนนี้ อย่างแท้จริง จึงได้แบ่งการพิจารณาปัญหาทางค่านี้ออกเป็น 4 ทาง คือ ปัญหาเรื่องภาษา ปัญหาเรื่องศาสนา ปัญหาเรื่องขนบธรรมเนียมและวัฒนธรรม และปัญหาเรื่องการศึกษา ซึ่งจะไ้พิจารณาปัญหาทั้งกล่าวตามลำดับดังต่อไปนี้

3.3.1 ปัญหาเรื่องภาษา

เนื่องจาก ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ยกเว้นจังหวัดสตูล ส่วนใหญ่ใช้ภาษามลายูเป็นสื่อกลางในการติดต่อ ไม่นิยมพูดภาษาไทย การที่ประชาชนในจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส ไม่นิยมพูดภาษาไทยอย่างที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนี้ บ่อมเป็นปัญหาสำคัญในด้านการปกครองประการหนึ่งดังนี้เพราะ¹

"...ข้าราชการส่วนใหญ่ที่ประจำอยู่ ณ จังหวัดเหล่านี้พูดภาษามลายูไม่ไ้ และส่งออกไปจากส่วนกลาง มีที่ท่าเขาถึงชาวเมืองไม่สนิท ซึ่งการกระทำดังนี้เป็นการก่อให้เกิดการแตกแยกและระหม่มขึ้น ฉะนั้น ในเมื่อมีการเคลื่อนไหวในทางปฏิกิริยาเกิดขึ้น ข้าราชการไทยมักจะทราบเหตุการณ์นี้ไ้ช้ากว่าปกติเพราะไม่ทราบและเข้าใจภาษาพื้นเมืองนั่นเอง...."

¹ อภัย จันทรวิมล ปัญหาเกี่ยวกับจังหวัดภาคใต้ หน้า 49

นอกจากนั้น การมีภาษาพูดที่แตกต่างไปจากประชาชนส่วนใหญ่ในชาติ จึงสำคัญผิดไปว่าคนไทยไม่ใช้คนไทย พยายามคิดแยกตัวออกจากประเทศไทย ทั้งนี้เพราะความไม่สามารถเข้าใจซึ่งกันและกันเป็นอันคืบแรก และจะนำไปสู่ความรู้สึกแบ่งแยกในอันคืบถัดไป ยิ่งภาษามลายูท้องถิ่นที่ใช้พูดกันในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไม่มีคำแปลความหมายเฉพาะว่า "สัญชาติ" ลงใช้คำว่า "บาซอ" ซึ่งแปลได้ทั้ง "สัญชาติ" และ "ภาษา" ร่วมกัน เมื่อคนที่พูดภาษามลายูใช้คำว่า "บาซอมลายู" ก็จะแปลได้โดยอัตโนมัติว่า "สัญชาติมลายู" ไปในตัว เป็นผลให้ชาวไทยอิสลาม ส่วนใหญ่ลงความเห็นใหญ่ทรหลานของทวีเรียนภาษามลายู และภาษาอาหรับ คงมีอยู่เพียงส่วนน้อยที่ทำการเรียนภาษาไทย ด้วยเหตุนี้ผู้นำทางศาสนาอิสลามบางคนฉวยโอกาสในเรื่องภาษาหาประโยชน์เข้าตน ทำการสอนประชาชนให้เกลียดชังการเรียนภาษาไทย อ้างว่าภาษาไทยเป็นภาษาของพุทธศาสนา อิสลามต้องพูดภาษามลายูเท่านั้น จึงทำให้การคบค้าสมาคมในสังคมชนบทอยู่ในวงจำกัดเฉพาะอิสลาม และเฉพาะบุตรชาดการผสมผสานทางวัฒนธรรมต่อกัน และมีจำนวนไม่น้อยตอบว่าจะเสียใจมากถ้ามีชาวพุทธหลาย ๆ ครอบครัวอพยพเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านของตน¹

ยิ่งไปกว่านั้น การนำเอาภาษาของประเทศข้างเคียงมาใช้ในชีวิตประจำวัน ทำให้ชาวต่างประเทศเข้าใจผิดไปด้วย โดยเรียกชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ว่า "ไทยมลายูในภาคใต้ของประเทศ" (Thai Malays of South Thailand) ทั้งนี้เพราะถือภาษาเป็นเครื่องตัดสิน

สาเหตุที่ประชาชนไม่นิยมพูดภาษาไทยนั้น อาจแยกออกพิจารณาได้ 2 ทางคือ²

- 3.3.1.1 ผู้ที่พูดภาษาไทยไม่ได้เลย
- 3.3.1.2 ผู้ที่พูดภาษาไทยได้แต่ไม่ยอมพูด

¹ วาที่ ร.ศ. ฉาย อินทรสกุล และคณะ การศึกษาและกรมอนามัย 4 จังหวัดภาคใต้

² พล.ต.จำลอง สารระนาถ ล.ค. หน้า 61 - 62

สำหรับในปัจจุบันนี้ รัฐบาลมีนโยบายที่จะให้ข้าราชการที่รับราชการประจำ อยู่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้สามารถพูดภาษามลายู ซึ่งเป็นภาษาพื้นเมืองในท้องถิ่นได้ ควบคู่กับภาษารัฐ เรื่องให้รัฐชนบธรรมเนียมประเพณีของชาวไทยอิสลาม ทั้งนี้ เพื่อมุ่งผลการ เข้าถึงจิตใจของราษฎรอย่างแท้จริง และเป็นวิธีหนึ่งที่จะเข้าถึงประชาชนตามนโยบายของ รัฐบาล เพื่อมิให้เกิดผลในการปกครอง โดยได้จัดวางโครงการเพื่อการนี้ขึ้น 2 โครงการ คือ โครงการศึกษาอบรมวิชามลายูและโครงการศึกษาภาษาวัฒนธรรมท้องถิ่นของข้าราชการ จังหวัดชายแดนภาคใต้

3.3.2 ปัญหาเรื่องศาสนา

ได้กล่าวมาแล้วว่า จังหวัดชายแดนภาคใต้พลเมืองนับถือศาสนาอิสลามเป็น ส่วนใหญ่และจังหวัดสตูล เป็นจังหวัดที่มีพลเมืองนับถือศาสนาอิสลามมากที่สุด ทำให้จำนวน เปรอ์ เซนค์ของผู้นับถือศาสนาอิสลามกับพุทธศาสนา มีจำนวนเหลื่อมล้ำกันมาก ความขัดแย้ง จึงมีที่มาจากศาสนาเป็นส่วนใหญ่

สาเหตุของความขัดแย้งในเรื่องศาสนาในจังหวัดชายแดนภาคใต้พอจะสรุป ได้เป็นข้อ ๆ ได้ดังนี้

3.3.2.1 ชายไทยอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ นับถือศาสนาอิสลามจริง แต่ส่วนมากไม่รู้ซึ่งในแก่นแท้ของศาสนา คือรูปร่างไม่รูปร่าง

3.3.2.2 ผู้นำทางศาสนาบางคนใช้ศาสนาเป็นเครื่องหาประโยชน์ ไม่ยอมสั่งสอนหลักที่ถูกต้องหรือแก่นแท้ของศาสนาแกมุสลิม บิหมิงหลักศาสนาที่แท้จริง เพื่อประโยชน์ของตน

3.3.2.3 ชาวไทยอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ไม่สนใจหลักธรรมของ ศาสนาอื่น เห็นว่าการรู้เรื่องของศาสนาอื่นเป็นบาป รังเกียจคนนอกศาสนา ซึ่งบางสมัย บางท้องถิ่นรุนแรงจนถึงกับรังเกียจที่จะพูดหรือฟังภาษาอื่นที่ไม่ใช่ภาษามลายู ซึ่งเข้าใจกัน กันเองว่าเป็นภาษาของเขาเหล่านั้น

3.3.2.4 เพราะความเคร่งครัดในศาสนา ถือศาสนาเป็นหลักดำเนินชีวิตอย่างจริงจัง จนกลายเป็นการแบ่งชาติว่า คนที่นับถือศาสนาอิสลามไม่ใช่คนไทย ซึ่งในเรื่องนี้ย่อมเป็นภัยต่อความมั่นคงของประเทศเป็นอย่างยิ่ง

3.3.2.5 จากการเผยแพร่ศาสนาที่ถูกวิธี ทั้งนี้อาจจะเป็นภัยผู้นับถือศาสนาที่ไม่ค่อยสนใจในการศึกษาและไม่ยอมรับแบบของการศึกษาศสมัยใหม่ จึงมีวิธีการเผยแพร่ศาสนาแต่ด้วยวิธีเก่า ๆ ไม่ปรับปรุงให้เหมาะสมกับกาลสมัยความรู้ทางศาสนานี้ จึงขยายออกไปสู่ผู้นับถือไม่สมบูรณ์ และผู้รับความรู้ไม่ค่อยได้รับความรู้หลักธรรมที่ถูกต้อง

3.3.2.6 หลักของศาสนาบางอย่างที่ขัดกับกฎหมาย เช่น เรื่องกรรมกรศาสนาอิสลามก็บัญญัติไว้กว่า เด็กหญิงอาจมีสามี หรือแต่งงานได้เมื่อมีประจำเดือนเด็ก ๆ 12-13 ปี บางคนร่างกายสมบูรณ์ก็มีประจำเดือนแล้วเด็กเหล่านี้เขาแต่งงานกันแล้วซึ่งตามกฎหมายแล้วยังไม่ยอมให้มีสามีข้อนี้ขัดกับกฎหมายตรง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

3.3.2.7 ข้าราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนมากเป็นไทยพุทธขาดความรู้ความเข้าใจในศาสนา ความไม่รู้ไม่เข้าใจจึงเป็นเหตุให้ทำอะไรที่ขัดกับความรู้สึกของประชาชนในค่านศาสนาอยู่บ่อย ๆ ยิ่งกว่านั้นด้วยความรู้ไม่สนใจศึกษา บางคนกลับไปดูหมิ่นศาสนาของเขาไม่ใช่ออย่างนั้น ไม่ถูกต้องอย่างนี้ จึงเป็นสาเหตุให้ชายไทยอิสลามเป็นความไม่ชอบคน นอกศาสนายังขึ้นไปอีก และมีความรังเกียจอยู่ในที่ ดังจะเห็นได้ว่า ถ้าเป็นข้าราชการที่นับถือศาสนาอิสลามก็จะได้รับนับถือมากกว่า เช่น ปลัดอำเภอที่นับถือศาสนาอิสลามที่ประจำอำเภอในจังหวัดชายแดนภาคใต้ชาวบ้านชอบเรียกว่า "ปลัดฆาละยา" เป็นต้น

ในเมืองพลเมืองของจังหวัดชายแดนภาคใต้นับถือศาสนาอิสลามเป็นส่วนใหญ่ ทั้งกล่าวมาแล้ว อิทธิพลของศาสนาอิสลามจึงทำให้ประชาชนส่วนใหญ่มีวัฒนธรรม ประเพณีนิยม และภาษาพูดแตกต่างไปจากชาวไทยทั่วประเทศ ซึ่งนับถือศาสนาพุทธ เป็นเหตุให้ชาวไทยอิสลามคิดแยกตัวอยู่เสมอว่าตนเองไม่ใช่คนไทย คิดไปว่าตนเป็นมลายูเช่นเดียวกับชาวมลายูในประเทศสหพันธรัฐมาเลเซีย ทั้งนี้เพราะความยึดมั่นในศาสนาจนเกินไปจนทำให้การคบค้าสมาคมอยู่ในวงจำกัดเฉพาะอิสลาม หรือเฉพาะพุทธเท่านั้น ขาดการผสมผสานทางด้านวัฒนธรรมต่อกัน

ยิ่งไปกว่านั้น อิทธิพลของศาสนาอิสลามยังมีผลก่อให้เกิดทฤษฎีพิเศษในทางกฎหมายและการปกครองอีกด้วย ทั้งจะเห็นได้จาก การจัดรูปแบบการปกครองของทางราชการที่แตกต่าง กันกับภาคอื่น เพื่อให้เข้ารูปและกลมกลืนกับศาสนาและภาวะของชุมชน ดังนี้

"เกี่ยวกับการศาล ก็ได้มีพระราชบัญญัติว่าด้วยการให้ใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาสและสตูล พ.ศ. 2489 โดยพระราชบัญญัตินี้ ในการวินิจฉัยชี้ขาดคดีแพ่ง เกี่ยวกับ เรื่องครอบครัวและมรดก ซึ่งอิสลามมิยกน เป็นโทษและจำเลย หรือผู้เป็น เสนอขอในคดีไม่มีข้อพิพาท ให้ใช้กฎหมายอิสลามแทนบทบัญญัติ แห่งประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ที่ว่าด้วยครอบครัวมรดก เว้นแต่บทบัญญัติว่าด้วยอายุความมรดก ซึ่งยังต้องใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บังคับ เกี่ยวกับ การศาสนา โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย ใ้บัญญัติให้สิทธิเสรีภาพบริบูรณ์ในการนับถือศาสนา โดยพระมหากษัตริย์ทรงเป็นศาสนูปถัมภก จึงได้ตราพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภฝ่ายอิสลาม พ.ศ. 2488 เพื่อที่จะสงเคราะห์และคุ้มครองอิสลามมิยกนให้ได้ประกอบศาสนกิจตามศรัทธา เลื่อมใสของตน และสนับสนุนในกิจการศึกษา ศาสนา โดยให้มีคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย เป็นที่ปรึกษาแก่กระทรวงมหาดไทย และกระทรวงศึกษาธิการ และมีตำแหน่งจุฬาราชมนตรี เป็นประธานกรรมการกลาง นอกจากนี้ยังมีกรรมการอิสลามประจำจังหวัดที่มีประชาชนนับถือจำนวนมากพอควรอีกด้วย ส่วนสถานที่ใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาทุกวันศุกร์ หรือสูเหรานั้น ก็ได้มีกรรมการสำหรับบริการกิจการ และจัดทรัพย์สินให้ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยไว้ด้วย โดยอาจเป็นพระราชบัญญัติคุ้มครองอิสลาม พ.ศ. 2490 ให้ความคุ้มครองไว้....."

จึงเห็นได้ว่า ศาสนาอิสลามมีอิทธิพลก่อให้เกิดปัญหาในทาง การปกครองของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณจังหวัดชายแดนภาคใ้ทุกยุคทุกสมัย ซึ่งรัฐบาลไม่ว่ายุคใดสมัยใดจะต้องพยายามจัดรูปแบบการปกครองทางผ่อนคลาย หรือกลมกลืนกับศาสนาอิสลามเสมอมา

การแก้ปัญหาเรื่องศาสนานี้ จึงอยู่ที่การหาทางปลุกฝังความเป็นไทยให้แก่มุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ให้รู้จักว่าศาสนามีใช้ชาติ เป็นเพียงเครื่องมือที่ตนให้เป็นคนที่ละความชั่ว ให้รู้ว่าอยู่ในแผ่นดินไทยอันมีองค์พระมหากษัตริย์เป็นประมุข และพยายามให้ละทิ้งความเชื่อถือที่มลายูทาง ๆ เสีย วิธีการดำเนินการในเรื่องนี้จะต้องดำเนินการควบคู่กันไปทั้งในค่านิยมประเพณีและให้การให้การศึกษา และควรพยายามถึงสังคมของไทยมุสลิมให้คลุกเคล้าเข้ากับสังคมไทยพุทธด้วยการปรับปรุงให้ทั้ง 2 สังคมได้มีการติดต่อกันมากยิ่งขึ้น

3.3.3 ปัญหาเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น

จังหวัดภาคใต้ของไทยนับแต่จังหวัดชุมพรลงมาจนถึงนราธิวาส รวม 14 จังหวัด ใน 10 จังหวัดมีจังหวัดชุมพร ระนอง สุราษฎร์ธานี นครศรีธรรมราช ตรัง พัทลุง กระบี่ ภูเก็ต พังงา และสงขลา มีขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นเกี่ยวแก่ชีวิต ทั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย ปฏิบัติเหมือนหรือเกือบเหมือนกันทุกแห่ง ถ้าพูดถึงสาระสำคัญส่วนใหญ่แล้ว ไม่มีความผิดแตกต่างกัน จะมีบ้างก็เพียงส่วนน้อย ส่วนอีก 4 จังหวัด คือจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล หรือที่เรียกว่าจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งมีประชาชนส่วนมากนับถือศาสนาอิสลามมีขนบธรรมเนียมประเพณีที่แตกต่างออกไป และเอนเอียงหนักไปทางศาสนา หรือเกี่ยวข้องกับศาสนาเกือบทั้งหมด สำหรับผู้ที่นับถือศาสนาพุทธในจังหวัดนี้ ก็คงถือขนบธรรมเนียมประเพณีตามแบบอย่างของ 10 จังหวัดดังกล่าวข้างต้น โดยเฉพาะจังหวัดสตูล ซึ่งแต่เดิมที่เคยอยู่ในความปกครองของนครศรีธรรมราชและสงขลา ขนบธรรมเนียมประเพณีโดยทั่วไปจึงมีส่วนคล้ายคลึงกับขนบธรรมเนียมประเพณีของนครศรีธรรมราชและสงขลา เว้นแต่ขนบธรรมเนียมประเพณีในค่านิยมศาสนา จึงมีส่วนคล้ายคลึงกับจังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ดังนั้นปัญหาในเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณีจึงไม่แตกต่างไปจาก ปัญหาในเรื่องภาษาและศาสนาเลย กล่าวคือ

ข้าราชการที่เข้าไปประจำอยู่ปฏิบัติงานในจังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะข้าราชการที่ย้ายไปจากส่วนกลาง และเป็นไทยพุทธส่วนใหญ่ไม่มีความรู้ หรือความเข้าใจ ในภาษา ศาสนาและขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวไทยอิสลาม อันเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญหาในทางปกครองภูมิภาคส่วนนี้ เพราะนอกจากจะไม่สามารถเข้าถึงประชาชนได้แล้วยังทำให้ก่อให้เกิดการแบ่งแยกอีกด้วย ปัญหาจึงมีอยู่ว่า ข้าราชการซึ่งเป็นตัวจักรสำคัญที่จะทำให้นโยบายการปกครองสำเร็จ จุลลวงไปทั่วทั้งนั้นทำอย่างไรจึงจะเข้าถึงขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น ทำอย่างไรจึงถือเป็นนโยบายสำคัญว่า จะได้พัฒนาผู้ซึ่งนับถือศาสนาอิสลาม และมีขนบธรรมเนียมประเพณีเกี่ยวข้องกับศาสนาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นกรณีพิเศษ เพื่อเป็นการสนองนโยบายของรัฐบาลให้สำเร็จ จุลลวงไปทั่วทั้งนี้¹

นอกจากไม่รู้ไม่เข้าใจภาษา ศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณีของจังหวัดชายแดนภาคใต้แล้ว ยังมีข้าราชการอีกมากไม่ยอมรับรู้ในสิ่งเหล่านี้ ชอบประพฤติกินชรักกินประเพณีและศาสนาของชาวพื้นเมืองเสมอ ๆ เช่น ชอบเสพสุราในชุมชนอิสลาม ซึ่งชาวอิสลามถือว่าผิดมารยาทและผิดหลักศาสนาอย่างยิ่ง หรือชอบเอาเนื้อหมูไปรับประทานในหมู่บ้านอิสลาม โดยไม่สนใจไม่แยแสต่อความรังเกียจของชาวพื้นเมือง เหล่านี้ล้วนเป็นชนวนที่ก่อให้เกิดความแตกแยกและกระทบกระเทือนต่อการปกครอง

ยิ่งไปกว่านั้น ข้าราชการซึ่งไม่รู้และไม่เข้าใจในภาษา ศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณีอยู่แล้ว แทนที่จะให้ความสนใจศึกษาหาความรู้ เพื่อผลในการปฏิบัติราชการให้สามารถเข้าถึงประชาชนได้ กลับไปทูลหมิ่นว่า ขนบธรรมเนียมประเพณี ศาสนา และภาษาของเขาไม่ดี ไม่ถูก เป็นของต่ำ คร่ำครึ เป็นก้นจิ้ง เป็นสาเหตุให้ชายไทยอิสลามไม่ชอบคนนอกศาสนา หรือคนที่นับถือศาสนาอื่นยิ่งขึ้นไปอีก

¹ นายศรีวิทย์ มุทธรักษ์ และนายโมฮัมหมัด อับดุลกาเอร์ "การศึกษาภาษาและศาสนา"

เมื่อชาวไทยอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีชนบทนิยมประเพณีที่
เอนเอียงหนักไปทางศาสนา หรือเกี่ยวข้องกับศาสนาเกือบทั้งหมด ปฏิบัติศาสนาอย่าง
เคร่งครัดและถือว่าชนบทนิยมประเพณีที่ปฏิบัติอยู่นั้นมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าศาสนา
ประกอบกับการปกครอง กับชนบทนิยมประเพณีและศาสนาเป็นของคู่กัน ฉะนั้น ชำราชการ
ซึ่ง เป็นตัวจักรสำคัญจะต้อง ไขकुลยพิเนิจพิจารณาเพิ่มเติมการ ปฏิบัติให้เหมาะสมกับกาลเทศะ
ไม่กระทำกรใกอื่น เป็นหนทางใหม่อง เห็นว่าเป็นการบีบบังคับ หรือตั้งข้อรัง เกียจหรือ
กีดกันลัทธิศาสนาและชนบทนิยมประเพณีของชาวไทยอิสลาม อันจะเป็นทางนำมาซึ่ง
ความเคารพนับถือและยำเกรงได้¹

แต่ถึงอย่างไรก็ดี รัฐบาลก็มีใกนึ่งนองใจ ใกพยายามชจกัญหานี้เสนอมา
กึ่งจะเห็นใกจากความพยายามของรัฐบาลที่จะให้ชำราชการที่รับราชการอยู่ในจังหวัด
ชายแดนภาคใต้อสามารถ ฤฤภาษามลาญ ซึ่ง เป็นภาษาพื้นเมืองในท้องถิ่นใก และรู้ชนบทนิยม
ประเพณีของชาวไทยอิสลามอันจะเป็นผลใกในทางปกครอง และเป็นทางหนึ่งที่จะชจกัญหา
ทาง ๆ กึ่งกล่าวข้างใกน เพื่อจะใกใกถึงใจใกประชาชนใกอย่างแท้จริงตามนโยบายของ
รัฐบาล ในกรนี้ ทางราชการใกเฉพาะกระทรวงมหาดไทย ใกวางโครงการสำคัญขึ้น
รวม 3 โครงการ คือ

1. โครงการศึกษาอบรมวิชาภาษามลาญ
2. โครงการศึกษาภาษา และวัฒนธรรมท้องถิ่นของชำราชการจังหวัด

ชายแดนภาคใต้อ

3. โครงการศูนย์ประสานงานปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้อ

ทั้ง 3 โครงการนี้จะเป็นประโยชน์ใกน้ันสร้าง เสริมความใกใจใกระหว่าง
ประชาชนกับรัฐบาล และเป็นทางหนึ่งที่จะนำไปสู่การ ใกถึงประชาชนใกอย่างแท้จริงใกที่สุด

¹ ศูนย์ประสานงานปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้อ กรมการปกครอง ที่ระลึกใกพิธีเปิดการ

นอกจากนี้รัฐบาลยัง ใ้มีนโยบายที่จะให้ชาวไทยอิสลามได้เข้าถึงความจงรักภักดีต่อประเทศไทย และส่งเสริมให้ชาวไทยอิสลามได้รับการศึกษาในชั้นอุดมศึกษาให้มากขึ้น

3.3.4 ปัญหาเรื่องการศึกษา

ทั้งที่กล่าวมาแล้ว การศึกษาของประชาชนชายแดนภาคใต้ โดยเฉพาะชาวไทยอิสลามยังอยู่ในระดับต่ำมาก มีผู้รู้หนังสือไม่เกิน 30 เปอร์เซ็นต์ จำนวนเด็กที่เข้าเรียนในโรงเรียนประถมศึกษาามีเพียง 12.5 - 13.5 ของประชาชนทั้งหมด

เนื่องจากชาวไทยอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีมาตรฐานการศึกษาต่ำ ฉะนั้นโอกาสที่จะเข้ารับราชการจึงมีน้อยคน ทำให้ชาวไทยอิสลามเกิดความรู้สึกที่ว่า พวกตนไม่มีส่วนเข้าบริหารบ้านเมือง ไม่มีโอกาสรับราชการ เช่นเดียวกับคนไทยพุทธโดยข้อเท็จจริงแล้วข้าราชการที่นับถือศาสนาอิสลามมีอยู่ไม่มากนัก ที่เป็นนายทหาร นายตำรวจ ข้าราชการพลเรือนชั้นผู้ใหญ่ และบุคลากรชั้นสูงก็มี แต่ส่วนมากเป็นมุสลิมกรุงเทพฯ หรือจังหวัดอื่น ๆ แยกทั้งสิ้นชาวมุสลิมจากจังหวัดชายแดนภาคใต้จะมีบ้างก็เพียงไม่กี่คน¹ และเป็นเพราะการศึกษาของประชาชนอยู่ในเกณฑ์ต่ำ ทำให้ขาดความเฉลียวฉลาดในการพิจารณาและขาดเหตุผลลง เชื่ออย่างงมงาย จึงจะเห็นได้จากบางท้องที่ไม่สนับสนุนให้ประชาชนสร้างส่วน โดยอ้างว่าการ ถ้ายอจจาระทับ ผนังพื้นไม้ก็เป็นสิ่งบาป หรือการ เก็บข้าวควาย เกี่ยวเป็นการไม่เหมาะสม สู้เก็บที่ละรวงไม้ไค้เป็นต้น จึงตกเป็นเหยื่อของผู้ที่ฉลาดกว่าตลอดเวลา และเป็นช่องทางทำให้เกิดอุปสรรคในการพิจารณากันต่าง ๆ ทั่ว²

นอกจากนั้น การที่ประชาชนมีมาตรฐานการศึกษาต่ำ จึงไม่สามารถเข้าใจถึงสิทธิหน้าที่ของพลเมืองที่มีต่อประเทศชาติและไม่เข้าใจควายว่าผู้ที่มีสัญชาติไทยและที่เป็น

¹ พ.อ. ถนอม ไวกนอมสิทธิ์, พ.อ. ปฐม สุนะนังกุล และ พ.ท. สันต์ สุนทรชาติ "การป้องกันและต่อต้านการแทรกซึมบอนทำลาย" เอกสารวิชาการศูนย์ประสานงานปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้ หน้า 10

² พ.ท. จ่าลอง สาระนาค ล.ก. หน้า 36 - 37

คนไทยนั้นไม่จำเป็นต้องนับถือศาสนาพุทธจะนับถือศาสนาอะไรก็ได้ จึงมีความรู้สึกว่าคุณไม่ใช้คนไทย เพียงแต่อยู่ในความปกครองของไทยเท่านั้น จากผลที่ราษฎรมีความหลงเชื่ออย่างงมงายและมีความเข้าใจ ในทางที่ไม่ถูกต้อง จึงเป็นโอกาสอันดีของผู้ที่คิดก่อนทำลาย ที่จะทำการยุแหย่แก่ประชาชน ซึ่งเป็นผลกระทบกระเทือนต่อการปกครอง และความปลอดภัยของประเทศไทยในที่สุดอย่างไม่มีปัญหา

มูลเหตุที่ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีมากรฐานการศึกษาต่ำพอจะสรุปได้ดังนี้

3.3.4.1 สถานศึกษาไม่ทั่วถึง ที่ตำบลหมู่บ้านมีไกล ๆ ราษฎรมีมากเด็กที่จะเข้าเรียนมีมากแต่โรงเรียนไม่มี มีไม่พอ และเป็นเพียงโรงเรียนชั่วคราว ไม่ถาวรสภาพโรงเรียนปลูกสร้างแต่พอกินแคกกินฝนโตไม่สมลักษณะสถานศึกษา

3.3.4.2 ครูมีไม่พอ ที่มีอยู่แล้วก็ไม่ตั้งใจสอนเด็กจริง เพราะครูส่วนมากเป็นไทยพุทธ ไม่ใช่คนไทยพื้นเมือง ต้องไปอยู่ตามตำบล หมู่บ้านไกล ๆ กันดาร เป็นไทยพุทธคนเดียวหรือ 2 คน ในหมู่บ้านซึ่งมีความรู้สึกไม่ค่อยสนิทสนมกับชาวพุทธมากนัก ก็เกิดความว่าเหวไม่อยากจะอยู่ ที่อยู่ที่หนอยู่ไป ไม่ตั้งใจสั่งสอนนักเรียนจริง จึงนักเรียนไม่ตั้งใจศึกษาสภาพท้องที่ จิตใจคนและสิ่งแวดล้อม เพื่อประโยชน์แก่การสอนเด็ก อยู่ไปวันหนึ่ง ๆ เป็นส่วนมาก

3.3.4.3 ชาวบ้านไม่เห็นประโยชน์ที่จะให้ลูกหลานเล่าเรียนตามหลักสูตรของทางราชการ เห็นกันว่าเรียนจบมาก็ไม่ได้ทำอะไร เรียนทางศาสนาจะมีหน้ามีตากว่า จึงหันไปเรียนในปอเนาะกันเป็นส่วนใหญ่

3.3.4.4 การศึกษาในปอเนาะ สะดวกกว่าการเรียนในโรงเรียนของราชการ เพราะไม่มีข้อบังคับ ไม่มีชั้น ไม่มีกำหนดการเรียนซึ่งตรงกับนิสัยชอบความเป็นอิสระ ความสะดวกของชาวจังหวัดชายแดนภาคใต้อยู่แล้ว

3.3.4.5 ชาวมุสลิมพอใจที่จะส่งบุตรหลานไปศึกษาต่างประเทศด้านศาสนา คือ ทางประเทศอาหรับมากกว่า แม้ในปัจจุบันจะตื่นตัวเรื่องการศึกษาขึ้นกว่าเก่า ส่งบุตรหลาน

มาเรียนในกรุงเทพฯ กันบ้างแล้วก็ตาม แต่ก็ยังมีความปรารถนาอันจริง จังที่จะส่งบุตรหลาน ไปศึกษาทางศาสนาอาหรับอยู่มาก เพราะถือว่าถ้าสำเร็จหรือเคยไปศึกษาจากประเทศอาหรับ มาแล้วจะมีหน้ามีตา ผู้คนนับหน้าถือตา เป็นผู้ทรงคุณวุฒิและมีเกียรติ

การแก้ไขมูลเหตุที่ทำให้ประชาชนมีมาตรฐานการศึกษาถึงกล่าวข้างต้นนี้ ย่อมจำเป็นที่จะต้องปรับปรุงการศึกษาให้ดีขึ้น โดยการกำหนดหลักเกณฑ์ที่เหมาะสมตรงกับ จุดประสงค์และการดำเนินการจำต้องทำต่อเนื่องกันไป โดยมีงบประมาณสนับสนุนตามจำนวนที่ เหมาะสม อุปสรรคต่าง ๆ ก็จะหมดสิ้นไปเอง

3.4 ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการ และเจ้าหน้าที่กับประชาชน

ในการปกครองบ้านเมืองนั้น ไม่ว่าจะเป็นการปกครองใด ๆ ถ้าข้าราชการ และ เจ้าหน้าที่กับประชาชน เข้ากันไม่ได้ หรือขาดความสัมพันธ์กันแล้ว บ้านเมืองนั้นก็หมดหา ความสงบสุขมิได้ยิ่งในการปกครองระบบประชาธิปไตย แม้แต่ไม่ได้รับการสนับสนุนจาก ประชาชนในกิจกรรมที่รัฐบาลดำเนิน ไปก็ย่อม เป็นอุปสรรคอย่างมากหรืออาจกล่าวได้ว่า ไม่อาจดำเนินการ ไปได้ทีเดียว ฉะนั้นการ เข้าถึงประชาชนของข้าราชการหรือการมีความ สัมพันธ์ภาพที่ดีต่อกัน ย่อมจะมีความสำคัญยิ่งในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย

ในสมัยสมบูรณาญาสิทธิราช พระมหากษัตริย์เป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตย โดยมี ข้าราชการ เป็นผู้รับสนองพระบรมราชโองการ การปกครองและการจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ เป็นการกระทำต่าง ๆ พระเนตร พระกรรพตามลำดับลงมาจนถึงประชาชนฐานะข้าราชการ จึงอยู่ในลักษณะเจ้าขุนมูลนาย อันเป็นระบบศักดินา (Feudalism) ความรู้สึกสืบเนื่องของ ข้าราชการบางส่วนซึ่งมีมูลฐานจากหลักการปกครองยังฝังแน่นอยู่ในจิตใจ การปฏิบัติราชการ และการวางตัวจึงอยู่ในลักษณะเจ้าขุนมูลนาย และในค่านิยมประชาชนก็มีความรู้สึกเช่นเดียวกัน เป็นการแสดงความยอมรับซึ่งกันและกัน¹ แม้ว่าประเทศไทยจะได้เปลี่ยนแปลงการปกครอง

¹ กระทรวงมหาดไทย คู่มือการ เข้าถึงประชาชน หน้า 3

ประเทศให้อยู่ในลักษณะเป็นระบบประชาธิปไตยมาเป็นเวลา 30 ปีเศษแล้วก็ตาม ก็ยังมีข้าราชการอยู่อีกไม่น้อยที่มีความรู้สึกว่าคุณเป็นผู้มีอำนาจและอยู่ในฐานะเหนือกว่าราษฎร เป็นเหตุให้เกิดความไม่ถูกต้องในการปฏิบัติราชการ เพื่อประโยชน์อย่างแท้จริง¹

มูลเหตุที่ก่อให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการและเจ้าหน้าที่กับประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พอสรุปได้ดังนี้

3.4.1 ประชาชนส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม และส่วนมากพูดภาษาไทยไม่ได้ มักนิยมพูดแต่มลายู จึงทำให้การเข้าถึงประชาชนย่อมกระทำไต่ยาก เพราะความไม่เข้าใจกันในเรื่องภาษายังผลให้เกิดปัญหาในทางการปกครองและการเมืองตามมาเป็นลำดับ

3.4.2 ในท้องที่ซึ่งอยู่ห่างไกลความเจริญในจังหวัดชายแดนภาคใต้ การคมนาคมไม่สะดวก ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ไปไม่ถึงขาดการติดต่อกับโลกภายนอก เป็นไปในลักษณะถูกทอดทิ้ง

3.4.3 มีข้าราชการอีกมากที่ขาดความซื่อสัตย์สุจริต และขาดความเข้าใจต่อสังคมท้องถิ่นไม่ค่อยเอื้อให้เห็นประโยชน์ส่วนตัว การปฏิบัติงานต่อประชาชน ถ้าไม่มีผลประโยชน์ตอบแทน ก็ชอบอ้างระเบียบข้อบังคับของข้าราชการ เป็นข้ออ้างที่จะทำงานให้ราษฎรโดยสะดวก แต่ถ้ามมีประโยชน์ใหม่บางงานก็สะดวก

3.4.4 มีข้าราชการไม่น้อยที่ไม่ค่อยสุจริตกับประชาชน คุณหมิ่นว่าเป็นอิสลาม โง่งมง่ายไม่ยอมยกย่องเจ้าหน้าที่ไม่ตั้งใจอยู่ในเมืองนั้น และไม่ตั้งใจทำงาน คอยแต่เวลาจะย้ายออกจากเมืองหรือจังหวัดนั้น

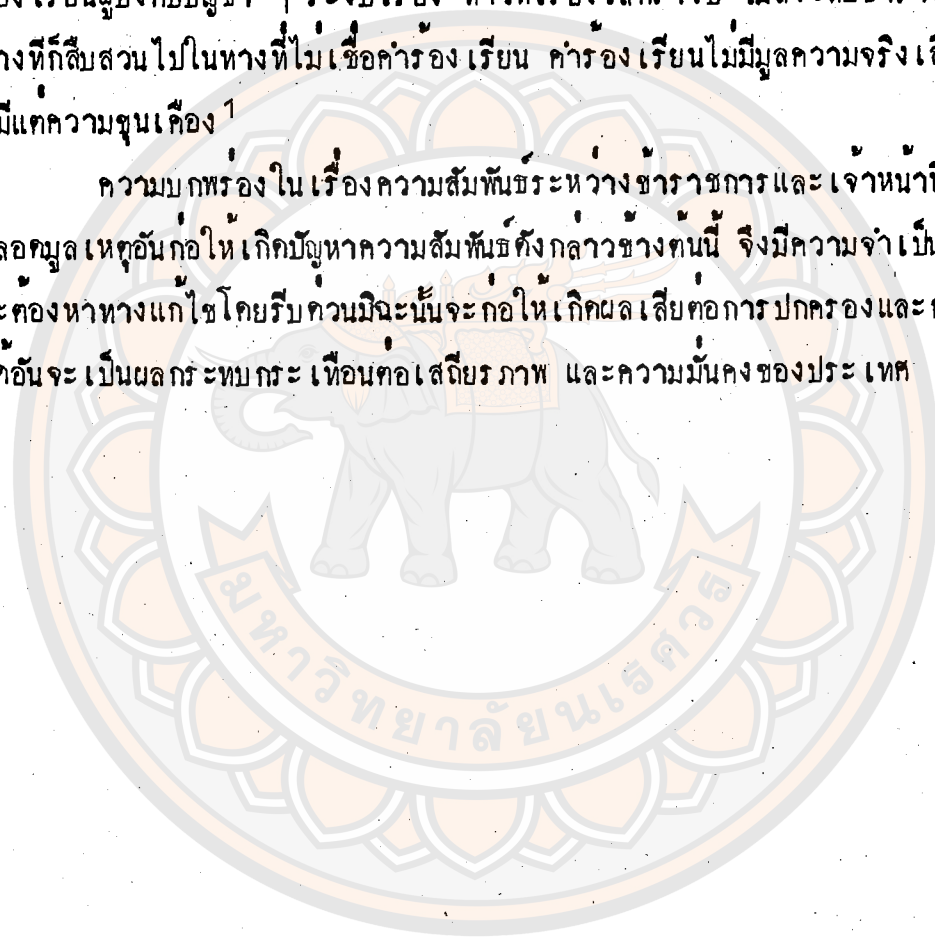
3.4.5 ราษฎรไม่เข้าใจระบบการปกครองและระเบียบของทางราชการ การติดต่อกันไม่ค่อยถูกสายเพราะความไม่เข้าใจ ข้าราชการก็ย้ายเบี่ยง ไม่ใช่หน้าที่ยกยักไปไหนว่าพาเขาจะไปหาไปติดต่อกับใคร ถูกต้องหรือไม่

¹ นายวินัย ชวนประพันธ์ "อิทธิพลของระบบศักดินาในการบริหารราชการ" วารสาร
พัฒนาบริหารศาสตร์ หน้า 425-426

3.4.6 ข้าราชการไม่ให้ความเห็นชอบแก่ราษฎร มีความลำเอียงกับคนบางคน จะให้ความสะดวกพิเศษแก่พวกของตน และไม่คอยสุภาพกับราษฎร

3.4.7 หากข้าราชการประพฤติไม่ดี ทำความเดือดร้อนให้แกราษฎร เมื่อมีการร้องเรียนผู้บังคับบัญชา ๆ ระวังเรื่อง ทำให้เรื่องเลิกราไป ไม่ลงโทษข้าราชการในบังคับบัญชา บางทีก็สืบสวนไปในทางที่ไม่เชื่อคำร้องเรียน คำร้องเรียนไม่มีมูลความจริงเสียทุกที ราษฎร ก็มีแต่ความชุนเคือง¹

ความบกพร่องในเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการและเจ้าหน้าที่กับประชาชน ตลอดจนเหตุอันก่อให้เกิดปัญหาความสัมพันธ์ดังกล่าวข้างต้นนี้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหาทางแก้ไขโดยรีบด่วนมิฉะนั้นจะก่อให้เกิดผลเสียต่อการปกครองและการเมืองใหญ่โต ใต้อันจะเป็นผลกระทบกระเทือนต่อเสถียรภาพ และความมั่นคงของประเทศ

วิธีการดำเนินการแก้ไขปรับปรุงของรัฐบาล

จากที่ได้อธิบายมาแล้วในบทที่ผ่านมา ๆ มาจะเห็นได้ว่าจังหวัดชายแดนภาคใต้ เป็นดินแดนที่เป็นอุปสรรคในการปกครอง จำเป็นอย่างยิ่งที่ทางรัฐบาลต้องพยายามหาทางแก้ไข เพื่อให้การปกครองบรรลุผลตามความมุ่งหมายที่วางไว้ และเพื่อเสริมสร้างให้ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้เข้าใจรัฐบาล และเห็นว่ารัฐบาลมีค้ำคอกหัง จึงจะได้อภิปรายเรื่องต่าง ๆ ในแต่ละด้านต่อไปนี้

4.1 กานการ เมือง และ การ ปกครอง

ตามที่ได้อธิบายมาแล้วว่าชายแดนภาคใต้ของประเทศคือ จังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล ประชาชนในจังหวัดส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลาม ซึ่งยังผลให้มีขนบธรรมเนียมประเพณีแตกต่าง กันกับพล เมือง ส่วนใหญ่ของประเทศและตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกสมัยนิยมให้ประชาชนมีเสรีภาพในการ เลือกนับถือศาสนาเท่าที่ไม่ขัดกับกฎหมาย และศีลธรรมอันดีงาม เพื่อให้ชาวไทยมุสลิมในภูมิภาคนี้อยู่เย็นเป็นสุข สามารถปฏิบัติตามความเชื่อถือของตนได้เท่าที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย และเพื่อผลประโยชน์ในทางการปกครอง เป็นการป้องกันมิให้เกิดความไม่สงบ เรียบร้อยขึ้นได้ ทางราชการจึงตรากฎหมายพิเศษขึ้นไว้บังคับ ดังนี้

4.1.1 พระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายอิสลามในเขตจังหวัดปัตตานี นราธิวาส และสตูล พ.ศ. 2489

ตามความในพระราชบัญญัติฉบับนี้ กำหนดไว้ว่าในการ วินิจฉัยคดีแห่งเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวและมรดกอิสลามศาสนิกชนชั้นต้นในจังหวัดปัตตานี นราธิวาส

ยะลา และสตูล ซึ่งอิสลามศาสนิกชนเป็นทั้งโจทย์ จำเลยหรือเป็นผู้เสนอคำขอในคดีที่ไม่มีข้อพิพาท คือการร้องขอให้ศาลแสดงสิทธิบางอย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งในเบื้องต้นจะเรียกร่องใคร เป็นจำเลยไม่ได้ เช่น ผู้จัดการมรทก หรือขอเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์ เป็นต้น ให้ใช้กฎหมายอิสลามว่าด้วยการครอบครัว และมรทกบังคับแทนบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยการนั้น เว้นแต่บทบัญญัติว่าด้วยการอายุความ ส่วนการพิจารณาในศาลชั้นต้นนั้น ให้กะโตะยุติธรรมหนึ่งนายหนึ่งพิจารณาพร้อมด้วยผู้พิพากษาคำวินิจฉัยชี้ขาดนั้นด้วย คำวินิจฉัยชี้ขาดของกะโตะยุติธรรมในข้อกฎหมายอิสลามในข้อกฎหมายให้เป็นที่กักขากในคดีนั้น เมื่อเหตุที่กะโตะยุติธรรมเฉพาะคดี ถัดตกลงกันไม่ได้ให้ต่างฝ่ายต่าง เสนอข้ออิสลามที่สมควรต่อผู้พิพากษาหัวหน้าศาลฝ่ายละเท่า ๆ กัน แต่ไม่เกินฝ่ายละสามนาย เมื่อผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเลือกผู้ใดจากรายชื่อที่คู่ความเสนอนั้น ก็ให้ผู้นั้นปฏิบัติหน้าที่แทนเฉพาะคดีนั้นไว้

จากการที่ทางราชการ ได้ตราพระราชบัญญัติว่าด้วยการใช้กฎหมายในเขตจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล พ.ศ. 2489 ขึ้นใหม่บังคับแทนประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 และ 6 นั้น ก็เพื่อให้การสงเคราะห์และคุ้มครองชาวไทยอิสลามจังหวัดชายแดนภาคใต้ได้รับความสะดวก และความยุติธรรม เกี่ยวข้องเรื่องครอบครัวมรทกเป็นสำคัญ ทั้งจะเห็นได้จากประเพณีไทยทางศาสนาอิสลามประเภทหนึ่ง คือยินยอมให้ชายมีภรรยาได้ 4 คน ในขณะที่เดียวกันและจะถือว่าสมบูรณ์ยิ่งขึ้น หากโตะอิหม่ามไต่ออกหนังสือสำคัญการสมรสขึ้น แต่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยการครอบครัว ยินยอมให้ชายมีภรรยาได้ 4 คนในขณะที่เดียวกันและจะถือว่าสมบูรณ์ยิ่งขึ้น หากโตะอิหม่ามไต่ออกหนังสือสำคัญการสมรสให้ แต่ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ว่าด้วยการครอบครัว ยินยอมให้ชายมีภรรยาโดยจดทะเบียนได้เพียงคนเดียว หากใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บังคับในจังหวัดชายแดนภาคใต้จะทำให้เกิดความขัดกันกับหลักศาสนาของไทยอิสลาม และปัญหาการมีภรรยาได้ 4 คน ที่จะตามมาก็คือเรื่องการแบ่งมรทก เช่น ภรรยาคนที่ 2, 3 และคนที่ 4 ถ้าใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

บรรพ 6 ว่าด้วยเรื่องมรคกแล้วบุคคลเหล่านี้จะไม่ได้รับแบ่งมรคกเลยเพราะไม่ถือว่าเป็นภรรยาที่ถูกทอดทิ้งตามกฎหมาย แต่หลักกฎหมายอิสลามภรรยาคนที่ 2, 3 และ 4 มีสิทธิ์ที่จะได้รับส่วนแบ่งมรคกด้วย ด้วยเหตุนี้ทางราชการจึงได้พิจารณาตรากฎหมายฉบับนี้ขึ้นใหม่บังคับ

เมื่อมีการใช้กฎหมายอิสลามว่าด้วยครอบครัวและมรคกแทนประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 และ 6 ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ การพิจารณากรณีเมื่อมีการขึ้นศาลหากจะแต่งตั้งผู้พิพากษาจากบุคคลอื่นซึ่งมีความรู้ทางศาสนาไม่เพียงพอเป็นผู้พิพากษาเพียงฝ่ายเดียวชาวไทยอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้จะได้รับความยุติธรรมไม่เพียงพอ ทางราชการจึงได้พิจารณาแต่งตั้ง "ตะโตะยุติธรรม" ขึ้น เพื่อวินิจฉัยชี้ขาดข้อกฎหมายอิสลาม

การที่รัฐบาลได้ตรากฎหมายฉบับนี้ขึ้นใหม่บังคับในจังหวัดชายแดนภาคใต้นอกจากจะมีเจตนารมณ์เพื่ออำนวยความสะดวก และให้ชาวไทยอิสลามได้รับความยุติธรรมเมื่อมีการพิพาทเกี่ยวกับเรื่องครอบครัวมรคก นับว่ากฎหมายฉบับนี้เหมาะสมกลมกลืนกับขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวไทยอิสลามอย่างมากได้ประโยชน์ทั้งทางเศรษฐกิจทั้งทางปกครองและเป็นการอุทิศทุนศาสนาอิสลามโดยตรง

4.1.2 พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พ.ศ. 2488

เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระมหากษัตริย์เป็นอัครศาสนูปถัมภก ดังนั้นทุกศาสนาในราชอาณาจักรไทยจะอยู่ในชายที่ใ้ได้รับพระมหากษัตริย์ค้ำชูที่จะสงเคราะห์อุปถัมภ์แต่โดยเหตุที่ปรากฏว่าศาสนาอิสลามเป็นศาสนาสำคัญศาสนาหนึ่งและในประเทศไทยมีผู้นับถือศาสนาอิสลามเป็นจำนวนไม่น้อย ในฐานะที่พระมหากษัตริย์ทรงเป็นอัครศาสนูปถัมภก จึงมีพระราชประสงค์ใคร่จะสงเคราะห์และคุ้มครองผู้นับถือศาสนาอิสลามให้สามารถประกอบกิจการตามประเพณีได้ จึงตราพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พ.ศ. 2488 ขึ้นและได้มีการแก้ไขพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม พ.ศ. 2488 และได้มีการแก้ไขโดยพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2491

โดยกฎหมายฉบับนี้ พระมหากษัตริย์มีพระราชอำนาจที่จะทรงแต่งตั้ง จุฬาราชมนตรี เพื่อให้คำปรึกษาแก่กรมการศาสนา ในกระทรวงศึกษาธิการ เกี่ยวกับการ ศาสนูปถัมภ์ฝ่ายอิสลาม และให้มีเงินอุดหนุนฐานะจุฬาราชมนตรีตามสมควร ให้อำนาจ กระทรวงศึกษาธิการ จัดตั้งสถานศึกษาเรียกว่า "อิสลามวิทยาลัยแห่งประเทศไทย" เพื่อ อิสลามจะได้ศึกษาและรับการอบรมในทางศาสนา ผู้สำเร็จการศึกษาจากวิทยาลัยนี้ มีสิทธิ์ เข้ารับการเลือกเพื่อรับพระราชทานเงินทุนส่งไปเข้าศาสนาจารย์ ๗ นคร เมกกะตามจำนวน ที่จะได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ กำหนดขึ้นเป็นคราว นอกจากนี้ยังกำหนดให้รัฐบาล จัดให้มีคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย มีหน้าที่ให้คำปรึกษาหารือแก่กระทรวง- ศึกษาศาสตร์และกระทรวงมหาดไทย ในกิจการหน้าที่ที่เกี่ยวข้องแก่ศาสนาอิสลาม

คณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทยประกอบด้วย จุฬาราชมนตรี เป็นประธานกรรมการ โดยตำแหน่ง และกรรมการซึ่งเป็นอิสลามศาสนิก มีจำนวนไม่ต่ำกว่า 5 นาย แต่งตั้งและถอดถอนโดยพระบรมราชโองการ ตามคำแนะนำของรัฐมนตรีว่าการ- กระทรวงมหาดไทย

การตรากฎหมายฉบับนี้ขึ้นในรัชสมัย เป็นประจักษ์พยานอีกอันหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่ารัฐบาลมิได้กีดกันในการนับถือศาสนาของชาวไทยอิสลามแต่อย่างใด กลับเพื่อหวังที่ ส่งเคราะห์และคุ้มครองอิสลามศาสนิกให้สามารถประกอบศาสนากิจตามศรัทธา สมกับที่เป็น ประชาชนของประเทศไทยอันเป็นประเทศราช และเป็นที่น่าสังเกตว่า แม้รัฐบาลจะไต่พยายาม แก้ไขปรับปรุงส่งเสริมแล้วก็ตาม แต่มีอาจกล่าวได้ว่าจะสามารถดึงน้ำใจชาวไทยอิสลาม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ให้มีความรู้สึกนึกคิดเยี่ยงคนไทย มีอีกจำนวน ไม่น้อยที่ยังคิดว่าตนไม่ใช่คนไทย

4. 1.3 พระราชบัญญัติมีสยิกอิสลาม พ.ศ. 2490

ตามปกติแล้วมุสลิมทุกคนจะต้องทำพิธีกราบไหว้องค์อัลเลาะห์เจ้า (ละหมาด) วันละ 5 เวลาเป็นประจำทุกวัน และทุกวันศุกร์จะต้องไปพร้อมกันทำละหมาดที่มีสยิก ซึ่ง

ถือว่าเป็นวันสำคัญทางศาสนาอิสลาม มัสยิดนี้มีอยู่ทั่วไปในหมู่บ้านชุมชนต่าง ๆ โดยถือเกณฑ์
 สิบหมู่บ้านตั้งแต่ 50 คนขึ้นไปที่ตั้งเป็นมัสยิดได้ การตั้งมัสยิดส่วนใหญ่ใช้ที่ดินซึ่งมีผู้อุปถัมภ์ให้
 หรือเสียสละทรัพย์สินและแรงงาน ที่ได้สิบหมู่บ้านและมีฐานะก็ก่อสร้างมัสยิดได้ใหญ่โต
 สวยงาม เมื่อก่อสร้างมัสยิดขึ้นมาแล้วักตกเป็นของส่วนรวมซึ่งแต่เดิมก็ไม่มีปัญหา ต่อมาที่ดิน
 ราคาสูงขึ้น มัสยิดมีทรัพย์สินมาก มีการเบียดบังเอาทรัพย์สินไปใช้ส่วนตัว มีการฟ้องร้องกัน
 มากขึ้น เป็นการยากแก่การตัดสินปกครองข้อพิพาท เพราะไม่มีระเบียบขอมังคัมและ
 ผู้รับผิดชอบ รัฐบาลจึงได้ตราพระราชบัญญัติมัสยิดอิสลาม พ.ศ. 2490 ขึ้น เพื่อความเป็น
 ระเบียบเรียบร้อยในการจัดการดูแลรักษา หนุนบำรุงและป้องกัน กรณีพิพาทเรื่องทรัพย์สินของ
 มัสยิด

ตามนัยพระราชบัญญัติฉบับนี้ กำหนดให้มัสยิดต้องจดทะเบียนโดยให้โต๊ะอิหม่าม
 คอเค็มบิหัดัน เป็นผู้ขอความช่วยเหลือขอของคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด โดยยื่นคำขอ
 ท่อนายอำเภอท้องที่เพื่อเสนอผู้ว่าราชการ ซึ่งเป็นพนักงานเจ้าหน้าที่ตามกฎหมาย เป็นผู้รับ
 จกทะเบียนออกหนังสือสำคัญ มัสยิดที่จดทะเบียนแล้วมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีกรรมการมัสยิด
 ไม่น้อยกว่า 7 คนแต่งตั้งและถอดถอนโดยคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด กรรมการมัสยิด
 นี้มีหน้าที่จัดการทั่วไปกิจการและทรัพย์สินของมัสยิด การดำเนินงานให้เป็นไปตามเสียงข้างมาก
 มัสยิดใดมีสิบหมู่บ้านหรือมีพฤติการณ์อย่างอื่น เช่น ไม่สามารถดำรงอยู่ได้ หรือเลิกร้างไปให้
 กรรมการอิสลามประจำจังหวัดเป็นผู้รายงานไปยังคณะกรรมการกลางอิสลามแห่งประเทศไทย
 เพื่อจกคำสั่งให้เลิกมัสยิดนั้น ในกรณีที่ไม่มีคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด ให้คณะกรรมการ
 จังหวัดเป็นผู้รายงานเมื่อคณะกรรมการอิสลามแห่งประเทศไทยสั่งให้เลิกมัสยิดนั้นแล้ว ให้
 คณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดหรือคณะกรรมการจังหวัดแล้วแต่กรณี แจ้งไปยังสำนักงาน
 เจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับจดทะเบียนมัสยิดนั้น บรรดาทรัพย์สินของมัสยิด ซึ่งคณะกรรมการอิสลาม
 แห่งประเทศไทยได้สั่งไปแล้ว ให้โอนไปยังมัสยิดที่ใกล้ที่สุด และถ้าไม่มีทางที่จะทำได้ให้ไปยัง
 นิติบุคคล หรือองค์การอื่นที่มีวัตถุประสงค์คล้ายคลึงกัน

จะเห็นได้ว่า รัฐบาลมีจุดมุ่งหมายที่จะคุ้มครองบรรดาผู้ที่นับถือศาสนาอิสลาม
 ให้สามารถประกอบศาสนกิจได้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย และเพื่อแสดงให้เห็นว่า รัฐบาล

ไค้ให้สิทธิเสรีภาพแก่ประชาชนไทยชาวอิสลามในการเลือกนับถือศาสนา มิไกรัง เกียจหรือ
กีดกันการเลือกนับถือศาสนาของชาวไทยอิสลามแต่อย่างใด กลับให้ความคุ้มครองอีกด้วย

เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไค้จัดการปกครอง
โดยอาศัยพระราชบัญญัติลักษณะการปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2475 เช่นเดียวกับจังหวัดอื่น ๆ
ของประเทศ โดยพระราชบัญญัตินี้ไค้แบ่งการปกครองออกเป็นหมู่บ้าน และตำบล ซึ่งมี
สาระสำคัญดังนี้

การปกครองหมู่บ้าน ในชุมชนใดมีประชากรตั้งแต่ 200 คนขึ้นไปให้
ตั้งขึ้นเป็นหมู่บ้านหนึ่งแต่ในเขตที่เปล่าเปลี่ยวจะกำหนดบ้าน 5 หลังขึ้นเป็นหมู่บ้านหนึ่งก็ได้
ให้มีผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่งและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านไม่ต่ำกว่า 2 คน

เมื่อประชาชนในหมู่บ้านไค้เลือกใครเป็นผู้ใหญ่บ้านแล้ว ก็จะทำงอยู่ใน
ตำแหน่งตลอดไป เว้นแต่ราษฎรไม่ต่ำกว่ากึ่งหนึ่งขอให้ออก หรือผู้ว่าราชการจังหวัดให้ออก
เพราะบกพร่องหรือหย่อนสมรรถภาพ ส่วนผู้ใหญ่บ้านนั้น กำหนดกับผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้คัดเลือก
ขึ้นมา และอยู่ในตำแหน่งไค้คราวละ 5 ปี ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านมี 2 ประเภท ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
ฝ่ายปกครองและผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาความสงบ แต่หมู่บ้านไค้จะมีตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
ฝ่ายรักษาความสงบ ไค้ก็ต่อเมื่อผู้ว่าราชการ เห็นสมควรให้มีไค้

ผู้ใหญ่บ้านนั้นมียอำนาจหน้าที่ในทางปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย
ของราษฎร เป็นสื่อกลางระหว่างรัฐบาลกับประชาชน และเป็นเจ้าพนักงานจับกุมผู้กระทำ
ผิดกฎหมายส่ง กำนัน นอกจากนี้ในหมู่บ้านหนึ่งให้มีคณะกรรมการหมู่บ้านขึ้นคณะหนึ่ง ประกอบด้วย
ผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครอง เป็นกรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง และ
ผู้ซึ่งราษฎร เลือกตั้งให้ เป็นกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิมีจำนวนตามที่นายอำเภอจะ เห็นสมควร
แต่ต้อง ไม่น้อยกว่า 2 คน กรรมการหมู่บ้านมีหน้าที่ให้คำแนะนำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับ
กิจการที่จะต้องปฏิบัติตามอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน

การปกครองตำบล หลายหมู่บ้านรวมกันขึ้นเป็นตำบล มีกำนันซึ่งเลือกขึ้นมาจากผู้ใหญ่บ้านในตำบลเดียวกัน เป็นผู้ปกครองตำบล และมีคณะกรรมการตำบลเป็นที่ปรึกษาของกำนัน คณะกรรมการตำบลนั้นประกอบด้วยกำนันเป็นประธาน มีแพทย์ประจำตำบลครูประชาบาลในตำบลนั้นหนึ่งคน กรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิหมู่บ้านละ 1 คน เป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ โดยนายอำเภอเป็นผู้คัดเลือก และรายงานผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อออกหนังสือสำคัญ ๆ ให้เป็นหลักฐาน กรรมการตำบลผู้ทรงคุณวุฒิอยู่ในตำแหน่งคราวละ 5 ปี อำนาจหน้าที่ของกำนัน เป็นท่านองเกี่ยวกับผู้ใหญ่บ้าน แต่ต้องรับภาระมากและต้อง เป็นนายทะเบียนราษฎร และมีหน้าที่เกี่ยวกับภาษีอากร เพิ่มขึ้น

จะเห็นได้ว่า การจัดรูปการปกครองท้องที่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ก็เป็นเช่นเดียวกับจังหวัดอื่น ๆ ของ ประเทศแต่มีข้อแตกต่างในสาระสำคัญอยู่ประการหนึ่ง คือ เกี่ยวกับการแต่งตั้งกำนันผู้ใหญ่บ้าน กล่าวคือ เนื่องจากชาวไทยอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่มิมีมาตรฐานการศึกษาทำ และมีจำนวนไม่น้อยที่ไม่สามารถอ่าน ทูค และเขียนภาษาไทยได้ ในทางปฏิบัติทางราชการจึงพิจารณาอนุมัติโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 12 (10) แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พุทธศักราช 2475 ผ่อนผันให้อำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดชายแดนภาคใต้เลือกกำนันผู้ใหญ่บ้านได้จากบุคคลที่ไม่สามารถอ่าน เขียน และพูดภาษาไทยได้ด้วย

4.2 งานเศรษฐกิจ

4.2.1 นโยบายการพัฒนาภาคใต้ แบ่งออกเป็น 2 สาขา คือ

4.2.1.1 การพัฒนาถิ่นเศรษฐกิจ

ก. การพัฒนาการคมนาคม โดยเฉพาะทางหลวงแผ่นดิน ทางหลวงจังหวัดและชนบทให้อยู่ในมาตรฐานและใช้การได้ตลอดฤดูกาล เพื่อเชื่อมการสัญจรให้สะดวก โดยเฉพาะศูนย์การผลิตต่าง ๆ รวมทั้งการสร้างท่าเทียบเรือสินค้าและประมง

- ข. การพัฒนาอาชีพให้แก่การ เกษตร การเหมืองแร่ อุตสาหกรรม และพาณิชย์ เช่น โครงการปลูกยาง และการปลูกพืชไร่ โครงการสำรวจเหมืองแร่ การส่งเสริมให้เอกชนทั้งไทยและต่างประเทศเข้ามาลงทุนในกิจการอุตสาหกรรม
- ค. การพัฒนาการศึกษา การก่อสร้างปรับปรุงบูรณะโรงเรียนเพิ่มขึ้น จัดทำหลักสูตรคุณภาพการสอนในระดับ ประถมศึกษาตอนต้น ขยายการศึกษาภาคบังคับให้สอดคล้องกับนโยบายการปกครอง รวมทั้งสนับสนุนโรงเรียนปอเนาะ ที่ทำการสอนศาสนา และการพัฒนาภาคใต้ให้มีการ เตรียมการจัดตั้งมหาวิทยาลัยภาคใต้ด้วย
- ง. การพัฒนาสาธารณสุขการ ได้แก่ การพัฒนาการไฟฟ้า จากการผลิตไฟฟ้าในจังหวัดกระบี่ และเขื่อนปัตตานี การประปา การสาธารณสุข การพัฒนาตัวเมืองจังหวัด และอำเภอ
- จ. การปรับปรุงสวัสดิการ คือการให้เจ้าหน้าที่เข้าถึงประชาชนสำนึกในความเป็นไทย โดยอาศัยวิธีการพัฒนาท้องถิ่น โสภทัศน์ศึกษา การประชาสัมพันธ์ และแถลงข่าว การประสานงานต่าง ๆ

4.2.1.2 การพัฒนาตำบลสวัสดิการ

รัฐบาลมองเห็นความสำคัญ เฉพาะปัญหาของจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประชาชนมีวัฒนธรรม ประเพณีแตกต่างกว่าภาคอื่น ฉะนั้น การพัฒนาตำบลสวัสดิการ จะต้องส่งเสริมการชักจูงจิตใจประชาชนให้รักถึงความเป็นไทยของตนและเข้าใจรัฐบาลที่ขึ้นซึ่งรัฐบาลได้อาศัยมาตรการ การ 5 ประการดังนี้

- ก. ฝึกอบรมข้าราชการ
- ข. การป้องกันความเรียบร้อย
- ค. การพัฒนาจิตใจค่านิยมการปกครอง
- ง. การพัฒนาส่งเสริมวัฒนธรรม
- จ. การพัฒนาชนบประเพณี

การพัฒนาการสวัสดิการตามแผนพัฒนาภาคใต้ นี้ จะให้ความสนใจอย่างสูง แก่จังหวัดชายแดนภาคใต้ โดยยึดมั่นในสิทธิเสรีภาพของประชาชนที่จะเชื่อ

ถือศาสนาที่ตนเลื่อมใส และต้องการ ประกอบศาสนกิจตามความเชื่อมั่นของตนโดยสันติสุข
รัฐบาลจะให้เกียรติแก่วัฒนธรรมของประชาชนในภาคนี้ แต่พร้อมกันรัฐบาลก็มีนโยบาย
อย่าง เต็มซึ้งที่จะรักษาความเป็นไทยของภูมิภาคนี้ไว้ และจะปราบปรามคัทรูของแผ่นดินให้
หมดสิ้นไป

การพัฒนาภาคใต้ให้ก้าวหน้าทาง เศรษฐกิจนั้น รัฐบาลมุ่งจะให้
พัฒนาจังหวัดปัตตานีเป็นศูนย์กลางของการ เศรษฐกิจ และสวัสดิการ โดยถือว่าจังหวัดปัตตานี
เป็นเมืองหลวงของภาคนี้

4.2.2 การปรับปรุงการคมนาคม

การคมนาคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางหลวง เป็นปัจจัยสำคัญที่จะนำมาซึ่ง
ความเจริญทาง เศรษฐกิจ เท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน จังหวัดชายแดนภาคใต้มีทางขนส่งติดต่อ
กับกรุงเทพฯ อยู่แล้วทั้งทางรถยนต์ รถไฟ และอากาศ แต่มาตฐานของ เส้นทางคมนาคม
เหล่านี้ เมื่อเทียบกับประเทศเพื่อนบ้าน คือ สหพันธรัฐมาเลเซียแล้ว ยังต่ำอยู่มากโดยเฉพาะ
ทางหลวง ทางหลวงจังหวัด และชนบทรัฐบาลจึงมีจุดมุ่งหมายที่จะปรับปรุงการคมนาคมใน
ภูมิภาคนี้โดย เร่งด่วนซึ่งพอจะสรุปผลการศึกษาและแผนงานที่จะดำเนินการต่อไปในเขต
จังหวัดชายแดนภาคใต้

เกี่ยวกับทางหลวงชนบทนั้น ตามโครงการทางหลวงชนบท กรมการปกครอง
และ กรป. กลางก็กำลังดำเนินการปรับปรุง เพื่อให้มีมาตรฐานที่ยิ่งขึ้นอยู่ ส่วนทางด้าน
การรถไฟจะมีการปรับปรุง เปลี่ยนราง เป็น 80 ปอนด์พร้อมทั้งปรับปรุงกิจการคานทาง ๆ และ
ขยายย่านทางให้เสร็จอย่าง เร่งด่วน และในคานการขนส่งทางอากาศขณะนี้ บริษัทเดินอากาศ
ไทยได้เปลี่ยนมาใช้เครื่องบินแบบ แอฟโร เพื่อการขนส่งแล้ว

นอกจากนั้นยังมีการปรับปรุงของน้ำท่าเรือปัตตานี และนราธิวาส โดย
ทำการสำรวจอุทกศาสตร์ อุทกวิทยา อุคณิยมวิทยา เพื่อหาข้อมูลต่าง ๆ เพื่อเตรียมการ

ชุดทดลองต่อไป และยังมีแผนการก่อสร้างท่าเทียบเรือที่จังหวัดปัตตานี และนราธิวาส เพื่อให้เรือขนาด 600 ตัน และ 1,000 ตัน เข้าจอดเทียบท่าได้ทุกฤดูกาล

4.2.3 การปรับปรุงการสื่อสารและการประชาสัมพันธ์

เนื่องจากสื่อมวลชน (Mass Media) ต่าง ๆ เป็นอุปกรณ์ในการส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐบาลกับประชาชน และระหว่างประชาชนกับประชาชน เพื่อประโยชน์ในทางการเมืองและการปกครอง ประกอบกับปัจจุบันปรากฏว่าชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยังนิยมอ่านหนังสือพิมพ์ที่มาจากมาเลเซีย และรับฟังวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ของมาเลเซีย เพราะรับฟังได้ชัดเจน รายการก็ตรงกับรสนิยม และเข้าใจภาษาได้ดีกว่าของไทย ยิ่งไปกว่านั้น วิทยุกระจายเสียงของฝ่ายไทย มีบางสถานีเท่านั้นที่รับฟังได้ดี แต่ส่วนใหญ่รับฟังไม่ได้ชัด หรือรับฟังไม่ได้เอาเลย แม้แต่วิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย เพียงแค่อำเภอหาคีใหญ่ จังหวัดสงขลา รับฟังได้ชัดเจนพอสมควร แต่เมื่อเลยไปถึงจังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาสแล้วจะรับฟังได้ไม่ชัดเจน และบางเวลาก็จะไม่สามารถรับฟังได้เลย นับว่าฝ่ายเราเสียเปรียบมาเลเซียในเรื่องนี้อยู่มาก

รัฐบาลมิไค่หนึ่งนอนใจ ได้พยายามแก้ไขอยู่เสมอมา ดังจะเห็นได้จากได้ทำการติดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงประจำถิ่น หรือ ว.ป.ถ. 16 ขึ้นที่จังหวัดยะลา ภายในบริเวณของศาลาเทศบาลเมืองยะลา เป็นเครื่องส่งขนาด 1 กิโลวัตต์ ทำการกระจายเสียงทั้งภาคกลางวันและกลางคืน ปัจจุบันได้ปรับปรุงก่อสร้างตัวอาคารและเพิ่มกำลังส่งขึ้นเป็น 10 กิโลวัตต์ และที่จังหวัดปัตตานี กองบัญชาการทหารสูงสุด ได้อนุมัติให้จัดตั้งสถานส่งวิทยุกระจายเสียงประจำท้องถิ่นขึ้นโดยใช้อาคารของเทศบาลเมืองปัตตานี ได้เริ่มทดลองออกอากาศครั้งแรกเมื่อวันที่ 23 ตุลาคม 2506 ได้ทำการออกอากาศกระจายเสียงเป็นประจำตลอดมา นอกจากนี้กรมประชาสัมพันธ์ยังได้จัดตั้งสถานีวิทยุกระจายเสียงที่จังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส อีกทั้งยังได้ติดตั้งเครื่องโทรศัพท์อัตโนมัติให้สามารถติดต่อกับกรุงเทพมหานครทางวิทยุได้

4.2.4 การส่งเสริมอาชีพ

ภาคใต้ของประเทศไทยมีภูมิประเทศและสภาพอากาศเหมาะสมแก่การเพาะปลูกเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะในด้านการปลูกยาง การปลูกยางจึงเป็นอาชีพหลักของราษฎรในภาคนี้มาแต่เดิม ด้วยเหตุพื้นฐานของประชาชนทางภาคใต้ซึ่งจังหวัดชายแดนภาคใต้จึงขึ้นอยู่กับราคายาง เมื่อใดที่ยางมีราคาดี การค้าขายและธุรกิจต่าง ๆ ก็คล่องตัว ก่อให้เกิดรายได้สูงตามไปด้วย หากราคายางตกต่ำลง ประชาชนก็จะยากจนลง สภาพการณ์เช่นนี้จึงกระทบกระเทือนเศรษฐกิจจังหวัดชายแดนภาคใต้ และภาคใต้อย่างรุนแรงจึงพยายามหาทางปักเป้าหรือแก้ปัญหาภาคลอค เพื่อให้ประชาชนได้มีรายได้เพียงพอแก่การครองชีพ และเป็นไปโดยสม่ำเสมอซึ่งจะได้อภิปรายแต่เฉพาะที่สำคัญ ๆ ดังนี้

4.2.4.1 การทำสวนยาง โดยที่สวนยางในจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่ปลูกด้วยยางพันธุ์เลว ให้น้ำยางน้อยไม่คุ้มค่าใช้จ่าย มีอายุตั้งแต่ 25 ปีขึ้นไปเป็นจำนวนมาก และไม่เคยบำรุงรักษากันจริง ๆ การกรีดยางก็ไม่ระมัดระวังทำให้ให้น้ำยางเสีย ไม่มีเปลือกงอกมาใหม่ กรีดยางไปไต่ยาง แม้จะกรีดยางถี่ก็เกือบจะไม่มีน้ำยางไหล จึงทำให้สมรรถภาพในการให้น้ำยางน้อยมาก ประกอบกับขณะนี้ อาชีพการผลิตยางธรรมชาติกำลังถูกแข่งขันอย่างหนักจากยางเทียม หรือยางสังเคราะห์ ราคายางธรรมชาติขณะนี้จึงลดลงเรื่อย ๆ จนเป็นที่น่าวิตกว่าไม่ช้าคงจะลดลงถึงระดับนี้ ที่เจ้าของสวนยางจะไม่มีรายได้จากสวนพอเลี้ยงตัวได้ ทางราชการได้พิจารณาเห็นว่าวิธีการที่ดีที่สุดที่จะปักเป้าหรือแก้ปัญหาสำหรับกรณีนี้ได้นั้นก็คือ รัฐบาลควรปรับปรุงสวนยางเก่าเสียโดยเร็วที่สุด กล่าวคือซื้อสวนเก่าที่ทรุดโทรมออก แล้วปลูกใหม่ด้วยยางพันธุ์ดี ให้น้ำยางมาก ซึ่งจะช่วยให้ผลผลิตต่อไร่ให้สูงขึ้น

ดังนั้น เพื่อสนับสนุนให้การปรับปรุงดำเนินไปด้วยดี เพื่อแบ่งภาระในค่าค่าใช้จ่ายของเจ้าของสวนยางที่ประสงค์จะปลูกแทน รัฐบาลจึงได้ตราพระราชบัญญัติสงเคราะห์การทำสวนยาง พ.ศ. 2503 ขึ้นตามพระราชบัญญัติฉบับนี้อนุญาตให้

รัฐบาลเรียกเก็บเงินสงเคราะห์การทำสวนยางจากผู้ส่งยางออกนอกประเทศ แล้วมอบให้สำนักงานกองทุนสงเคราะห์การทำสวนยางดำเนินการจัดสรร เพื่อให้ความช่วยเหลือแก่ผู้ประสงค์จะทำการปลูกแทนต่อไป

แต่ถึงอย่างไรก็ดี ขณะนี้ยังไม่ได้ผลเต็มที่ตามจุดหมายที่วางไว้ จำเป็นต้องปรับปรุง โดยวิธีแนะนำชาวสวนยางขนาดเล็กให้เข้าใจความสำคัญของการปลูกยางแทน รวมเป็นกลุ่มหรือสมาคม ส่งเสริมอาชีพอย่างอื่นในระยะการปลูกแทน และควรพิจารณาเพิ่มเงินค่าชดเชยเป็นรูปเงินกู้ระยะยาว ทั้งจะต้องปรับปรุงการบริหารงานให้มีประสิทธิภาพสูงขึ้น โดยร่วมมือกับส่วนราชการต่าง ๆ อย่างใกล้ชิด

4.2.4.2 การทำนา การทำนาในภาคใต้มีว่า ทำกันน้อยกว่าในภาคอื่น ซึ่งยังไม่เพียงพอแก่การบริโภคภายในจังหวัดเพื่อให้การผลิตข้าวได้มีปริมาณเพียงพอแก่การบริโภค และให้เหลือส่งออกไปบ้าง โดยเฉพาะแก่สหพันธรัฐมาเลเซียจึงได้ดำเนินการขยาย พันธุ์ข้าวให้ทั้งหมด โดยใช้สถานีทดลองข้าวที่มีอยู่ 2 สถานีที่พัทลุงและนครศรีธรรมราช ทำนาแปลงทดลองขึ้น เพื่อให้ภาคใต้ได้ใช้ข้าวพันธุ์ที่ปลูกเช่นเดียวกับภาคอื่น ๆ จัดตั้งหน่วยปราบศัตรูและโรคข้าวขึ้น 3 หน่วย ที่จังหวัดพัทลุง สุราษฎร์ธานี และนครศรีธรรมราช นอกจากนั้นกระทรวงมหาดไทย โดยกรมการปกครองได้พิจารณาส่งเสริมการทำนาปีละ 2 ครั้งขึ้นในจังหวัดชายแดนภาคใต้ เพราะเห็นว่ามีสภาพพื้นที่ราบและดินฟ้าอากาศเหมาะสมในการที่จะส่งเสริมให้มีการทำนาปีละ 2 ครั้ง ได้เป็นอย่างดี เนื่องจากมีฝนตกชุกตลอดปี

4.2.4.3 การทำสวนผลไม้และการทำสวนมะพร้าว โดยที่ภาคใต้มีสภาพภูมิประเทศเหมาะแก่การปลูกผลไม้และทำสวนมะพร้าวเป็นอย่างมาก ในปี พ.ศ. 2503 มีเนื้อที่ปลูกผลไม้ 1.5 ล้านไร่ และยังคงขยายไ้มากขึ้นอีก ถ้าสามารถส่งไปจำหน่ายต่างประเทศ และใช้ในกิจการอุตสาหกรรมให้เพิ่มขึ้นประกอบด้วย อาชีพหลักของประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้คือการทำสวนยาง ได้รับความกระทบกระเทือนจากยางสังเคราะห์ซึ่งกล่าวมาแล้ว ทางราชการจึงได้พิจารณาหาทางส่งเสริมให้เกษตรกร ไร่ไม้ยางได้มีรายได้ที่มั่นคง

โดยการปลูกพืชไร่และผลไม้บางชนิดแทนการปลูกยาง โดยเฉพาะเกษตรกรที่มีเนื้อที่เพาะปลูกน้อยไม่เหมาะแก่การปลูกยาง ในการดำเนินการส่งเสริมการทำสวนผลไม้ ได้จัดตั้งหน่วยส่งเสริมเกษตรกรภาคจังหวัดและอำเภอขึ้น โดยมีเจ้าหน้าที่กองส่งเสริมและเผยแพร่ เป็นผู้ดำเนินงาน ชั้นแรกหาทางส่งเสริมแหล่งซึ่งเคยปลูกโคผลคืออยู่ก่อน เช่นที่อำเภอหลังสวน จังหวัดชุมพร ให้เป็นแหล่งการผลิตที่สำคัญต่อไป

สำหรับการส่งเสริมการทำสวนมะพร้าว นั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องได้รับการส่งเสริม เพราะเนื่องจากผลเมืองในเวลานี้เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ มะพร้าวที่มีอยู่ในขณะนี้ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการ ต้องสั่งซื้อจากต่างประเทศและค่าความต้องการมะพร้าวจะต้องเพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ ประกอบกับได้พิจารณาเห็นความสำคัญและประโยชน์ที่จะได้จากมะพร้าวถึง 4 ทางด้วยกันคือ

- ก. ที่น้ำยังใช้ประโยชน์ทำนาได้ไม่ชั้คต่อประเพณีการประกอบอาชีพของการทำนา
- ข. จะปลูกมะพร้าวได้เพิ่มขึ้นไร่ละ 20 ต้น โดยไม่ต้องหาที่ดินใหม่ หากปลูกกันอย่างแพร่หลายก็จะไ้มะพร้าวเพิ่มขึ้น
- ค. ช่วยเพิ่มรายได้แก่ชาวนาและเจ้าของที่ดิน
- ง. มะพร้าวจะช่วยรักษาความชุ่มชื้นแก่พื้นดินโดยทั่ว ๆ ไป

แทนป่าไม้ควย

4.3 งานสังคมและการศึกษา

4.3.1 งานสังคม

4.3.1.1 การก่อสร้างมัสยิดกลางปัตตานี

เนื่องด้วยรัฐบาลของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ใ้มีนโยบายที่จะส่งเสริมการศาสนาทุกศาสนา โดยเฉพาะศาสนาอิสลาม ซึ่งประชาชนไทยส่วนใหญ่ใน

จังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วย ดังนั้น เพื่อให้เป็นที่เชิดชูเกียรติและเป็นศรีสง่าแก่พี่น้องชาวไทยที่นับถือศาสนาอิสลาม โดยทั่วไป รัฐบาลจึงได้พิจารณาเห็นความสำคัญ ทกลงอนุมัติงบประมาณจัดสร้างมัสยิดกลางจังหวัดปัตตานีขึ้น ที่ตำบลจะบังติกอ ในท้องที่อำเภอเมืองปัตตานี จังหวัดปัตตานี ในการนี้ได้มอบหมายให้กรมโยธาเทศบาลเป็นผู้ออกแบบแปลน จังหวัดและประชาชนควบคุมการก่อสร้าง โดยจัดสร้างเป็นชั้น ๆ ตามแผนผังโครงการก่อสร้างตัวอาคาร หลังคาและโคม เป็นคอนกรีตเสริมเหล็กเป็นอาคารชั้นเดียวขนาดใหญ่ ทั้งยังมีอาคารประกอบอีก 4 หลังคือ¹

- อาคารซำระมละหิน 2 หลัง
- อาคารหอกกลาง 2 หลัง

สำหรับขนาดของตัวมัสยิดกว้าง 20 เมตร ยาว 29 เมตร สูงทรงยอดโคมกลาง 19 เมตร ภายในตกแต่งและประดับด้วยหินอ่อน ทั้งประตูหน้าต่างมีลวดลายที่จัดขึ้นด้วยความประณีตทั้งส่วนภายนอกของตัวมัสยิดก็จัดเป็นสถาปัตยกรรมที่วิจิตรงดงาม มองดูสง่างามรื่นและสวยงามสม เป็นสถานบำเพ็ญศาสนกิจ²

การก่อสร้างมัสยิดกลางจังหวัดปัตตานีนี้ ไซ้จะเป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจ เฉพาะชาวไทยที่เป็นมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้ หรือจังหวัดทางภาคอื่นของประเทศไทยเท่านั้นก็หาไม่ แม้แต่ชาวไทยที่นับถือศาสนาอื่น ก็ต้องรู้สึกภาคภูมิใจด้วยเหมือนกัน เพราะเป็นศรีสง่าของชาติไทย และเป็นสัญลักษณ์แห่งเสรีภาพสำคัญที่สุดประการหนึ่งของมนุษยชาติที่เทือกทูนเสรีภาพ

นอกจากนั้น ยังเป็นเครื่องยืนยันให้ชาวไทยอิสลามเกิดความมั่นใจว่า รัฐบาลได้ให้ความสนับสนุนศาสนาอิสลามอย่างจริงจัง อันจะก่อให้เกิดผลดีทั้งในด้านการปกครองและการเมืองด้วย

¹ คณะกรรมการพัฒนาภาคใต้ ผลงานพัฒนาภาคใต้ พ.ศ. 2504-2507 หน้า 298

² กองประสานราชการ กรมการปกครอง เรื่องเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้ หน้า 3

4.3.1.2 การให้สิทธิไปประกอบศาสนกิจ ณ เมืองเมกกะและการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนในคานต่าง ๆ

สำนักจุฬาราชมนตรีได้เสนอความเห็นต่อกระทรวงมหาดไทยว่า การให้สิทธิแก่ข้าราชการและลูกจ้างชาวไทยอิสลามไปประกอบศาสนกิจ ณ เมืองเมกกะเพียง 70 วัน ยังไม่เพียงพอควรเพิ่มเป็น 120 วัน เท่ากับวันลาอุปสมบทของข้าราชการและลูกจ้างประจำที่มีนิกายศาสนาพุทธ กระทรวงมหาดไทยพิจารณาแล้วเห็นชอบด้วย และได้นำเสนอคณะรัฐมนตรีพิจารณาแก้ไขพระราชกฤษฎีกา และระเบียบดังกล่าว คณะรัฐมนตรีได้ประชุมปรึกษาเมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2509 มีมติให้แก้ไขพระราชกฤษฎีกา และระเบียบนี้โดยให้ข้าราชการและลูกจ้างประจำที่เป็นชาวไทยอิสลามได้ลาไปประกอบศาสนกิจ ณ เมืองเมกกะ เป็นเวลา 120 วัน

สำหรับการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนผู้ประสงค์จะเดินทางไปประกอบศาสนกิจ ณ เมืองเมกกะ นั้นทางรัฐบาลก็ได้อำนวยความสะดวกในคานต่าง ๆ ทั้งใคว่าง "ระเบียบการควบคุมคุณสมบัติและอำนวยความสะดวกแก่ชาวไทยมุสลิมผู้ขอเดินทางไปประกอบพิธีฮัจยี ณ เมืองเมกกะ" และกำหนด "แนวปฏิบัติการสอบสวนคุณสมบัติผู้ขอไปเมกกะ และควบคุมบริษัทที่จัดเรือรับส่งผู้โดยสารไปเมกกะ"

นอกจากนั้น กระทรวงสาธารณสุขยังได้จัดหน่วยพยาบาลเคลื่อนที่พร้อมด้วยคณะแพทย์และพยาบาลตามความเหมาะสมทำหน้าที่รักษาพยาบาลผู้ไปเมกกะ โดยร่วมเดินทางทั้งไปและกลับ และทำหน้าที่ประจำในเมกกะจนกว่าจะเสร็จพิธีฮัจยี

การที่รัฐบาลได้ยื่นมือเข้ามาเกี่ยวข้องกับคัง ไคกล่าวมาแล้วข้างต้น นอกจากจะป้องกันมิให้ชาวไทยอิสลามผู้เดินทางไปเมกกะประสบกับความเดือดร้อน ในทางการเงินแก่ตัวผู้ไปและแก่ครอบครัวที่อยู่เบื้องหลังแล้ว ยังเป็นการป้องกันมิให้บริษัทที่จัดเรือรับส่งใช้วิธีฉ้อโกงเอาตัวผู้ไปเมกกะ หรือทำให้ผู้โดยสารสาวถูกกักตัวตกค้างอยู่ในเมกกะยังความเสื่อมเสียมาสู่ประเทศไทย นับเป็นเจตนาที่ดีของรัฐบาลอย่างแท้จริง แต่ถึงอย่างไรก็ตาม ยังมีชาวไทยอิสลามบางกลุ่มเข้าใจไปว่า เป็นอุบายของรัฐบาลที่จะกีดกันพวกคัมมิให้เดินทางไป

ไปได้โดยสะดวกตั้งสมัยก่อน นับเป็นผลเสียหายต่อเจตนาคีของรัฐบาลอย่างยิ่ง การที่จะได้มีการโฆษณาหรือประกาศชี้แจง เหตุผลให้ทราบโดยทั่วกันอย่างกว้างขวาง ก่อนที่เหตุการณ์จะสายเกินแก้ ซึ่งอาจจะกระทำไปโดยชี้แจงผ่านทางอำเภอ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือผู้นำทางศาสนาอิสลาม หรือจะมอบให้คณะกรรมการ กลางอิสลามหรือสำนักจุฬาราชมนตรีช่วยชี้แจง

4.3.2 การศึกษา

การศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ มีปัญหาพิเศษไปจากภาคอื่นและมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับการปกครองด้วย ทั้งนี้ เนื่องจากประชาชนไทยมุสลิมเป็นจำนวนมากไม่รู้อาษาไทย และขาดความรู้ความเข้าใจในวัฒนธรรมและประเพณี จุดหมายส่วนรวมของแผนการศึกษาแห่งชาติก็เพื่อให้ความรู้ทางค่านิยมทั้งในค่านิยมสื่อและวิชาชีพแก่เยาวชนโดยทั่วถึง และโดยมีประสิทธิภาพ อีกประการหนึ่งซึ่งมีความไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน ได้แก่ การอบรมโดยหวังผลประโยชน์ในระยะยาวกว่าประชาชนทุกเชื้อชาติทุกศาสนาในภูมิภาคนี้จะได้และเข้าใจความเป็นไทยของตนโดยสมบูรณ์มิได้มีข้อแตกต่างไปจากประชาชนรวมชาติในภูมิภาคอื่นแต่ประการใด

การพัฒนาการศึกษาในปัจจุบัน กระทรวงศึกษาธิการได้แบ่งภาคใต้เป็นภาคการศึกษาที่ 2, 3 และ 4 สำหรับจังหวัดชายแดนภาคใต้นั้น ได้ถูกจัดเข้าอยู่ในภาคการศึกษา 2 ซึ่งมีจังหวัดยะลาเป็นที่ตั้งภาคการศึกษา ดำเนินการส่งเสริมการศึกษาของชาวไทยอิสลามเป็นส่วนใหญ่ คนคว้าวาวิธีสอนที่ดีสำหรับเด็กที่พูดไม่รู้ภาษาไทย ตลอดจนการศึกษาผู้ใหญ่ และปอเนาะด้วย¹ ดังจะได้พิจารณาการขยายและปรับปรุงการศึกษาต่าง ๆ ของรัฐบาลไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไปนี้

4.3.2.1 การประถมศึกษา

การพัฒนาการศึกษาภาคบังคับหรือประถมศึกษาในจังหวัดชายแดนภาคใต้ รัฐบาลได้ดำเนินการในหลักใหญ่ ๆ ไปแล้วดังนี้

¹ สำนักงานสภาพัฒนาการ เศรษฐกิจแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี และกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย แผนพัฒนาภาคใต้ พ.ศ. 2507-2509 หน้า 81-82

- ก. ใ้ขยายโรงเรียนชั้นประถมศึกษาเพิ่มเติม
- ข. เพิ่มอัตราครูในโรงเรียน
- ค. การอบรมครู เพื่อเพิ่มพูนความรู้และประสบการณ์แก่ครู

ให้มากยิ่งขึ้นได้จัดให้มีการอบรมครู

- ง. การนิเทศการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ได้กำหนด

ให้ศึกษานิเทศน์ออกไปนิเทศการศึกษาใน เขตภาคศึกษาและ เขตจังหวัดเป็นประจำ

- จ. การขยายการศึกษาภาคบังคับ
- ฉ. การทดลองสอนภาษาไทยด้วยวิธีพิเศษแก่เด็กไทยที่พูด

ภาษาไทยไม่ได้

4.3.2.2 การมัธยมศึกษา

ตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ มุ่งจะส่งเสริมให้เยาวชน
ได้รับการศึกษาเพื่อได้มีอาชีพที่แน่นอน สุจริตและมีรายได้พอสมควร การพัฒนาอาชีพศึกษา
ในภาคใต้ได้ดำเนินการแยกออกเป็น 3 สายคือ

- ก. แผนงานพัฒนาโรงเรียนเกษตรกรรม
- ข. แผนงานพัฒนาโรงเรียนการช่าง
- ค. แผนงานโรงเรียนฝึกฝนอาชีพเคลื่อนที่

4.3.3.4 การศึกษาผู้ใหญ่

การจัดการศึกษาผู้ใหญ่ภาคใต้ กระทรวงศึกษาธิการได้
ดำเนินการทั้ง สายสามัญและสายอาชีพ แต่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ดำเนินการโดยเน้น
หนักทางด้าน การจัดการศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ เป็นส่วนใหญ่ โดยมีความมุ่งหมายที่จะให้คนที่
นับถือศาสนาอิสลามที่พูดภาษาไทยไม่ได้ สามารถอ่าน เขียนและพูดภาษาไทยจนสามารถ ภิเษ
เป็นสื่อความหมายในการติดต่อได้ เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกันให้ดียิ่งขึ้น

ตัวจักรสำคัญในการพัฒนาประเทศในอนาคตแล้วยังสามารถขจัดความรู้สึกของชาวไทยมุสลิมที่ว่า ตนไม่มีส่วนในการปกครองประเทศได้อีกด้วย เป็นการเสริมสร้างให้เข้าใจรัฐบาลไทยถูกต้องยิ่งขึ้น อันจะเป็นผลดีในทางปกครองและการเมือง

4.4 ความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการและเจ้าหน้าที่กับประชาชน

4.4.1 การอบรมวิชาภาษามลายูแก่ข้าราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้

ด้วยกระทรวงมหาดไทย มีนโยบายที่จะให้ข้าราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้สามารถพูดภาษามลายู ซึ่งเป็นภาษาพื้นเมืองในท้องถิ่นได้ กับเพื่อให้รู้และเข้าใจถึงขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวไทยมุสลิม ทั้งนี้เพื่อช่วยให้ข้าราชการได้เข้าถึงจิตใจของประชาชนอย่างแท้จริง ตามนโยบายของรัฐบาล และก่อให้เกิดผลดีในด้านการปกครอง กระทรวงมหาดไทยกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ร่วมกันวางโครงการอบรมวิชาภาษามลายูขึ้น โดยกระทรวงมหาดไทยรับผิดชอบฝ่ายธุรการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยรับผิดชอบฝ่ายวิชาการ

4.4.2 การศึกษาภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของข้าราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้

เนื่องจากพลเมืองส่วนใหญ่ทางจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และ สตูล กับอำเภอชายแดนบางอำเภอในจังหวัดภาคใต้ มีศาสนา ภาษาพูด วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น แตกต่างกับพลเมืองในภาคอื่น การติดต่อระหว่างข้าราชการกับประชาชนโดยทั่วไปอันจะเป็นหนทางหนึ่งที่ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐได้ปฏิบัติงานและปฏิบัติตนให้เกิดความสัมพันธ์เป็นกันเองกับราษฎรไทยมุสลิมโดยใกล้ชิด และอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนได้เป็นอย่างดี ประกอบกับพื้นฐานความรู้ของข้าราชการก่อนที่จะมารับการอบรมวิชาภาษามลายูที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในโอกาสต่อไป กระทรวงมหาดไทยจึงได้กำหนดโครงการศึกษาภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของข้าราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้

4.3.3.5 การศึกษาปอเนาะ

ในฐานะที่ชาวไทยซึ่งนับถือศาสนาอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นคนไทยอยู่ในดินแดนของประเทศไทยแค่นั้นนับถือศาสนาอิสลาม มีพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็นองค์อุปถัมภ์ และรัฐบาลไทยก็ได้อนุมัติช่วยเหลือส่งเสริมอยู่ตลอดเวลา รัฐบาลจึงเห็นว่าถึงเวลาอันสมควรที่จะต้องเข้าร่วมมือช่วยเหลือจัดให้ปอเนาะได้มีการอบรมสั่งสอนอย่างมีระเบียบและมีระดับยิ่งขึ้น ส่งเสริมนักศึกษาให้ได้รับความรู้อื่น ๆ เพิ่มเติมเพื่อประโยชน์แก่การดำรงอยู่ และเศรษฐกิจของครอบครัว และชาวมุสลิมเมืองให้มีระดับสูงถูกต้องทางตามหลักวิชายิ่งขึ้น

ต่อมาเมื่อปี 2509 ทางราชการจึงได้ดำเนินการตั้งปอเนาะขึ้นใหม่ และให้ปอเนาะที่จัดตั้งไว้แล้วมาขอจดทะเบียนตามกำหนด แล้วแปรสภาพให้เป็นโรงเรียนราษฎร์ตามพระราชบัญญัติโรงเรียนราษฎร์ ภายใน 3-5 ปี การยกฐานะปอเนาะให้เป็นโรงเรียนราษฎร์สอนศาสนา นอกจากจะบรรจู้วิชาเกี่ยวกับศาสนาอิสลามแล้วยังมีการสอนภาษาไทย คณิตศาสตร์ เบื้องต้น ตลอดจนวิชาชีพบางส่วน เข้าไปด้วย

4.3.3.6 การก่อตั้งมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ (Prince of Songkhla University) เป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกที่ได้จัดตั้งในภาคใต้ ตามนโยบายของรัฐบาล ซึ่งมีเจตนาอันแน่วแน่ที่จะอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชนชาวไทยทางภาคใต้ ให้ได้รับความสะดวกและโอกาสอันเหมาะสมที่จะได้ส่วนแบ่งในความเจริญรุ่งเรืองของประเทศชาติที่กำลังเจริญรุดหน้าไปอย่างรวดเร็ว และโดยที่สถาบันการศึกษาชั้นอุดมศึกษาไม่มีในภาคใต้เยาวชนในภูมิภาคนี้จำต้องเสาะแสวงหาสถานที่ศึกษาในภูมิภาคอื่น เช่น ในกรุงเทพมหานคร หรือมิฉะนั้นก็ต้องเดินทางไปหาที่เรียนจากภายนอกประเทศ เช่น บินัง สิงคโปร์ เป็นต้น ทำให้ท่องเที่ยวเห็นจากแหล่งกำเนิดและภูมิภาคนี้ของชน และเป็นภาระสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย

การที่รัฐบาลได้อนุมัติให้ชาวไทยมุสลิมในจังหวัดชายแดนภาคใต้มีโอกาสเข้าศึกษาต่อในชั้นอุดมศึกษามากยิ่งขึ้น นอกจากจะเป็นการสร้างกำลังคนอันเป็น

ผลดีในทางปกครองและการเมือง

4.4 ความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการและเจ้าหน้าที่กับประชาชน

4.4.1 การอบรมวิชาภาษามลายูแก่ข้าราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้

ด้วยกระทรวงมหาดไทย มีนโยบายที่จะให้ข้าราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้สามารถพูดภาษามลายู ซึ่งเป็นภาษาพื้นเมืองในท้องถิ่นได้ กับเพื่อให้รู้และเข้าใจถึงขนบธรรมเนียมประเพณีของชาวไทยมุสลิม ทั้งนี้เพื่อช่วยให้ข้าราชการได้เข้าถึงจิตใจของประชาชนอย่างแท้จริง ตามนโยบายของรัฐบาล และก่อให้เกิดผลดีในด้านการปกครอง กระทรวงมหาดไทยกับจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้ร่วมกันวางโครงการอบรมวิชาภาษามลายูขึ้น โดยกระทรวงมหาดไทยรับผิดชอบฝ่ายบูรณาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยรับผิดชอบฝ่ายวิชาการ

4.4.2 การศึกษาภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของข้าราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้

เนื่องจากพลเมืองส่วนใหญ่ทางจังหวัดชายแดนภาคใต้ คือจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส และสตูล กับอำเภอชายแดนบางอำเภอในจังหวัดภาคใต้มีศาสนา ภาษาพูด วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น แตกต่างกับพลเมืองในภาคอื่น การติดต่อกันระหว่างข้าราชการกับประชาชนโดยทั่วไป อันจะเป็นหนทางหนึ่งที่ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐ ใ้ปฏิบัติงานและปฏิบัติตนให้เกิดความสัมพันธ์เป็นกันเองกับราษฎรไทยมุสลิมโดยใกล้ชิด และอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนได้เป็นอย่างดี ประกอบกับพื้นฐานความรู้ของข้าราชการก่อนที่จะมารับการอบรมวิชาภาษามลายูที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยในโอกาสต่อไป กระทรวงมหาดไทยจึงได้กำหนดโครงการศึกษาภาษาและวัฒนธรรมท้องถิ่นของข้าราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้

บทสรุป

จากการพิจารณาถึงสภาพทั่ว ๆ ไปของจังหวัดชายแดนภาคใต้ และประวัติความเป็นมาทางการปกครองและการเมืองในหัวเมืองมลายู ตลอดจนการพิจารณาถึงปัญหาและอุปสรรคในการปกครองชาวไทยอิสลามในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ในบทที่ 1, 2, และ 3 นั้นจะเห็นได้ว่าการปกครองจังหวัดเหล่านี้ยังประสบกับปัญหา และอุปสรรคเกี่ยวพันกันหลายด้าน แต่ละด้านล้วนเป็นปัญหาที่เรื้อรังมาช้านาน และเกี่ยวกับความมั่นคงของชาติในขณะนี้ ประการแรกคือปัญหาทางเศรษฐกิจ ที่สำคัญได้แก่ ปัญหาเรื่องอาชีพ ปัญหาเรื่องการค้า การประมง ประการที่สองคือ ปัญหาทางสังคม อันได้แก่ปัญหาเรื่องภาษา ศาสนา ขนบธรรมเนียมประเพณีท้องถิ่น และปัญหาเรื่องการศึกษา ประการที่สาม คือปัญหาทางการเมือง ได้แก่ ปัญหาเรื่องเจ้าผู้ครองแคว้น ๆ หรือพระยาเมืองเดิม ปัญหาเรื่องความเข้าใจในความเป็นพลเมือง ปัญหาการแทรกซึมบ่อนทำลายของคอมมิวนิสต์ ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เป็นปัญหาเรื่องการแบ่งแยกดินแดนของมุสลิมบางกลุ่ม ปัญหาของอิทธิพลจากภายนอกประเทศ และปัญหาเรื่องกลวิธีของคอมมิวนิสต์

ปัญหาทางการเมือง

จากผลการศึกษาครั้งนี้พบว่า ปัญหาทางการเมืองมีสาเหตุจากปัจจัยหลายประการ กล่าวคือ ประการแรกได้แก่ปัญหาเจ้าผู้ครองแคว้น ๆ หรือพระยาเมืองเดิมซึ่งมีพรรคพวกและผู้สืบเชื้อสายดำเนินการสืบต่อกันมาจนปัจจุบัน ได้เสียอำนาจและรายได้ จึงกระตือรือร้นไม่พอใจคิดสร้างขบวนการ กบฏเพื่อยึดอำนาจหรือแบ่งแยกดินแดนตลอดมา ประการที่สอง ปัญหาเรื่องความเข้าใจในความเป็นพลเมือง ปรากฏว่ามีชาวไทยมุสลิมจำนวนไม่น้อยที่เข้าใจว่าตนไม่ใช่คนไทย หากแต่มีเชื้อสายเป็นชาวมลายู ความจงรักภักดีของชาวไทยมุสลิมจึงยังยึดมั่นถือมั่น ตั้งอยู่ในใจว่าสุดท้านหรือรายาในประเทศมาเลเซียคือประมุขที่แท้จริงของเขา

ปัญหาอีกปัญหาหนึ่งคือ ปัญหาการแทรกซึมของเหล่าสายของคอมมิวนิสต์ ภายใต้การสนับสนุน
 ทูม เทจากจีนแดง โดยใช้พวกคิกแบง แยกกันแค้น เป็นเครื่องมือดำเนินการ ก่อความไม่สงบขึ้น
 ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประการสุดท้ายคือแก๊งปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ เนื่อง
 จากจังหวัดชายแดนภาคใต้เป็นจังหวัดที่มีอาณาเขตติดต่อกับประเทศมาเลเซีย สามารถ
 ไปมาหาสู่กัน ได้โดยสะดวก ประกอบกับการ สังคมและวัฒนธรรมหลายอย่างของชาวไทยมุสลิม
 ในภูมิภาคนี้ เช่น การนับถือศาสนา การแต่งงาน การใช้ภาษาพูด และประเพณีบางอย่าง
 ไปมีส่วนคล้ายคลึงกับประเทศมาเลเซีย ฉะนั้นจึง เป็นเหตุจูงใจให้ประชาชนในจังหวัดชายแดน
 ภาคใต้ โน้มเอียงหรือฉกฉวยไปในทางประเทศมาเลเซีย และห่างจากแนวนโยบายของ
 ประเทศไทยใ้ไกลที่สุด และในบางครั้งบุคคลบางกลุ่มในประเทศมาเลเซียพยายามที่จะ
 แทรกแซง ชักชวนให้รัฐบาลประเทศมาเลเซียพิจารณาเอาจังหวัดชายแดนภาคใต้ของไทย
 ไปรวมกับประเทศมาเลเซีย ปัญหาดังกล่าวมานี้ล้วน เป็นปัญหาที่ก่อให้เกิดความสั่นสะเทือน
 ต่อความมั่นคงของชาติ และความมั่นคงเอกราชของประเทศไทย นับ เป็นปัญหาทางปกครอง
 ที่สำคัญที่สุด

ปัญหาทาง เศรษฐกิจ

เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ในจังหวัดชายแดนภาคใต้ประกอบอาชีพกสิกรรม มีอาชีพ
 การทำสวนยาง เป็นอาชีพหลัก และผลจากการศึกษาค้นคว้าได้พบว่า นับแต่ปี พ.ศ. 2497
 เป็นต้นมา ราคาของโคมีแนวโน้มในทางต่ำลง ทั้งนี้ประเทศในยุโรปและสหรัฐอเมริกาได้
 ผลิตยางสังเคราะห์ ออกจำหน่ายแข่งขันกันอย่างธรรมชาติ และนับทวีมากขึ้นทั้งปริมาณและ
 คุณภาพ ทำให้ราคาของยางตกต่ำลงมาก การที่ราคาของธรรมชาติตกต่ำลงเช่นนี้ ประกอบกับ
 ราคาสินค้าและบริการมีใ้ตกต่ำลงไปทั่ว กลับมีราคาสูงขึ้น ทำให้ฐานะความเป็นอยู่ของ
 ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ยากจนลง มีผลกระทบกระเทือนต่อเศรษฐกิจของจังหวัด
 ชายแดนภาคใต้อย่างหนัก นอกจากนี้ปัญหาเรื่องการประกอบอาชีพแล้ว ภูมิภาคนี้ยังมีปัญหา

เรื่อง การคมนาคมเป็นปัญหาสำคัญด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทุกจังหวัดชายทางหลวง จังหวัดทางหลวงชนบท ที่มีอยู่ไม่สามารถใช้ได้ทุกฤดูกาล ในฤดูฝนถนนหนทางไม่สามารถจะใช้สัญจรไปมาได้ตลอด ก่อให้เกิดปัญหาและอุปสรรคหลายประการ เช่น ทำให้การขนส่งผลผลิตทางการเกษตรไม่สะดวกและเป็นไปโดยยากลำบาก จึงถูกพ่อค้าคนกลางกดราคาให้ต่ำลงเสมอ ๆ นอกจากนี้ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ไม่อาจจะให้บริการหรือดูแลความทุกข์สุขของราษฎรได้อย่างทั่วถึงและฉับพลันในทำนองเดียวกับฝ่ายราษฎรจะติดต่อกับทางราชการก็ไม่อาจทำได้โดยสะดวก ทำให้ข้าราชการและเจ้าหน้าที่ทางเห็นกันมากยิ่งขึ้น ขาดสัมพันธภาพที่ดีต่อกัน

ส่วนในด้านการสื่อสาร วิทยุ และโทรศัพท์นั้น ยังไม่สามารถให้บริการได้ทั่วถึงทุกท้องที่แม้แต่วิทยุกระจายเสียงที่ชนบทบางแห่งในจังหวัดชายแดนภาคใต้ ก็ไม่อาจจะรับฟังได้ชัดเจนทำให้ราษฎรขาดความรู้ ความคิดเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองไทย ไม่อาจทราบความเคลื่อนไหวของทางราชการในทางที่ถูกต้องตรงต่อ ความเป็นจริง

สภาพการณ์ดังที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ เท่ากับว่าชาวชนบทในจังหวัดชายแดนภาคใต้ถูกกักขังอย่างโดดเดี่ยว ขาดการติดต่อกับสังคมส่วนใหญ่ของประเทศไทย แต่ทว่ามีการติดต่อกับสังคมของประเทศใกล้เคียง คือ สหพันธรัฐมาเลเซียตลอดเวลานับเป็นปัญหาในทางปกครองที่สำคัญยิ่ง

ปัญหาทางสังคม

จากผลการศึกษาได้พบว่า ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่ใช้ภาษามลายูเป็นสื่อกลางในการติดต่อ ไม่นิยมพูดภาษาไทย และมีจำนวนไม่น้อยที่พูดภาษาไทยไม่ได้ ทำให้การติดต่อระหว่างข้าราชการกับประชาชน หรือระหว่างประชาชนกับข้าราชการเป็นไปโดยยากลำบาก เพราะความไม่เข้าใจถึงภาษาซึ่งกันและกันนับเป็นปัญหาในทางปกครองที่สำคัญปัญหาหนึ่ง นอกจากนั้น การที่ประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ใช้ภาษามลายูเป็น

สื่อกลางในการติดต่อนี้ จึงสำคัญผิดไปว่าคนไทย และเป็นช่องทางให้ผู้นำทางศาสนาอิสลามบางคนฉวยโอกาสเรื่องภาษาหาประโยชน์ให้แก่ตน ทำการสั่งสอนประชาชนให้เกลียดชังภาษาไทย และอ้างว่าภาษาไทยเป็นภาษาของศาสนาพุทธทำให้การคบค้าสมาคมในสังคมชนบทอยู่ในวงจำกัดเฉพาะศาสนาอิสลาม หรือเฉพาะพุทธเท่านั้น ขาดการผสมผสานทางวัฒนธรรมต่อกัน เกิดความรู้สึกเป็นคนละพวก นอกจากประชาชนส่วนใหญ่จะใช้ภาษามลายูและไม่นิยมพูดภาษาไทยแล้ว ยังได้พบว่าประชาชนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ส่วนใหญ่นับถือศาสนาอิสลามอีกด้วย ซึ่งศาสนานี้มีคัมภีร์ศาสนาอื่น ที่สำคัญคือรวมเอาบทบัญญัติในการปกครองและการเมืองตลอดจนการดำเนินชีวิตประจำวัน เข้าไว้ในบทบัญญัติของศาสนา เพราะพระศาสดาที่รู้จักกันในนามของพระนบีมูฮัมหมัดนั้น นอกจากจะเป็นศาสนาในศาสนาแล้ว ยังเป็นแม่ทัพคุมกำลัง แฉกแพร่ศาสนาอีกด้วย คนในศาสนาจึงมีความสามัคคีกันมากเป็นพิเศษกว่าศาสนาอื่นยากที่จะเปลี่ยนทัศนคติให้เข้ากับศาสนาอื่นได้ นับเป็นศาสนาที่มีอิทธิพลต่อการปกครองของประเทศอย่างยิ่ง จะเห็นได้ว่ารัฐบาลในยุคโคสมย์โค จำต้องจัดรูปการปกครองให้เหมาะสมและกลมกลืนกับหลักศาสนาอิสลามเสมอ

ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการและเจ้าหน้าที่กับประชาชน

จากการศึกษาคนควาได้พบว่าข้าราชการและเจ้าหน้าที่ส่วนมากยังมีทัศนคติฝังอยู่ในระบบเดิมการปฏิบัติราชการและการวางตัวจึงอยู่ในลักษณะ เจ้าขุนมูลนาย ซึ่งสืบเนื่องมาจากระบบศักดินา การรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนก็ การพยายามทำความเข้าใจกับประชาชนก็ ตลอดจนการเข้าถึงประชาชนก็ไม่เป็นไปในทางที่ประสานสัมพันธ์ และเข้าสู่หลักประชาธิปไตย ยิ่งกว่านั้นข้าราชการและเจ้าหน้าที่จำนวนไม่น้อยขาดความรู้ความเข้าใจและความเหมาะสมที่จะปฏิบัติราชการในจังหวัดชายแดนภาคใต้ด้วย เมื่อพิจารณาประกอบกับประชาชนส่วนใหญ่ซึ่งขาดความรู้ ไม่เข้าใจถึงลัทธิเสรีภาพ ภราครภาพ อำนาจหน้าที่ และความรับผิดชอบของตนตามระบอบประชาธิปไตยแล้ว จึงเป็นสาเหตุให้ความสัมพันธ์

ระหว่างข้าราชการและเจ้าหน้าที่กับประชาชนไม่ดำเนินการเข้าสู่กลไกสัมพันธ์ และคัดลอก
ของระบอบประชาธิปไตยไว้ความสัมพันธ์จึงอยู่ในลักษณะผู้ถือกฎหมายกับผู้อยู่ใต้ปกครอง
ขาดความรู้สึกที่เป็นมิตรและรักกันฉันพี่น้องอย่างแท้จริง เมื่อความสัมพันธ์ระหว่างข้าราชการ
และเจ้าหน้าที่เป็นไปดังเช่นที่กล่าวมานี้ การดำเนินงานตามนโยบายต่าง ๆ จึงมักจะขาด
ความร่วมมือจากราษฎรในท้องถิ่น หรือเมื่อมีเหตุร้ายเกิดขึ้นฝ่ายข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่
จะทราบเหตุการณ์นั้นล่าช้ากว่าปกติ ก่อให้เกิดช่องว่างและปัญหาในการปกครองยิ่ง ๆ ขึ้น

บรรณานุกรม

1. เอกสารต้นต้น

คำทรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. "อธิบายเรื่องพงศาวดารอันเป็นมูลเหตุแห่ง
จดหมายเหตุหอสมุดสมมติ" ใน จดหมายเหตุหอสมุดสมมติ. พิมพ์ในงาน
พระราชทานเพลิงศพคุณหญิงบุญเกื้อ เมธูจกาญจน์ 24 กรกฎาคม 2519
หน้า 1-35 โรงพิมพ์พระจันทร์, 2515.

หอสมุดแห่งชาติ, กรมศิลปากร. เลขที่ 28 จดหมายเหตุรัชกาลที่ 3 จ.ศ. 1204

เลขที่ 67/ข จดหมายเหตุรัชกาลที่ 3 จ.ศ. 1200

เลขที่ 250 จดหมายเหตุรัชกาลที่ 3 จ.ศ. 1201

เลขที่ 278 จดหมายเหตุรัชกาลที่ 3 จ.ศ. 1201

The Burney Papers. vol 1-5, Printed by order of the Vajiranana
National Library, Bangkok.

2. เอกสารขึ้นรอง

2.1 หนังสือทั่วไป

กรมการปกครอง และองค์การบริหารวิเทศกิจ สำนักงานสถิติแห่งชาติ. ทำเนียบสถิติ
ของจังหวัดและอำเภอในประเทศไทย พระนคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น,
2508

กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย. เศรษฐกิจชนบทไทย ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์
และปี พ.ศ.

กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ. ประวัติศาสตร์สี่จังหวัดภาคใต้ ยะลา : โรงพิมพ์
คุรุสัมพันธ์ภาคการศึกษา 2, 2505

กระทรวงมหาดไทย. คู่มือการเข้าถึงประชาชน พระนคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น,
2507

กระทรวงมหาดไทย. สภาพสังคมจังหวัดภาคใต้ เอกสารอันคัมที่ 1 พระนคร :
โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2505

กองประสานราชการ กรมการปกครอง. เรื่องเกี่ยวกับจังหวัดชายแดนภาคใต้
พระนคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2510

กองปกครองท้องที่ ส่วนการปกครองภูมิภาค. ทำเนียบท้องที่ของกรมการปกครอง
กระทรวงมหาดไทย พุทธศักราช 2510 พระนคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น,
2510

กุสุมา สนิทวงศ์ ณ อยุธยา, รศ.คร.(บรรณาธิการ) รอยร้าวในสังคมไทย
บูรณาการกับความมั่นคงของชาติ พระนคร : อักษรสยามการพิมพ์, 2531

ชจคภัย บุรุษพัฒน์. ชนกลุ่มน้อยในไทยกับความมั่นคงของชาติ พระนคร : สำนักพิมพ์
แพรวพิทยา, 2526

คณะกรรมการจัดทำรายงานประจำปีประเทศไทย. ประเทศไทย พระนคร : โรงพิมพ์
สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี, 2509

คณะกรรมการพัฒนาภาคใต้. ผลงานพัฒนาภาคใต้ พ.ศ. 2504-2507 พระนคร :
โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น กรมการปกครอง, 2508

คณะกรรมการภูมิศาสตร์แห่งชาติ สำนักงานสภาวิจัยแห่งชาติ. รายงานการสัมมนา
ภูมิศาสตร์แห่งชาติ ครั้งที่ 1 พระนคร : โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, 2519

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ รายงานการสัมมนาภูมิศาสตร์แห่งชาติ
ครั้งที่ 2 พระนคร : โรงพิมพ์กรมแผนที่ทหาร, 2523.

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. รายงานการอบรมวิชาภาษาบาลี รุ่นที่
1-4, 2507-2508 พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, 2508.

จำลอง สารเนาค, พล.ต. การศึกษาของชนกลุ่มน้อย ในจังหวัดชายแดนภาคใต้กับ
ความมั่นคงของชาติ เอกสารวิจัยส่วนบุคคล เสนอวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
2509-2510

นาย อินทรสกุล, ว่าที่ ร.ท. และคณะ. การศึกษาและการอนามัย 4 จังหวัดภาคใต้
(เอกสารโรเนียว), 2511

ถนัด คอมันต์, พ.อ. ที่ระลึกในพิธีเปิดการประชุม เทศข้าราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้
16 สิงหาคม 2506

ผู้ว่าราชการจังหวัดสตูล และคณะกรรมการจังหวัดสตูล. จังหวัดสตูล พระนคร :
คณะกรรมการประชาสัมพันธ์ และพิมพ์เอกสารการจัดงานฉลอง 25 พุทธศตวรรษ
2510

พทยา สายหู. รายงานการศึกษาลักษณะผู้นำท้องถิ่นในเขตพัฒนาภาคใต้ พระนคร :
โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2510

ลลิต ชีรเวทิน. ชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย พระนคร : สำนักพิมพ์แพรวพทยา, 2521

เวียง สาครสินธุ์. สี่จังหวัดภาคใต้กับความมั่นคงแห่งชาติ เอกสารวิจัยส่วนบุคคล
เสนอวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร, 2511

ศูนย์ประสานงานการปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้ กรมการปกครอง. ที่ระลึกในพิธีเปิด
การประชุม เทศข้าราชการจังหวัดชายแดนภาคใต้ ณ หอประชุมจังหวัดยะลา
พระนคร : โรงพิมพ์ส่วนท้องถิ่น, 2508

สวาท เสนาณรงค์. ภูมิศาสตร์ประเทศไทย สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย,
2512

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี และกรมการปกครอง.
แผนพัฒนาภาคใต้ พ.ศ. 2507-2509 พระนคร : โรงพิมพ์สำนักทำเนียบ
นายกรัฐมนตรี, 2506

สำนักงานเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ สำนักเลขาธิการนายกรัฐมนตรี. ศาสนาและ
วัฒนธรรมไทยในจังหวัดชายแดนภาคใต้ พระนคร : โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการ
คณะรัฐมนตรี, 2523

อภัย จันทวิมล. ปัญหาเกี่ยวกับสี่จังหวัดภาคใต้ วิทยุ : โรงพิมพ์ศูนย์การทหาร
 ราวค่ายสมเด็จพระนารายณ์, 2507

2.2 บทความ

"ชายแดนภาคใต้นี้ถ้าไม่มีความร่มเย็น" สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 30:50

27 พฤษภาคม-2 มิถุนายน 2533

โมฮัมหมัด อัลคุด กาเคอร์. "คนใต้แลปัญหา" เอเชียปริทัศน์ ปีที่ 2 ฉบับที่ 1

ตุลาคม-ธันวาคม 2523

"เล็บค่ายชายแดนภาคใต้ขุนสายใยมอญปัตตานีกองโจรเจอนกินแคน" สยามรัฐสัปดาห์

วิจารณ์ 37: 1 23 มิถุนายน 2533

วินัย ขวนประพันธ์. "อิทธิพลของระบบศักดินาในการบริหารราชการ" วารสาร

พัฒนาบริหารศาสตร์ ปีที่ 7 ฉบับที่ 3 กรกฎาคม 2510

สมคิด มณีวงศ์. "มุสลิมไทย" สังคมศาสตร์ปริทัศน์ ปีที่ 1 ฉบับที่ 3 กุมภาพันธ์

2507

อารง สุทธาศาสตร์. "พื้นที่หลังของ 4 จังหวัดภาคใต้" เอเชียปริทัศน์ ปีที่ 2

ฉบับที่ 1 ตุลาคม-ธันวาคม 2523

2.3 วิทยานิพนธ์

กิ่งแก้ว นิคมชา. "การเจรจและข้อตกลงระหว่างไทยและอังกฤษเกี่ยวกับหัวเมือง

มลายูในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ระหว่าง พ.ศ. 2443 -

2452" วิทยานิพนธ์ ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทร-

วิโรฒ ประสานมิตร, 2519

ทวีศักดิ์ ล้อมลิ้ม. "ความสัมพันธ์ระหว่างไทยกับมลายูในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น"

วิทยานิพนธ์ ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร,

2515

- สกรรจ์ จันทรัตน์. "ปัญหาการปกครองมณฑลไทรบุรีในรัฐสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. 2440-2452" วิทยานิพนธ์ ปริญญาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2522
- สมโชติ อ่องสกุล. "การปฏิรูปการปกครองมณฑลไทรบุรี พ.ศ. 2449-2474" วิทยานิพนธ์ ปริญญาการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2521

2.4 เอกสารทางราชการ

- กองประสานราชการ กรมการปกครอง. การก่อร้ายใน 4 จังหวัดภาคใต้และความคิดเห็นในการแก้ไข (เอกสารโรเนียว), 2504
- ถนอม ไวถนอมลัดยศ, พ.อ., ปฐม สุมานังกุล, พ.อ., และสันต์ สุนทรชาติ, พ.ท., "การป้องกันและต่อต้านการแทรกซึมบ่อนทำลาย" เอกสารวิชาการศูนย์ประสานงานปกครองชายแดนภาคใต้ (เอกสารโรเนียว), 2511
- บำเพ็ญ ภูมิประเสริฐ และหะยีหะมะ แว. "ชนบชรรวมนิยมประเพณีท้องถิ่น" เอกสารทางวิชาการศูนย์ประสานงานปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้. (เอกสารโรเนียว), 2512
- พวง สุวรรณรัฐ. "เหตุการณ์ชายแดนจังหวัดภาคใต้" คำบรรยายเกี่ยวกับการพัฒนาภาคใต้ ณ. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร วันที่ 6 กรกฎาคม 2508
- ศรีวิทย์ มุกตารักษ์ และโมฮัมหมัด อับดุลอาครี. "การศึกษาภาษาและศาสนา" เอกสารวิชาการศูนย์ประสานงานปกครองจังหวัดชายแดนภาคใต้ (เอกสารโรเนียว), 2510